

STUDIA HISTORICA JYVÄSKYLÄENSIA 36

TAPANI HUOVILA

GERMAANISUUS RANSKAN POLIITTISESSA
HISTORIANKIRJOITUKSESSA 1800-LUVULLA

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO, JYVÄSKYLÄ 1987

TAPANI HUOVILA

GERMAANISUUS RANSKAN POLIITTISESSA
HISTORIANKIRJOITUKSESSA 1800-LUVULLA

Esitetään Jyväskylän yliopiston humanistisen
tiedekunnan suostumuksella julkisesti tarkastettavaksi
yliopiston vanhassa juhlasalissa (S 212) joulukuun 19.
päivänä 1987 klo 12.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO, JYVÄSKYLÄ 1987

GERMAANISUUS RANSKAN POLIITTISESSA
HISTORIANKIRJOITUKSESSA 1800-LUVULLA

STUDIA HISTORICA JYVÄSKYLÄENSIA 36

TAPANI HUOVILA

GERMAANISUUS RANSKAN POLIITTISESSA
HISTORIANKIRJOITUKSESSA 1800-LUVULLA

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO, JYVÄSKYLÄ 1987

ABSTRACT

**Germanicism in Nineteenth-Century French Political Historiography/Tapani Huovila. Diss. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 1987. — xxx s. — (Studia Historica Jyväskyläensia, ISSN 0081-6523, 36)
ISBN 951-679-814-4**

The French aristocracy's old (*ancien regime*) belief in its own Frankish origins and the lower orders' inclination toward Gallo-Roman ideas still played an important role in class relations, battles over the form of government, and attitudes toward Germany in the nineteenth century. In France, Germanicism was associated with aristocracy, its use of power, liberty, and decentralism; Romanism with the king or Kaiser, the bourgeoisie, centralism, city autonomy, and the equality of all citizens before the sovereign. This study explores Germanicism in French political historiography from 1814 to 1882. The debate was opened in 1814 by the Count of Monlosier, F. D. de Reynaud, who argued that the bourgeoisie, the aristocracy's social rival, was congenitally incapable of wielding political power. Middle-class spokesmen Francois Guizot and Augustin Thierry replied that class interbreeding had given the bourgeoisie the requisite ability to organize a government based on Germanic liberty. The pessimistic Count J. A. de Gobineau, known as the father of Aryanism, claimed that the entire French people, including the aristocracy, was degraded to the point of being unable to compete with the Germanic peoples of Europe. In its historical interpretations the bourgeoisie placed particular emphasis on the racial struggle between the aristocracy and the third class, claiming to have stepped outside of this struggle for fear that the working class would find in it a model for the class struggle. In the 1860s Joseph Pierre Proudhon in particular formulated new proletarian doctrines that linked Latinism to revolution. Following the Paris Commune and the war with Germany, Numa Denis Fustel de Coulanges and Ernst Renan sought medieval precedents for a Roman form of government that would ensure social stability. At the same time the Republican Gabriel Monod and the radical Charles Renouvier argued against historical precedents for contemporary society, insisting that social evolution required the formation of a republic. The French attempt to sweep the Frank/Gaul issue under the rug left no foothold for social Darwinism. Darwin was primarily used in foreign policy, to attack Germany on the grounds that it was using the idea of racial struggle to justify war. In addition, it was claimed that Prussia-dominated Germany no longer lived up to the ideals of Germanic decentralism. In 1882 Renan insisted that national identity be based not on race but on the citizens' subjective feelings.

Germanicism
Romanism
Franks
Gauls
theories of race
nationality
Darwinism

URN:ISBN:978-951-39-8150-1
ISBN 978-951-39-8150-1 (PDF)
ISSN 0081-6523

ISSN 0081-6523, 36.
ISBN 951-679-814-4

Painatus: Jyväskylän yliopiston
monistuskeskus Jyväskylä 1987

Esipuhe

Keväällä 1979 sain akateemiselta opettajaltani professori Aira Kemiläiseltä pro gradu -työni aiheeksi rotu- ja kansallisuuskäsitysten tutkimisen ranskalaisessa Revue des Deux Mondes -aikauskirjassa 1870-luvulla. Aiheeseen liittyneet ennakkoluuloni pääkallojen ja niiden eri osien välisten suhteiden mittaamistutkimuksiin perehtymisestä hävisivät varsin pian todetessani, että rotu- ja kansallisuusteoriat Ranskassa liittyivät yhteiskuntaryhmien ja niiden välisten valtapoliittisten suhteiden muutoksiin. Tähän suuntaan pyrin myös itse tietoisesti tutkimustani suuntaamaan. Ranskan politiikassa ancien régime'n aatelin perinteitä jatkavan aristokratian, valtaan nousseen porvariston ja valtaa tavoittelevan työväestön näkemykset rodullisesta alkuperästään ja asemastaan yhteiskunnassa muodostivat oman yhtenäisen kehityslinjansa toisaalta rotuteorioiden kehitymisessä, toisaalta poliittisen ja yhteiskunnallisen elämän muutoksissa.

Pro gradu -työssäni tarkastelin rotua ja kansallisuutta 1870-luvun Ranskassa. Lisensiaatintyössäni laajensin käsiteltävää ajanjaksoa vuosiin 1830-1880 ja tässä tutkimuksessani edelleen vuosiin 1814-1882 eli Montlosier'n kreivin ranskalaista monarkiaa käsittelevän teoksen syntymisestä Ernest Renanin kansaa käsittelevään Sorbonnen puheeseen saakka. Työni ovat liittyneet professori Kemiläisen johtamaan ja Suomen Akatemian Humanistisen toimikunnan tukemaan tutkimusprojektiin 'Suomen väestön rodullinen alkuperä ja kansallinen identiteetti suomalaisessa ja eurooppalaisessa ajattelussa 1800- ja 1900-luvulla'. Ranskassa gallien ja frankkien välinen suhde on rinnastettavissa suomenkielisten ja ruotsinkielisten väliseen suhteeseen Suomessa.

Saamastani tuesta ja neuvoista kiitän työni ohjaajaa professori Aira Kemiläistä, dosentti Marjatta Hietalaa ja työni toista tarkastajaa professori Heikki Kirkistä sekä kaikkia niitä, jotka ovat mielipiteillään ja kritiikillään vaikuttaneet työni edistymiseen. Kiitokseni myös apulaisprofessori Jorma O. Tiiaiselle ja Jyväskylän yliopiston Julkaisutoimikunnalle työni julkaisemisesta Studia Historica Jyväskyläensia -sarjassa sekä amanuenssi Ilkka Nummelalle ja toimistovir-

kailija Kaija Tikalle työni ulkoasun viimeistelystä. Ranskan kieli-asiain tarkistamisessa minua on auttanut lehtori Jean-Michel Kalmbach. Opinnäytetöitäni varten olen saanut Jyväskylän yliopistolta matka-apurahoja 1982, 1984 ja 1985. Vuoden 1986 opintomatkaani tuki K-S:n Sanomalehtimiesyhdistys. Väitöskirjani kirjoittamiseen tarvitsemani puolen vuoden opintovapaata ja edelleen 1987 opintomatkaani varten sain apurahaa Alfred Kordelinin sekä Ellen ja Artturi Nyyssösen säätiöiltä ja silloiselta työnantajaltani Keski-suomalainen Oy:ltä (K-S:n Kulttuurirahaston nimikkorahasto). Lisäksi vanhempani ja sukulaiseni ovat varauksetta avustaneet työskentelyäni. Lämpimät kiitokset haluan osoittaa saamastani tärkeästä tuesta vaimolleni Riitalle sekä työni valmistumisen edellytyksenä olleesta ja minulle suodusta työrauhasta lapsilleni Henna-Riikalle ja Antille.

Jyväskylässä lokakuussa 1987
Tapani Huovila

Sisällys:

A. JOHDANTO

1.	IHANTEENA GERMAANISUUS	1
1.1.	Tehtävä	1
1.1.1.	Germaanisuus ja vapaus	1
1.1.2.	Gallian germaaniseth frankit	2
1.1.3.	Yleinen ilmapiiri suosi keskiaikaisuutta 1800-luvun alkupuoliskolla	3
1.1.4.	Aristokratia, porvaristo ja työväki kamppailivat poliittisesta vallasta	4
1.1.5.	Germaanisuus Ranskassa 1800-luvulla	5
1.2.	Lähteet	7
1.2.1.	Tarkasteltavien kirjoittajien valinta ja frankit-gallit -kysymystä käsittelevät teokset	7
1.2.2.	Keskustelu vuosisadan vaihteessa	9
1.2.3.	Moderni tutkimus	10
2.	GERMAANISET FRANKIT RANSKASSA	11
2.1.	Keskiaikainen frankkivaltakunta	11
2.1.1.	Frankit tulivat sekä liittolaisina että valloittajina	11
2.1.2.	Perinnöllinen kuninkuus sekä frankkien ja gallien rodullinen eriarvoisuus	12
2.1.3.	Rotujako menettää merkityksensä	13
2.1.4.	Kolmas sääty kansalliskokoukseen	14
2.2.	Aateli frankkien edustajana Ranskassa	15
2.2.1.	Kuningas ja aatelisto vetoavat germaanisuuheen	15
2.2.2.	Aatelisto ja Boulainvilliers vastaan porvaristo ja abbé Dubos	16
2.2.3.	Mably ja tasavaltalaisuus	20
2.2.4.	Sieyès haluaa ajaa germaanit takaisin Saksaan	21
B.	GERMAANISUUTTA IHAILEVIA RANSKALAISIA NÄKEMYKSIÄ	
3.	MONTLOSIER VAATII GERMAANISEN ARISTOKRATIAN HALLINTOA	23
3.1.	Germaanisuus ja frankit nousevat keskustelunaiheiksi	23
3.1.1.	Romantikot ylistävät germaaneja	23
3.1.2.	Montlosier aloittaa gallit-frankit -keskustelun	25
3.2.	Aatelin valta yhteisössä luonnollista	27
3.2.1.	Historiankirjoitus haluaa häpäistä aatelin	27
3.2.2.	Frankit eivät valloittaneet Galliaa	28
3.2.3.	Rotujaon tilalla luokkajako	29
3.2.4.	Aatelin oikeuksien perusta Galliassa	31
a.	Feodalismi yhdistää frankit ja gallit kansaksi	31
b.	Vapaat mukana hallinnossa	32

	c. Aatelin oikeuksien alkuperä Galliassa	33
3.3.	Kolmas sääty verenperinnöltään kyvytön hallitsemaan	34
	3.3.1. Kuningas anastanut vallan porvariston avulla	34
	3.3.2. Kolmas sääty kyvytön hallitsemaan	35
	3.3.3. Roomalaisuus on epäoikeudenmukaista	37
3.4.	Germaanisuus Restaurationin hallinnon perustana	38
	3.4.1. Ranska onneton ja vasemmalla	38
	3.4.2. Synnynnäinen eriarvoisuus on luonnollista	39
	3.4.3. Päämääränä rajoitettu germaaninen kuninkaan valta	39
3.5.	Aateli haluaa yhtenäisyyttä omilla ehdoillaan	40
	3.5.1. Staël: Germaanien hyökkäys oli keskiajan suuri vallankumous	40
	3.5.2. Chateaubriand: Rotujen yhtenäisyys perusta Ranskan kansan yhtenäisyydelle	41
3.6.	Rotusota alkaa uudelleen	43
	3.6.1. Liberaalit hyökkäävät Montlosier'ta vastaan	43
	3.6.2. Rotujaosta perusta liberaalien teeseille	44
	3.6.3. Guizot suututtaa vastustajansa	45
4.	GUIZOT JA THIERRY VETOAVAT ERI VÄESTÖRYHMIEN SEKOITTUMISEEN	49
	4.1. Historia liberaalien vallan tukena	49
	4.1.1. Keskiluokka nousee Ranskan johtavaksi poliittiseksi ryhmäksi 1830 kumouksessa	49
	4.1.2. Liberaalit haluavat turvata asemansa frankit-gallit -kysymyksen avulla	50
4.2.	Aatelin vallan perustana epäoikeudenmukainen hallinto	52
	4.2.1. Montlosier Boulainvillier'n teesien jatkaja	52
	4.2.2. Frankit valloittivat verisesti Gallian	53
	4.2.3. Germaaninen laki - todiste eriarvoisuudesta	55
	4.2.4. Frankkihallinto vääristyy	56
	4.2.5. Porvariston valtaan kuninkaan avulla	57
4.3.	Germaanisuus liberaalien vallan perustana	59
	4.3.1. Porvaristossa on germaanista verta	59
	4.3.2. Tasa-arvon perustana roomalaisuus	61
	4.3.3. Valta kuuluu keskiluokalle	62
4.4.	Liberaalien vastainen oppositio voimistuu	64
	4.4.1. Guérard: Roomalainen kuninkuus jatkuu Galliassa	64
	4.4.2. Tocqueville: Porvariston valta johtaa despotismiin	65
	4.4.3. Michelet: Tasavalta kruunasi tasa-arvon	68
	a. Germaanit vapauttajia - kuninkuus Roomasta	68
	b. Ranskalaiset sekoittuneita galleja, roomalaisia ja germaaneja	69

4.4.4.	c. Guizot hyökkää Mablya vastaan	70
	Proudhon: Fankkivalloitus synnytti omaisuuden	71
	a. Germaanien vapaus esikuvana	71
	b. Valloitus synnytti omaisuuden	73
	c. Sosialistit odottavat kumousta	74
4.5.	Liberaalit menettävät vallan	76
5.	GOBINEAU VÄITTÄÄ KOKO RANSKAN DEGENEROITUNEEN	78
5.1.	Oppositioaatelin germaanisuus ja keisarin roomalaisuus	78
	5.1.1. Monarkistit tasavallan hallitukseen	78
	5.1.2. Napoleon III kaappaa vallan	78
	5.1.3. Oppositioaateli ihailee germaaneja	79
5.2.	Germaanit ylirodun edustajina Euroopassa	81
	5.2.1. Germaanit sivistyksen luoja	81
	5.2.2. Frankit kutsuttiin Galliaan	82
	5.2.3. Yksilön voitto valtiosta	83
	5.2.4. Germaanit roomalaisuuden säilyttäjinä	84
	5.2.5. Kuninkuus perinnölliseksi	85
5.3.	Frankkien ja gallien sekoittuminen aiheutti Ranskan rappeutumisen	86
	5.3.1. Rotujen sekoittuminen johtaa tasa-arvoon ja rodun degeneroitumiseen	86
	5.3.2. Germaanit sekoittuivat kelvottomiin rotuihin	87
	5.3.3. Montlosier'ista Gobineauhon	89
5.4.	Napoleon III:n vallan perustana roomalaisuus	90
	5.4.1. Fustel de Coulanges: Roomalainen auktoriteetti Ranskan hallintoon	90
	a. Alaluokat ylimystöä ja kuningasta vastaan	90
	b. Kohti despotismia	92
	c. Päämääränä ylimystön valta	93
	5.4.2. Geffroy: Roomalaisuus perusta Napoleonin vallalle	94
	5.4.3. Littré: Feodalismi edusti tasavaltaa	96
5.5.	Germaanisuus yhdistettiin Englantiin ja Saksaan	96
5.6.	Germaanisuus Englannissa	100
	5.6.1. Instituutiot germaanivalloituksen tulosta	100
	5.6.2. Turner: Normannivalloitus aatelin vallan perustana	101
	5.6.3. Kemble: Hallituksen valta on germaanista	102
	5.6.4. Freeman: Normannivalloitus vahvisti Englannin germaanisuuutta	103
	5.6.5. Seebohm: Kelttiläisyys englantilaisten perustana	105
	5.6.6. Sisäpolitiikkaa ja ulkopolitiikkaa	106
C. ROTUTAISTELUSTA LUOKKATAISTELUUN		
6.	PORVARISTO LUOPUU ROTUTAISTELUSTA	108
6.1.	Neljännän säädyn, työväestön, merkitys kasvaa	108

6.1.1.	Neljäs sääty oli mukana jo vallankumouksessa	108
6.1.2.	Ranskalainen yhteiskunta teollistuu	108
	a. Talouselämä kehittyy	109
	b. Työläiskysymys syntyy	109
	c. Ranskalaisesta työväenliikkeestä	109
6.2.	Porvariston rotu- ja luokkataistelumuoto vanhenee	111
6.2.1.	Luokkataistelun juuret Restaurationin 'porvarillisessa historiankirjoituksessa'	111
6.2.2.	Kolmannen säädyn historia oli tilaustyö	113
6.2.3.	Guizot ja Thierry kieltävät luokkataistelun	114
	a. Thierry kiistää historiallisen taistelun	114
	b. Guizot vaatii luokkien välistä rauhaa	116
	c. Marx: Porvaristo vaihtanut puolta	118
	d. Porvaristo luopui luokkataistelusta 1840-luvun alussa	118
6.3.	Quinet: Historia on turmiollista kansalle	120
6.3.1.	Quinet hyökkää roomalaisuutta vastaan	120
6.3.2.	Historia yllyttää vallankumoukseen	121
6.3.3.	Ranskassa ei ole proletariaattia	122
6.4.	Proudhon: Työväestö omaksuu luokkataistelun	123
6.4.1.	Porvaristo luopuu vallankumouksesta	123
	a. Porvarit olleet kumouksellisia	123
	b. Porvaristo luopunut vallankumouksesta	125
6.4.2.	Proletariaatti irtoaa porvaristosta	126
6.4.3.	Vallankumouksen on jatkuttava	127
6.5.	Porvariston on germaaninen	128
6.5.1.	Gallian hallintokäytäntö jäi roomalaiseksi	128
6.5.2.	Kommuuni oli germaaninen	129
6.5.3.	Porvarit ovat germaaneja	130
7.	FUSTEL DE COULANGES TURVAUTUU KESKITETTYYN ROOMALAISEEN MONARKIAAN	132
7.1.	Taistelu valtiomuodosta	132
7.1.1.	Pariisin kommuuni järkyttää Ranskan ylimystön	132
7.1.2.	Tasavalta vai monarkia?	133
7.1.3.	Fustel de Coulanges painottaa roomalaisuutta	134
7.2.	Rotujaon tilalla luokkajako	136
7.2.1.	Sisäinen epäsopu syynä Ranskan historiankirjoituksen heikkouteen	136
7.2.2.	Frankit Rooman liittolaisia	137
7.2.3.	Laki vahvistaa luokkajaon - ei rotujakoa	138
7.3.	Roomalaisuus turvasi kuninkaan vallan	140
7.3.1.	Merovingien vallan perustana roomalaisuus	140
	a. Kuninkaan valta perinnöllinen	140
	b. Kuninkaan valta rajaton	142
	c. Kokoukset eivät rajoittaneet kuninkaan valtaa	142
7.3.2.	Fustel de Coulangesin suunnitelma	

	tasavallasta	143
7.4.	Historia Fustel de Coulanges'n poliittisten periaatteiden tukena	145
7.5.	Renan: Ranskan perusta monarkiassa	147
7.5.1.	Kuninkaan mestaus oli Ranskan itsemurha	147
7.5.2.	Aateli menettänyt merkityksensä	148
7.5.3.	Perinnöllisyys vallan perustana	149
7.5.4.	Léotard: Roomalainen perinne jatkui Galliassa	149
8.	GEFFROY JA GOBINEAU PAINOTTAVAT KYVYKKYYTTÄ VALLANKÄYTÖN PERUSTANA	151
8.1.	Perustuslaillinen monarkia perusta Ranskalle	151
8.1.1.	Rotujakoon perustuva vastakohtaisuus vaarallista	151
8.1.2.	Valloitus vaikuttanut keskiajalla	152
8.1.3.	Aatelisto rajoitti monarkian valtaa	153
8.2.	Aristokratian valta perustuu kykyihin - ei rotuun	155
8.2.1.	Geffroy: Rodut sekoittuneet	155
8.2.2.	Gobineau: Ranskan aatelisto ei ole germaanista	156
8.2.3.	Ranska tarvitsee hajautettua vallankäyttöä	157
8.3.	Porvaristo kyvytön vallankäyttöön	158
9.	TASAVALTALAISET KIIISTÄVÄT ROOMAN PERINTEEN	161
9.1.	Tasavaltalaiset eivät hyväksy liberaalien monarkiaa	161
9.1.1.	Keskiajan historiassa ei jatkuvuutta	161
9.1.2.	Tasavaltalaiset tuomitsevat Guizot'n teorit	162
a.	Monod: Liberaalit tukivat historiankirjoituksen avulla politiikkaansa	162
b.	Pillon: Menneisyys ei ole malli nykyisyydelle	163
9.2.	Monod ja Havet puolustavat germaanisuutta	164
9.2.1.	Monod: Fustel de Coulanges Dubos'n perinteen jatkaja	164
9.2.2.	Havet: Lait vahvistaneet germaanien vallan	165
9.3.	Renouvier ja Pillon: Monarkia vanhentunut hallintotapa	167
9.3.1.	Renania syytetään Guizot'n monarkian jatkamisesta	167
a.	Monarkia vain oman aikansa hallintotapa	167
b.	Miksi monarkistit eivät vetoa Caligulaan?	168
9.3.2.	Kansan aristokratia ottaa vallan tasavallassa	169
9.4.	Radikaalit kieltävät luokkataistelun	170
9.4.1.	Keskittäminen johtaa luokkataisteluun	170
9.4.2.	Porvariston ja proletariaatin liitto	172

D. RANSKALAISET KIISTÄVÄT SAKSAN GERMAANISEN VOIMAPOLITIIKAN

10.	KAHDEN SAKSAN ONGELMA	174
10.1.	Preussista tulee suurvalta	174
10.1.1.	Hajanainen Saksa yhdistyy	174
10.1.2.	Historiankirjoitus Saksan yhdistymisen tukena	175
10.2.	Keskitetty Preussi ei edusta germaanista ihannetta	178
10.2.1.	Quinet: Preussi on itsevaltainen	178
10.2.2.	Proudhon: Uhkana germaaniset lihansyöjärodut	179
11.	YHDISTYNYT SAKSA UHKA RANSKALLE	181
11.1.	Sodan jälkeen herää saksalaisvastaisuus Ranskassa	181
11.2.	Germaanit sivistymättömiä	181
11.2.1.	Fustel de Coulanges: Saksan ihailu syy Ranskan historiankirjoituksen heikkouteen	181
11.2.2.	Zeller: Saksalaiset ovat hyökkääjäkansaa	183
11.2.3.	Germaanit olivat kehittymättömiä	183
a.	Germaaneilla ei ollut heimohallintoa	183
b.	Germaanit etsivät Galliasta hyvinvointia	184
11.3.	Frankit ja gallit taistelivat germaaneja vastaan	185
11.3.1.	Frankit puolustivat galleja	185
11.3.2.	Sekoittuvat frankit ja gallit - perusta Ranskan kansalle	186
11.4.	Lavissee: Ranska idän ja lännen taistelun välissä	187
11.4.1.	Teutonit Saksan voiman esikuvina	187
11.4.2.	Saksa uhka Ranskalle	190
a.	Ranskan ja Saksan historiallinen taistelu	190
b.	Germaanit ja keltit yhdessä slaaveja vastaan	191
11.5.	Geffroy: Saksa puolustanut germaanista perimäänsä huonosti	192
11.6.	Monod: Rodut vaikuttaneet toisiinsa	193
11.6.1.	Historiankirjoitus Saksassa tieteellistä	193
11.6.2.	Kiihkonationalismi vääristänyt historiankirjoitusta	194
11.6.3.	Gallialaiset ja germaanit vaikuttaneet toisiinsa	195
a.	Rodut sekoittuneet	195
b.	Roduilla on ominaisuutensa	196
c.	Renouvier: Frankit olivat julmia	197
12.	AJAN TIEDE PERUSTANA SAKSAN VALTAPOLITIIKALLE	199
12.1.	Darwinin teoriat käytännön politiikassa	199
12.1.1.	Malthusin ja Darwinin teoriat perusta lajien taistelulle	199
12.1.2.	Darwinismi ranskalaisissa Saksan käsityksissä	201
12.2.	Royer ja darwinismi	201
12.2.1.	Kehitys on taistelua olemassaolosta	201

12.2.2.	Frankkivalloitus oli turmiollinen	203
12.3.	Ranskalaiset leimaavat Saksan hyökkääjäkansaksi darwinismin pohjalta	204
12.3.1.	Luonnonvalinta on germaanien teoria	204
12.3.2.	Historia osoittaa Saksan hyökkääjäksi	206
12.3.3.	Rotujen välinen viimeinen taistelu	208
12.4.	Mielipiteet lievenevät 1880-luvulla	208
13.	MITÄ OVAT 'KANSA' ja 'OIKEUS' ?	212
13.1.	Elsass-Lothringen herättää keskustelun kansallisuusperiaatteesta	212
13.1.1.	Saksan kansa -käsityksen perustana historiallinen rodun oikeus	212
13.1.2.	Historiallinen oikeus ei päde Elsass-Lothringenessa	213
a.	Asukkaat vastustavat liittämistä Saksaan	213
b.	Kansallisuusperiaate ymmärretty väärin Preussissa	214
c.	Renan: Missä arkeologia loppuu?	215
13.2.	Fouillé: Vapaus on sekä oikeutta että voimaa	216
13.3.	Renan ja Fustel de Coulanges: Kansa on henkinen yhtenäisyys	218
13.3.1.	Yhteiskuntien muodot olleet vaihtelevia	218
13.3.2.	Rotu ja kieli eivät ole perusta kansalle	218
13.3.3.	Kansa on henkinen yhtenäisyys	219
13.4.	Eurooppaan ylikansallinen kongressi rauhan turvaajaksi	221
E. PÄÄTÄNTÖ		
14.	GERMAANISUUS RANSKAN POLIITISESSA HISTORIANKIRJOITUKSESSA 1800-LUVULLA	224
14.1.	Germaanisuutta ihailevia ranskalaisia näkemyksiä	224
14.2.	Rotutaistelusta luokkataisteluun	225
14.3.	Ranskalaiset kiistävät Saksan germaanisesta voimapolitiikan	226
LÄHTEET		
	Alkuperäislähteet	229
	Kirjallisuus	241
NIMIHAKEMISTO		
		249

1. IHANTEENA GERMAANISUUS

1.1. Tehtävä

1.1.1. Germaanisuus ja vapaus

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan germaanisuuutta Ranskan poliittisessa historiankirjoituksessa 1800-luvulla.

Yleisesti germaanisuus yhdistettiin 1800-luvun alussa vapauteen. Yhteisössä, jossa vallitsevat germaaniset vapausperinteet ja instituutiot, uskottiin kansalaisten olevan vapaita.¹ Tämän eri ranskalaiset poliittiset ryhmät hyväksyivät lähtökohdakseen vuosisadan alkupuolella. Germaanisuus liitettiin Tacituksen kuvaamiin germaaniheimojen kokousperinteeseen, desentralismiin ja kuninkaan rajoitettuun valtaan. Vastaavasti taas esimerkiksi roomalaisuudella ymmärrettiin kuninkaan keskitettyä hallintoa ja kaikkien kansalaisten tasa-arvoa kuninkaan edessä.

Germaanisuus liitettiin rotuun, jonka tällöin nähtiin antavan rodun jäsenelle rotuun yhdistetyt poliittiset ominaisuudet ja rotu

---

1 Uskomus germaaniseen vapauteen oli vanha. Ensimmäiset sitä käsitelleet kirjoittajat olivat Gaius Julius Caesar ja Publius Cornelius Tacitus. Teoksessaan Germania Tacitus esitti germaanien hallinnon esimerkillisenä: nämä valitsivat (perinnöllisyyden sijaan) kuninkansa, joiden valta ei ollut määrätön eikä rajaton. Tärkeistä asioista neuvottelivat ja päättivät kaikki yhdessä, vähemmän tärkeistä ylimykset. Lisäksi Tacitus näki germaatit alkuväestönä, johon ei ollut sekoittunut lainkaan muita rotuja. Germaatit olivat puhdasta ja vain itsensä kaltaista rotua. (Tacitus, Germania. Suom. Tuomo Pekkanen. Jyväskylä 1976. s. 27, 29 ja 33 sekä 37; vrt. myös Caesar, Gallian sota. Suom. Gunnar Rankes. Toinen painos. Hämeenlinna 1949. s. 288.)

2 Professori Pekka Suvannon mukaan 1800-luvun ensimmäisellä puoliskolla ei tehty jyrkkää eroa biologisen ja kulttuurievoluution välillä. Ranskalaisen luonnontutkija Jean Baptiste de Lamarckin (1744-1829) ajatukset olivat vallalla ja niiden mukaisesti kehitys nähtiin elimistön sekä ympäristön vuorovaihtuksen tuloksena. Lamarckin mukaan kehitys ei ollut pelkästään myönteistä, vaan ympäristön olosuhteet saattoivat vaikuttaa lajin kehitykseen myös kielteisesti.

Ihmiskunnan jakaantumista rotuihin pidettiin Suvannon mukaan yleisesti hyväksyttynä eikä se merkinnyt niiden välistä eriarvoisuutta. Rodun määrittely oli epämääräistä ja esimerkiksi Lamarckin opit sumensivat raja-aitaa rodun ja kansan välillä. (Pekka Suvanto, Rotu Marxin ja Engelsin ajattelussa. Teoksessa Mongoleja vai germaaneja? - rotuteorioiden suomalaiset. Toim. Aira Kemiläinen. Helsinki 1985. s. 87-88).

Rotu voidaankin 1800-luvulla vielä pääosin ymmärtää merki-

ymmärrettiin lähinnä merkityksessä jälkeläiset.² Tämän mukaisesti jokaisella germaaniseen rotuun kuuluvalla oli edellytykset germaanisesta ihanteen mukaisessa hallintojärjestelmässä toimimiseen. Sen sijaan roomalaiseen rotuun kuuluvalla ei ollut edellytyksiä germaanisten vapausperiaatteiden soveltamiseen, vaan elämään keskitehtyn monarkian alaisuudessa.

Huomattavaa on, että rotua ei Ranskassa nähty pelkästään eri kansakuntia jakavana, vaan vuosisadan alkupuolella ensisijaisesti yksittäisen kansan sosiaaliryhmiä jakavana perustana. Yhdysvaltalaisen tutkijan Jacques Barzunin mukaan ei ainoastaan Eurooppa jakaantunut kelttiläisiin ja germaaniin rotuihin, vaan sama jako vallitsi myös itse Ranskan sisällä, sen sosiaaliluokkien ja poliittisten ryhmittymien välillä. Hänen mukaansa myös germaanisuu-teen liitetyt ylemmyyskäsitykset ovat olleet nimenomaan latina-laisten - ei germaanisten - kirjoittajien omien, maidensa sisäpoliittisten syiden vuoksi ylläpitämiä uskomuksia.³

1.1.2. Gallian germaaniset frankit

Vanhastaan Ranskassa uskottiin käsitykseen, jonka mukaan germaaniset frankit olivat kansainvaellusten aikana 300-500 -luvulla saapuneet nykyisen Ranskan alueella asuneiden kelttiläisten gallien asuma-alueille. Tällöin kohtasivat toisensa germaaniset frankit ja kelttiläiset gallit saman asuinyhteisön jäseninä.

Ancien régime aikana aateli oli perustellut asemaansa sillä, että se oli valloittajina Galliaan tulleiden frankkien jälkeläisiä ja näin oikeuttu vahvempana rotuna ja yhteiskuntaryhmänä johtamaan

---

tyksessä jälkeläiset tai luokka (lignée), jossa sitä käyttää ancien régime aikaisia rotukäsityksiä tutkinut Arlette Jouanna: Rodun ominaisuudet luokittelivat yksilön ja ne siirtyivät perinnöllisinä. Esimerkiksi aatelin lapsilla katsottiin olevan sisäinen kyky täyttää aatelin aseman mukaiset tehtävät. (Arlette Jouanna, L'Idée de race en France au XVIème siècle et au début du XVIIème siècle (1498-1614). Tome I. Paris 1976. s. 1.)

Eriarvoisuus nähtiin luonnollisena, mutta inhimillisin ponnistuksin ja koulutuksen avulla uskottiin voitavan säätyeroja poistaa. (Ibid., s. 19). Jouannan määritelmän pohjalta rotua käytettiin Ranskassa 1800-luvun ensimmäisellä puoliskolla synonyymina sosiaaliselle luokalle. Kyse oli siis lähinnä sosiaalirasismista.

Varsinaisen rasismin biologisessa merkityksessä katsoo Regine Pernoud alkaneen Gobineau'n teorioiden myötä 1850-luvulla. Toisaalta André Devyver pitää 1800-luvun alkupuolen yhteiskuntaryhmiä käsitteleviä rotuteorioita rasismin esias- teina. (Regine Pernoud, Histoire de bourgeoisie en France. Paris 1962, s. 387; ja André Devyver, Le sang épure. Les préjugés de race chez les gentilhommes français de l'ancien régime (1560-1720). Bruxelles 1973. s. 22.)

3 Jacques Barzun, The French Race: Theories of its Origins and their Political implications. New York 1932. s. 18-19 ja 12.

ranskalaista yhteisöä. Kolmas sääty ja gallit nähtiin voitettuina, joiden asema valloituksen jälkeen oli olla frankkien alaisuudessa maaorjina ja myöhemmin rahvaana sekä kolmantena säätyinä. Käsitys Euroopan aatelin⁴ germaanisuudesta ja kosmopoliittisuudesta oli tuolloin yleinen. Ydinkysymykseksi muodostuivat 1800-luvun ranskalaisessa keskustelussa frankkien Galliaan saapumisen seuraukset. Keskeisiä kysymyksiä olivat seuraavat: Oliko yhteisössä vallinnut eriarvoisuus frankkien ja gallien välillä sekä oliko tämä perusta ancien régime hallinnolle ja mikä oli tämän uskotun sosiaalisen jaon merkitys 1800-luvun Ranskassa. Millainen oli Galliaan syntynyt uusi hallitusmuoto: Perustuiko se frankkien germaaniin tapoihin vai gallien Roomalta perimiin roomalaisiin hallintotapoihin, vai olivatko hallintotavat mahdollisen rotujen sekoittumisen myötä myös yhdistyneet.

Koska hallinto yhdistettiin rotuun ja rodun ominaisuudet nähtiin muuttumattomina, tuli historiankirjoituksen merkitys Ranskan 1800-luvun poliittisessa keskustelussa tärkeäksi: rodun ominaisuuksien periytyvyyden vuoksi keskiaikainen hallinto nähtiin suorana mallina oman ajan hallintomuodolle. Tätä mallia vahvasti osaltaan tieteen kehittämä evoluutio, joka painotti nykyisyyttä menneisyydestä kehittyneenä eli antoi keinon siirtää verenperimään yhdistetty hallintomuoto omalle ajalle.

1.1.3. Yleinen ilmapiiri suosi keskiaikaisuutta 1800-luvun alkupuoliskolla

Ranskan suuren vallankumouksen jälkeen ja sitä seuranneen Napoleonin keisarikunnan jälkeen germaanisuuskeskustelu Ranskassa kiihtyi. Perustana germaanisuuden esille tulolle oli ensisijaisesti aatelin ja liberaalien kamppailu poliittisesta vallasta. Toiseksi keskustelulla oli Ranskassa pitkät perinteet, jonka juuret ulottuivat aina 1500-luvulle saakka. Kolmanneksi Ranskan vallankumous avasi arkistoja ja hallitusvalta Napoleon I:n aikana tuki historiantutkimusta. Kiinnostus tutkimukseen lisääntyi, koska edellytykset olivat aiempaa paremmat. - Lisäksi 1800-luvun alun yleinen

---

4 Kansainvaelluksissa germaanisit anglo-saksit ja myöhemmin normannit olivat valloittaneet osan Britanniaa, jonka pohjalta uskottiin koko Britannian väestön tulleen valloituksen tuloksena kokonaan germaaniseksi. Espanjassa ja Itävalta-Unkarissa uskottiin Ranskan tapaan germaaniseen aateliin ja alempirotuiseen rahvaaseen. (Esim. Maxim Deloche, *Du principe des nationalités*. Paris 1860. s. 57 ja 73.)

Kysymys on tuttu myös Venäjän historiassa. On kiistelty siitä, olivatko germaanisit viikingit ensimmäisen slaavilaisen valtion, Kiovan, perustajia. (Paul Dukes, *A History of Russia*. London and Basingstone 1974. s. 7.)

5 Vrt. Jukka Nevakivi, Ranskan 1800-luvun historiankirjoitus. Teoksessa Setälä, Suvanto, Viikari, *Historiankirjoituksen historia*. Tampere 1983. s. 101.

ilmapiiri suosi keskustelua germaanisuudesta, sillä ajan hallitsivat virtaukset olivat romantiikka, nationalismi ja evoluutio.

Vuosisadan vaihteen valtavirtaus oli romantiikka. Se herätti ihmisten mielenkiinnon omaa menneisyyttä ja historiaa, ennen kaikkea tuntematonta keskiaikaa, kohtaan. Romantiikka liittyi nationalismiin, jolle se oli verraton kasvupohja. Keskiajalta etsittiin kansallisia erikoispiirteitä, kansan luonnetta ja kansoille ominaisia hengentuotteita sekä tutkittiin ja kerättiin kansanrunoutta. Romantiikka arvosti erityisesti keskiaikaa, jossa todellisen tiedon puutteen vuoksi oli tilaa mielikuvitukselle.

Nationalismi nykyisessä merkityksessään alkoi vahvistua vastapainona valistuksen yhdenmukaisuudelle vuosisadan vaihteessa. Siihen vaikuttivat merkittävästi Ranskan suuri vallankumous ja Napoleonin sodat, jotka osaltaan aiheuttivat kansojen yksilöllisyyden tunteen lisääntymisen. Aluksi nationalismi oli poliittisesti ja sosiaalisesti vallankumouksellinen liike, myöhemmin Hans Kohnin mukaan ylempien yhteiskuntaryhmien oikeuksiensa puolustamiseksi kehittämä oppi.

Toisaalta taas tieteen luoma evoluutio-teoria kehittyi samanaikaisesti antropologian, geologian ja paleontologian sekä myöhemmin darwinismin myötä. Niiden avulla haluttiin oppia tuntemaan kehitys kokonaisuudessaan. Samalla ne myös tarjosivat nationalismin keinoja tuoda esi-isien ominaisuudet oman ajan kansalaisille.

Romantiikan, nationalismin ja tieteen evoluution pohjalta keskiaikaisuutta arvostettiin. Silloin vallinneita olosuhteita pidettiin alkuperäisinä ja oikeina. Evoluutio-oppi antoi keinon siirtää nämä ominaisuudet omaan aikaan. Näin omat poliittiset päämäärät haluttiin osoittaa oikeiksi todistamalla, että jo keskiajan yhteisössä oli ollut vallalla omia poliittisia päämääriä vastaava hallinto tai vallassa omaan rotuun perustuva yhteiskuntaryhmä. Valtapolitiikassa rotukäsityksen avulla haluttiin osoittaa oman ryhmän paremmuutta sekä ylläpitää kannattajien yhtenäisyyttä.

1.1.4. Aristokratia, porvaristo ja työväki kamppailivat poliittisesta vallasta

Germaanisuuskeskustelu 1800-luvun Ranskassa liittyi toisaalta

---

6 Vrt. Erik Lund, Mogens Pihl, Johannes Sløk, A History of European Ideas. Translated from Danish by W. Glyn Jones. London 1962. s. 244-246.

7 Aira Kemiläinen, Nationalism. Problems Concerning the Word, the Concept and Classification. Studia historica Jyväskylän-
sia III. Jyväskylä 1964. s. 14 ja 75-77.

8 Hans Kohn, Nationalism. International Encyclopedia of the Social Sciences. Ed. by David L. Sills. Vol. 11. 1968. s. 64.

9 Pekka Lappalainen, Darwinilaisen vallankumouksen älyllinen protesti. Eripainos Medisiinari-lehdestä 8/76. s. 3-4.

sisäpolitiikkaan, toisaalta ulkopolitiikkaan.

Germaanisuuskeskustelu liittyi ensiksikin (1) 1800-luvun Ranskassa valtiomuototaisteluun. Restauration aikana (1814-30) vallankumouksessa syrjäytynyt ancien régime hallinto osin palautui ja nosti perinteisen aristokratian valtaan. Aristokratia pyrki ylläpitämään asemansa tunnustavaa hallitusmuotoa. Liberaalien valtakaudella 1830-48 tilanne oli päinvastoin. Silloin liberaalit puolustivat porvaristoon tukeutuvaa kuninkaan valtaa vastavallankumousta vastaan. Keisarikunnan aikana 1852-1870 keskustelu hiljenesi, vaikka silloin tulivatkin esille viimeiset varteenotettavat aateliston esittämät rotuteoriat, jotka olivat jatkoa gallit-frankit -keskustelulle. Valtiomuotokeskustelu kärjistyi 1870-luvun alun Ranskan-Saksan sodan ja Pariisin kommuunin takia. Tuolloin olivat vastakkain monarkian ja tasavallan kannattajat.

Toiseksi (2) germaanisuuskeskustelu liittyi samalla 1800-luvun Ranskan yhteiskuntaryhmien välisiin suhteisiin. Valtiomuototaistelun osapuolet, aristokratia ja porvaristo olivat vastakkain etenkin vuosisadan ensimmäisellä kolmanneksella. Osaltaan ne jatkoivat keskustelussaan vanhaa perinnettä aatelin samaistuessa germaanisten frankkien jälkeläisiksi ja porvariston samaistuessa kolmannen säädyn edustajina aluksi galleiksi, myöhemmin sekoittuneiksi galleiksi ja frankeiksi. Osana kolmatta säätystä nähtiin myös neljäs säätys eli työväestö, joka vuosisadan alkupuolella oli porvariston tukena aristokratiaa vastaan. Vuosisadan keskimmäisen kolmanneksen aikana tuli entistä selvemmin esille kamppailu, jossa työväestö ja porvaristo ryhmittyyvät eri leireihin. Samalla porvaristo ja aatelisto huomasivat etujensa yhdistyvän työväestöä vastaan. Ensimmäisen kerran tilanne kärjistyi 1848 vallankumouksessa ja edelleen 1871 Pariisin kommuunissa. Molemmassa työväestö koki voimia kuluttaneen tappion ja koko 1870-luvun se pyrkiikin ajamaan päämääriään vielä yhteistyössä tasavaltalaisen porvariston kanssa.

Kolmanneksi (3) kysymys liittyy ranskalaisten suhtautumiseen Englantiin ja Saksaan. Vuosisadan alussa liberaalit katsoivat menneisyyden hallintoihanteiden toteutuneen Englannin parlamentarismissa, kun taas aatelisto ihaili Saksan desentralismia. Tämän vastapainona Ranska nähtiin keskitettynä, minkä äärimmäiset esimerkit olivat Napoleon I:n ja Napoleon III:n keisarikunnat. Suhtautuminen Saksaan tuli Ranskalle kohtalonkysymykseksi Saksan yhdistyttyä Preussin johdolla sekä tappiollisen Ranskan-Saksan sodan 1870-71 jälkeen. Tällöin Saksa ei enää edustanut ihanteena nähtyä desentralismia ja toiseksi yhdistyneestä sekä suurvallaksi kohonneesta Saksasta tuli varteenotettava uhka ranskalaisten turvallisuudelle. Germaanisuus tuli Ranskassa aiempaa epäsuositummaksi, koska se yhdistettiin nyt viholliseen.

1.1.5. Germaanisuus Ranskassa 1800-luvulla

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan germaanisuuteen liittyviä käsitteitä Ranskan poliittisessa historiankirjoituksessa 1814-1882 eli kreivi Montlosier'n Ranskan monarkiaa käsittelevän teoksen ilmentymisestä Ernest Renanin tunnettuun Sorbonnen puheeseen saakka. Päämääränä on selvittää, mikä merkitys germaanisuuudella oli 1800-luvun ranskalaisessa keskustelussa, ja kuinka suhtautuminen ger-

maanisuuheen muuttui toisaalta sisäpolitiikan ja toisaalta ulkopolitiikan perusteiden muuttuessa Ranskassa. Tarkasteltava ajanjakso muodostaa oman ehjän kokonaisuutensa nimenomaan niiden seikkojen osalta, jotka¹⁰ aiheuttivat Ranskassa luopumisen frankit-gallit-kysymyksestä.

Ranskassa toisen maailmansodan jälkeen germaanisuuutta käsittelevät tutkimukset eivät ole suoranaisesti käsitelleet frankit-gallit-keskustelua, vaan germaanisuuutta yleisemmin (vrt. luku 1.2.3.: Moderni tutkimus). Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu yksityiskohdaisesti käsityksiä frankeista ja galleista sekä heihin liittyviä uskomuksia. Lisäksi 1800-lukuun ajoittuvaa yhtenäistä tutkimusta gallit-frankit-kysymyksestä ei ole tämän tutkimuksen yhteydessä käsitellystä tausta-aineistosta löytynyt eikä sellaista tietävästi ole olemassa. Osaltaan tämä tutkimus täyttää kyseisen aukon.

Tämä työ on jaettu kolmeen osaan. (1) Ensimmäisessä osassa tarkastellaan vallassaolevien poliittisten ryhmien historiaa koskevia näkemyksiä ensisijaisesti germaanisuuudesta, mutta myös roomalaisuus-gallialaisuudesta: ensiksi 1814-30 Restaurationin aristokratian, toiseksi 1830-48 perustuslaillista monarkiaa kannattavien liberaalien ja kolmanneksi 1852-70 keisarikunnan aristokratian osalta. Pääpiirteiltään ajanjaksottain käsitellään myös muiden poliittisten ryhmien näkemyksiä.

Keskeisiä kysymyksiä ovat ensiksikin, (a) kuinka eri poliittisten ryhmien kirjoittajat suhtautuvat keskiaikaisiin frankkeihin eli ranskalaisen aatelin väitettyihin esi-isiin. Olivatko nämä tulleet Ranskaan gallien vihollisina vai ystävinä ja millainen oli heidän Galliaan perustamansa yhteiskunta. Tämä kysymys oli tärkeä, koska rodun ollessa hallitseva ajattelussa uskottiin keskiaikana vallinneiden hallintotapojen olevan ihanne myös oman ajan yhteiskunnalle. Toiseksi (b) tarkastellaan kirjoittajien näkemyksiä kolmannen säädyn kehityksestä poliittiseksi vallankäyttäjäksi sekä sitä, oliko säädyn eli 1800-luvun porvariston käyttämä poliittinen valta Ranskan kannalta toivottavaa vai säädyn mahdollisen rodullisen heikkouden ja roomalaisuuden vuoksi epäsuotavaa. Kolmanneksi (c) käsitellään kirjoittajien näkemyksiä heidän oman aikansa Ranskasta ja sen kehitysmahdollisuuksista.

(2) Toisessa osassa tarkastellaan frankit-gallit -kysymyksen

---

10 Pro gradu-työssäni selvitin Revue des Deux Mondes -aikakauskirjan pohjalta frankit-gallit -kysymystä Ranskan-Saksan sodan 1870-71 jälkeisellä vuosikymmenellä. Tuolloin kävi ilmi, että germaanisuuudella oli vielä huomattava merkitys ranskalaisessa keskustelussa ja että sillä on omat juurensa vuosisadan alun liberaalien historiankirjoituksessa. Lisensiaatintyössäni käsittelin ajanjaksoa 1830-1882. Kyseiset työni liittyivät myös professori Aira Kemiläisen johtamaan Suomen Akatemian Humanistisen toimikunnan tutkimusprojektiin N:o 125 'Suomen väestön rodullinen alkuperä ja kansallinen identiteetti suomalaisessa ja muussa eurooppalaisessa ajattelussa 1800- ja 1900-luvulla', sillä germaanit-gallit -suhde voidaan rinnastaa Suomessa germaani (ruotsalaisten) ja suomalaisten suhteeseen.

liittymistä sosiaaliryhmien väliseen kamppailuun, luokkataiste-
luun, vuosina 1848-80. Pääkysymys on, saiko työväestön poliittisen
toiminnan pelko ranskalaiset porvariston ja aristokratian histori-
ankirjoittajat luopumaan frankit-gallit vastakohtaisuudesta.
Ensiksi tarkastellaan liberaalien 1848 vallankumouksen jälkeen
kirjoittamia kirjoituksia ranskalaisen yhteiskunnan poliittisesta
tilanteesta sekä työväestön näkemyksiä luokkataistelusta Ranskas-
sa. Toiseksi tarkastellaan sisäpoliittisen keskustelun vaikutusta
frankit-gallit -kysymykseen Pariisin kommuunin jälkeen: Kuinka se
on vaikuttanut käytyyn keskusteluun (a) frankit-gallit kysymykses-
tä sekä (b) maan hallintomuodosta.

(3) Kolmannessa osassa tarkastellaan Saksan yhdistymisen itse-
valtaisesti hallitun Preussin johdolla ja Ranskan-Saksan 1870-71
sodan vaikutusta germaanisuukselle keskusteluun Ranskassa. Keskeiset
kysymykset ovat, kuinka ranskalaiset suhtautuivat (a) historian
germaaneihin ja oman ajan saksalaisiin; (b) mikä vaikutus darwi-
nismilla on keskusteluun sekä (c) mitä annettavaa ranskalaisilla
kirjoittajilla oli ajan vallitsevalle virtaukselle, nationalismille,
ja siihen liittyvälle kansallisuusperiaatteelle.

1.2. Lähteet

1.2.1. Tarkasteltavien kirjoittajien valinta ja frankit-gallit -kysymystä käsittelevät teokset

Tässä tutkimuksessa perehdytään merkittävimpien germaanisuuksikysy-
mystä käsitelleiden ranskalaisten kirjoituksissa esiintyneisiin
mielipiteisiin ja ajatuksiin frankit-gallit -kysymyksestä 1800-
luvulla. Valintaperusteena kirjoittajille on ollut, että he (1)
ovat kirjoittaneet historiaa sekä (2) ovat olleet aktiivipoliitik-
koja tai heidän mielipiteellään on ollut vaikutusta aikansa rans-
kalaiseen yleiseen mielipiteeseen. Pääasiassa valitut kirjoittajat
ovat historiankirjoittajia, mutta raja esimerkiksi historiankir-
joittajan ja kirjailijan välillä oli vielä 1800-luvulla häilyvä.
Toisinaan kirjallisuudesta tuli historiankirjoitusta ja myös
päinvastoin.

Valituista kirjoittajista vuosisadan alkupuolelta useimmat ovat
poliitikkoja. II keisarikunnan aikana ja etenkin Ranskan-Saksan
sodan jälkeen keskustelun luonne muuttuu sikäli, että kirjoitta-
jat eivät enää vuosisadan alun tapaan ole yksiselitteisiä polii-
tikkoja. Yleisenä piirteenä voidaankin todeta keskustelun akatemi-
soituneen vuoden 1870 jälkeen. Tuolloin kolmannen tasavallan
johtajat eivät enää vuosisadan alun johtajien tapaan käsittele
samassa määrin Ranskan tulevaisuutta historiankirjoituksen pohjal-
ta. Puheet ja kirjoitukset ovat lähempänä omaa aikaa. Historian-
kirjoittajina ovat yliopistotutkijat.

Ensimmäiseen osaan valitut kirjoittajat ovat vuosisadan alun
johtava oikeistopoliitikko ja aatelinen kreivi Montlosier; perus-
tuslaillista monarkiaa kannattavien liberaalien 1840-luvun johto-
hahmo ja historian professori François Guizot sekä saman ryhmän
'virallinen historiankirjoittaja' Augustin Thierry; aristokratian
vallan kannattajina 'rotuajattelun isänä' ja arjalaisuuden esille
tuojana diplomaatti ja kirjailija Joseph Arthur de Gobineau,

aikansa johtava ranskalainen humanisti Ernest Renan ja liberaali aristokraatti Alexis de Tocqueville.¹¹

Toisen osan alussa tarkastellaan liberaalien Thierryn ja Guizot'n sekä tasavaltalaisen Edgar Quinet'n ja toisaalta sosialistien ja radikaalien Pierre Joseph Proudhonin, Yves Guyot'n ja Sigismund Lacroix'n näkemyksiä sosiaaliryhmien vastakkainasettelun merkityksestä aikansa Ranskalle. Varsinaisesti keskustelu kärjistyy 1870 jälkeen. Silloin aikansa johtava ranskalainen historioitsija ja nationalisti Numa Denis Fustel de Coulanges sekä Ernest Renan saavat vastaansa kriittisen ranskalaisen historiankirjoituksen koulukunnan aloittajana nykyisin pidetyn tasavaltalaisen liberaalin ja kosmopoliitikon Gabriel Monod'n sekä radikaalit tasavaltalaiset, Charles Renouvier'n ja François Pillonin.¹²

Kolmannessa osassa tarkastellaan nationalistien Fustel de Coulangesin sekä Ernest Lavissen näkemyksiä germaaneista, joista jälkimmäinen oli perehtynyt erityisesti Saksan historiaan. Darwinismin vaikutusta Ranskassa käsitellään Darwinin teokset ranskaksi kääntäneen Clemence Royer'n tuotannon sekä Renouvier'n ja oikeusfilosofi Alfred Fouilléen artikkeleiden pohjalta. Lopuksi tarkas-

---

11

Montlosier'n tärkein teos on *De la monarchie française* I-III vuodelta 1814; liberaaleilta François Guizot'lta *Histoire de la civilisation en Europe* (1835) ja Augustin Thierryn *Récits des temps mérovingiens* ja *Considérations sur l'histoire de France* (1840), joista kahdesta viimeksimainitusta ensimmäinen oli tarkoitettu jälkimmäisen esipuheeksi. Luokkataistelun teorian kannalta merkittäviä ovat myös Guizot'n parlamenttipuhe 1837 sekä Thierryn kirjoitukset kolmannen säädyn historias- ta. Gobineau'n pääteos on *Essai sur l'inégalité des races humaines* I-IV (1853-54) ja Renanilta hänen 1850- ja 1860-luvun artikkelinsa. Käsiteltävät Tocquevillen teokset ovat jo 1830-luvun lopulla ilmestynyt *De la démocratie en Amérique* (1835-40) ja keisarikunnan alussa ilmestynyt *L'Ancien régime et la révolution* (1856).

- 12 Tämän tutkimuksen kannalta tärkeitä Proudhonin teoksia ovat *De la création de l'ordre dans l'humanité* (1843), *L'Idée générale de la Révolution au XIX siècle* (1851) ja *France et Rhin* (1848). Guyot'n ja Lacroix'n saivat 1867 valmiiksi suurtyönsä *Histoire des prolétaires*. Fustel de Coulangesin tärkeimmät kirjoitukset ovat *Histoire des Institutions de l'ancienne France* -teossarjan keskiaikaa käsittelevä osa, joka ilmestyi 1875 sekä hänen aikakauskirjoihin kirjoittamansa artikkelit. Gabriel Monod'n sekä Charles Renouvier'n ja F. Pillonin käsit- tyksiin perehdytään heidän perustamiensa aikakauslehtien artikkeleiden pohjalta. Monod perusti *Revue critique* ja Renouvier ja Pillon *La critique philosophique* -aikakauslehtien.
- 13 Ernest Lavisse ja Alfred Fouillée kirjoittivat 1870-luvulla artikkeleita *Revue des Deux Mondes* -aikakauslehteen. Clémence Royer käänsi ranskaksi Darwinin teoksen 1860-luvulla ja sen

tellaan 1870-luvun kansa- ja oikeuskäsityksiä etenkin Renanin¹³ ja Fustel de Coulangesin kirjoitusten pohjalta.

1.2.2. Keskustelu vuosisadan vaihteessa

Vuosisadan kahden viimeisen vuosikymmenen aikana keskustelu germaanisuudesta ja roomalaisuudesta jatkui. Roomalaisen perimän puolesta kirjoittivat mm. Jacques Flach, Camille Jullian, Paul Fabre ja Archille Luchaire, joista suurin osa Fustel de Coulangesin oppilaita.¹⁴ Camille Jullian viimeisteli Fustel de Coulangesin kolmiosaisen pääteoksen Histoire des Institutions viimeisenä ilmestyneen toisen osan. Jullian kirjoitti lisäksi 1800-luvun historiankirjoituksesta (1897) sekä Paul Guiraud oppiisästään Fustel de Coulangesta (1896). Frankit-gallit -kysymys on kuitenkin Ranskan sisäpoliittisten syiden vuoksi jäänyt varjoon ja tämä heijastuu myös kielteisenä suhtautumisena sosiaalidarwinismiin.¹⁵

1900-luvun ensimmäisenä vuosikymmenenä Fustel de Coulangesin hallinnolliset periaatteet otti käyttöönsä rojalistinen Action française -liike. Se pyrki omimaan arvostetun nationalistin ja historiankirjoittajan¹⁶ omien poliittisten päämääriensä tukijaksi ja omaksi esikuvakseen.¹⁶ Action française merkittävimmät kirjoittajat olivat Charles Maurras ja André¹⁷ Bellessort, vastustajanaan Fustel de Coulangesin oppilas F. Lot.¹⁷

Ensimmäisen maailmansodan puhjettua germaanisuutta painottavat mielipiteet tulivat epäsuosituiksi ja Ranska esitettiin sittemmin yleisen kulttuurin puolustajana ja säilyttäjänä.¹⁸

---

esipuhe on mielenkiintoinen. 1870 hän kirjoitti teoksen Origine de l'homme. Ernest Renanin selvitti kansa -käsityksiään julkaistussa Sorbonnen puheessaan Qu'est-ce qu'une nation? (1882)

14 James Westfall Thompson, A History of Historical Writing II. Ed. by James Westfall Thompson. Fifth Printing. New York 1962. s. 373-376.

15 Vuosisadan lopulla esimerkiksi Albert Sorel vastusti rotujen määräävyyttä ja painotti roomalaisuuden tai kreikkalaisuuden sijaan järjen kehitystä. d'Arbois de Jubainville otti puolestaan kantaa kelttiläisyyden puolesta 1896. (Albert Sorel, Notice sur les travaux de Fustel de Coulanges. Paris 1890. s. 6 ja H. d'Arbois de Jubainville, Deux manières d'écrire l'histoire. Paris 1896. s. 7-9.)

16 Thompson 1962, s. 373-376.

17 Stephen Wilson, Fustel de Coulanges and the Action française. Journal of the History of Ideas. Jan.-March 1973. Vol. XXXIV, Number 1., s. 124-125.

18 Barnes 1963, s. 275.

1.2.3. Moderni tutkimus

Frankit-gallit -kysymystä on Ranskassa tutkittu vähän, mutta muualla, etenkin Yhdysvalloissa, enemmän. Vuonna 1932 ilmestyi New Yorkissa merkittävä ranskalaissyntyisen valtio-oppieneen Jacques Barzunin väitöskirja *The French Race*. Se rajoittuu kuitenkin aikaan keskiajasta Ranskan Suureen vallankumoukseen. 1950-luvun alussa ilmestyivät Yhdysvalloissa lisäksi Kieran Joseph Carrollin väitöskirja Augustin Thierrystä (1951), Jane Herrickin väitöskirja Fustel de Coulangesta (1954) ja Sister Mary Consolata O'Connorin väitöskirja François Guizot'ista.

Merkittävä ranskalainen teos ilmestyi 1959 eli Claude Digeonin väitöskirja saksalaisuuden vaikutuksesta ranskalaiseen kulttuuriin ja kirjallisuuteen *La crise allemande de la pensée française 1870-1914*. Se käsittelee ajanjaksoa 1870-1914 ja tarkastelee Saksan vaikutusta Ranskan kulttuurissa, pääasiassa kirjallisuudessa ja tieteissä, mutta ei rodun ja vanhan tradition pohjalta. Frankit-gallit -kysymystä on käsitelty myös Venäjällä ja Neuvostoliitossa. Vuosisadan vaihteen vallankumouksellinen Georgi Plehanov kirjotti Guizot'in ja Thierryn historiankirjoituksesta luokkataistelun pohjalta sekä neuvostoliittolainen Alpatov 1948 Fustel de Coulangesta.

Toisen maailmansodan jälkeen kiinnostus germaanisuuuteen Digeonin teosta lukuunottamatta on ollut Ranskassa vähäistä, mutta lisääntynyt 1970-luvulla. Sitä ovat tutkimuksissaan käsitelleet tai sivunneet mm. Jean-François Lemarignier (1970), Jean Gaulmier (1971), Joseph Onno (1971), André Devyver (1973), Arlette Jouanna (1976), Charles-Oliver Carbonell (1976), François Chatelet (1978), François Furet (1978), Jean Plumyène (1979), Gay Richard (1979) ja Pierre Rosanvallon (1985) sekä Michel Vovelle (1985). Vuonna 1959 kuolleen historiantutkijan Georges Lefebvren asiaan liittyviä, aikaisemmin julkaisemattomia kirjoituksia ja luentoja julkaistiin vuonna 1971. Tämän tutkimuksen kannalta ovat tärkeimmät olleet Devyver'in *Le sang épuré* sekä Lefebvren *La naissance de l'historiographie moderne*.

2. GERMAANISET FRANKIT RANSKASSA

2.1. Keskiaikainen frankkivaltakunta

2.1.1. Frankit tulivat sekä liittolaisina että valloittajina

Varsinaisissa suurissa kansainvaelluksissa 300-500 -luvulla germaaniheimoja vähitellen saapui hajoavan Rooman keisarikunnan alueille, minne ne perustivat kuningaskuntia. Gallian provinssiin tulivat länsigootit, burgundit ja frankit sekä lisäksi vaelsivat mm. vandaalit ja sveebit alueen lävitse. Frankkivaltakunnan, jonka syntytaapahtumat ja sisäiset olosuhteet olivat perusta frankit-gallit -kysymykselle, perustivat frankit.

Länsigootit tulivat Eurooppaan Tonavan itäpuolelta ja asettuivat Lounais-Galliaan 400-luvun alussa. Seuraavina tulivat burgundit Main-joen yläjuoksulta Itä-Galliaan. Merkittävin heimo frankit oli asustanut Gallian koillisrajan läheisyydessä ja jakaantui saalilaiseen sekä ripuaariseen heimoon. Nykykäsitysten mukaan germaanit saapuivat Rooman alueille eri tavoin: osa ylitti rajan vihollisina ryöstäen alueita ja jääden niille valloittajina asumaan, osa tuli rauhanomaisesti Rooman kutsumina liittolaisina maanviljelijöiksi ja sotilaksi.

Frankit olivat aluksi Rooman liittolaisia ja taistelivat mm. yhdessä gallien kanssa Attilan johtamia hunneja vastaan.³ Myöhemmin, levittäytyessään asteittain lounaaseen ja länteen, frankit taistelivat myös roomalaisia ja galleja vastaan vallaten näiltä uusia asuinalueita itselleen. Frankit perustivat frankkivaltakunnan 400-500 -lukujen vaihteessa.

Frankkivaltakunta jaetaan ajallisesti kahteen hallitsijasukuun: (1) merovingeihin (481-751) ja (2) karolingeihin (751-987). Karolingien jälkeen frankkivaltakunta jakaantui ja alkunsa sai nykyisen Ranskan alueella Ranskan vanhan historiankirjoituksen kolmantena sukuna pitämä kapetingit (987-1328). 1800-luvun keskustelu liittyi lähinnä merovingien aikaan.

Frankkivaltakunnan ensimmäiseksi hallitsijaksi tuli saalilaiseen sukuun kuuluva Klodovig (466-511), joka aloitti merovingien hallituskauden. Klodovig teki lopun Rooman vallasta Galliassa ja valtasi alueet Sommen ja Loiren väliltä sekä voitti viimeisen roomalaisen käskynhaltijan Syagriuksen vuonna 486. Tämän jälkeen Klodovig valtasi goottien asuttaman Lounais-Gallian sekä burgundien asuinalueet Itä-Galliassa. Vuoteen 532 mennessä sekä länsigootit että burgundit tunnustivat merovingihallitsijoiden vallan alueillaan.

---

1 Jacques Ellul, Histoire des Institutions III. Paris 1956, s. 8 ja Pierre Miquel, Histoire de la France. Paris 1976. s 41.

2 Rooman vallan jälkeisistä Gallian asukkaista käytettiin myös nimeä gallo-roomalainen.

3 Chester G. Starr, A History of Ancient World. New York 1974. s. 701.

2.1.2. Perinnöllinen kuninkuus sekä frankkien ja gallien välinen rodullinen eriarvoisuus

Valloittamillaan alueilla frankit olivat ottaneet 1/3 tai 1/2 maasta omistukseensa. Hallinnoissa merovingikuninkaat jatkoivat Rooman keisarikunnan perinteitä⁴ ja pyrkivät heti Klodovigista alkaen lisäämään sen avulla omaa valtaansa. Frankkikuninkaiden valta pohjautui luonteeltaan roomalaisen ja germaanisen järjestelmän sulautumiseen.⁵ Roomalaisuudesta omaksuttiin perinnöllisyys sekä germaanisuudesta kuninkaan ja alaisten väliset sitoumukset. Kuninkuus jatkui perinnöllisenä Klodovigin jälkeen 700-luvun puoliväliin saakka.

Merovingien vallan aikana Gallian alueella asuneet eri etniset ryhmät noudattivat omaa lainsäädäntöään: gallo-roomalaiset eivät luopuneet omastaan eikä heidän lakinsa roomalaiseen yhteiskuntaan kirjoitettuna soveltunut germaanien käyttöön, jotka seurasivat vanhoja tapojaan. Frankkien ja gallien välisen konfliktin varalta frankkien lain rikosoikeutta käsittelevään kohtaan lisättiin 500-luvulla valloittajien ylempyyksiperiaate. Sen mukaisesti henkiraha eli wergeld⁶ oli frankkiin kohdistuneesta rikoksesta ankarampi kuin gallo-roomalaiseen kohdistuneesta rikoksesta eli kaksinkermainen.

Toiseksi korkeampi henkiraha saattoi tulla myös gallo-roomalaisen osalle, sillä kuninkaan luottamusmieheksi päässeen gallo-roomalaisen henkiraha oli korkeampi kuin sosiaalisesti häntä alempiarvoisen heimoveljensä, mutta pienempi kuin vastaavassa asemassa olleen frankin henkiraha.⁷ Näin henkiraha oli sidottu sekä rotuun että yhteiskunnalliseen asemaan. Frankkikuninkaat alkoivat säätää myös kullekin ryhmälle erikseen uusia lakeja.

---

4 Ellul 1956/III, s. 9.

5 Marcel Reinhard, *Histoire de la France*. Tome premier. Paris 1954. s. 130.

6 Ellul 1956/III, s. 51-52.

7 Ellul 1956/III, s. 35-36; Jean-François Lemarignier, *La France médiévale, institutions et société*. Paris 1970. s. 48 ja Chester G. Starr, *A history of the Ancient World*. New York 1974. s. 703.

8 Wergeld (henkiraha) ilmaisi ihmisen hinnan, joka syyllisen tai tämän suvun täytyi maksaa sakkona kuninkaalle tai kuninkaan edustajalle välttyäkseen uhrin suvun kustolta. Vastaava henkiraha oli myös esimerkiksi anglo-saksien laissa Englannissa.

9 Ellul 1956/III, s. 62.

2.1.3. Rotujako menettää merkityksensä

Merovingikuninkaiden valta heikkeni 600-luvulla ja seuraavana vuosisatana heidän valtansa siirtyi karolingisuvulle, jonka vallan kasvussa oli merkittävää aatelissukujen sitominen karolingisukuun läänitysten kautta.

Samalla yhteisö hajaantui autonomisiin taloudellisiin ja poliittisiin alueisiin, joita sijoivat luonteeltaan erilaiset oikeudelliset-poliittiset siteet.¹⁰ Ensimmäinen karolingikuningas Pipin Pieni valittiin vaaleilla vuonna 751.¹¹ Samanaikaisesti¹² myös frankkien ja gallien välinen heimojako menetti merkitystään¹³ ja heimojen lait alkoivat sekoittua. Rikososaan merkitään valloittajan ylemmyyden sijaan 'lain puolustajan ylemmyys', mikä merkitsi sitä, että rotua¹⁴ tärkeämmäksi oli tullut yhteiskunnallinen asema. Feodalismina¹⁵ tunnettu hallintojärjestelmä sai tästä alkunsa 700-800 luvuilla. Se liittyi läheisesti Rooman vallan ajan patricium- ja precorium sekä germaanien seuruelaitoksiin.

Karolinkikuningas Kaarle Suuri (768-814) teki frankkivaltakunnasta maailmanvallan, jota hän hallitsi keisarina. Hänen seuraajansa kuitenkin, vanhan germaanisen tavan mukaisesti, jakoivat valtakunnan Verdunissa 842 siten, että vanhin, Lothar, sai keisarikruunun ja Burgundin, Lothringenin sekä Frieslandin; Ludvig Saksalainen Itä-Frankenin ja nuorin, Kaarle Kaljupää, Länsi-Frankenin. Jaosta katsotaan alkaneen Euroopan modernin valtiomuodostuksen: Itä-Frankenista kehittyi Saksa, Länsi-Frankenista Ranska.

Jakautunut valtio joutui jo 800-luvulla paitsi sisäisiin taisteluihin myös sotiin vihollisiaan vastaan lähes kaikilla rajoillaan. Tällöin frankit ja gallit varsinaisesti alkoivat sekoittua ja karolingikuninkaiden valta heikkeni.¹⁵ Sataa vuotta myöhemmin, vuonna 987 feodaaliylimykset valitsivat kuninkaakseen kapetingisukuun kuuluvan Hugo Capet'n. Tästä on katsottu alkaneen ensimmäisen ranskalaisen hallitsijasuvun vallan.

Yksityiskohdiltaan Frankkivaltakunnan hallintokäytäntö sekä frankkien ja gallien väliset suhteet eivät ole olleet selkeitä. Jean-François Lemarignier'n mukaan frankkien valta, etenkin alku-

---

10 Ellul 1956/III, 109-110. Lemarignier 1970, s. 49.

11 Guy Richard, Les Institutions politiques de la France. Paris 1979. s. 15. Lemarignier 1970, s. 49.

12 Lemarignier 1970, s. 79.

13 Ellul 1956/III, s. 62. ja Lemarignier 1970, s. 49.

14 Feodaalijärjestelmässä ylimys luovutti alaiselleen, vasallilleen, tietyn maa-alueensa nautintaoikeuden sota tai muuta palvelua vastaan. Samalla tavoin myös eri ryhmien välisten levottomuuksien aikana suojelua tarvitsevat pienmaanomistajat luopuivat tilastaan tulevan suojelijansa hyväksi.

15 Miquel 1976, s. 65 ja 68.

aikoina, ei kattanut koko Gallian aluetta. Myöhemmin germaanien ja gallien välinen väestöllinen suhde vaihteli eri alueilla. Kokonaisuudessaan etenkin pohjoisessa frankkien valta oli voimakkaampaa kuin etelässä.¹⁶ Samoin toteaa James Westfall Thompson, jonka mukaan yhtenäistä linjaa kansainvaellusten ajan jälkeiselle Ranskan kehitykselle ei ole olemassa.¹⁷

Aateli alkoi käyttää frankkivalloitusta ja frankkivaltakunnan heimojen välisiä suhteita valtansa perustana 1600-luvulta alkaen. Tämä keskustelu jatkui edelleen 1800-luvulla. Koska paikalliset olosuhteet olivat vaihdelleet eri osissa Ranskaa, historiankirjoitus oli vielä kehittymätöntä ja motiivina oli usein kirjoittajien poliittinen tarkoituksenmukaisuus, syntyi erilaisia teorioita kuninkaan, aatelin ja rahvaan asemasta oman ajan politiikan aatteelliseksi perustaksi. Esimerkiksi Thompson toteaa, että jokainen kirjoittaja saattoi joltakin alueelta löytää omaan teoriaansa soveltuvan perustan.¹⁸

Kokonaisuudessaan kansainvaellukset eivät ole olleet niin mul-listuttava tapahtuma kuin 1800-luvulla ajateltiin.¹⁹ Frankkivaikutuksen vähäisyydestä Chester G. Starr pitää esimerkkinä sitä, että nykyisessä ranskan kielessä on noin 300 germaanista sanaa, jotka voidaan johtaa frankkivalloituksesta.²⁰

2.1.4. Kolmas sääty kansalliskokoukseen

Frankit-gallit -kysymykseen liittyi 1800-luvulla myös kysymys kolmannen säädyn eli porvariston asemasta ja kehityksestä Ranskan historiassa. Se oli yhteydessä kuninkaan vallan vakiintumiseen.

Ranskalaisen kuningassuvun valta sekä kaupunkien ja samalla porvariston merkitys alkoivat vahvistua 1000-luvulta alkaen. Tuolloin lääninherrojen ja kuningaskuntien rajat yhtenäistyivät, mikä selventää kuninkaan valta-alueita.²¹ Porvariston asema taas vahvistui rahatalouden ja kaupan lisääntymisen myötä. Kaupungeista tuli 'toinen elämän keskus', jotka huolehtivat itsehallinnollisesti oikeus-, hallinto-, talous- ja sotilasasioista. Nämä hallinto-oikeudet Ludvig VI (1081-1137) vahvisti vuonna 1128.²² Samalla myös rajat eri yhteiskuntaryhmien välillä uudelleen vahvistuivat.

---

16 Lemarignier 1970, s. 42.

17 James Westfall Thompson, *Economic and Social History of the Middle Ages, 300-1300*. New York 1928. s. 771.

18 Thompson 1928, s. 771.

19 Ellul 1956/III, s. 9.

20 Starr 1974, s. 703.

21 Ellul 1956/III, s. 121.

22 Reinhard 1954, s. 206.

1100-luvulla aatelistosta tulee suljettu sääty ja läänitykset tulevat perinnöllisiksi.²³ Ensimmäisen kerran yleissäädyt, aateli, papisto ja kolmas sääty (kaupunkien edustajat) kutsuttiin kokoon 1302. Kuninkuuden kehityttyä itsevaltiuteen ei yleissäätystä kutsuttu kokoon vuosien 1614 ja Ranskan vallankumouksen 1789 välisenä aikana.

2.2. Aateli frankkien edustajana Ranskassa

2.2.1. Kuningas ja aatelisto vetoavat germaanisuuteen

Vaikka frankit ja gallit olivat sekoittuneet jatkui vanha rotujako myöhemmin uskomuksena sosiaaliryhmien väliseen rodulliseen eriarvoisuuteen. Se ilmeni erilaisissa poliittisissa teorioissa etenkin 1500-luvun lopulta alkaen. Aiemmin, esimerkiksi 1100-luvulla Gallian asukkailla ei ollut käsityksiä kaksinaisesta rodullisesta alkuperästä taikka siihen perustuvista sosiaalisista eroista.²⁴ Yleinen oli sen sijaan useiden kirjallisten lähteiden mukaan uskomus yhtenäiseen frankkilaiseen alkuperään.²⁵ Sen avulla haluttiin, etenkin tultaessa 1500-luvulle, luoda perustaa kansallisten monarkioiden vallalle.

Uskomus germaaniseen frankki-alkuperään oli säilynyt lähinnä aatelin keskuudessa. Aateli oli soveltanut teoriaa jonkin verran 1100-luvulla, ja ennen vuotta 1300 ehti kuningaskin papiston ja aatelin ohella julistaa polveutuvansa frankkisuvuista.²⁶

Ranskalainen porvaristo alkoi vaurastua etenkin 13. vuosisadalta alkaen. Sen määrä lisääntyi lainoppineiden ja juristien keskuudessa. Samalla yleistyivät avioliitot tuolloisen ranskalaisen yhteiskunnan eri kerrosten välillä ja feodaaliläänityksiä myytiin alhaissäätymisille.

---

23 Ellul 1956/III, s. 121.

24 Barzun 1932, s. 47.

25 Yhtenäinen alkuperäajattelu kiteytyi Troija -teoriaan. Siinä germaaneja pidettiin Troijan valloittajina ja frankkeja, kuten myös roomalaisia, Troijasta valloitusta paenneina asukkaina. Näin ranskalaiset saatiin yhtenäisen alkuperän ohella myös roomalaisten serkuiksi - keskiaikaiset kansat halusivat yhdysidettä maineikkaisiin kansoihin. Vastaavia esimerkkejä on myös Englannin paikallisissa kertomuksissa englantilaisten alkuperästä. (Barzun 1932, s. 47-48 ja 50.) 1500-luvulla syntyi ns. kolonia -teoria. Sen mukaisesti gallit olivat valloittaneet koko Euroopan ja perustaneet kolonioita mm. Herzenan metsään Pohjois-Saksassa. Gallian valloittaneet frankit olivat lähtöisin näistä kolonioista ja olivat siis olleet gallien jälkeläisiä. Tosin mielipiteet vaihtelivat siitä, missä määrin gallit olivat sekoittuneet alueen alkuperäisiin Herzenan asukkaisiin! (Barzun 1932, s. 67 ja 73).

26 Barzun 1932, s. 52-53.

Tämä sai aatelin huolestumaan yhteiskunnallisesta asemastaan ja etuoikeuksiensa säilymisestä. Esimerkiksi 1560 kreivi Guillaude de Rochefort vaati aateloimisen lopettamista eli säädyn sulkemista porvaristolta ja rahvaalta. Tuolloin alkoivat ponnistelut seka-avioliittojen estämiseksi ja ryhdyttiin kehittämään teorioita aatelin frankkialkuperästä. Historioitsija André Devyver'n mukaan yhteisö oli kuitenkin lähes kokonaisuvaltaisesti sekoittunut jo 15. vuosisadalla.²⁷

Koska porvaristo pyrki liittoutumaan kuninkaan kanssa aatelialueita vastaan, oli syntyneiden rotuteorioiden ydin kuninkaan ja aatelin välisessä kamppailussa. Sekä kuningas että aatelisto halusivat polveutua frankkivalloittajista ja saada historiasta tukea oman asemansa säilymiselle. 1600-luvulla kuninkaan puolestapuhuneet teologit Jacques Bossuet ja André Dochese katsoivat kuninkaan polveutuvan frankkivalloittajista. Tällä he todistelivat kuninkaan vallan perinnöllisyyttä ja näkivät kuninkaan voiman perustana frankkivalloituksen. Aatelin edustaja Pierre Victor Cayet taas väitti, että kuninkaan valta ei ole perinnöllinen, vaan feodaalinen. Hän todisteli frankkilakien avulla frankeista polveutuvan aatelin oikeutta valita kuningas. Ollakseen tähän oikeutettu aateli halusi osoittaa polveutuvansa kuninkaan tapaan frankkiaatelistaa. Samalla se puolusti rodullista asemaansa porvaristoa vastaan. Toisaalta germaanisuus haluttiin koko Ranskan perustaksi: sekä frankkeja että galleja pidettiin germaaneina. Tätä ajoi mm. historioitsija François Mezeray.²⁸

2.2.2. Aatelisto ja Boulainvilliers vastaan porvaristo ja abbé Dubos

Porvariston kasvava vaikutusvalta suuntasi rotuteorioita entistä enemmän porvariston aseman ympärille. Omaan aikaan huonosti tunnettu, mutta kreivi Boulainvilliers'n perinteen aloittajana merkittävä historioitsija oli Adrien de Valois. Hän halusi osoittaa Ranskan alkuperäisen jaon valloittajafrankkeihin ja maaorjagalleihin. Hän piti selvänä, että gallit eivät ole frankkeja alkuperältään, vaan olivat valloituksen takia frankkien alaisuudessa.²⁹

Kolmannen säädyn puolestapuhujana esiintyi Charles Louseon. Hän myönsi frankkien alistaneen gallit, mutta katsoi eri rotujen sekoittuneen siinä määrin, että hänen oman aikansa aateli on sekä gallien että frankkien sekoitusta. Yleensä kolmas sääty vastusti enemmän aatelialueita kuin kuningasta: ihmeteltiin, kuinka aatelin sorto

---

27 André Devyver, *Le sang épuré. Les préjugés de race chez les gentilhommes français de l'Ancien Régime (1560 - 1720)*. Bruxelles 1973. s. 7.

28 Barzun 1932, s. 97, 99 ja 11.

29 Barzun 1932, s. 121-123.

30 Barzun 1932, s. 99-102.

voi vielä jatkaa.³⁰

Varsinainen aatteellinen vastakkainasettelu selkeni 1700-luvulla. Kreivi Henri de Boulainvilliers ja abbé Dubos kirjoittivat tällöin merkittävät teoksensa. Vastakkain olivat aateli ja kolmas sääty.

Boulainvilliers'n pääväittämän mukaan (1) Ranska oli jakaantunut kahteen rotuun ja yhteiskuntaryhmään: (a) aateliin, jonka edustajat olivat frankkeja, sekä (b) rahvaaseen, jonka edustajat olivat galleja. Toiseksi Boulainvilliers väitti, että (2) frankit olivat keskiaikana saavuttaneet asemansa valloituksen kautta ja perustaneet hallitusmuodoksi feodalismia sekä (3) jääneet perinnölliseksi yläluokaksi Ranskaan. Teesinsä Bouliandvilliers julkaisi teoksissaan Histoire de l'ancien gouvernement de France (1727), Etat de la France (1722) ja Essai sur la noblesse (1732).³¹ Kyseiset teokset julkaistiin vasta Boulainvilliers'n 1722 kuoleman jälkeen.

Boulainvilliers'n teorian mukaisesti hänen oman aikansa aateli oli suoraan frankkivalloittajien jälkeläisiä ja kolmas sääty alistetun gallirahvaan jälkeläisiä. Historian kuluessa kuningas ja kolmas sääty olivat liittoutuneet aatelia vastaan. Näin aateli oli menettänyt etuoikeuksiaan.³² Esimerkiksi kolmannen säädyn osallistumisoikeutta säätyjen toimintaan aatelin ja papiston ohella vuodesta 1302 Boulainvilliers pitää vallananastuksena. Hänen mukaansa maaorjat tai epäonnekaasti sen asemaan pudonneet eivät voineet oikeutetusti päästä isäntänsä asemaan.³³

Teoriallaan Boulainvilliers pyrki vahvistamaan aatelin valtaa ja feodalismia. Hän vastusti myös kuninkaan despotismia ja perinnöllistä valtaa sekä porvariston osallistumista hallinnolliseen toimintaan.

Lombard'n mukaan Boulainvilliers'n päämäärillä on kahdet kasvot. Aatelin ja kuninkaan välinen suhde on teoriassa demokraattinen,³⁴ mutta aatelin ja kolmannen säädyn välinen on despoottinen.

Ensisijaisesti Boulainvilliers'n teorian on nähty syntyneen

---

31 Henri de Boulainvilliers, Histoire de l'ancien gouvernement de la France. Lahaye & Amsterdam 1727: Frankkivalloittajien vapaus (s. 26, 36-37) ja aatelin oikeudet (s. 39-40 sekä 49) ja Henri de Boulainvilliers, Essais sur la noblesse de France contenant une dissertation sur son origine & abaisement Amsterdam 1734: Frankit säilyttivät germaanisesta tapansa Galliassa, (s. 24-25), frankit vapaita (s. 30) ja aatelin oikeus valita kuningas, (s. 31-32) sekä gallien eli kolmannen säädyn alistetun asema, (s. 40 ja 43); Vrt. Barzun 1932, s. 138-140.

32 Barzun 1932, s. 144 ja François Furet, Penser la Révolution française. 1978. s.14. ja François Furet et Mona Ozouf, Deux légitimités historiques de la société française. L'histoire au dix-huitième siècle. Colloque d'Aix-en-Provence 1er, 2 et 3 mai 1975. Aix-en-Provence 1980. s. 239.

33 Barzun 1932, s. 144.

34 A. Lombard, L'Abbé Du Bos. Paris 1913. s. 458.

kuninkaan despotismia vastaan ja vasta myöhemmin siitä on tullut ase kolmatta säätyä vastaan. Itsevaltiuden syntyyn Ranskassa merkittävästi vaikuttanut Ludvig XIV kuoli 1715, jolloin hänen kruununperillisensä oli vasta viisi vuotias. Ludvig XIV:n tultua hallitsijaksi 13 vuotiaana, aatelisto pyrki käyttämään tilannetta hyväkseen eli heikentämään kuninkaan valtaa ja osoittamaan feodaalijärjestelmän paremmuutta suhteessa keskitettyyn monarkiaan. Keinona käytettiin Boulainvilliers'n teoriaa.³⁵

Suhtautuminen kuninkaan valtaan jakoi myös Ranskan aatelin kahteen ryhmään: ensiksikin kuninkaan valtaa kannattavaan ja tämän apuna keskushallintoa hoitaneeseen hoviaateliin ja toiseksi maaseudun feodaaliaateliin, joka halusi pitää poliittisista oikeuksistaan kiinni ja toimia kuninkaan vallan rajoittajana. Ristiriidat näiden kahden välillä alkoivat etenkin 1700-luvulla, jolloin maaseutuaatelin poliittinen asema heikkeni.³⁶

Toissijaisesti aatelin 1700-luvun alun käsitysten pohjana voidaan Jean Plumyènen mukaan pitää myös ulkopoliitiikkaa. Itävallan perimyssodassa Ranska auttoi 1741 Preussia Itävaltaa vastaan puolustaakseen germaania vapauksia ja ehkäistäkseen Itävallan roomalaista universaalien keisarikunnan uhkaa.³⁷

Vastustajakseen Boulainvilliers sai kolmannen säädyn abbé Dubos'n. Dubos kirjoitti teoksensa ennen Boulainvilliers'tä, mutta tunsikin kuitenkin tämän teesit: Dubos oli tutustunut Boulainvilliers'n käsikirjoitukseen.³⁸ Kirjoituksissaan Dubos kiisti koko frankkivalloituksen. Sitä ei hänen mukaansa ollut tapahtunut, vaan (1) frankit olivat saapuneet Galliaan rauhanomaisesti ja kutsuttuina maanviljelijöiksi ja sotilaisiksi Rooman alaisuuteen. Heti tämän jälkeen (2) frankit ja gallit olivat sekoittuneet rodullisesti muodostaen yhtenäisen perustan Ranskan kansalle: eri sosiaaliryhmien välillä ei ollut mitään rodullisia eroja. Dubos vaati (3) kolmannelle säädylle yhtenäisiä vaikutusmahdollisuuksia aatelin ohella.³⁹ Dubos'n pääteos oli Histoire critique de l'établissement de la monarchie française dans les Gaules (1742). Aiemmin hän oli julkaissut Reflexions critiques sur la poésie et la peinture (1719) ja Dissertation préliminaire (1728).

Frankkien tulon jälkeen hallinto oli Dubos'n mielestä hyvä ensimmäisen hallitsijasuvun ajan, mutta tämän jälkeen heikkojen

---

35 Dictionnaire encyclopedie d'histoire, vol.7, 1978, s. 3761.

36 Guy Chaussinand-Nogaret, La noblesse au XVIIIe siècle. De féodalité aux Lumières. Paris 1976. s. 18-19 ja 172.

37 Jean Plumyène, Les nations romantiques. Histoire du nationalisme le XIX siècle. Paris 1979. s. 42 ja 40.

38 Devyver 1973, s. 397-398.

39 Abbé Dubos, Histoire critique de l'établissement de la monarchie française dans les Gaules. Paris 1734: Frankit tulivat liittolaisina (s. 2) ja frankkien sekä gallien välillä vallitsi tasa-arvo, (s. 12 ja 50); Vrt. Barzun 1932, s. 169.

kuninkaiden aikana aatelisjäsenet nimitettiin komissioihin perinnöllisiksi. Kun Boulainvilliers piti vallananastuksena kolmannen säädyn osallistumista parlamenttiin, piti Dubos aatelin hallintoa-
seman perinnöllisyyttä vallananastuksena. Se ei ollut anastus vain aatelin suhteessa kuninkaaseen, vaan myös väestöön, josta näin tuli 'valloitettu'.

Dubos on kolmannen säädyn ja kaupunkien vapauksien puolustaja. Lombard toteaa kuitenkin hänen teoriastaan kolmanneksen uhratun kuninkuudelle, sillä Dubos puolustaa hänen mukaansa jopa absolutismia⁴¹ hakiessaan kuninkaan tukea porvaristolle aatelia vastaan.

Devyver'n mukaan Dubos oli kuitenkin ensimmäinen, joka antoi yhteenkuuluvuuden tunnetta ja perustaa kaupungin asukkaille poliittiseen toimintaan historian avulla.⁴² Dubos'n merkityksen Lombard näkee siinä, että tämä ensimmäisenä ymmärsi keskiajan alun kansainvaellusten hyökkäykset historialliseksi aikakaudeksi. Toiseksi hän katsoo Dubos'n perustaneen⁴³ Ranskan historiantarkistuksen roomalaisen koulukunnan.⁴⁴

---

40 Barzun 1932, s. 180.

41 Lombard 1913, s. 486.

42 Devyver 1973, s. 404.

43 Lombard 1913, s. 459 ja 412 sekä Vrt. Devyver 1973, s. 397.

44 Vastaavasti germaaniseksi koulukunnaksi kutsuttiin germaanien vaikutusta Ranskan historiassa painottavia kirjoittajia. Roomalaiset painottivat taas roomalaisuuden merkitystä. Lombard kuitenkin toteaa, että Dubos'lla ei teoksessaan ole mainintaa roomalaisuuden jatkuvuudesta (Lombard, s. 421). Näin Dubos'n asema roomalaisuuden isänä perustuu siihen asemaan, jonka hän julkisuudessa sai kolmannen säädyn puolestapuhujana. Tähän sopi myös hänen kuninkuudelle tukea antavat näkemyksensä. Dubos on jäänyt historiaan henkilönä, joka kiisti frankki-valloituksen tapahtuneen. Tämä ei ole kuitenkaan ollut Dubos'n kanta alun alkaen. Lombardin mukaan Dubos toteaa valloituksen tapahtuneeksi vuoden 1719 teoksessaan (Lombard, s. 421 ja 424). Näitä Lombardin näkemyksiä ei kuitenkaan voi pitää tarkkoina. Histoire critique -teoksen 1734 painoksessa Dubos toteaa kuninkuuden Galliassa jatkuneen roomalaiselta pohjalta (s.12). Myöskään valloituksen myöntäminen 1719 teoksessa ei ole yksiselitteistä. Reflexions critique -teoksessa Dubos toteaa pohjoisten valloittajien hyökänneen joitakin kertoja Rooman keisarikuntaa vastaan. (Réflexions critiques sur la poésie et sur la peinture II. Paris 1870. s. 141.) Tämä ei ole ristiriidassa Critique -teoksen kanssa, jossa Dubos myös toteaa vihamielisyyttä esiintyneen, mutta vain yksittäisten frankkiheimojen tahoilta (s. 3). Lisäksi hän toteaa satunnaisia väkivaltaisuuksia (s. 207).

2.2.3. Mably ja tasavaltalaisuus

Boulainvilliers'n ja Dubos'n teorioiden pohjalta esitti omansa abbé Gabriel Bonnot de Mably. Hänen mukaansa frankit eivät tulleet Galliaan germaanisina valloittajina eivätkä roomalaisten ystävinä, vaan gallialaisten vapauttajina. Frankit vapauttivat gallit roomalaisten sortajien vallasta⁴⁵ ja herättivät henkiin oman Germaniasa vallinneen demokratiansa (une démocratie) pohjalta vanhat gallo-roomalaiset vapaudet. Toiseksi Mably hyökkää kuninkaan valtaa, lääninherrojen luonnotonta tyranniaa ja kaupunkien porvareiden ryöstäviä armeijoita vastaan.⁴⁶

Lombard pitää Mablyn teoriaa Boulainvilliers'n teorian tasavaltalaisena 'käännöksenä'. Ytimenä siinä on vastustaa roomalaista despotismia germaanisen vapauskäsitteen pohjalta.⁴⁷ Tasavaltalaisuuteen ja tasa-arvoon Mablyn teorian yhdistää myös saksalainen Dieter Gembicki.⁴⁸ Mablyyn viitattiin vielä 1800-luvun keskusteluissa.

Boulainvilliers'n teorialle ja aatelin poliittiselle vallalle antoi merkittävän lisänsä Charles Secondat de Montesquieu. Hän katsoi teoksessaan L'esprit des lois (1748) germaanisten frankkien valloittaneen Gallian ja säilyttäneen siellä germaaniset lakinsa⁴⁹ Montesquieu katsoi frankkien perustaneen feodalismin Ranskaan. Oman aikansa aatelin tärkeimmäksi tehtäväksi hän näki, että sen tuli olla välittävänä voimana (les pouvoirs intermédiaires) kuninkaan ja kansan välillä.⁵⁰

Montesquieu näki lakien ja tapojen kuvastavan kansallishenkeä⁵¹ ja jatkoi Tacituksen aloittamaa perinnettä painottaessaan vapautta germaaneille ominaisena piirteenä. Kaikki germaaniheimojen jäsenet olivat Montesquieun mukaan olleet vapaita, koska kuninkaalle oli annettu vain kohtuullinen valta. Lisäksi ruhtinaat ja heimopäälli-

---

45 Plumyène 1979, s. 38.

46 Abbé de Mably, Observations sur l'histoire de France. Kehl 1788: Germanian demokratia, (s. 220), gallit frankkien kokouksiin, (s. 247-249 ja 251). Kuninkaan valtaa vastaan, (s. 168-169), lääninherrojen tyranniaa, (s. 188) ja kaupunkien armeijoita vastaan, (s. 104-105).

47 Lombard 1913, s. 487.

48 Dieter Gembicki, Histoire et politique a la fin de l'ancien régime. Paris 1979. s. 271.

49 Charles de Secondat Montesquieu, L'Esprit des lois. Oeuvres completes de Montesquieu I. Paris 1856: Valloitus, (s. 504 ja 506), roomalaisen lain katoaminen (s. 434) ja feodalismin oikeuden alkuperä Germaniassa, (s. 531.)

50 Ibid., s. 16.

51 Kemiläinen 1964, s. 67.

köt olivat velvoitetut keskustelemaan päätöksistään heimon jäsen-
ten kanssa.⁵² Ranskassa germaanisuus -käsitteen ydin olikin juuri
vapauden arvostaminen.

Käsitellessään Montesquieuta ranskalainen historioitsija Georges
Lefebvre toteaa tämän olleen aatelin liberaali. Montesquieun
teorian perustana on aatelin kamppailu kuninkaan valtaa vastaan.
Tässä aatelisto käytti hyväkseen germaanista yleissäätyjen perin-
töä ja yksilön vapauksia.⁵³

Montesquieun aikalainen François Marie Voltaire osaltaan jäi
skeptikoksi: hän ei antanut selvää vastausta, mutta esitti lukui-
sia kysymyksiä. Viimeiseksi hän kysyi, keitä frankit olivat? Ja
vastasi: Emme tiedä. Emme tiedä, vaikka sadat kirjoittajat ovat
yrittäneet arvata. Ja vaikka tietäisimmeekin, mitä merkitystä sillä
olisi?⁵⁴

Voltaire kuitenkin näki fysiologian aina hallitsevan ihmisen
moraalia. Hallitsevina hän piti vaistoa (instinct) ja lahjakkuutta
(génie) sekä ilmastoa ja maata. Voltaire yhdisti tämän myös rotuun
ja näki ihmisen muuttumattomana. Lefebvren mukaan Voltairen deter-
minismi oli hyvin mekaanista.⁵⁵

2.2.4. Sieyès haluaa ajaa germaanit takaisin Saksaan

Ranskan vallankumouksen aattona vastustus ancien régimeen järjes-
telmää ja perinnettä kohtaan lisääntyi. Erityisesti se ilmeni
vallankumouksen sytyttäjänä pidetyn abbé Sieyèsin kirjoituksessa
Qu'est-ce que le tiers-état?

Teoksessaan Sieyès kiisti väitteen germaanisesta yläluokasta ja
valloituksesta. Hän julisti, että mikäli aateli vielä pitää kiinni
järjettömästä valloittaja- ja rotualkuperästään sekä niiden tuo-
mista oikeuksista, tulee kaikki Ranskan aatelin edustajat lähettää
takaisin Saksan maakunnan metsiin. Tällöin viimeistään koko Rans-
kan kansakunta on puhdistettu ja se voi lohduttautua muodostuvansa
gallien jälkeläisistä.⁵⁶ Sieyès epäili, että mikäli kansan perus-
taksi otetaan syntyperä, voidaanko tosiasiallisesti osoittaa kolmannen
säädyn olevan gallo-roomalaisten jälkeläisiä sen enempää kuin
niiden jälkeläisiä, jotka tulivat vanhan Germanian metsistä ja
rämeiltä?⁵⁷

---

52 Montesquieu 1856, s. 251.

53 Georges Lefebvre, La naissance de l'historiographie moderne.
Paris 1971. s. 136.

54 Barzun 1932, s. 218 - 220.

55 Lefebvre 1971, s. 129.

56 Emmanuel Sieyès, Qu'est-ce que le Tiers-Etat? Seconde édition,
corrigée. Paris 1789. s. 12-13; vrt. Furet 1978, s. 15.

57 Ibid., s. 13.

Vanha yhteiskuntajärjestys oli Sieyès mukaan barbarian kehityksen tulosta. Siinä kolmas sääty yhdessä papiston ja aatelin kanssa muodosti yleissäädyt. Kuitenkin kolmas sääty edusti hänen mukaansa 50 miljoonaa ihmistä - aateli ja papisto vain 200 000. Vallankumouksen kansalliskokouksessa Sieyès katsoikin kolmannella säädyllä olevan yksin oikeuden julistautua koko kansan edustajaksi. Se on ainoa yleisen tahdon säätelijä. Sieyèsin mukaan kolmas sääty ei ole vain sääty, vaan enemmistönsä vuoksi se voi edustaa koko kansaa.⁵⁸

Jyrkistä mielipiteistään huolimatta Sieyès oli suuri germaanisuuden ihailija - hän ei vain yhdistänyt sitä Ranskan aateliin.⁵⁹

Ranskan suuri vallankumous lopetti feodaalihallinnon Ranskassa ja nosti porvariston valtaan. Uusi kansalliskokous hyväksyi 1791 uuden valtiosäännön, jonka mukaan maasta tuli perustuslaillinen monarkia. Johtavana ryhmittymänä olivat liberalismiin tukeutuvat porvarit ja tasavaltalaiset, jotka perustivat myös hallituksen. Kansalaisten poliittisia vapauksia haluttiin lisätä omistusoikeuden pohjalta.

---

58 Ibid., s. 103, 109 ja 113, 130; vrt. Michel Vovelle, *La mentalité révolutionnaire. Société et mentalités sous la Révolution française*. Paris 1985. s. 25. Vovelle katsoo Sieyèsin kansaan nojaavan hallintoperiaatteen eroavan esimerkiksi vallankumouksellisen lääkärin Jean Paul Marat'n (1744-1793) näkemyksestä, jonka mukaan vallankumous antoi ensimmäistä kertaa ranskalaisille mahdollisuuden kääntää vanhat instituutiot nurin ja tuoda tilalle filosofian voimaan perustuva uusi järjestelmä.

59 Marcelle Adler-Pressé, *Sieyès et le monde allemand*. Tome I. Lille et Paris 1977. s. xlviiii.

3. MONTLOSIER VAATII GERMAANISEN ARISTOKRATIAN HALLINTOA

3.1. Germaanisuus ja frankit nousevat keskustelunaiheiksi

3.1.1. Romantikot ylistävät germaaneja

Varsinaisesti germaanisuuuden ihailu sekä gallit-frankit -kysymys tuli uudelleen esille Napoleon I:n vallan päättyessä. Heti Ranskan suuren vallankumouksen jälkeen kysymys ei ollut julkisuudessa eikä keskustelussa mukana. Sieyèsin teesi germaanisen aatelin ajamisesta takaisin Saksan maakunnan metsiin ei herättänyt vastareaktiota. Toiseksi vallankumoukselliset itse eivät olleet nyt kiinnostuneita frankeista ja galleista, vaan käytännön politiikan päämääristä. Rotukysymyksen käsittely oli jäänyt vähäisemmäksi.

Germaanisuuskeskustelun viriämiseen vaikuttivat merkittävästi menneisyyden ihailullaan romantikot. Toiseksi siihen vaikutti Napoleonin halu käyttää historiankirjoitusta apunaan oman valtansa legitimoimiseksi.

Tärkeimmät ranskalaiset romantikot germaanisuuuden kannalta olivat varakreivi François René de Chateaubriand ja Madame de Staël. Heidän merkityksensä oli aluksi ennen kaikkea germaanisuu- den ihailun herättämisessä, mikä ei Boulainvilleirs'n tai Dubos'n tapaan kohdistunut suoranaisesti frankit-gallit -kysymykseen.

Aateliin samaistuneena varakreivinä ja emigranttiarmeijan sotilaana Chateaubriand toi esille germaaniajattelua ja katolisuutta esimerkiksi teoksissaan Génie du Christianisme (1802) ja Les Martyrs (1809).

Ensinmainittu herätti yleisesti kiinnostusta keskiaikaa kohtaan¹ ja se ylisti kristinuskoa sekä kristinuskon vaikutusta keskiajan kulttuuriin.² Yhtään vähäisemmäksi ei Lefebvren mukaan jäänyt Les Martyrs -romaani.³ Siinä Chateaubriand kuvasi frankit sotaisiksi germaaneiksi, jotka taistelivat galleja sekä roomalaisia vastaan.⁴ Devyver'n mukaan Chateaubriand ei kuitenkaan ota kantaa frankkien puolesta tai vastaan. Teos uudistaa hänen mukaansa frankkimytologiaa, mutta se voidaan tulkita niin frankkimyönteiseksi kuin vastaiseksikin. Devyver kysyykin, halusiko Chateaubriand esittää frankit myönteisesti, vaikka esittikin näiden tavat brutaaleiksi.⁵ Chateaubriandin varovainen kanta jatkui aina 1840-luvulle saakka.

---

1 Lefebvre 1971, s. 157.

2 François René de Chateaubriand, Génie du christianisme IV. Paris 1829, s. 111-113.

3 Lefebvre 1971, 157.

4 François René de Chateaubriand, Les Martyrs. (Extraits) Paris 1934, s. 42-44.

5 Devyver 1973, s. 423.

Chateaubriandin Les Martyrs -teoksella oli merkittävä vaikutus frankit-gallit -kysymyksen uudelleen herättäjänä 1800-luvun alussa. Esimerkiksi Augustin Thierry toteaa saaneensa siitä virikkeen Ranskan keskiajan historian kirjoittamiseen.

1800-luvun puolella varsinaisen saksalaisuuden ihailun Ranskassa aloitti liberaali aristokraatti Madame de Staël. Vuonna 1810 ilmestyneessä teoksessaan De l'Allemagne hän ihaili Saksaa ja sen vapautta.

Staëlin mukaan germaanit olivat tulleet keskiaikana länteen valloittajina. Germaaneille oli ollut ominaista itsenäisyys, lojaalisuus, hyvyys ja uskollisuus. He olivat aina myös vastustaneet Rooman orjuutta. Staël piti germaanien ominaisuuksia kestävinä eikä hänen mukaansa germaanisten kansojen yhdenmukaisuutta voida kiistää.

Keskiajan ristiretket olivat yhdistäneet kaikkien maiden aatelien ja nostaneet samalla ritarilaitoksen hengen eurooppalaisen patriotismin perustaksi. Sitä lujitti edelleen feodaalilaitos ja sen hengen Staël katsoi omana aikanaan säilyneen Saksassa. Ritarilaitoksen henki elää hänen mukaansa siellä edelleen passiivisena ja on perusta Saksan kansan lojaalisuudelle. Ranskassa se taas oli tuhoutunut vallankumouksessa.

Saksaa Staël piti desentralismin mallina. Saksa oli hänen mukaansa neitseellinen, vapaa valtio, missä jokaisella osavalttiolla oli hyvin itsenäinen ja vapaa asema. Saksassa ei tunnettu tarvetta ylimpään järjestykseen. Alueella ei ollut lainkaan pääkaupunkia ja sekä keisarin että armeijan valta oli vähäistä.¹⁰

Napoleonia vastustaneen Staëlin aloittama saksalaisuuden ihailu jatkui aina 1870-71 Ranskan-Saksan sotaan saakka.¹¹

---

6 Simone Balayé, Introduction. Germaine de Staël: De l'Allemagne. Paris 1968. s. 18.

7 Digeon 1959, s. 32.

8 Mme La Baronne de Staël Holstein, De l'Allemagne. Tome premier. Paris 1813. s. 2-3. Staëlin mukaan Euroopassa oli kolme suurta rotua, latinalaiset, germaanit ja slaavit. Näistä latinalainen kulttuuri oli vanhin ja sen olivat germaanit perineet Roomalta valloituksen jälkeen. Germaanit sivistyivät kristinuskon vaikutuksesta.

9 Ibid., s. 37-38 ja 43.

10 Ibid., s. 26, 28 ja 15.

11 Digeon 1959, s. 161 ja Jean Gaulmier, Introduction. Teoksessa Joseph Arthur de Gobineau, Ce qui est arrivé à la France en 1870. Texte établi par A.F. Duff. Paris 1970. s. 4. ja Balayé 1968, s. 31.

3.1.2. Montlosier aloittaa frankit-gallit -keskustelun

Chateaubriand ja Staël kirjoittivat germaaneista. Suoranaisesti gallit-frankit -kysymyksestä kirjoittanut heti vallankumouksen jälkeen Mlle de Lezardière. Hän puolusi 1792 vanhaa järjestelmää väittäen vapaan ja sotaisan valloittajakansan luoneen ranskalaisen monarkian, mutta sittemmin vapaaehtoisesti luopuneen rodullisesta asemastaan.¹² Lezardièren teoksen kolmas osa ilmestyi 1844. Vuosisadan vaihteessa dantonilainen J.G. Thouret odottaessaan kuolemantuomiotaan Luxembourgin vankilassa¹³ yhdisti Dubos'n roomalaisen kuninkuuden ja Mablyn demokratian.¹⁴ Edelleen 1809 Prosper de Barante julistautui Boulainvilliers'n teesien kannattajaksi ja abbé Dubos'n sekä Mablyn vastustajaksi. Boulainvilliers oli Baranten mukaan löytänyt vanhan Ranskan instituutioiden hengen valistuneissa ja tieteellisissä tutkimuksissaan, jotka ovat hyödyllisiä myös Baranten omana aikana.¹⁵ Baranten teoksesta otettiin jo neljäs painos vuonna 1824.

Varsinaisesti frankit-gallit -kysymyksen toi uudelleen 1800-luvun poliittiseen keskusteluun aatelin ja aikansa johtava oikeistopoliitikko, maaseutuaatelin edustaja kreivi François Dominique de Reynayd (1755-1838),¹⁶ joka tunnetaan parhaiten Montlosier'n kreivinä. Hän oli nuoruudessaan opiskellut luonnon-tieteitä ja teologiaa. Hän uskoi feodaalisiin instituutioihin ja oli myöhemmin niiden kiihkeä kannattaja. Vuoden 1792 levottomuuksien aikana hän oli monien muiden ranskalaisten aatelin edustajien tapaan lähtenyt maanpakoon. Aluksi hän oli oleskellut Hampurissa ja myöhemmin Lontoossa, missä julkaisi vastavallankumouksellista Courrier de Londres-lehteä. Lontoossa Montlosier oli tavannut mm. René de Chateaubriandia.¹⁷

Frankit-gallit -kysymyksen esiintulo liittyi toisaalta keisari Napoleon I:n pyrkimyksiin legitimoida valtansa historian avulla,

---

12 Mlle de Lezardière, *Théorie des lois politiques de la monarchie française*. Paris 1844. s. 125 ja 103-104.

13 Barzun 1932, s. 250.

14 J.G. Thouret, *Abrégé des révolutions de l'ancien gouvernement français*. Ouvrage élémentaire, extrait de l'Abbé Dubos et de l'Abbé Mably par Thouret, membre de l'assemblée constituante, pour l'instruction de son fils. Paris s.a. s. 5 ja 65, ja Barzun 1932, s. 250.

15 Prosper de Barante, *De la littérature française pendant le dix-huitième siècle*. Paris 1809. s. 160 ja 255 sekä Devyver, s. 424.

16 Vrt. Louis Halphen, *Historiographie en France depuis cent ans*. Paris 1914. s. 20-21.

17 A. Bardoux, *Etudes sociales et politiques. Le Comte de Montlosier et le gallicanisme*. Paris 1881. s. 128.

toisaalta vanhan aateliston ja porvariston väliseen kamppailuun asemastaan ranskalaisessa vallankumouksen jälkeisessä napoleonilaisessa keisarikunnassa.

Napoleon Bonaparte oli tullut ensimmäiseksi konsuliksi 1799 ja edelleen elinikäiseksi konsuliksi 1802. Samana vuonna kreivi Montlosier palasi Pariisiin maanpaosta Lontoosta ja sai toimen Ranskan ulkoministeriöstä. Napoleon edellytti hänen kirjoittavan artikkeleita Englannin vastaisen politiikkansa tueksi. Niitä julkaistiin etenkin Bulletin de Paris-lehdessä.¹⁸

Toiseksi Montlosier sai ensimmäiseltä konsulilta tehtäväkseen kirjoittaa teoksen Ranskan historiasta. Montlosier'n mukaan teoksessa oli määrä selvittää (1) vanha Ranskan valtio ja sen instituutiot, (2) kehitys Ranskan suureen vallankumoukseen, (3) yritykset taistella vallankumousta vastaan sekä (4) ensimmäisen konsulin menestys viimeksimainitussa.¹⁹ Tarkemmin Montlosier ei saamiaan ohjeita määrittele.

Lefebvren mukaan Napoleon halusi teosta, joka selittäisi Napoleonin valtakauden 'neljänneksi dynastiaksi'. Ancien régime epäoikeudenmukaisuuden ja turmeltuneisuuden takia oli vallankumous osoitettava välttämättömäksi. Se tulisi kuitenkin ohittaa nopeasti eikä siihen tulisi perehtyä syvällisesti, jotta teos ei ruokkisi vastavallankumousta eikä vallankumousta. Etenkin siinä olisi osoitettava Napoleonin itsensä virheettömyys.²⁰ Yhdysvaltalaisen Kieran Joseph Carrollin mukaan Napoleon halusi teoksessa historian palvelevan vastakkaisten etujen fuusiota eli siinä piti yhdistää historialliseen järjestelmään ancien régime, sen väkivaltainen tuho ja uuden järjestelmän synty.²¹

Frankit-gallit kysymykseen suunnitelma liittyy siten, että toteutuessaan se olisi antanut tukensa roomalaisuudelle, jonka avulla Napoleon olisi vahvistanut keskitetyn valtansa perustaa. Samalla Napoleonin vallan juuret eivät olisi liittyneet vain roomalaisuuteen, vaan myös keskiaikaiseen Kaarle Suuren keisarikuntaan.

---

18 Montlosier jatkoi Lontoon lehtensä julkaisemista Pariisissa nimellä Courrier de Londres Et de Paris. Sen sivuilla hän esitti jo tulevia poliittisia teesejään mm. puolustaen aatelin synnynnäistä ylemmyyttä sekä hyökäten 'uutta kansaa' eli kolmatta säätyä vastaan. (Courrier de Londres Et de Paris. 23 aout 1802, s. 1; ja 1er juin 1802, s. 1.)

19 Le Comte de Montlosier, De la Monarchie française I-III. Tome I. Paris 1814. s. v. s. 156.

20 Lefebvre 1971, s. 156.

21 Kieran Joseph Carroll, Some Aspects of the Historical Thought of Augustin Thierry. A Dissertation Submitted to the Faculty of The Graduate School of Arts and Sciences of the Catholic University of America in Partial Fulfilment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy. Washington 1951. s. 46-47.

La Grande Encyclopedien mukaan kirjan oli määrä valmistua neljässä vuodessa eli tulla julkisuuteen vuonna 1806,²² pari vuotta Napoleonin keisariksi julistautumisen jälkeen. Carrollin mukaan kirja oli valmistunut 1807.²³

Montlosier oli kuitenkin aatelinen ja sellaiseksi jäi. Keisarinvallan tukemisen sijaan hän halusi osoittaa aatelin oikeutta hallita Ranskaa. Tämä oli myös syntyneen kirjan De la Monarchie Française poliittinen sisältö. Selvää oli, että napoleonilainen sensuuri ei hyväksynyt kirjassa esitettyjä feodalismia tukevia näkökantoja ja kirja jäi julkaisematta. Montlosier itse erosi ulkoministeriön palveluksesta 1812 ja matkusti Italiaan.

Napoleon Bonaparte kärsi tappion Moskovan retkellään 1812 sekä seuraavana vuonna edelleen Leipzigissä. Vuoden 1814 huhtikuussa hän joutui luopumaan vallastaan. Napoleonin jälkeen alkoi Ranskan historiassa Restaurationin aika. Pian uuden hallinnon valtaantulon jälkeen Montlosier'n teos julkaistiin Pariisissa. Tekijä oli vielä Italiassa ollessaan täydentänyt teostaan ja kirjoittanut sen loppuun arvionsa Restaurationin uudesta perustuslaista. Itse Montlosier palasi Ranskaan 1816.

Montlosier aloitti teoksellaan De la monarchie française fran-
kit-gallit -keskustelun 1800-luvun Ranskassa.

3.2. Aatelin valta yhteisössä luonnollista

3.2.1. Historiankirjoitus haluaa häpäistä aatelin.

Kysymys germaanisten frankkien tulotavasta sekä hallintotavasta ja syntyneen yhteisön jäsenten tasa tai eriarvoisuudesta oli 1800-luvun Ranskassa tärkeä. Se heijasti suhtautumista Ranskan aateliin ja sen omaksumiin hallintotapoihin sekä vaikutti näkemyksiin kansan kahtiajakautumisesta tai yhtenäisyydestä. Restaurationin alussa alkoi uudelleen vaihe, jossa etsittiin menneisyydestä ja rotuteorioista tukea oman ajan poliittisille päämäärille. Tämän taistelun alku henkilöityy juuri kreivi Montlosier'hen.

Teoksessaan Montlosier kritisoi aikansa historiankirjoitusta. Hänen mukaansa frankkiaikaa käsittelevät historiantutkimukset ovat huonosti tehtyjä. Niiden tarkoituksena on ollut häväistä Ranskan vanha aika ja nähdä aateli tyrannian, väkivallan ja vallananastuksen edustajana.²⁴ Montlosier ei enää hyväksy aatelin edustajien Boulainvilliers'n tai Montesquieun historianäkemyksiä sen enempää kuin abbé Dubos'nkaan tai muiden kolmannen säädyn kirjoittajien käsityksiä keskiajan tapahtumista.

Montlosier painottaa, että hän ei halua tutkia historian tapahtumista esitettyjä mielipiteitä kevyesti. Ranskan historian tapah-

---

22 La Grande Encyclopedie XXIV. Inventaire raisonné des sciences, des lettres et des arts par une société de savants et des gens de lettres. Tome vingt-quatrième. Paris. s. 257.

23 Carroll 1951, s. 47.

24 Montlosier 1814/I, s. 2 ja 138.

tumissa on hänen mukaansa ollut paljon erilaisia piirteitä, joista jokainen on voinut ottaa mieleisensä omaan teoriaansa. Abbé Dubos on Montlosier'n mukaan tutkinut vain roomalaisuutta, Boulainvilliers on taas tehnyt päinvastoin ja tutkinut vain frankkeja ja aatelisia.²⁵ Näistä molemmat ovat saaneet teorioilleen erilaisen pohjan.

Montlosier'n mukaan on mahdotonta ottaa kantaa Boulainvilliers'n ja Dubos'n välillä. Hän vastustaa myös Montesquieun kantaa, jonka mukaan frankit perustivat feodalismin Ranskaan tai aatelin vallan lähtökohta perustuisi keskiaikaisten marraskuun ja toukokuun kokousten (Champs de Mars/Mai) perinteeseen. Hän vastustaa myös kolmannen säädyn kirjoittajia, joilla on vain vähän tietoa siitä, millainen väestönkokous (peuple aux assemblées) oli kahden ensimmäisen rodun aikana.²⁶ Montlosier'in pääteesien mukaan frankit eivät tulleet valloittajina Galliaan ja toiseksi hän näki aatelin poliittiset oikeudet monarkiaa vanhempina.

3.2.2. Frankit eivät valloittaneet Galliaa

Boulainvilliers'n perinne oli elänyt Ranskan vallankumoukseen saakka. Kumouksen tuloksena yhteisö ja sen aatteelliset näkemykset muuttuivat. Toisaalta vallankumouksen tuomien liberaalien käsitysten ja toisaalta nationalismin vallitessa ei aatelille ollut enää edullista leimautua vieraan rodun kosmopoliittiseksi edustajaksi. Etsittäessä kansallista yhtenäisyyttä ei myöskään Boulainvilliers'n näkemys frankivalloittajista ollut aatelille edullinen. Valloituksen raa'an voiman sijaan Montlosier halusi vedota aatelin vallan luonnollisuuteen ja näki aateliston olevan eri yhteisöjen luonnollinen vallankäyttäjryhmä. Hän halusi esittää aatelin myönteisessä hengessä.

Teoksessaan keskiajan Galliasta Montlosier ei kirjoita valloituksen tai valloittajista ollenkaan ja sivuuttaa aiheen nopeasti. Sama koskee myös muita germaaniheimoja, jotka saapuivat kansainvaelluksissa Rooman alueelle. Hänelle kyse on valloituksen sijaan pelkästään germaaniensa asettumisesta (établissement) Galliaan.²⁷ Valloittajista ja voitetuista Montlosier kirjoittaa vain tarkoittaessaan roomalaisten ja gallialaisten välistä suhdetta, vaikka viimekädessä hän siinäkin painottaa liittolaisuutta.²⁸ Roomalaiset olivat ennen germaaneja valloittaneet Gallian ja jääneet sinne isänniksi.

Tulonsa jälkeen frankit seurasivat lähes kaikessa Rooman esimerkkiä. Tässä Montlosier vetoaa jopa säätynsä vanhaan vihollii-

---

25 Ibid., s. 77 ja 48.

26 Ibid., s. 78-79.

27 Montlosier 1814/I, s. 3 ja 13.

28 Ibid., s. 12.

seen, abbé Dubos'hon, jonka katsoo tutkineen hyvin ajan tapahtumia. Montlosier'n mukaan gallit elivät roomalaisvalloituksen jälkeen vanhojen gallialaisten lakiansa mukaan eikä frankkien tulo aluksi muuttanut gallien elämää ollenkaan. Roomalaisuus sen sijaan jatkui gallien suhteessa germaaneihin: frankkikuninkaat edustivat galleille roomalaista patriisia tai konsulia. Frankit eivät väittäneet olevansa valloittajia eikä heillä myöskään ollut valloittajan oikeutta.

Tarkastellessaan frankkiajan ja sen jälkeistä Ranskaa, Montlosier jakoi ajan kolmeen aikakauteen, joiden tapahtumat sijoittuvat pääosin vastaavien hallitussukujen Merovingien, Karolingien ja Kapetingien vallassaoloajoille.

Ensimmäisellä kaudella Galliassa oli Montlosier'n mukaan kaksi eri väestöä sekä näillä omat hallintonsa ja lakinsa. Frankkien merovingisukuinen kuningas Klodovig hallitsi frankkialamaisia frankkilaisena kuninkaana. Hänen lähiuskottunsa olivat frankkeja, jotka germaanisen tavan mukaisesti olivat henkilökohtaisen sitoumuksensa kautta liitetyt kuninkaan palvelukseen. - Gallialaisia Klodovig hallitsi Montlosier'n mukaan gallialaisten lakien mukaan ja edusti heille roomalaisen hallintoperinteen jatkuvuutta. Klodovig oli gallialaisille vain roomalainen patriisi tai konsuli. Gallit jatkoivat elämäänsä vanhojen hallintoinstituutioidensa, senaatin ja kuurian alaisuudessa.³⁰

Myös lakeja oli Montlosier'n mukaan kaksi. Gallit noudattivat omaa vanhaa Rooman vallan aikaista lakiaan ja frankit omaa lakiaan. Lait eivät olleet samanlaisia eivätkä yhteisiä. Niin myös rangaistukset olivat erilaisia.³¹ Kahtiajako näkyi myös tuomioistuimien toiminnassa, sillä molemmilla kansoilla oli omat tuomarinsa. Gallit tuomitsi (roomalainen) kreivi, kun taas frankkien ylin tuomari oli (germaaninen) kuningas.³²

Näitä eroja Montlosier ei kuitenkaan pidä merkittävinä, sillä ne eivät vallinneet vain frankkien ja gallien, vaan myös frankkien ja muiden germaanikansojen välillä. Ensimmäisellä kaudella Montlosier tunnustaa frankeilla olleen myös privilegioita.³³

3.2.3. Rotujaon tilalla luokkajako

Toisella kaudella frankit ja gallit alkoivat sekoittua ja samalla vapaat gallit nousivat frankin asemaan. Montlosier'n frankkien ja gallien kysymystä käsittelevän teorian kannalta gallien vapautuminen ja nouseminen frankin asemaan on tärkeä. Ilman sen tuntemista

---

29 Ibid., s. 13-14.

30 Ibid., s. 13-14.

31 Ibid., s. 18.

32 Ibid., s. 19.

33 Ibid., s. 20 ja 41.

ei voi ymmärtää Montlosier'n myöhemmin esitettäviä näkemyksiä kolmannen säädyn rodullisesta asemasta Ranskassa.

Todisteena vapaiden gallien nousemisesta frankkien rinnalle Montlosier pitää sitä, että frankkien saalilaisesta laista tulee kaikille yhteinen laki. Tämä osoittaa sitä, että vapaat gallit oli hyväksytty vapaan frankin asemaan. Näin alkuperäero frankkien ja frankkien asemaan nousseiden gallien väliltä oli Montlosier'n mukaan pyyhkäisty pois.

Tapautuneen muutoksen Montlosier näkee kokonaisvaltaisena ja ehdottomana. Gallit eivät hyväksyneet ainoastaan frankkien lakeja, vaan myös moraalin, tavat ja jopa vaatetuksenkin.³⁴ Samalla frankit menettivät myös etuoikeutensa.³⁵

Gallian hallinto järjestettiin germaanien tapojen mukaan ja kansalliskokouksen esikuvaksi tuli germaanien kokoukset. Yleiskokousten (assemblées générales) tapaan olivat mahtimiesten toukoukuun kokoukset (Champs de Mai) ja erityiskokousten (assemblées particulières) tapaan syyskokoukset (Assemblées d'Automné). Jälkimmäisessä mahtimiehet lisäksi valmistelivat tärkeitä asioita väestöjen kokoukselle (assemblée générale du peuple).³⁶

Vapaiden rinnalla oli myös ei-vapaita eli eriasteisia orjia. Montlosier kieltää kuitenkin sen, että orjuus olisi syntynyt frankkien tulon yhteydessä. Hänen mukaansa frankit olivat päinvastoin tunteneet inhoa kotimaisten orjien käyttöä³⁷ kohtaan, mutta hyväksyivät henkilökohtaiset riippuvaisuussuhteet.

Orjuuden ja riippuvaisuussuhteiden Montlosier väittää olleen yhtä vanha kuin maailmakin ja orjia on hänen mukaansa ollut kaikissa länsimaisissa yhteisöissä. Orjuuden ja riippuvaisuussuhteiden perusta on siinä, että alemmat luokat (classes inférieures) ovat etsineet ylempien suojelua (hautes classes).³⁸ Roomassa isäntä ohjasi orjansa toimintaa, jotta tämä hoiti asiansa tuottavasti. Galliassa se liittyi maanluovutukseen, jonka vastapainoksi orja sai suojelua isännältään. Germaaniassa ei orjuutta ollut, mutta sitä vastasi mahtimiesten seuruetapa³⁹ (clîentèle). Se liittyi ylimystöön ja sotajoukkojen ylläpitoon. Tämän (la servitude personnelle) kumoutuminen johti Galliassa⁴⁰ Montlosier'n mukaan veroamaksavan luokan eli orjuuden syntyyn.

---

34 Montlosier 1814/I, s. 21.

35 Ibid., s. 41.

36 Ibid., s. 28-29.

37 Ibid., s. 22-23.

38 Ibid., s. 32.

39 Ibid., 33-34 (Rooma ja Gallia), s. 34-35 (Germania).

40 Ibid., s. 24.

3.2.4. Aatelin oikeuksien perusta Galliassa

a. Feodalismi yhdistää frankit ja gallit kansaksi

Kolmas kausi Montlosier'lla on feodalismi, mikä edustaa hänelle ihannehallintoa. Hän haluaa nationalismin hengessä osoittaa sen olleen alku Ranskalle, sillä juuri feodalismi on yhdistänyt frankit ja gallit yhdeksi kansaksi. Käsitellessään feodalismia Montlosier paljastaa todelliset hallinnolliset päämääränsä.

Varsinaisesti feodalismi on Montlosier'n mukaan alkanut Galliassa jo toisen hallitsijasuvun aikana. Tuolloin gallialainen maanluovutuksen tapa (cliëntèle servile) ja germaaninen sotajoukon ylläpidon tapa yhdistyivät. Tämän perustaksi tuli mahtimiesten ja näiden seurueiden jäsenten väliset sopimukset, joissa vasallit olivat⁴¹ lupautuneet isäntänsä palvelukseen turvallisuutta saadakseen. Vasalli saattoi antaa maansa suojelijalleen tai vapaa saattoi lupautua suojelijansa palvelukseen palkkanaan isännältään saamansa tilan nautintaoikeus. Feodalismi johtuu Galliassa Montlosier'n mukaan kahden väestön, frankkien ja gallien, läheneemisestä. Näistä toisella (germaaneilla) oli aseet ja germaanien vahvat⁴² tavat, toisella (galleilla) oli maa ja Rooman heikentyneet tavat.

Kolmannella kaudella on enää⁴³ vain yksi ranskalainen kansa ja yksi hallintotapa, feodalismi. Siinä valtaa pitivät uskollisuus-suhteidensa kautta lääninherrat.

Feodalismin syntyä edesauttoi Montlosier'n mukaan se, että alkuperäiset frankit eivät tunteneet kaupunkeja. Sen mukaisesti myöskään frankit Galliassa eivät halunneet asua kaupungeissa. Frankkien asuminen maalla lisää maaseudun merkitystä ja vähentää kaupunkien vaikutusvaltaa. Maaseudusta tulee kaupunkeja tärkeämpiä hallintokeskuksia, mistä on osoituksena Montlosier'n mukaan linnosten määrän moninkertaistuminen. Samalla kaupunkien omaisuus siirtyy maaseutulinnosten omaisuudeksi feodalismin kehittyessä.⁴⁴

Huolimatta gallialaisten tai roomalaisten tapojen vaikutuksesta Montlosier katsoo, että germaanit ovat eniten vaikuttaneet Euroopan instituutioiden syntyyn.⁴⁵

---

41 Montlosier 1814/I, s. 36.

42 Ibid., s. 39-40. Ce gouvernement (féodal)... s'est produit... du rapprochement de deux peuples, dont l'un ayant des terres, l'autre des armes, l'un les mœurs sévères des Germains, l'autre les mœurs affaiblies de Rome,...

43 Montlosier 1814/I, s. 42.

44 Ibid., s. 24 ja 23.

45 Ibid., s. 5.

b. Vapaat mukana hallinnossa

Feodalismi jatkoi hallintoa, johon osallistui frankkiyhteisön vapaat. Tämä tapa jatkui. Samalla Montlosier edelleen kieltää rotujaon frankkien ja gallien väliltä katsoessaan, että myös vapaat gallit saattoivat tulla frankeiksi ja siis osallistua hallintoon ja kokouksiin.⁴⁶ Kaikki vasallit⁴⁷ vannoiivat uskollisuutta lääninherralle ja edelleen keisarille.

Hallintoinstituutiot jatkuivat entisellään germaanisen perinteen pohjalta. Galliassa oli siis yleiskokous sekä mahtimiesten syksyn kokous. Toisen hallitsijasuvun aikana kokoukset tulivat edelleen säännöllisemmiksi ja vapaiden osallistumisoikeus vahvistui.⁴⁸

Huomattavaa on, että Montlosier kirjoitti vain vapaiden asemasta, vaikka yhteisössä on kuitenkin ollut myös orjia. Koska vapaita ovat olleet frankit ja frankin asemaan nousseet gallit, ovat orjat poikkeuksetta olleet galleja. Tätä Montlosier ei luonnollisesti-kaan tuo suoranaisesti ilmi.

Kuninkaan aseman Montlosier halusi osoittaa heikoksi. Klodovigin vallan hän katsoo jääneen hyvin rajoitetuksi, sillä germaanisen tavan mukaan hallitsijan auktoriteetti oli pieni.⁴⁹ Tätä todistaa se, että vain aatelin suostumuksella voitiin hyväksyä tärkeitä asiakirjoja ja aloittaa sotaretkiä. Toiseksi Montlosier painottaa, että kuninkaan asema oli epäselvä, sillä eri kansallisten ryhmien keskuudessa⁵⁰ hänellä oli erilainen asema aina paikallisen lain mukaan.

Montlosier käsittelee myös kuninkuuden perimysjärjestystä. Aatelismiehenä hän kertoo lukijoilleen aateliston valinnee kuninkaan keskuudestaan. Valinnan jälkeen uuden kuninkaan täytyi lisäksi saada suostumus vallalleen kaikilta. Hänelle tekivät kysymyksiä niin suuret kuin pienetkin.⁵¹ Käytännössä kuningas valittiin samasta suvusta ja tämä on tietyissä olosuhteissa antanut Montlosier'⁵² mukaan aiheen erehdykseen kuninkaan vallan perinnöllisyydestä.

---

46 Montlosier 1814/I, s. 69.

47 Ibid., s. 70.

48 Ibid., s. 52.

49 ...l'autorité de Clovis était très-circonscrite. Les rois Germains avaient peu d'autorité. On s'affermir dans cette supposition, en se rappelant qu'aucun acte important, pas même des entreprises guerrières, ne se proclamèrent que du consentement des Leudes.

50 Montlosier 1814/I, s. 44-45.

51 Ibid., s. 54 ja 56 sekä Montlosier 1814/III, s. 12.

52 Montlosier 1814/I, s. 58.

c. Aatelin oikeuksien alkuperä Galliassa

Montlosier kiistää, että feodalismi olisi ollut frankkien perustama. Hänen mukaansa se sai alkunsa Roomassa, missä maa-alueita ryhdyttiin antamaan sotilaille. Rauhan aikana nämä viljelijät maata, mutta sota-aikana taistelivat vihollista vastaan.⁵³ Varsinaisten aatelin oikeuksien Montlosier taas väittää vallinneen jo Galliassa.⁵⁴

Hänen mukaansa Galliassa oli ollut vapaasyntyisiä, joita sittemmin kutsuttiin aatelisiksi, sekä veroamaksavia, joista muodostui rahvas. Mahtimiehillä oli arvonsa ja rikkautensa mukainen määrä aseistettuja miehiä seurueessaan. Tähän aikaan Montlosier painottaa myös aatelin oikeuksien alkuperän kuuluvan.⁵⁵

Näin aatelin oikeudet tulivat monarkiaa vanhemmiksi ja Montlosier katsoi oikeuksien jatkuneen Galliassa Rooman vallan aikana. Toisen hallitsijasuvun aikana nämä aatelin oikeudet otetaan frankkivaltakunnassa vain uudelleen käyttöön.⁵⁶

Väitteellään feodalismin syntymisestä jo Roomassa Montlosier haluaa viedä perustan aatelin vastustajien väitteiltä, joiden mukaan feodalismi olisi syntynyt frankkivaltakunnassa. Näin ei voitu enää väittää, että aatelisto olisi anastanut vallan keskiajan alun yhteisössä. Toiseksi Montlosier halusi kuitenkin osoittaa aatelin oikeuksille omana aikanaan pätevän perustan. Koska oikeana hallintona pidettiin vanhaa ja alkuperäistä, halusi Montlosier todistaa aatelin oikeuksien perustan olevan jo vanhassa Galliassa. Tämä sopi myös ajan kansallishenkeen.

Kieltäessään valloituksen ja rotujaon Montlosier oli abbé Dubos'n näkemysten kannalla. Käsitellessään feodalismia Montlosier kuitenkin toi esille omat näkemyksensä yhteiskunnan eri ryhmien välisistä suhteista. Poliittisten periaatteidensa osalta hän jääkin selväksi Boulainvilliers'n teesien kannattajaksi. Montlosier halusi aatelin valtaa. Hänen ihanneyhteisössään valtaa käyttivät lääninherrat, jotka uskollisuussiteidensä kautta valvoivat vasallejaan. Myös kuningas oli aatelistosta riippuvainen, sillä Montlosier'n ihanne oli vaalikuninkuus, jonka valtaa vaalin ohella myös säännölliset kokoukset rajoittivat.

---

53 Montlosier 1814/I, s. 31.

54 Ibid., s. 10.

55 Ibid., s. 10-11.

56 Ibid., s. 2 ja 52-53....les justices seigneuriales... sont plus anciennes que la monarchie;... On a cité souvent, et avec raison, ce mot de Charles de Chauve dans l'édit de Pistes. 'La loi se fait par le consentement du peuple et par la constitution du roi.' Il est essentiel d'observer que ce n'est point ici, comme en Angleterre, une grande charte qui est accordée, un privilège nouveau qui est déclaré: c'est une ancienne maxime d'état, qui est rappelée.

3.3. Kolmas sääty verenerinnöltään kyvytön hallitsemaan

3.3.1. Kuningas anastanut vallan porvariston avulla

Aateliston ja kolmannen säädyn eli porvariston välinen taistelu vallasta juontaa juurensa kaupunkien vapautumisesta. Kaupan kasvaessa lisääntyi myös kaupunkien merkitys. Silloin kaupungit alkoivat vaatia myös poliittisia oikeuksia itseelleen. Samanaikaisesti kamppaili kuningas valtaoikeuksistaan feodaaliaatelia vastaan. Kuninkaan sekä etenkin aateliston ja porvariston kilpailu vallasta kiteytyy aatteellisesti frankit-gallit -kysymykseen Ranskan historiassa. Kreivi Montlosier'n ajattelussa kaupunkien (kommuunien) vapautumisella (affranchissement des communes)⁵⁷ oli merkittävä osuus. Se heijastaa hänen suhtautumistaan kolmanteen säätyyn ja myös kuninkaaseen.

Kolmannen säädyn ja kuninkaan historiankirjoittajat olivat pitäneet aatelin valtaoikeuksia feodalismissa vallananastuksena. Montlosier taas halusi osoittaa, että porvaristo ja kuningas olivat toimiessaan aatelia vastaan anastaneet sen luonnolliset, jo Galliassa vallinneet oikeudet.

Montlosier'n mukaan kaupunkien ja talonpoikien vapautuminen lääninherrojen vallasta alkoi Ranskassa Ludvig X:n aikana.⁵⁸ Kaupunkien vapautumisessa kolmas sääty vapautui feodalismista aikaisesta uskollisuus- ja riippuvuussuhteestaan aateliin. Kaupungeissa vapautuminen merkitsi sitä, että porvaristo sai lääninherrojen sijaan itse määrätä omasta hallinnostaan. Kaupunki asetti itse välittömät verot, sillä oli lainsäädäntöoikeus, se löi omaa rahaa ja piti yllä miliisilaitosta. Montlosier kuitenkin tuo esiin sen, että kaupungilla ei ollut edelleenkään sodanjulistusoikeutta, mikä säilyi frankkien vanhana oikeutena.⁵⁹

Vapautumiskehityksessä kuninkaan auktoriteetti oli täydellisesti kaupunkien apuna.⁶⁰ Osaltaan aateli ei lainkaan kyennyt vastustamaan kuningasta tämän myöntäessä itselleen kuuluville kaupungeille vapautuskirjeitä. Syynä tähän Montlosier näkee ristiretkien aiheuttaman aatelin uupumuksen sekä velkaantumisen. Osoittaakseen

---

57 Montlosier tarkoitti kommuunilla keskiaikaista kaupunkihallintoa, jonka vahvistunut porvaristo IX vuosisadalla loi lääninherrojen vallankäytön rinnalle ja jossa se hoiti omia hallinnollisia sekä kaupallisia asioitaan. Kuningas vahvisti kommuunien aseman XII vuosisadalla. Montlosier'n lisäksi liberaalit Guizot ja Thierry (luku 4.2.5.) sekä Proudhon (luku 6.5.2.) käsittelivät kommuunien asemaa Ranskan historiassa. Kommuunin ja ammattiyhdistyksien merkitystä korostivat edelleen Guyot ja Lacroix (luku 6.5.2.) Kommuuni yhdistettiin ranskalaiseen paikallishallintoon sekä myöhemmin etenkin Pariisin kommuunikapinaan (1871) ja sen hallitukseen.

58 Montlosier 1814/I, s. 150 ja 154.

59 Ibid., s. 150.

60 Ibid., s. 153.

halveksuntaansa tapahtumia kohtaan Montlosier toteaa asioiden liikuttaneen tuolloin enemmän ihmisiä kuin ihmisten asioita.⁶¹

Kehitys ei ollut vapaaehtoista. Vapautuskirjeiden kirjoittamisessa hidastelleita lääninherroja painostettiin kapinoilla. Kuningaan asiamiehet kiertelivät eri kaupungeissa ja yllyttivät niitä aatelialueita vastaan Montlosier'n mukaan hänen oman aikansa propagandistien tavoin.

Missä vapautumisesta ei sovittu, kuningas järjesti agitaationsa avulla vallan siirtymisen itselleen.⁶² Ja kaikkialla missä siitä sovittiin, kuninkaasta tuli valtiasta.⁶³ Kolmas sääty ei kuninkaan avulla tullut valtaan ainoastaan kaupungeissa, vaan se sieppasi Montlosier'n mukaan esivalta-aseman itselleen koko ranskalaisessa yhteiskunnassa.⁶³

Samalla kuningas karkotti vaikeuksiin joutuneita lääninherroja ja otti haltuunsa heidän omaisuuttaan. Lisäksi roomalaista lakia ryhdyttiin soveltamaan myös frankkeihin.

Montlosier pitää kuninkaan ja kolmannen säädyn sopimuksia vallanastuksena (usurpation, envahissement). Aatelin karkottaminen ja maiden otto kuninkaan haltuun oli frankkiläänityksiä koskevan periaatteen vastainen. Toiseksi roomalaisen lain soveltaminen frankkeihin oli myös väärin, sillä hänen mukaansa frankkiaikana jokainen oli tuomittu ryhmänsä lain mukaan.⁶⁴

Vaikka Montlosier halusi osoittaa aatelin vallan luonnolliseksi ja jo Galliassa syntyneeksi, vetosi hän kuningasta ja kolmatta säätyä vastustaessaan frankkivallan aikana vallinneisiin periaatteisiin. Tässä hän tuokin esiin varsinaiset asenteensa, jotka eivät ole niin kaukana Boulainvilliers'n germaanisuudesta kuin Galliaa käsittelevien aatelin asemaa koskevien lukujen pohjalta voisi päätellä. Tämä vahvistaa edelleen sitä, että vaikka Montlosier ei ollutkaan Boulainvilliers'n valloitussteesin kannattaja, niin poliittisten periaatteiden osalta hän oli Boulainvilliers'n teorioiden jatkaja.

3.3.2. Kolmas sääty kyvytön hallitsemaan

Montlosier ei hyväksy syntyneitä kuninkaan ja kolmannen säädyn vallankäyttöä. Hän kohdistaa kritiikkinsä etenkin kolmanteen säätyyn, jota hän ei pidä kykenevänä hallitsemaan germaanisten tapojen mukaan. Montlosier'n mukaan on merkittävä ero frankkivaltakunnan aikaisen gallin vapautumisen sekä myöhemmin tapahtuneen kaupunkien vapautumisen välillä.

Toisen hallitsijasuvun aikana oli toteutunut hänen mukaansa frankkien ja gallo-roomalaisten tasa-arvo. Tällöin alkuperäero oli

---

61 Ibid., s. 154 ja 152.

62 Ibid., s. 155.

63 Ibid., s. 164.

64 Ibid., s. 192 ja 197-198.

hävinnyt ja gallit olivat hyväksyneet germaanien tavat ja heidät oli hyväksytty hallintoon tasaveroisina kansalaisina.

Tarkasteltaessa Montlosier'n suhtautumista kolmanteen säätyyn muodostaa kaupunkien vapautuminen hänen rotuteoriasensa ytimen. Itse hän vertaa sitä frankkiaikaiseen gallin vapautumiseen. Tuolloin gallin vapautuminen oli Montlosier'n mukaan ollut täysin yksilöllinen tapahtuma, jossa galli luopui vanhoista veroamaksavan luokan tavoista ja ammatista sekä omaksui kokonaan frankkien tavat ja moraalin. Gallista tuli täydellinen frankki.⁶⁵

Mutta tämä ei enää toteutunutkaan kaupunkien vapautumisessa, jossa kokonainen valtava luokka nousi frankin asemaan. Se ei omaksu frankkien tapoja, vaan säilyttää vanhat palvelijan moraalinsa, tapansa ja ammattinsa. Tämän Montlosier näkee 'uuden kansan' syntyminenä. Uudella kansalla Montlosier tarkoittaa poliittisia oikeuksia saanutta kolmatta säätyä, vanhalla kansalla taas aatelia. Uuden kansan maanvuokraajat nousivat frankin asemaan, mutta jatkoivat veronmaksua, käsityöläiset samoin jatkaessaan käsityöläisammattissaan.⁶⁶

Montlosier suhtautuu uuteen kansaan eli poliittiset oikeudet saavuttaneeseen kolmanteen säätyyn hyvin halveksivasti. Hän toteaa sen panneen sekasortoon kaiken, mihin se ryhtyi.⁶⁷ Montlosier kiistää kolmannen säädyn eli aikansa porvariston hallinnolliset kyvyt. Ilman traditioita, instituutioita ja lakeja uusi kansa ei voi toimia järjestääkseen yhteistoimintaa, vaan luo ohimenevän valtion, jossa vallitsee jatkuva sota.⁶⁸

Montlosier kieltää kolmannelta säädyltä myös germaanisesti instituutiot. Hänen mukaansa ne ovat sille paitsi vieraita, myös vastenmielisiä, sillä ne muistuttavat sitä omasta vanhasta riippuvaisuudesta ja kilpailevan kansan (eli aatelin) paremmuudesta.⁶⁹ Montlosier painottaakin, että tehokkaaseen vallankäyttöön tarvitaan sekä voimaa että lahjakkuutta. Kolmannelta säädyltä puuttuu jälkimmäinen.⁷⁰ Toisin kuin aiemmin, Montlosier käyttää kolmannen säädyn kyvyttömyyttä painottaessaan myös sanaa 'vanhat voitettut'

---

65 Montlosier 1814/I, s. 151-152.

66 Ibid., s. 152. Dans les temps anciens, quand un individu de la classe tributaire était élevé à la condition de Franc, il renonçait désormais aux habitudes et aux professions affectées à la classe tributaire. Il adoptait dans toute leur intégrité les habitudes et les mœurs franques. Ici, au contraire, c'est une classe immense qu'on élève aux honneurs et à la condition franque, en lui laissant les mœurs, les habitudes et les professions serviles.

67 Ibid., s. 153.

68 Ibid., s. 159.

69 Ibid., s. 161.

70 Montlosier 1814/III, s. 3.

sekä aatelista mainintaa 'vanhat voittajat'.⁷¹

Käsitellessään aatelia ja kolmatta säätyä Montlosier katsoo, että hänen aikansa varsinainen aateli polveutuu keskiajan kolmannen säädyn frankeista eli frankin asemaan nousseista galleista, jotka olivat edustettuina keskiaikaisissa kokouksissa. He ovat todellinen Ranskan aatelin sukujuuri. Hänen aikansa ylimykset ja suurvasallit taas polveutuvat kyseisten kokousten (frankki)aatelista.⁷²

3.3.3. Roomalaisuus on epäoikeudenmukaista

Myöskään roomalaisuutta ei ollut unohdettu 1800-luvun keskustelussa. Aiemmin kolmas sääty oli vedonnut roomalaisuuteen puolustaessaan sitä, millainen monarkia Ranskassa tulisi olla. Nyt Montlosier hyökkäsi omassa teoksessaan roomalaisuutta vastaan, sillä hän katsoi germaanisuuteen kykenemättömän kolmannen säädyn ottaneen sen ohjenuorakseen.

Vapaaksi tullut gallirahvas eli uusi kansa ei Montlosier'n mukaan ollut kykenevä hallitsemaan germaanisten tapojen mukaan. Kolmannen säädyn edustajille oli ollut Montlosier'n mukaan vaikeaa luoda yhtäkkiä uudelle kansalle sopivaa lainsäädäntöä.⁷³ Näin löydettiin uudelleen roomalainen oikeus, joka hänen mukaansa oli pitkään ollut unohdettu. Uusi kansa löysi lain, jota käyttää hyväkseen. Roomalainen oikeus otettiin Montlosier'n mukaan vastaan kuin Siinain vuoren lakitaulut, joita Filip Kaunis (1268-1314) määräsi noudatettavaksi valtakunnassaan.⁷⁴ Samalla uusi esivalta torjui lakkaamatta perustuslain, jota se ei tuntenut tai tuns vain oman vanhan alistetun asemansa pohjalta.⁷⁵ Germaanisuuteen perustuvien frankkitapojen tilalle uusi kolmas sääty perusti uuden vapauden, joka perustui roomalaisuuteen.

Montlosier'n mukaan roomalaiseen oikeuteen ja roomalaisiin tapoihin vetoaminen on kuitenkin omituista. Hänen mukaansa roomalaisuus ei vastaa periaatteiltaan kolmannen säädyn poliittisia periaatteita, sillä roomalaisuus ei antanut kaupungeille hallintoa ja itsenäisyyttä, jotka olivat vallinneet Galliassa. Rooma oli antanut gallialaisille kaupungeille vain oikeuden valita kahdesta suojelijasta. Roomalaisuuteen vetoaminen onkin Montlosier'n mukaan ymmärrettävissä vain olosuhteiden pohjalta: kykenemättömänä germaanisten tapojen ylläpitämiseen kolmas sääty etsi hallinnolleen

---

71 Montlosier 1814/I, s. 159.

72 Ibid., s. 88.

73 Ibid., s. 161.

74 Ibid., s. 162.

75 Ibid., s. 164.

76 Ibid., s. 160-161.

perustaa roomalaisuudesta.⁷⁶

3.4. Germaanisuus Restaurationin hallinnon perustana

3.4.1. Ranska onneton ja vasemmalla

Montlosier kirjoitti teostaan ranskalaisesta monarkiasta tasaval-
lan viimeisinä ja keisarikunnan ensimmäisinä vuosina. Koska Napo-
leon ei hyväksynyt kirjan sisältöä, viivästyi julkaiseminen Napo-
leonin kukistumiseen saakka.

Napoleonin koettua sotilaalliset tappionsa eivät Ranskaa vastaan
liittoutuneet Euroopan valtiot jättäneet valtaa Napoleonille, vaan
perustivat uudelleen vanhan monarkian.⁷⁷ Bourbonit palasivat
valtaistuimelle edustajanaan Ludvig XVIII, joka oli Ludvig XVI:n
iäkäs veli. Alkanut kausi tunnetaan Restaurationa. Montlosier'ta
pyydettiin kirjoittamaan teokseensa mielipiteensä myös Restaura-
ation uudesta perustuslaista.⁷⁸ Sitä hän oman aikansa tarkastelun
ohella käsitteli teossarjansa viimeisessä luvussa 'Bourbonien
hallitsijasuvun paluu'.

Vaikka Montlosier suhtautui myönteisesti Bourbonien paluuseen,
näki hän aikansa ranskalaisen yhteiskunnan hyvin pessimistisesti.
Hänen mukaansa Ranska ei koskaan aiemmin ole ollut niin onneton ja
niin vasemmalla.⁷⁹ Hän kritikoi aikansa tasa-arvovaatimuksia ja
suhtautui ironisesti synnynnäisten etuoikeuksien vastustamiseen.

Montlosier'n mukaan kokonainen legioona uusia⁸⁰ ihmisiä kiihottaa
ja opettaa hyökkäämään vanhoja ihmisiä vastaan. Uusilla ihmisil-
lä Montlosier tarkoittaa liberaaleja ja vanhoilla aatelia. Montlo-
sier ei luonnollisestikaan näitä hyökkäyksiä hyväksy.

Vanhoina aikoina palvelu oli hänen mukaansa alempien luokkien
tehtävä. Niiden jäsenet saattoivat kuitenkin nousta parempaan
asemaan ja vaatia itselleen vapautta. Montlosier'n omana aikana,
jolloin yhteisö on sivistyneenä kumonnut orjuuden, kuullaan jäl-
leen vapauden vaatimuksen huuto. Sitä Montlosier ei kuitenkaan
pidä yhtä vilpittömänä kuin aikaisempia vapauden vaatimus-huutoja.⁸¹

Vaikka kolmannen säädyn yhteisö on olevinaan tasa-arvoinen, se
Montlosier'n mukaan pohjautuu rikkaiden eriarvoisuuteen, asemien
eriarvoisuuteen ja jopa kykyjen eriarvoisuuteen. Yhteiskunnassa
voidaan kannattaa kaikkea eriarvoisuutta, mikä perustuu virkoihin,
opintoihin tai valistuneisuuteen, mutta synnynnäistä eriarvoisuut-
ta, joka liittyy isiin, seuraa lapsia, siirtyy perheestä perhee-
seen, esiintyy lajista lajiin - sitä yhteisö ei hyväksy. Hän

---

77 Seignobos, s. 175.

78 Montlosier 1814/III, s. 404.

79 Ibid., s. 371.

80 Ibid., s. 375.

81 Ibid., s. 372.

pahoittelee, että synnynnäinen eriarvoisuus halutaan kumota ja pyyhkiä pois.⁸²

3.4.2. Synnynnäinen eriarvoisuus on luonnollista

Montlosier itse on synnynnäisen eriarvoisuuden vankka kannattaja. Hän haluaa sanoa alaluokille, että nämä suojeleisivat itseään puhtaasti oman etunsa vuoksi vaarallisesta osallistumisesta haaveesta, jota ei kuitenkaan voida toteuttaa. Alaluokkien toimiala on hänen mukaansa se, mihin ne kuuluvat. Niiden perustuslaki ja vapaus on ammattikunnan arvo sekä kaupunkien oikeus.

Keskiluokalle (classes intermédiaires) Montlosier sanoo haluavansa puhua avoimesti. Keskiluokat haluaisivat poistaa kaiken syntyperään liittyvän eriarvoisuuden ja ne pitävät maanvaivana tai barbaarisena ennakkokäsityksenä rotujen jakoa (la séparation des races).

Kuitenkin nämä jaot ovat Montlosier'n mukaan vallinneet kaikkina aikoina eri kansojen keskuudessa. Hän haluaa sanoa, että kiintymys rotuun tulisi edelleen pitää voimassa Ranskassa samaan tapaan kuin ennen vallankumousta.⁸⁴

3.4.3. Päämääränä rajoitettu germaaninen kuninkaan valta

Restaurationin alkuaikojen aatelille suojelemaan ilmapiirin mukaisesti Montlosier suhtautui toiveikkaasti uuteen perustuslakiin. Minään aikaan Ranska ei hänen mukaansa ole ollut paremmin hallittu.

Vanhaa Ludvig XVI:n perustuslakia Montlosier pitää puutteelliseksi. Tuolloin Ranskassa riideltiin enemmän kuin ponnisteltiin asioiden ratkaisemiseksi. Uudessa Restaurationin perustuslaissa Ranskalla on Montlosier'n mielestä hyvä perustuslaki ikuisiksi ajoiksi. Hän rinnastaa sen vanhaan Ranskan ja jo Germanian metsissä esiintyneeseen perustuslakiin. Hallinnosta päättävät kuningas, hallitus ja edustajainhuone, jotka olivat jo ranskalaisessa monarkiassa Filip Augustin ja Kaarle Suuren aikana.⁸⁵

Aikansa johtavan oikeistopoliitikon Montlosier'n kirjoituksissa tulee esille aatelin tuntema epävarmuus. Ranskan vallankumouksessa oli kumoutunut vanha teoria frankkien ja gallien välisten rotueron-avuuksien esiintymisestä vielä kirjoittajien omana aikana. Etsittäessä yhtenäisyyttä kansalle ei kahden erillisen rodun esiintyminen ollut enää edullinen aatelille. Montlosier halusi painottaa rodun sijaan yhteiskunnan vallankäyttäjien kykyjä.

Montlosier halusi osoittaa, että yhteisöä johtavan ryhmän,

---

82 Ibid., s. 376.

83 Montlosier 1814/III, s. 381-382.

84 Ibid., s. 385.

85 Ibid., s. 404-405.

aatelin, olemassaolo on luonnollista ja että tämän vallankäyttö on ollut voimassa jo Galliassa. Aatelin valta oli jatkunut edelleen Rooman vallan aikana sekä keskiajan Galliassa.

Vanhasta aatelin valloituskäsityksestä sekä rotujaosta Montlosier halusi luopua. Tässä hän luopui aatelin vanhoista auktoriteeteista ja otti tilalle vastustajan, kolmannen säädyn puolustajan Dubos'n teorit. Menneisyyden aateli haluttiin esittää myönteisessä hengessä oman ajan kansalaisille. Rotujaon tilalla nähtiin välttämätön luokkajako.

Varsinaiset aatelin käsitykset tulevat esille Montlosier'n hyökätessä kolmatta säätyä vastaan. Sen hän halusi osoittaa olevan kyvytön yhteiskunnan korkeimman vallan käyttöön. Frankkivaltakunnassa vapautuneet gallit olivat nousseet asemaansa henkilökohtaisten kykyjensä ansiosta. Sen sijaan myöhemmässä vapautumisessa kokonainen yhteiskuntaluokka nousi vapaan asemaan, ja tätä Montlosier ei pidä mahdollisena. Vapautunut kolmas sääty säilytti vanhat rahvaan tapansa. Kykenemättömänä omaksumaan germaanisista tapoja, se turvautuu roomalaisuuteen ja sen edustamaan kuninkuuteen, jonka tuella aateli oli syrjäytetty.

Tässä Montlosier toi esiin myös omat asenteensa. Vaikka hän ei halua tuoda esiin germaanisista rodullista ylemmyyttä, on se kuitenkin hänen ajattelunsa perustana. Hän pitää aatelia rodullisesti muita ryhmiä kyvykkäämpänä yhteiskunnan vallankäyttöön, johon taas kolmas sääty kokonaisuudessaan on hänen mukaansa kyvytön.

Tällä hän halusi kumota aikansa porvariston poliittisen vallankäytön. Samalla yhdistäessään kolmannen säädyn kuninkaaseen, halusi Montlosier myös kieltää kuninkaan yksinvallan. Hänen mukaansa aatelin tehtävä on rajoittaa kuninkaan vallankäyttöä.

Hänen myöhemmissä kirjoituksissa germaanisuus korostuu ranskalaisen hallinnon perustana. Hänen pyrkii aatelin rajoittamaan monarkian, jollaisena hän näki⁸⁶ keskiaikaisen Gallian ja Tacituksen kuvaamaan Germanian hallinnon.

3.5. Aateli haluaa yhtenäisyyttä omilla ehdoillaan

3.5.1. Staël: Germaanioiden hyökkäys oli keskiajan suuri vallankumous

Monet aatelin näkökantoja myötäilevät huomattavat kirjoittajat jatkoivat Montlosier'n teoksen ilmestymisen jälkeen Boulainvilliers'n perinnettä. Esimerkiksi Mme de Staël otti nyt selvästi kantaa frankit-gallit -kysymykseen ja katsoi frankkien valloittaneen Gallian.

Mme de Staëlin mukaan pohjoisten (eli germaanioiden) kansojen invaasiot olivat keskiajan historian alun suuri vallankumous. Sen tulokset voidaan soveltaa hänen oman aikansa Euroopan valtioihin, sillä niiden julkinen oikeus vastaa vielä Staëlin omana aikanakin valloituksen lakikokoelmia. Valloituksen tulokset olivat laajen-

---

86 Le Comte de Montlosier, De la crise Présente et de celle qui se prépare. Paris 1830. s. 41-42.

87 Mme la Baronne de Staël, Mémoires et considérations sur les

neet edelleen feodalismien aikana.⁸⁷

Montlosier'n tapaan Staël katsoo frankkiaatelin nauttineen demokraattisista instituutioista eli päättäneen asiansa toukokuun kokouksissa. Kuningas valittiin aatelin ja papiston kokouksissa, mutta kolmannen hallitsijasuvun aikana kuninkuus tuli myös Staëlin mukaan perinnölliseksi. Hän kuitenkin painottaa, että tästä huolimatta suostumus uuden kuninkaan vallalle vaaditaan aina Ludvig XIV:n valtaantuloon saakka. Feodalismi oli aatelille suotuisa hallitusmuoto. Loistonsa aikana aateli nautti poliittisista vapauksistaan täysin.⁸⁸

Kolmannen säädyn vallan kasvuun ja kaupunkien vapautumiseen Staël suhtautui kielteisesti. Montlosier'n tapaan hän näki kaupunkien liittoutuneen kuninkaan kanssa, mikä johti Ranskassa despotismiin. Saksassa Staël näki taas feodalismien ja desentralismin säilyneen. Se oli hänen mukaansa aristokratian hengen ansiota. Myös vastaisuudessa Staël uskoi Saksalla olevan riittävästi poliittista kykyä valtiomuotonsa säilyttämiseen: Valistuneiden ihmisten etu ei hänen mukaansa ole ulkopuolisessa valloituksessa, vaan sisäisessä vapaudessa.

Staël erotti historiasta kolme aikakautta: feodalismien, despotismien ja edustuksellisuuden aikakaudet. Viimeksimainittu alkoi hänen mukaansa Ranskassa 1789. Tätä hän ei kuitenkaan pidä suotavana hallintomuotona Ranskalle, sillä edustuksellisuus sopii Staëlin mukaan vain pienille valtioille, suurille taas (aristokratian rajoittama) monarkia. Vastoin Montlosier'n kantaa Staël kannatti kuninkaan vallan perinnöllisyyttä,⁸⁹ sillä valinta johtaisi hänen mukaansa kiihkeisiin taisteluihin.

Selvästi frankkiaatelin ja Boulainvilliers'n teesien puolesta kirjoitti 1819 Joseph Naudet teoksessaan *Etat des personnes en France sous la première race*. Hän julisti frankkien valloittaneen Gallian ja jääneen sinne yläluokaksi. Samalla hän totesi frankkirodun olleen gallirotua arvoltaan paremman.⁹¹

3.5.2. Chateaubriand: Rotujen yhtenäisyys perusta Ranskan kansan yhtenäisyydelle

Niin Chateaubriandille kuin viimekädessä myös Mme de Staëlille oli tärkeää korostaa Ranskan kansan yhtenäisyyttä. Ranskan vanha aatelisto samaistui valtaapitäviin Restaurationin aikana, esimer-

---

principaux événements de la révolution française. Tome 1. Paris 1819. s. 3.

88 Staël 1819/I, s. 5-6.

89 Ibid., s. 79 ja 11.

90 Staël 1819/III, s. 3.

91 Gustave A. Prevost, *Les Invasions*. *Revue des Questions historiques* (1er juillet 1879), s. 138-139.

kiksi kaikki ministerit olivat silloin aatelisia.⁹² Chateaubriand itse työskenteli maan ulkoministeriössä 1820-luvun alussa, jolloin hän ei ottanut vielä jyrkkää kantaa rotukysymykseen. Vuonna 1821 hän lähti Ranskan lähettilääksi Lontooseen, mistä palattuaan toimi vuoden 1824 maansa ulkoministerinä.

Chateaubriand painottaa 1816, että historian kahtiajakoisuudesta olisi luovuttava ja korostaa, että se, mitä ancien régimen aikana oli kutsuttu aateliksi ja porvaristoksi, oli yhdistynyt vallankumouksessa isänmaan hyväksi.⁹³ Chateaubriand ei myöskään pitänyt menneisyyden rotujakoa selviönä. Devyverin mukaan Chateaubriand oli 1829 todennut kirjeessään Augustin Thierryille, että hän ei pidä kaikkia⁹⁴ keskiajan frankkeja aatelisina eikä kaikkia roomalaisia orjina.

Myös Staël kehotti aatelia, joka pitää itseään humanin lajin eliittinä, hyväksymään kansan rinnalleen. Hänen mukaansa myös kansa on säilyttänyt valloituksen oikeudet ja kaikkia hänen aikansa ranskalaisia voidaan sanoa aatelismiehiksi, mikäli jokaista aatelismiestä voidaan sanoa kansalaiseksi.⁹⁵

Sekä Staël että Chateaubriand hyökkäävät kolmatta säätyä vastaan. Jälkimmäinen syyttää sitä vallankumouksesta nähdessään kumouksen syynä kolmannen säädyn kateuden aatelia kohtaan.⁹⁶ Staël taas uskoo vanhojen ruhtinaiden soveltuvan paremmin ajamaan valtion etua kuin 'rikkauden ruhtinaiden' (eli porvariston). Aatelisillä on paremmat kyvyt ja rauhallisempi mielentila, mikä tasapainottaa aatelin kielteisiä⁹⁷ piirteitä, joista Staël toteaa etenkin aatelin ennakkoluulot.

Yhtenäisyyttä painotti myös kreivi Joseph de Méry. Hänen mukaansa ei ole kastia, jolla on omat⁹⁸ etunsa. Edut ovat hänen mukaansa yhteydessä myös kansan etuihin. Toisaalta Méry⁹⁹ puolustaa myös aatelin asemaa kuninkaan ja isänmaan puolustajana.

Omalta osaltaan Boulainvilliers'n teesit kielsi yksiselitteisesti esimerkiksi jyrkän vanhoillisuuden edustajana tunnettu kreivi

---

92 Chaussinand-Nogaret 1975, s. 215.

93 René Chateaubriand, De la Monarchie selon la Charte. Paris 1816. s. 270-271

94 Devyver, s. 424.

95 Staël 1819/III, s. 353.

96 Chateaubriand 1816, s. 270-271.

97 Staël 1819/III, s. 2.

98 Comte de Méry, Considerations sur la noblesse française et réfutation de quelques doctrines erronées qui tendent à dénaturer l'esprit de cette institutions consacrée par la Charte. Paris 1816. s. 30 ja 12.

99 Comte de Méry. Un mot en faveur de la noblesse. Paris 1818. s. 12.

Louis de Bonald (1754-1840). Hän piti vanhaan perinteeseen pohjautuvia kirjoituksia tietämättömyyteen perustuvina.¹⁰⁰ Bonald'in mielipiteen perustana oli hänen kuningasmielisyytensä, kuten myös kreivi Prosper de Barantella, joka puolusti kuningasta ja legitimitettiin 1816.¹⁰¹

Montlosier'n tapaan aateli oli Restaurationin alussa epävarma suhtautumisestaan rotukysymykseen. Koska aateli oli Restaurationin alussa valta-asemassa, oli se halukas toisaalta luopumaan vanhasta rodullisesta alkuperästään, mutta toisaalta se halusi turvata asemansa pitämällä aatelia yhteiskunnalle välttämättömänä.

3.6. Rotusota alkaa uudelleen

3.6.1. Liberaalit hyökkäävät Montlosier'ta vastaan

Restaurationin alkuvuosina porvaristo kamppaili vallasta aatelia ja äärimonarkisteja vastaan. Ajan bourbonilaiset kuninkaasivat Ludvig XVIII 1814-1824 ja Kaarle X 1824-1830. Äänioikeus oli 1817 hyväksytyn vaalilain mukaan sidottu omaisuuteen. Käytännössä se oli vastavallankumouksellisilla ja teollisuuden suuromistajilla.¹⁰²

Äärimonarkistit pyrkivät Artois'n kreivin johdolla ancien régimeen palauttamiseen. Tätä tuki aatelin kannalta myös Montlosier'n teoksen julkaiseminen Restaurationin alkuvaiheessa. Kuningas Ludvig XVIII ei ollut vanhan hallinnon palauttamiseen kuitenkaan yhtä halukas kuin veljensä johtama ryhmittymä. Ludvig etsi opposition kanssa kompromisseja. Armand E. du Plessis Richelieun hallituksen aikana 1815-18 ponnisteltiin kansallisen yhtenäisyyden luomiseksi. Richelieun herttua kuitenkin erosi vastavastalauseena opposition vaatimuksille vieraiden miehittäjäjoukkojen jäämisestä vielä Ranskaan. Hänen jälkeensä kuningas ei nostonut ultria valtaan, vaan kutsui uuden hallituksen johtajat poliittisesta keskustasta.¹⁰³

'Rotusodan' aloittanut kreivi Montlosier sai vastaansa liberaalit. Halphenin mukaan kirjoittelu lehdistössä oli erityisen vilkasta 1817-1820 ja sitä johti Augustin Thierry.¹⁰⁴

Thierry halusi tehdä selväksi sen, että hän ei ole ensimmäinen, joka tuo rotukysymyksen uudelleen esille. Thierry kutsui Taivasta todistajakseen, että liberaalit eivät olleet ensimmäisinä manassa esiin kauhistuttavaa ja synkkää totuutta, jonka mukaisesti

---

100 Devyver 1973, s. 421.

101 Prosper de Barante, *Que la nation ne peut pas plus être séparée du roi, que le roi de la légitimité*. Paris 1816. s. 12.

102 Ellul 1956/V, s. 298 ja 203.

103 Carroll 1951, s. 1.

104 Halphen 1914, s. 21.

Ranskan maaperä on jaettu kahteen vastakkaiseen leiriin.¹⁰⁵ Huomattavaa kuitenkin on, että Thierry piti rotujakoa totuutena.¹⁰⁶ Joka tapauksessa liberaalit kirjoittajat löysivät rotujaosta ideologisen pohjan omalle toiminnalleen aristokratiaa vastaan.

Sisäpoliittinen tilanne kiristyi vuosikymmenen vaihteessa. Vuonna 1820 murhattiin Artois'n herttuan poika, Berryn herttua. Tämä toi Richelieun takaisin valtaan kahdeksi vuodeksi. Hänen hallintoaikanaan sensuuria tiukennettiin hallituksen vastaisen arvostelun tukahduttamiseksi. Samalla vaalilakia muutettiin niin, että se toi valta-aseman rojalisteille.¹⁰⁷ Perustuslaillista monarkiaa kannattavat liberaalit jätettiin hallituksen ulkopuolelle heinäkuussa 1820.¹⁰⁸

Heti 1820 jälkeen vastavallankumouksen asema maan johdossa oli niin voimakas, että porvaristo järjestäytyi italialaisen mallin mukaiseen Carbonari-salajärjestöön. Siinä oli mukana mm. myöhemmin perustuslaillisen monarkian nimeen vannonut Augustin Thierry, joka tuolloin tunnustautui tasavaltalaiseksi.¹⁰⁹ Carbonarin vaikutus jäi kuitenkin vähäiseksi.¹¹⁰ Carbonari toimi vuodet 1821-22, mutta sen jälkeen monet sen nuorista keskiluokan jäsenistä jäivät odottamaan suosiollisempia olosuhteita.¹¹¹

Berryn herttuan murhan jälkeen Censeur européen lakkautettiin ja liberaalien uudeksi lehdeksi tuli Courier. Sen hallituksen vastaisuus perustui laillisuuteen. Thierry kirjoitti lehteen kymmenen kirjoitusta, joista vain yksi sensuroitiin.¹¹²

3.6.2. Rotujaosta perusta liberaalien teeseille

Restaurationin ajan kirjoituksissa henki jo porvariston poliittisen valtakauden 1830-1848 aatteellinen perusta. Se rakentui frankkien ja gallien rodullisen vastakohtaisuuden varaan. Thierry julisti aikansa porvareiden olevan menneisyyden kolmannen säädyn jälkeläi-

---

105 Augustin Thierry, Dix Ans d'études historiques. Paris 1834. s. 297.

106 Augustin Thierry, Dix Ans d'études historiques. Paris 1842. s. 318.

107 Carroll 1951, s. 2.

108 O'Connor 1955, s. 9.

109 Smithson 1972, s. 19.

110 Carroll 1951, s. 2.

111 Ibid., s. 20.

112 Ibid., s. 16.

113 Augustin Thierry, Dix Ans d'études historiques. Paris 1820. s.

siä.¹¹³

Itse Thierry kertoo vuoden 1835 *Récits des temps mérovingiens* -teoksensa esipuheessa saaneensa virikkeen frankit-gallit -kysymyksen käsittelyyn.¹¹⁴ Vuonna 1810 luettuaan Chateaubriandin *Les Martyrs* -romaanin.¹¹⁴ Toisaalta varsinaiseen valloitus -ajatukseen ja siihen liittyvään orjuuteen Carroll katsoo Thierryn saaneen virikkeen David Humen teoksesta *History of England*, joka sai Thierryn myös kiinnostumaan Englannin historiasta.¹¹⁵ Englantiin tapahtuneen germaanihyökkäyksen Thierry siirsi Ranskan keskiajan historiaan ja oman historiakäsityksensä perustaksi,¹¹⁶ vaikka Englannissa voittaja- ja sorrettujen rotujen nähtiin kokonaisuudessaan sekoittuneen. Thierry julistaakin, että eräissä Euroopan maissa vanha yhteiskuntaryhmien välinen rotuero voidaan vielä havaita.¹¹⁷ 1810- ja 1820-luvun kirjoituksissaan hän korosti, että rotujako vallitsi vielä hänen omana aikanaan Ranskassa.¹¹⁸

Artikkeleistaan Thierry itse on Carrollin mukaan todennut, että ne olivat nuoren miehen oman polun etsimistä.¹¹⁹

3.6.3. Guizot suututtaa vastustajansa

Jos Thierry johti liberaalien historiankirjoitusta 1820-luvun lopussa, niin ryhmittymän poliittiseksi johtajaksi oli nousemassa Sorbonnen professori, François Guizot. Myös hän julisti rotujakoa katsoessaan, että yli 13 vuosisadan ajan Ranska oli ollut jakaantuneena kahteen väestöön, voittajiin ja voitettuihin.¹²⁰ Guizot katsoi, että Ranskan historiassa yli 13 vuosisadan ajan alistettu väestö (gallit) oli taistellut valloittajia (frankeja) vastaan. Hän painotti Ranskan kehityksen olevan tätä taistelua. Ja Guizot'n omana aikana ratkaiseva taistelu oli käyty 1789 vallankumouksessa,

---

263.

114 Augustin Thierry, *Récits des temps mérovingiens*. Preface. Paris 1880. s 10.

115 Carroll 1951, s. 34.

116 Jacques Barzun, *Romantic historiography as a political force in France*. *Journal of the History of Ideas*. Ed. by O. Lovejoy. Vol. II, No: 5 (June 1941), s. 320.

117 Augustin Thierry, *Histoire de la Conquete de l'Angleterre par les Normands*. Paris 1856. s. 13-14.

118 Thierry 1820, s. 263 ja Smithson 1972, s. 287.

119 Carroll 1951, s. 17.

120 François Guizot, *Du gouvernement de la France depuis la Restauration et du ministère actuel*. Paris 1821. s. liii ja 2.

121 Ibid., s. 3.

jossa Guizot näki alistettujen gallien kukistaneen frankit.¹²¹ Merkittävää on, että toisin kuin Thierry Guizot ei katsonut rotujaon vallitsevan enää oman aikansa yhteiskunnassa, vaan sen oli päättänyt 1789 vallankumous. Tällä Guizot hyökkäsi Montlosier'n teesejä vastaan sitä, että 'uusi kansa' olisi kyvytön (luku 4.3.1.).

Edellä mainituilla väitteillään Guizot suututti Bourboneja tukeneet ultraroyalistit. 1820 lokakuussa ja marraskuussa La Quotidienne ja La Défence -lehdet kirjoittivat Bonaldin ja Louvelin johdolla sekä syyttivät Guizot'ta rotusodan lietsomisesta. Samana vuonna ilmestyneessä teoksessaan Bonald hyökkää demokratiaa ja tasa-arvovaatimuksia vastaan nähden ne kapinana legitiimiä kuningasta vastaan. Kolmannen säädyn ohella hän hyökkäsi myös aatelia vastaan ja puolustaa kuninkaan asemaa.¹²²

Guizot vastasi Bonald'le ja Louvelille Du gouvernement -teoksen kolmannen painoksen esipuheessa. Siinä hän hämmästeli saamaansa huomiota ja kertoi tehneensä kirjoituksessaan vain yhteenvedon Ranskan historiasta.¹²³ - O'Connorin mukaan Guizot'n yliopistoluennoissa oli sama poliittinen sisältö.¹²⁴ Yhteiskunnallisen tilanteen kehitys vaikeutti Guizot'n opetustoimintaa ja hän joutui lopettamaan luentonsa.¹²⁵

Guizot'n ja Thierryn lisäksi porvariston asemasta kirjoitti François Mignet. Hän näki koko Euroopan historian ytimenä aatelin ja porvariston välisen kamppailun vallasta. Italia oli Mignet'n ihanne, sillä siellä porvaristo oli säilyttänyt itsenäisen asemansa ja kaupungeissa vallitsi demokratia. Ranskassa kaupungit oli kuitenkin pakotettu liittoon kuninkaan kanssa, mikä johti absolutismiin. Englannissa taas feodaaliaateli oli liittoutunut kuninkaan kanssa ja tuloksena oli parlamentarismi.¹²⁶ Mignet näki lisäksi aristokratialla säätynä olevan erilaiset edut kuin liberaaleilla.¹²⁷ Liberaalin Guizot'n tapaan Mignet näki keskiajan sulatusuunina, jossa rodut sulatettiin kansalliseksi massaksi.¹²⁸

Kun Restauration alkuaan henki oli otollinen aatelille, ei sen loppuaika enää Montlosier'ta tyydyttänyt. Vuonna 1824 hän syytti

---

122 Louis de Bonald, Notice historique sur Louis XVI. Paris 1820. a. 5 ja 7-8.

123 François Guizot, Du gouvernement. Paris 1820. s. 6 ja Pierre Rosanvallon, Le moment Guizot. Paris 1985. s. 183.

124 O'Connor 1955, s.10.

125 Ibid., s. 14-15.

126 François Mignet, De la féodalité. Paris 1822. s. 47, 77-78 ja 83.

127 François Mignet, Histoire de la Revolution française. Paris 1827. s. 111.

128 François Mignet, La Formation de la France. Paris s.a., s. 3.

kuningasta ja hallitusta aristokratian kieltämisestä.¹²⁹ Liberaalivastustajistaan hän nimeää erityisesti Guizot'n nähden porvariston, gman aikansa aatelina, joka edustaa vain omistajien demokrati-aa.¹³⁰ Kaksi vuotta myöhemmin hän toteaa kaikkialle syntyneen uskonnollisia ja poliittisia ryhmiä, jotka hyökkäävät kuningasta ja valtiota vastaan.¹³¹ Vuonna 1830 hän näkee Ranskan olevan tuuliajolla. Toisaalta Montlosier pelkää kuninkaan vallan despotismia, toisaalta taas vakuuttelee kannattajilleen, että vallankumousta ei tarvitse pelätä,¹³² koska Tuileriesin linnassa liehuu Bourbonien valkoinen lippu. Lisäksi Montlosier painottaa edelleen germaanista, aatelin rajoittamaa kuninkuutta ranskalaisen monarkian perustana.¹³³

Vuoden 1827 vaalit toivat voiton liberaaleille, ja Guizot pääsi jatkamaan luentojaan Sorbonnessa. Vuosikymmenen vaihteessa Guizot ryhtyi poliitikoksi koko tarmollaan.¹³⁴

1820-luvun lopulla ilmestyi tutkimuksia, joissa käsiteltiin Ranskan kaupunkihallinnon syntyä. Tämä oli porvaristolle tärkeä aihe ja se muodosti Augustin Thierrylle myöhemmin yhden hänen historiankirjoituksensa tärkeimmistä alueista. Liberaalien historiankirjoituksessa kaupunkien vapautuminen feodaaliaatelin vallasta aloitti säädyn nousun kohti poliittista vaikutusvaltaa.

Vuosina 1828-1829 J.C.L. Sismondi sekä hänen mukaansa myös M.P. Leber, L.F.C. Dupin, P.J.S. Dufey ja M. Raynouard kirjoittivat kaupunkien historiasta. Dufey¹³⁵ ja Dupin¹³⁶ painottivat kaupunkien oikeuksien vallinneen Galliassa jo ennen Rooman valloitusta

---

129 Le Comte de Montlosier, *De la monarchie française*. Paris 1824. s. xii.

130 Ibid., s. 94-95, 103 ja 446.

131 Le Comte de Montlosier, *Dénonciation aux Cours Royales, relativement au système religieux et politique*. (Extraits du *Journal des Débats* 28. juillet 1826.) Paris 1826. s. 7-8.

132 Montlosier 1830, s. 9 ja 25-26. Bourbon-suvun tunnus oli alunperin ollut sininen liljalippu. Montlosier'n mainitsema valkoinen lippu tulee symboliksi Restaurationin aikana ilmeisesti trikolorin pohjalta. Siinä valkoinen nähdään kuninkaan värinä ja sininen sekä punainen kaupunkien (Pariisin) väreinä.

133 Ibid., s. 41.

134 O'Connor 1955, s. 14-15.

135 J.C.L. Sismondi, *Histoire critique du pouvoir municipal*. Extrait de la revue *Encyclopedique*. Mars 1829. s. 11. (P.J.S. Dupey, *Histoire des communes de France*. Paris 1828. s. 15 ja 20.)

136 Sismondi 1829, s. 11. (L.F.C. Dupin, *Histoire de l'Administration locale II*. Paris 1829. s. 214-218.)

ja viimeksimainitunkin muuttaneen kaupunkien hallintoa vain vähän. Raynouard painotti puolestaan roomalaisen kaupunkioikeuden jatkuvuutta Galliassa frankkihyökkäyksiä aikana ja niiden jälkeen.¹³⁷ Vastakkaista kantaa edusti taas M.P. Leber, jolle Rooma edusti despotismia. Toiseksi hän katsoi frankkien¹³⁸ tulollaan Galliaan muuttaneen hallintokäytäntöä ratkaisevasti.¹³⁸ Lisäksi Raynouard ja Leber katsoivat frankkien tulleen Galliaan Rooman liittolaisina eli olivat Dubos'n järjestelmän jatkajia.¹³⁹ Teoksien poliittinen merkitys jäi kuitenkin Thierryhin ja Guizot'hon verrattuna vähäiseksi ja kirjoittajat tuntemattomiksi myöhemmille frankkien ja gallien välistä ristiriitaa käsitelleille kirjoittajille.

Ranskan aatelisto oli suhtautumisessaan vanhaan Boulainvilliers'n teoriaan epävarma. Restaurationin alkuvuosina valta-asemaan palannut aateli oli halukas luopumaan vanhasta rotukäsityksestä kansallisen yhtenäisyyden ja oman valtansa hyväksi, mutta painotti kuitenkin aatelin aseman säilyttämisen välttämättömyyttä yhteisössä. Äärimonarkisteille rotukysymys on toissijainen, koska kuninkaan asemaa ei edellisenkään vuosisadan aikana oltu enää yhdistetty frankkirotuun ja lisäksi Bourbonit olivat nyt valtaistuimella. Liberaaleille taas rotukysymyksestä tuli ase vanhaa feodaaliaatelia vastaan. Vetoamalla rotuvastakohtaisuuteen ja historialliseen taisteluun haluttiin omat kannattajat koota yhteiseksi poliittisia vastustajia vastaan.

---

137 Sismondi 1829, s. 17. (M. Raynouard, Histoire du droit municipal en Europe. Paris 1829. s. 147.)

138 Sismondi 1829, s. 17. (M.P. Leber, Histoire critique du pouvoir municipal. Paris 1828. s. 110.)

139 Ibid., s.14.

4. GUIZOT JA THIERRY VETOAVAT ERI VÄESTÖRYHMIEN RODULLISEEN SEKOITTUMISEEN

4.1. Historia liberaalien vallan tukena 4.1.1. Keskiluokka nousee Ranskan johtavaksi poliittiseksi ryhmäksi 1830 kumouksessa

Heinäkuun vallankumouksessa 1830 Bourbonien kuningasvalta kukistui ja keskiluokka nousi valta-asemaan ranskalaisessa yhteiskunnassa. Bourbonien viimeiset kuninkaas, Ludvig XVIII ja Kaarle X, olivat tehneet myönnytyksiä aateliston ja papiston oikeuksien palauttamiseksi. Kaarle X:n aikana ancien régimeä ja monarkistisia sekä aristokraattisia instituutioita puolustavat äärimonarkistit pysyivät edelleen lisäämään omaa ja samalla myös kuninkaan valtaa.

Heinäkuussa 1830 Kaarle X antoi ns. heinäkuun ordonanssit. Niiden avulla kuningas lakkautti kansalliskokouksen, sensuuri tiukkeni ja äänioikeutta rajoitettiin. Sensus nousi niin korkeaksi, että käytännössä kauppias ja teollisuuden omistajat menettivät äänioikeutensa.

Ordonanssit herättivät kiihaan vastustuksen. Niitä vastaan kirjoitti mm. liberaalien tuleva johtohahmo François Guizot. Hänen kirjoittamillaan lentolehtisillä katsotaan olleen vaikutuksensa Restaurationin monarkian kukistumisessa. Jo samassa heinäkuussa, missä ordonanssit oli julkistettu, Kaarle X joutui pakenemaan Englantiin. Samana vuonna Ranskalle hyväksyttiin uusi vapaamielinen valtiosääntö. Sen mukaan kuninkaan määräykset eivät saaneet olla ristiriidassa lain kanssa. Lainsäädäntövalta kuului sekä kuninkaalle että kansalliskokoukselle. Uudeksi kuninkaaksi valittiin Orléansin herttua, Ludvig Filip. Osallistumisestaan vallankumoukseen hän oli saanut lisänimen 'barrikadien kuningas'.¹ Hänen isänsä oli ollut vallankumouksellinen, joka oli saanut surmansa vuoden 1789 vallankumouksessa. Ludvig Filip tuli tunnetuksi ns. porvarikuninkaana, joka politiikallaan pyrki tukemaan Ranskan taloudellista kehitystä. Hallitusvaltaa käytti keskiluokka eli porvaristo. - Ranskan jaksottaisten taloudellisten vaikeuksien vuoksi hallituksen oli päätettävä, painottaako se toiminnassaan liberaalia politiikkaa vai järjestyksen ylläpitoa. Se valitsi jälkimmäisen, mikä myöhemmin kärjisti suhteita muihin yhteiskuntaryhmiin.

Ranskan aateliston enemmistö ei Seignobos'n mukaan Orléans-sukuiseen kuninkaan valintaa hyväksynyt. Heille Ludvig Filip oli vallananastaja ja aatelistosta jätti merkittävä osa vannomatta uskollisuudenvalan. Bourbonien kannattama kuningasehdokas oli Kaarle X:n poika, Chambordin kreivi, hallitsijanimeltään Henri V. Porvariston käytännössä koko vuosisadan kestänyt valtakausi alkoi.²

Henri V:stä ei koskaan tullut Ranskan kuningasta. - Hallituksella oli lukuisa joukko vastustajia. Opposition muodos-

---

1 Miquel 1976, s. 339.

2 Charles Seignobos, Histoire sincère de la nation française. 7e édition, 4e trimestre. Paris 1969. s. 290-291.

tivat legitimistit eli vanhan Bourbon -suvun kannattajat, bonapartistit sekä tasavaltalaiset. Lisäksi sosialistien ryhmiä alkoi muodostua.

4.1.2. Liberaalit haluavat turvata asemansa frankit-gallit -kysymyksen avulla

Keskiluokka oli saavuttanut poliittisen päämääränsä. Vuoden 1830 valtiosääntö vahvisti lopullisesti sen aseman Ranskan johdossa. Siitä oli tullut Ranskan suuren vallankumouksen ja Restaurationin kamppailujen jälkeen johtava poliittinen ryhmä. Säilyttääkseen asemansa Ranskan johdossa frankit-gallit -kysymyksestä tuli perusta liberaalin keskiluokan historiantulkinnalle, jonka avulla se halusi luoda yhteenkuuluvuutta ja itsetuntoa kannattajilleen.

Pierre Rosanvallonin mukaan liberaalit johtajat halusivat painottaa kannattajilleen, että tulevaisuus kuului nyt porvaristolle ja että sen oli luotettava itseensä. Liberaalien kirjoittamat artikkelit ja lentolehtiset todistavat sitä hänen mukaansa. Guizot halusi vahvistaa teorian kahdesta väestöstä ja nähdä sen alkuna aatelin ja kolmannen säädyn taistelulle vallasta.³ Liberaalit halusivat antaa kannattajilleen historian avulla tunteen uudesta voimasta ja historiallisesta osasta, irrottautua menneisyyden alistetusta asemasta ja osoittaa olevansa vallankäyttäjiä. Rosanvallonin mukaan Guizot oli porvariston uuden poliittisen voiman profeetta.⁴

Heinäkuun vallankumouksen syttymisessä olikin merkittävä osuus ranskalaisilla historiankirjoittajilla - ja myöhemmin valtiomiehillä - Adolphe Thiersillä ja François Guizot'lla. Uuden kuninkaan hallituksessa Thiers'istä tuli aluksi sisäministeri, sitten pääministeri. Kannattamansa voimakkaan ulkopoliittisen linjan vuoksi Thiers joutui hallituksesta syrjään 1840. Hän palasi valtaan 1870-71 sodan jälkeen Ranskan presidenttinä.

Vallankumousvuonna Thiers oli kirjoittanut ranskalaisesta monarkiasta. Hän toteaa uuden monarkian saaneen osakseen hyökkäyksiä, mutta vakuuttaa hallituksen pelkäämättä ja väsymättä taistelevan vanhaa Kaarle X:n anarkiaa vastaan.⁵ Hän puolustaa perustettua edustuksellista monarkiaa. Huomattavaa on, että hänelle historia ei merkitse samaa kuin Guizot'lle ja Thierryllä. Thiers julistaa, että uusi monarkia ei perustu historiankirjoitukseen, vaan dynastian ja kansan väliseen sopimukseen.⁶

Liberaalien merkittävä johtohahmo 1830- ja 1840-luvuilla oli

---

3 Rosanvallon 1985, s. 181.

4 Ibid., s. 185.

5 Adolphe Thiers, *La Monarchie de 1830*. Paris 1831. s. iii.

6 Ibid., s. 4 ja 25.

François Guizot (1787-1874). Hänet oli vuonna 1812 valittu Sorbonneen professoriksi, mutta samalla hän oli myös merkittävässä poliittisissa tehtävissä. Hänen kirjoittamillaan lehtisillä oli merkityksensä 1830 Restaurationin monarkian kukistumiseen ja Guizot'n valintaan edustajainkamariin samana vuonna. Guizot nousi johtohahmoksi Keskitiepuolueeseen (juste-milieu), joka painotti välittäjän asemaansa kuninkaan ja kansan välillä.

Guizot'sta tuli 1830-luvulla ministeri ja 1840 ulkoministeri. Tuolloin hän oli jo maansa tosiasiallinen johtaja, vaikka tulikin pääministeriksi vasta 1847. Guizot oli vakuuttunut, että yhteiskunnallisen kehityksen tulee tapahtua järjestyksen vallitessa. Taloudellista kehitystä hallitus auttaisi, Guizot'n mukaan parhaiten siten, että ei puutu siihen lainkaan.⁷ Päämääränä oli yhteiskunnallinen harmonia ja teollinen vallankumous. Guizot uskoi, että keskiluokka oli yhteiskunnan ja humanin kehityksen moottori, jonka myötä vaurastuminen koituisi kaikkien ranskalaisten parhaaksi. Hän oli perustuslaillisen monarkian kannattaja,⁸ joka piti ihanteenaan Englannin mallin mukaista parlamentarismia.

Guizot'n aikana äänioikeusikäraja laski 25:een ja omaisuusehto kolmanneksella,⁹ eli 300 frangista 200:aan. Vuosina 1815-30 oli vaaleihin osallistunut Ranskan 32 miljoonaisesta väestöstä 90.000 eli yksi sadasosa. Guizot'n vaalilain muutoksen jälkeen määrä oli 180.000 eli kolme prosenttia.¹⁰ Myös alkeiskoulutus kehittyi.¹¹

Voimakasta tukeaan Guizot antoi liberaalille historiankirjoittajalle Augustin Thierrylle (1795-1856), jolle hän opetusministerinä ollessaan järjesti taloudellista tukea. Vuonna 1834 Thierry valittiin komiteaan, jonka tehtävänä oli kerätä liberaalien edeltäjänä pidetyn kolmannen säädyn historiaa koskevia dokumentteja.¹² Aiemmin Guizot ja Thierry olivat olleet mm. perustamassa aikansa kahta johtavaa historianopetuksen ja -tutkimuksen instituuttia, Société de l'Ecole des Chartes (1829) ja Société de l'histoire de France (1833). Historiantutkijana Thierry arvosteli aikansa historiantutkimusta sen käyttämistä metodeista ja vaati asiakirjojen laajempaa ja parempaa käyttöä.

Merkitävää on, että sekä Thierry että Guizot olivat jäseninä herttua Victor de Broglie'n salongissa, joka oli syntynyt germaani-

---

7 Prélot 1966, s. 454.

8 Miquel 1976, s. 341.

9 Ellul 1956/V, s. 300.

10 Agulhon 1983, s. 312.

11 Miquel 1976, s. 351.

12 Rulon N. Smithson, Augustin Thierry. Social and political consciousness in the evolution of a historical method. Genève 1972. s. 24-25.

13 Ibid., 19.

herttuan vaimohan oli Staëlin sisar. Etenkin Guizot oli suuri germaanisouden ihailija. Myöhemmin vuonna 1873 herttuan poika Albert de Broglie kukisti Thiers'in kolmannen tasavallan johdosta.

Augustin Thierryä on pidettävä liberaalien 'virallisena historiankirjoittajana'. Hänen teoksiensa päämääränä on ollut kolmannen säädyn historiallisen osan selvittäminen ja säädyn vallan osoittaminen oikeaksi ja historialliseen kehitykseen perustuvaksi.

Sekä Guizot'n että Thierryn 1810-luvun lopun kirjoituksissa tuli esille ajatus siitä, että frankkien ja gallien välinen rotuvastakohtaisuus vallitsee vielä heidän omana aikanaan. Tämä käsitys alkoi kuitenkin muuttua. Etenkin liberaalien tultua valtaan ei järjestystä ylläpitävälle hallitukselle ollut enää edullista vanhoa yhteiskuntaryhmiä jakavan rotujaon nimeen. Guizot'n osalta luopuminen rotujaosta tapahtui jo 1820-luvun luennoissa, mutta Thierryn osalta se jatkui 1830- ja 1840-luvulle saakka.¹⁵

Parhaimmillaan Thierryn historianäkemykset tulevat siis esille hänen teoksissaan *Lettres sur l'histoire de France* (1836) sekä *Récits des temps mérovingiens* ja sen 'esipuheeksi' tarkoitettussa 197 sivuisessa osassa *Considérations sur l'histoire de France* vuodelta 1840. Teos on omistettu liberaalien valtakauden hallitsijalle, Orléans'n herttualle.¹⁶ Merkittävä on myös Thierryn teos kolmannen säädyn historiasta, *Essai sur l'histoire et progrès du tiers-état* (1853). - François Guizot käsittelee germaanisuuutta ja sen osuutta Ranskan kansan perimässä 1820-luvun luennoissaan, jotka painettiin 1828-30: *Histoire de la civilisation en Europe* ja *Histoire de la civilisation en France*.

4.2. Aatelin vallan perustana epäoikeudenmukainen hallinto

4.2.1. Montlosier Boulainvilliers'n teesien jatkaja

Augustin Thierrylle historia antoi vastauksen oman ajan poliittisiin kysymyksiin. Hän totesi, että historian vastattavana on ensinnäkin kysymys, mistä Ranska on tulossa. Toiseksi historia voi vastata myös kysymykseen, mihin Ranska on menossa.¹⁷ Kolmannen säädyn Thierry halusi osoittaa tulevan keskiajan maaorjagallien ja myöhemmin kolmannen säädyn keskuudesta. Tulevaisuuden Thierry näki kolmannen säädyn yhteiskuntana.

Aateliston 12. vuosisadan jälkeen kirjoittamien historiankirjojen Thierry katsoi olleen tehdyn 'ilman parempaa arviota'. Niissä

---

14 David Thomson, *France and Empire*. 1968. s. 36.

15 Smithson, s. 193.

16 Augustin Thierry, *Récits des temps mérovingiens*. *Oeuvres complètes de Augustin Thierry IV*. Paris 1880. s. 1.

17 Augustin Thierry, *Considérations sur l'histoire de France*. *Oeuvres complètes de Augustin Thierry IV*. Paris 1880. s. 13.

jen Thierry katsoi olleen tehdyn 'ilman parempaa arviota'. Niissä on huomioitu yhteiskunnan liikkeen suuret muutokset, mutta johtopäätökset ovat jääneet osittain puolueellisiksi ja tulkinnat virheellisiksi. Thierry katsoi Boulainvilliers'n järjestelmällä olevan kahdet kasvot: toiset ovat demokraattiset suhteessa kuningkaaseen, toiset aristokraattiset suhteessa kolmanteen säätyyn.¹⁸ Thierry ei hyväksynyt myöskään Dubos'n teoriaa, mutta totesi tämän antaneen ensimmäisen esimerkin siitä, kuinka ohjata Ranskan historia osaksi roomalaisuuteen.¹⁹ Montesquieun virheenä Thierry näki sen, että tämä oli katsonut roomalaisen oikeuden menettäneen merkityksensä frankkiyhteisössä.²⁰ Roomalainen oikeus oli liberaaleille tärkeä kuten jo Montlosier'n kannanotossa roomalaisuutta vastaan on todettu.

Erityisen voimakkaasti Thierry hyökkäsi juuri Montlosier'ta vastaan. Montlosier'n teorian hän näkee viimeisenä historian suurista järjestelmistä,²¹ joka perustui ei-monarkistisiin ja ei-plebeijiläisiin²² Boulainvilliers'n teeseihin.²³ Montlosier sanoo Thierryn mukaan totuuden vain siinä, että viimeiset 600 vuotta ovat olleet suurta sosiaalista taistelua yhteiskunnan ja barbaarien, tasa-arvon ja perinnöllisen eriarvoisuuden, kansallisen yhtenäisyyden ja vallanjaon sekä roomalaisten ja germaanisten tapojen välillä. Poliittisesti Montlosier on Thierryllä Boulainvilliers'n seuraaja.²⁴ Vastustaessaan Montlosier'ta Thierry vetoaa usein myös François Guizot'n kirjoituksiin.²⁵

4.2.2. Frankit valloittivat verisesti Gallian

Käsitellessään frankkivalloitusta aateliston vallan kannattaja Montlosier kiisti Boulainvilliers'n näkemykset ja vetosi abbé Dubos'hon. Samalla tavoin myös liberaalit Guizot ja Thierry ovat kääntäneet vanhat kolmannen säädyn käsitykset pääläelleen. Siinä missä Dubos oli väittänyt valloitusta perättömäksi, väittivät 1800-luvun alkupuolen liberaalit kirjoittajat frankkien

---

18 Ibid., s. 48-49.

19 Ibid., s. 57.

20 Ibid., s. 62.

21 Ibid., s. 119.

22 Plebeiji: Roomalaisen yhteiskunnan alin vapaasäätyinen. Sanaa käytettiin paljon 1800-luvulla yhteiskunnallisessa keskustelussa.

23 Thierry 1880, Considerations, s. 120.

24 Ibid., s. 127.

25 Ibid., esim, s. 129.

Thierryn mukaan Boulainvilliers oli tutkinut lainsäädäntöä kahden ensimmäisen rodun ajalta tarkasti ja tietyiltä osin älykkäästikin. Boulainvilliers on hänen mukaansa ymmärtänyt germaanisten tapojen vapauden ja ne ovat tälle myös tunteenomaisesti tärkeitä. Samoin Boulainvilliers on tarkastellut myös aateliston privilegioita. Näissä kaikissa kannanotoissa tulee esille Thierryn halu todistaa frankkien valloittaneen Gallian.²⁶

Thierry totesi Boulainvilliers'n kirjoituksista, että niissä germaanien vallan seuraukset perustuvat logiikkaan ja loistavaan älyyn, mutta eivät havainnointiin eivätkä syvälliseen asioiden tuntemiseen. Boulainvilliers'n johtopäätökset ovat hänen mukaansa osittain puolueellisia ja virheellisiä, mutta tasoittavat tietä, joka johtaa totuuteen. Boulainvilliers'n teesit Thierry tulkitsee kapinaksi ja protestiksi aikansa sosiaalista järjestelmää kohtaan. Erityisesti Thierry antaa kiitosta Boulainvilliers'n tutkimuksille yleissäätyjen kehityksestä.²⁷

Thierry ja Guizot painottavat Boulainvilliers'n tapaan germaanisten frankkien sekä eräiden muiden germaaniheimojen (länsigoottien ja burgundien) valloittaneen Gallian.²⁸ Mutta he eivät halua nähdä aateliin samaistettuja frankkeja hyväksyttävinä. Väkivalta nähdään ominaisena frankeille ja heidät esitetään muitakin germaaneja julmempina. Thierryn mukaan frankit rakastivat sotaa keinona tulla itse rikkaaksi ja saada kunniaa jumalalleen.²⁹

Frankkien hyökkäys Pohjois-Galliassa oli julmempi ja verisempi kuin länsigoottien ja burgundien Etelä- ja Itä-Galliassa.³⁰ Frankit olivat lähteneet valloitusretkelle, kun taas burgundit ja länsigoottit olivat lähteneet pakon edessä etsimään uusia elinolosuhteita ja olivat siten Thierryn mukaan myös valmiita neuvottelemaan gallialaisten kanssa.³¹

Galliaan syntynyt frankkihallinto nähtiin myös epäoikeudenmukaisena. Thierryn mukaan germaatit säilyttivät perustamissaan eri kuningaskunnissa kansallisen hallintonsa. Heti ensimmäisestä asettumisestaan lähtien Gallian maaperälle gootit, burgundit ja frankit pitivät poliittisia kokouksiaan, joissa he neuvottelivat omalla kielellään. Näiden kokousten ulkopuolelle oli jätetty

---

26 Thierry 1880, *Considérations*, s. 45.

27 *Ibid.*, s. 49-50.

28 Thierry 1880, *Considérations*, s. 151 ja 156 sekä François Guizot, *Histoire de la civilisation en Europe*. Nouvelle édition. Paris 1848. s. 56.

29 Augustin Thierry, *Lettres sur l'histoire de France*. Cinquième édition. Bruxelles 1836. s. 84-85

30 *Ibid.*, s. 84-86.

31 *Ibid.*, s. 86.

32 Thierry 1836, s. 464-465 ja Augustin Thierry, *Lettres sur*

gallo-roomalaiset, jotka muodostivat väestön enemmistön.³²

Toisin kuin Montlosier Thierry ei katsonut gallo-roomalaisilla olleen omaa heimohallintoa kaikkialla Ranskassa. Thierryn mukaan valloituksen julmuuden mukaisesti sen seurauksetkin vaihtelivat. Germaanihallinnon ote oli voimakkainta Pohjois-Galliassa, frankkien valloittamilla alueilla, Reinin ja Sommen välillä. Siellä valta jäi Thierryn mukaan yksistään frankeille. Sen sijaan Etelä-Ranskan alueilla Thierryn näkemykset ovat lähempänä Montlosier'ta. Länsi-goottien ja burgundien valloittamilla alueilla säilyivät roomalaiset tavat voimakkaina ja germaaniensa vaikutus jäi vähäisemmäksi.

Gallo-roomalaiset noudattivatkin Thierryn mukaan etelässä omaa hallintoaan. Lisäksi roomalainen hallinto jatkui myös pohjoisen kaupungeissa, sillä germaanit eivät olleet tottuneet kaupunkien hallintokäytäntöön. Tässä Thierry halusi kolmannen säädyn edustajana painottaa kaupunkihallintoa, joka oli porvaristolle tärkeä. Sen sijaan Keski-Ranskan, Sommen ja Loiren välillä, hallinto taas vaihteli aina paikallisten olosuhteiden mukaisesti: joillakin alueilla germaaniensa vaikutus oli voimakkaampi, joillakin Rooman.³³

Germaaniensa frankkien kuninkaasta Klodovigista tuli 400- ja 500-lukujen vaihteessa koko Gallian kuningas. Frankit yhdistivät gallo-roomalaiset ja germaanit yhdeksi valtakunnaksi, joka käsitti kaksi erilaista rotua, germaanit ja gallo-roomalaiset. Näistä jälkimmäiset olivat Thierryn mukaan alistettuja: koko valtakuntaa koskevassa hallinnossa olivat edustettuina vain germaanit. Tämä tilanne jatkui Thierryn mukaan ensimmäisen ja toisen hallitsijasuvun ajan.³⁴

4.2.3. Germaaniensa laki - todiste eriarvoisuudesta

Thierry toteaa Montlosier'n tapaan kahden rinnakkaisen, roomalaisen ja germaaniensa hallintotavan jatkuneen Galliassa Klodovigin ja tämän seuraajien aikana. Mutta Thierry kiistää, että ryhmät olisivat olleet tasa-arvoisia. Frankit olivat hänen mukaansa ehdoton hallitsijaryhmä, joka huolehti koko valtakuntaa koskevista asioista. Eri heimojen hallinto oli vain niiden sisäistä ja ne olivat siis alistetut frankeille.

Turvatakseen asemansa yhteisön johtavana ryhmänä frankit perustivat vastakkaisille rodullisille ryhmille, germaaneille ja gallo-roomalaisille, rikoksiensa osalta molempia ryhmiä koskevat, rodulliseen alkuperään perustuvat rangaistukset saalilaiseen lakiin. Hän pitää sitä todisteena valloituksen jälkeisestä rodullisesta eriarvoisuudesta gallien ja frankkien välillä. Rikoslain mukaan ihmisen hinta, henkiraha, oli kaikissa tapauksissa frankin ja barbaarin

---

32 Thierry 1836, s. 464-465 ja Augustin Thierry, Lettres sur l'histoire de France. Paris 1870. s. 421.

33 Thierry 1836, s. 247 ja Thierry 1880, Considérations, s. 149-150 ja 156. Thierry 1870, s. 223.

34 Thierry 1836, s. 464-465 ja 468.

osalta kaksinkertainen verrattuna gallo-roomalaisiin.³⁵ Tässä Thierry on siis yleistänyt 500-luvulta 700-luvulle rikoslaisa olleen rotujaon koskemaan koko frankkivaltakuntaa.

Jos esimerkiksi vapaa ihminen oli tappanut frankin tai barbaarin tai ihmisen, joka eli saalilaisen lain alaisuudessa, hänet tuli syyllisenä tuomita 200 soun sakkoon. - Jos roomalainen omistaja, siis henkilö, jolla oli omaisuutta kantonin alueella, missä asui, oli tapettu, tuli syylliseksi todettu tuomita 100 soun sakkoon.³⁶

Laki toteaa myös saalilaisen lain alaisuudessa elävän vapaan (gallo-roomalaisen), joka ilmeisesti tarkoittaa Montlosier'n mainitsemaa frankin asemaan noussutta gallo-roomalaista, mutta tätä Thierry ei käsittele. Hän toteaa vain lain yleisesti erottaneen gallo-roomalaiset ja frankit toisistaan.³⁷

Thierry jatkoi lain pykälissä otetun huomioon rodun ohella myös uhrin yhteiskunnallisen aseman. Jos uhri oli ollut kuninkaan palveluksessa, tulivat rangaistukset kolminkertaisiksi. Tapon lisäksi oli myös muista rikoksista, esimerkiksi ryöstöstä, rangaistukseksi määrätty rodun perusteella erilainen rangaistus. Thierryn mukaan saalilainen laki osoittaa, että frankit ja gallit olivat eläneet erilaisissa olosuhteissa.

Thierry katsoo kahden ensimmäisen hallitsijasuvun ajan jättäneen eriarvoisuuden arvet ranskalaiseen yhteiskunnan hallintoon ja sosiaaliryhmien välille.³⁸

4.2.4. Frankkihallinto vääristyy

Guizot'n mukaan merovingihallinto ei jatkunut germaanisen perinteen pohjalta Galliassa. Hänen mukaansa germaanien hallinto oli alunperin jakaantunut kahtia: toisaalta heimon ja suvun, toisaalta sotaretkien hallintoon. Nämä olivat aina rinnakkain. Sotaretkien hallintoon liittyi oikeus suvun voiman ja valloituksen avulla

---

35 Ibid., s. 103.

36 Ibid., s. 102. Si quelque homme libre a tué un Frank, ou un Barbare, ou un homme vivant sous la loi salique, il sera jugé coupable au taux de deux cents sous. - Si un Romain possesseur, c'est-à-dire ayant des biens en propre dans le canton où il habite, a été tué, celui qui sera convaincu de l'avoir tué sera jugé coupable à cent sous.

37 Thierry 1836, s. 103. Voilà comment la loi salique répond à la question, tant débattue de la différence originelle de condition entre les Franks et les Gaulois. Tout ce que fournissent à cet égard les documents législatifs, c'est que le wergeld, ou prix de l'homme, était, dans tous les cas, pour le Barbare, double de ce qu'il était pour le Romain.

38 Ibid., s. 468.

39 François Guizot, Histoire de la civilisation en France. Paris

hankkimaan omaisuutteen.³⁹

Germaanit tulivat Guizot'n ja Thierryn mukaan Galliaan valloittajina. Vahvistaakseen omaa valtaansa frankit Guizot'n mukaan omaksuivat myös gallialaisia tapoja, etenkin gallo-roomalaisten suurmaanomistajien tapaperinnettä, jonka he yhdistivät germaaniin suvuhallintoon. Näiden pohjalta frankkikuninkaat katsoivat valloittamansa maat henkilökohtaiseksi omaisuudekseen. Esimerkiksi kuninkaan pojat jakoivat kuninkaan kuoleman jälkeen tämän kuningaskunnan.⁴⁰

Kun Montlosier oli maaseutuaatelin asemaa puolustaessaan painottanut, että frankkien hajaantuminen maaseudulle edesauttoi germaanisten perinteiden säilymistä ja feodalismin syntyä, näki Thierry asian päinvastaisena: Hänen mukaansa germaaninen perinne, vapaa hallinto, ei voi jatkua Galliassa, koska frankkiheimon jäsenet asuivat harvassa, toisistaan eristyneinä maaseudulla. Sen sijaan hän toteaa Montlosier'n tapaan hajanaisuuden painottaneen suvun sisäisiä valtasuhteita ja näin auttaneen feodalismin syntyä.⁴¹

Huomattavaa onkin, että Thierry ja etenkin Guizot (luku 4.3.1.), pitävät syntyneitä yhteisöä ja feodalismin ennen kaikkea germaanisena - muut leimaa-antavat piirteet, lähinnä roomalaisuus ja kristinusko, jäävät germaanisouden rinnalla paitsioon. Tältä osin toistensa poliittiset vastustajat, aristokraatit ja porvaristo, olivat yksimielisiä.

4.2.5. Porvaristo valtaan kuninkaan avulla

Germaanisouden ohella liberaalit painottivat myös roomalaisuutta. Feodaalisen lohkomisen jälkeen kuninkuus Thierryn mukaan etsi itseään. Germaaninen syntyjään, mutta Galliassa ja keisarikunnan traditioiden vallassa muotoutuneena se ei enää koskaan unohtanut roomalaista periaatetta: tasa-arvoa kuninkuuden ja lain edessä. Se perustui ajatukseen kuninkaan ja kansan yhteisöstä,⁴² mutta oli menettänyt merkityksensä frankkivalloituksen jälkeen.

Feodalismin aikaan periaate syntyi uudelleen kuninkaan ja kolmannen säädyn liitossa. Tätä liittoa Thierry pitää luonnollisesti Montlosier'n kannasta poiketen myönteisenä ja hän käyttää sen

---

1871. s. 69-70.

40 Ibid., s. 86 ja 104-105.

41 Thierry 1880, *Considérations*, s. 156.

42 Augustin Thierry, *Essai sur l'histoire de la formation et des progrès du tiers état. Oeuvres complètes de Augustin Thierry IX*. Paris 1853. s. 25. *Germaine d'origine, mais formée en Gaule et imbue des traditions impériales, jamais elle n'avait oublié son principe romain, l'égalité devant elle et devant la loi.*

Kuninkuuden ihailussa Thierry ylisti jopa frankkiheimon Mérovingien kuninkaita, jotka hänen mukaansa yrittivät pitää roomalaiset periaatteet voimassa frankkivalloittajia vastaan!

perusteita myös osoituksena aatelin kyvyttömyydestä huolehtia valtiosta. Thierryn mukaan kuningas löysi kaupungin hallinnosta sen, minkä kansa antaa valtiolle ja mitä lääninherrat eivät olleet halunneet tai kyenneet antamaan: tehokkaan käskynalaisuuden, säännölliset verot ja kurinalaisen sotajoukon. Tämän ansiosta kuninkuus syrjäytti jo ennen 12. vuosisadan loppua feodaalilaitoksen kuninkuudelle (sekä kaupungeille) asettamat rajoitukset ja otti itselleen ylimmän vallan. Kuninkuuden päämääränä oli heikkojen puolustaminen ja yleinen rauhan säilyttäminen.⁴³

Kolmannen säädyn kehitys oli Thierryn mukaan ollut yhteydessä toisaalta kansan (kolmannen säädyn), toisaalta monarkian kehitykseen, jotka molemmat ovat vaikuttaneet yhdessä. Kehityksessä monarkian asema on aina vahvistettu uudella sopimuksella. Ranskan historialle on ollut ominaista kolmannen säädyn hidas, mutta jatkuva edistys.⁴⁴

Kolmas sääty oli saanut voimansa ja ajatuksensa kahdesta lähteestä: kaupungeista ja kuninkaan hallinnosta. Kaupungeissa vaikutti voimistuva kauppiasluokka, kuninkaan hallinnossa aatelin ohella aateliton virkamiesluokka. Aluksi kaupunkien vapaus oli ollut sidoksissa lääninherrojen järjestykseen, feodalismiin, jonka jälkeen kolmas sääty eteni kuninkaan avulla hitaasti,⁴⁵ mutta varmasti kohti kansallista ja hallinnollista tasa-arvoa.

Thierryn mukaan kaupungit solmivat erilaisia sopimuksia kuninkaan kanssa. Edullisimmat sopimukset kaupungit solmivat kuninkaan kanssa vanhoissa roomalaisissa kaupungeissa Etelä-Galliassa. Nämä yksin saavuttivat täydellisen vapauden kuninkaan alaisuudessa. Pohjoisessa olosuhteet olivat epäsuotuisammat. Siellä kaupungit olivat lääninherrojen ja Ranskan kuninkaan ohella myös Saksan keisareiden vaikutuspiirissä. Ollessaan taistelussa lääninherrojaan vastaan kuningas ja myös keisari pyrkivät lisäämään valtaansa ja päinvastoin. Tämän vuoksi pohjoisen⁴⁶ sopimuksista tuli kaupungeille epäedullisempia kuin etelässä.

Sopimusten tuloksena kaupungit saivat edustuksen valtion hallintoelimiin. Thierryn mukaan tämä oli kuninkaalle välttämätöntä, jotta verojen määräästä ja kantamisesta voitiin sopia. - Kuninkaan valta ja auktoriteetti kasvoivat tämän kehityksen myötä. Muuttuneissa olosuhteissa ei kaupunkien edustus enää ollut riittävä verrattaessa aateliin ja papistoon. Ja niin kuningas kutsui koolle kansan kolmen pääluokan, aatelin, papiston ja kolmannen säädyn edustajat. Yleissäädyn, (États-Généraux), kokoontuivat ensimmäisen kerran 1300-luvun alussa.⁴⁷

Kolmas sääty oli nyt poliittisesti edustettuna valtion elimissä.

---

43 Thierry 1853, s. 25.

44 Ibid., s. v-vi.

45 Ibid., s. 49-50.

46 Thierry 1836, s. 232-233.

47 Ibid., s. 472.

Mutta Thierry painotti etenkin sitä, että kolmas sääty oli jo kaksi vuosisataa aiemmin vallannut vapautensa nauttien niistä täysin. Sillä oli ollut ja oli edelleen oikeus ottaa osaa julkiisiin kokouksiin, valita hallintovirkamiehensä sekä tulla vertaistensa tuomitsemiksi.⁴⁸ - Thierryn mukaan feodalismi oli voittajien hallintoa, kaupunkien vapautuminen kolmannen säädyn vaikutusvallan alkua sekä vuoden 1789 vallankumous kolmannen säädyn⁴⁹ nousua varsinaiseksi kansaksi ja Sieyèsin tapaan sen edustajaksi.

4.3. Germaanisuus liberaalien vallan perustana

4.3.1. Porvaristossa on germaanista verta

Aateliston poliittisen feodaalivallan puolestapuhujan kreivi Montlosier'n keskeisin teesi oli porvariston kyvyttömyys poliittisen vallan käyttöön ja etenkin vallankäyttöön, jonka perustana olisi ajan arvostama germaaninen vapaus. Näin liberaaleille oli tärkeää osoittaa olevansa kykeneviä vallankäyttöön ja juuri ajan arvostaman germaanisien vapauskäsitteen pohjalta.

Guizot'n ja Thierryn mukaan Ranskan historian ydin on germaani- ja gallialaisten sekoittumisessa frankkivaltakunnan ensimmäisen ja toisen hallitsijasuvun jälkeen. Sekoittumisella he halusivat osoittaa liberaalien porvareiden olevan kykeneviä hallitsemaan ranskalaista yhteiskuntaa.

Eri rodut ja sosiaaliryhmät olivat kirjoittajien mukaan alkaneet sekoittua heti feodalismin synnyn jälkeen. Feodalismin hallintojärjestelmä alkoi kehittyä 700-luvun alussa Karolingien vallan alkaessa. Tämä johti myöhemmin yhteisön sisäisiin sotiin, jotka Guizot ja Thierry jakavat kahteen osaan: erilaisten etnisten ryhmien väliseen taisteluun ja toiseksi gallo-frankkilaisen eli kansallisen hallitsijasuvun valtaantumiseen.⁵⁰

Thierryn teorian mukaan sotien aikana eri etniset ryhmät sekoituivat. Rodullisen sekoittumisen myötä myös niiden tavat samankaltaistuivat. Alunperin kaksi erilaista ryhmää tulivat samanlaisiksi kieleltään, tavoiltaan ja traditioiltaan.⁵¹ Kaksi rotuun perustuvaa säätyä, jotka eivät olleet eronneet vain lain pohjalta, vaan myös alkuperän pohjalta, lähestyivät toisiaan ja sekoittuivat asteittain olennaisilta luonteenpiirteiltään ylemmistä luokista alkaen. Se oli ensimmäinen sekoittumisen askel, joka viiden vuosisadan jälkeen (400-luvun valloituksesta laskien) tuotti uuden

---

48 Ibid., s. 472.

49 Thierry 1853, s. vii-viii.

50 François Guizot, Histoire de la civilisation en Europe IIV. Cours d'histoire moderne. Tome II. Bruxelles 1835. s. 378 sekä Thierry 1836, s. 177-178 ja 180.

51 Thierry 1836, s. 195-196.

52 Thierry 1853 s. 7; Thierry 1836, s. 242-243 ja Guizot 1835/II,

kansan ja Kapetingien dynastian.⁵² Kun Montlosier oli tarkoittanut 'uudella kansalla' kyvyttöä kolmatta säätyä, tarkoitti Thierry sillä sekoittuneita frankkeja ja galleja eli aikansa ranskalaisten Kapetingien alaisuudessa eläneitä esi-isiä. Nykykäsitysten mukaan rotu alkoivat sekoittua varsinaisesti sata vuotta aiemmin, 800-luvulla.

Maansa sisäisessä kehityksessä Guizot näkee rotujen sekoittumisen tärkeänä: germaanisuu den yksilöllisestä itsenäisyydestä sekä vapaudesta tuli osa eurooppalaisen sivistyksen perustaa.⁵³ Germaanis en aineksen vaikutus tuotti 900-luvulla syntyneelle yhteisölle toisaalta käsityksen kansalliskokouksien merkityksestä, vapaiden ihmisten oikeudesta hallita itseään, toisaalta oikeuden ja vapau den tunteet. Guizot painottaa, että Länsi-Euroopassa ja etenkin Ranskassa yksilöllisen itsenäisyyden vahva käsitys on tärkein ja ainoa vanhasta Germaniasta Ranskalle saatu tärkeä perintö.⁵⁴

Myös Thierry painottaa germaanien vaikutusta. Hänen mukaansa valloituksen jälkeisen neljän vuosisadan yhteiskunnallinen muutos päättyi suureen roomalaisten ja germaanisten tapojen vallankumoukseen. Jälkimmäiset, germaanien tavat voittivat, ratkaisevasti ja niiden voitto aloitti uuden hallinnon muodon.⁵⁵ Vaikka Thierry tällä tarkoittaakin feodalismin syntyä, tuo hän samalla siinä esille germaanisuu den vaikutuksen ranskalaisten perimässä.

Germaanisuu den ihailu yhdistyy kirjoittajilla Ranskan kansan perustaan. Näin germaanisuu den ihailua ei tule yhdistää epäisänmaallisuuteen. Esimerkiksi Guizot'n mukaan Ranskan oli Euroopan

---

s. 378.

53 Guizot 1848, s. 58-59.

54 Guizot 1835/III, s. 169. ...c'est par les Barbares germains que ce sentiment (l'indépendance individuelle) a été introduit dans la civilisation européenne; il était inconnu au monde romain, inconnu à l'église chrétienne, inconnu à presque toutes civilisations anciennes. (Guizot 1848, s. 58.) moderne naissante, d'une part, le souvenir des assemblées nationales, du droit des hommes libres à se gouverner en commun; d'autre part, certains idées, certains sentiments de droit et de liberté... ...je crois que dans l'Europe occidentale, notamment en France, le sentiment énergique de l'indépendance individuelle est le plus important, je dirais volontiers le seul grand legs que l'ancienne Germanie nous ait transmis. (Guizot 1835/III, s. 169.)

55 Thierry 1853, s. 10. Ce siècle (Xe)... vit se terminer par une grande révolution la lutte intestine des moeurs romaines et des moeurs germaniques. Celles-ci l'emportèrent définitivement, et de leur victoire sortit le régime féodal, c'est-à-dire une nouvelle forme de l'Etat... ...ce régime est l'époque où finit dans la Gaule franque la distinction des races, où disparaissent, entre Barbares et Romains, entre dominateurs et sujets, toutes conséquences légales de la diversité d'origine.

keskus ja maanosan sivistyksen kehto, joka oli aina marssinut kehityksen kärjessä. Mikäli Ranska jollakin elämän osa-alueella oli jäänyt muista jälkeen, omaksui se muualla kehitetyt ajatukset ja levitti niitä edelleen kehittyneempinä muihin maihin. Guizot'n mukaan ei ollut mitään suurta ajatusta tai periaatetta, jota ei olisi ensimmäiseksi otettu käyttöön Ranskassa.⁵⁶

4.3.2. Tasa-arvon perustana roomalaisuus

Aiemmin 1700-luvulla käydyissä keskusteluissa kolmas sääty oli vedonnut roomalaisuuteen puolustaessaan sitä, millainen monarkia Ranskassa tulisi olla. Roomalaisuus ei ollut unohtunut 1800-luvun alun liberaaleiltakaan. Jos germaaninen vapauskäsitelmä oli periaatteellinen lähtökohta yksilön vapaudelle, niin roomalaisuus oli heille esikuva siitä, millainen yhteisön poliittisen vallankäytön tuli olla. Montlosier oli omassa teoksessaan hyökännyt roomalaisuutta vastaan, jonka hän katsoo germaanisuuteen kykenemättömän kolmannen säädyn ottaneen ohjenuorakseen.

Roomalaisuus oli siten liberaaleille tärkeä oman ajan yhteisön vallankäytön sekä historiassa kaupunkien hallinnon perustana. Roomalaisuuden osuus Ranskan kehityksessä olikin Thierryllä historian toinen peruskysymys.

Roomalaisuus ymmärrettiin kahdessa eri merkityksessä: ensiksikin se merkitsi kuninkaan vallankäyttöä, johon liittyi kaikkien kansalaisten tasa-arvo kuninkaan ja lain edessä sekä kuninkaan velvollisuus puolustaa heikkoja ja pitää yllä yleistä rauhaa.⁵⁷ Toiseksi roomalaisuus merkitsi Rooman vallan aikaista kaupunkien hallintoa, jossa kaupungin senaatti päätti kaupungin asioista.⁵⁸

Guizot viittaa saksalaiseen oikeushistorioitsijaan Savignyyn ja toteaa, että roomalainen oikeus ei koskaan häviä Euroopasta. Kansainvaellusten aiheuttaman hajanaisuuden keskellä roomalainen oikeus säilyi instituutioiden, lakien ja tapojen moninaisuuden keskellä aina 1200-luvulle saakka, jolloin sen arvo uudestaan alkoi painottua.⁵⁹

Thierryn mukaan roomalainen oikeus säilyi nimenomaan Gallian roomalaiseen oikeuteen perustuvissa kaupungeissa, joissa säilyi lakiin perustuva roomalainen hallinto.⁶⁰ Kuten aiemmin on todettu, alkoi kaupunkien asema vahvistua 1000-luvulta alkaen kaupan kehittymisen myötä. Porvarissäädyn nimi alkoi Thierryn mukaan merkitä vapautta sekä kunniaa ja nimi merkitsi kaupungin hallintoon aktiivisesti osallistuvia henkilöitä. Kaupungit oli nostettu jaloilleen

---

56 Guizot 1848, s. 4-6 ja 1835, s. 9.

57 Thierry 1853, s. 35-36.

58 Guizot 1835/I, s. 58, 71 ja 268-269.

59 Ibid., s. 44.

60 Thierry 1836, s. 476.

ja ne olivat kykeneviä antamaan kuninkaalle tämän tarvitsemaa tukea kamppailussa feodaaliaatelia vastaan.

Kolmas sääty siis näki germaanisen vapauden ihanteenaan silloin, kun se toteutui kaupunkien - ei lääninherrojen - vapautena ja jolloin kolmas sääty sekä aateli olivat tasa-arvoisia roomalaisen periaatteen mukaisesti kuninkaan ja lain edessä. Vääristyneenä germaanisena hallintona taas nähtiin lääninherrojen kuninkaasta riippumaton vallankäyttö.

4.3.3. Valta kuuluu keskiluokalle

Vuoden 1830 vallankumous oli nostanut keskiluokan valtaan. Sen jälkeen liberaalin porvariston päämääränä oli turvata asemansa vanhoja vallanpitäjiä vastaan. Toisaalta oman uhkansa muodosti myös kasvava työväestö, jota ei vielä 1830-luvun alkupuolella pidetty varteenotettavana uhkana. Vuonna 1837 Guizot piti parlamentissa puheen, jossa hän käsitteli maansa sen hetkistä poliittista tilannetta.

Guizot'n mukaan vuoden 1817 vaalilaki oli luonut todellisen edustuksellisen hallinnon Ranskaan. Tällä hän tarkoittaa keskiluokan vallankäyttöä. Ensiksikin laki Guizot'n mukaan turvasi sen, että 'massat' jäivät vaalien ulkopuolelle. Toiseksi laki laajensi äänioikeutettujen määrää niin, että vanha aateli joutui luovuttamaan paikkansa keskiluokalle. Tätä Guizot piti oikeudenmukaisuuden ja maan etujen mukaisena.⁶¹ Periaatteelleen keskiluokan poliittisesta valta-asemasta Guizot vakuutti aina olleensa ja tulevaisuudessa aina olemaan uskollinen.

Guizot'n puheessa määritellystä edustuksellisuudesta tuli hyvin ilmi se, että vaikka kolmas sääty itse on päässyt valtaan, ei se ole halukas jakamaan valtaa alaluokkien kanssa. Lisäksi Guizot puhui keskiluokasta samaan tapaan kuin ancien régimeen aateli itsestään 'ylevänä ja kykenevänä' (élevées et capables) yhteiskunnalliseen vallankäyttöön. Alaluokat olisivat siihen kykenemättömiä, sillä vaalitkin voisivat toimia niiden keskuudessa vain epäsuorasti ja petollisesti' (indirectement et mensongèrement).⁶²

Tarkastellessaan omaa aikaansa Guizot ensiksi kielsi kuulijoitaan luulemasta, että hänen aikansa 'demokratia' ja keskiluokka muistuttaisivat keskiaikaista porvaristoa, joka epäili arvoaan ja voimaansa. Hän vakuuttaa aikansa keskiluokan luottavan kohtaloonsa ja oikeuksiinsa sekä omaavan voittajan sydämen ja tunteet.⁶³

Toiseksi hän varoitti kuulijoitaan uuden vallankumouksen vaarasta, jonka henki edelleen on ranskalaisten keskuudessa. Vallanku-

---

61 François Guizot, Discours du 3 mai 1837. Histoire parlementaire de France. Recueil complet des discours prononcés dans les chambres des 1819 à 1848 par M. Guizot. Tome troisième. Paris 1863. s. 72-73.

62 Ibid., s. 77-78.

63 Ibid., s. 75.

mouksen sijaan Guizot kuitenkin näkisi paremmaksi puhua anarkian hengestä. Guizot vaatii kaikkia luokkia, joissa vallitsevat konservatiiviset edut, kamppailemaan vallankumousta vastaan.⁶⁴ Vaikka sen uhka ei hänen mukaansa ole ajankohtainen, sitä vastaan on kuitenkin taisteltava.⁶⁵

Puheessaan Guizot halusi painottaa keskiluokan osuutta valtiollan käytössä. Siinä tuli myös esille työväenluokan nousu poliittisesti entistä merkittävämmäksi ryhmäksi, vaikka Guizot ei sitä vielä suoranaisesti myönnäkään. Suunta on kuitenkin selvä: Guizot halusi taata aatelin tuen keskiluokalle mahdollisen uuden vallankumouksen varalta.

Liberaaleja oli Montlosier'n teoriassa loukannut etenkin kolmannen säädyn esittäminen kyvyttömäksi poliittiseen vallankäyttöön. Tältä pohjalta liberaalit alkoivat luoda omaa teoriaansa oman poliittisen yhtenäisyytensä tueksi. Sen ytimeksi tuli gallien ja frankkien sekoittuminen, jonka pohjalta kolmas sääty oli saanut kykynsä luoda Ranskaan hallinto, jossa kansalaiset olisivat germaanisten periaatteiden mukaisesti vapaita. Hallintoihanteekseen liberaalit ottivat roomalaisuuden, johonka he yhdistivät perustuslaillisen monarkian.

Luodessaan omaa ryhmätunnetta liberaalit halusivat esittää vanhan säätyvastustajansa vihamielisenä valloittajana, jota vastaan kolmas sääty on koko olemassaolonsa ajan kamppailut. Ensimmäisen voittonsa se saavutti kaupunkien vapautumisessa ja lopullisen voiton se sai Ranskan suuressa vallankumouksessa. Historiantutkinnoissaan liberaalit Montlosierin tapaan luopuivat vanhoista auktoriteeteistaan ja Dubos'n tilalle Thierry ja Guizot ottivat Boulainvilliers'n, jonka valloitus teoria sai herättää aggressiivisuutta aatelia vastaan ja palvella liberaalien yhtenäisyyttä.

Frankkien perustama keskiaikainen hallinto nähtiin epäoikeudenmukaisena ja siltä kiellettiin germaanisuus, koska galliväestö ei ollut germaanien hallinnossa edustettuna. Tämä loukkasi germaanista, yksilön arvoa valtion osana korostavaa periaatetta. Tällä haluttiin myös hyökätä Ranskan aatelin edustamia vanhoja hallintoperiaatteita vastaan. Toiseksi frankkien kuninkuudesta oli tullut vastoin alkuperäistä germaanista tapaa perinnöllinen. Tällä haluttiin osoittaa, että germaanien tavat olivat muuttuneet gallo-roomalaisten tapojen vaikutuksesta. Germaanisuudessa Guizot ja Thierry eivät hyväksyneet vaalikuninkuutta ja niin germaanisuuden sekä roomalaisuuden sekoittamisen ansiosta kuninkuudesta tuli perinnöllinen ja perustuslaillinen. Perinnöllisyys oli roomalaisuuden vaikutusta, perustuslaillisuus germaanisuuden. Lisäksi roomalaisuus takasi kaikkien tasa-arvon kuninkuuden alaisuudessa, millä suljettiin pois aatelin erioikeudet. Näin päästiin liberaalien poliittiseen ihanteeseen, perustuslailliseen monarkiaan.

---

64 Ibid., s. 77-78.

65 Ibid., s. 81.

4.4. Liberaalien vastainen oppositio voimistuu

4.4.1. Guérard: Roomalainen kuninkuus jatkui Galliassa

Guizot ja Thierry uskoivat, että kolmas sääty oli humanin kehityksen ja yhteiskunnan moottori, jonka myötä kehitys koituu kaikkien kansalaisten parhaaksi. Äärimmillään tämä johti siihen, että liberaalit halusivat pitää kaiken vallan yksinään käsissään. Perustuslaillista monarkiaa kannattavien liberaalien vallan vastaisen opposition muodostivat paitsi Bourbonien valtaa kannattavat legitimistit ja aatelisto, myös yhteiskunnan uudet poliittiset voimat, tasavaltalaiset ja sosialistit. - Kuninkaanvallan puolesta kirjoittivat mm. Benjamin Guerard ja kruununperillinen Chambordin kreivi, aristokratian puolesta porvaristoa vastaan Alexis de Tocqueville ja tasavaltalaisten sekä sosialistien puolesta François Mignet, Pierre Joseph Proudhon sekä Pierre Leroux.

Keskitetyn kuninkaan valtaa tukien ja historiaan vedoten kirjoitti historioitsija Benjamin Edme Charles Guérard (1797-1854). Hän katsoo roomalaisen perinteen jatkuneen Galliassa ja kuninkaan vallan vakiintuneen absoluuttiseksi. Germaania frankkeja hän vastoin aikansa henkeä pitää rappeutuneina sekä puoliksi barbaareina ja puoliksi sivistyneinä. Germaaninen perimä hajosikin hänen mukaansa Galliassa. Lisäksi Guérard ihmettelee, että germaanien tapoja ylistäneet kirjoittajat ovat väittäneet⁶⁶ enemmistön sopeutuneen vähemmistön tapoihin, eikä päinvastoin.

Edelleen Kaarle Suuren valtakunnan hajoamista ja feodalismien syntyäkään Guérard ei pidä germaanisuuden ansiona. Itsenäisten pienvaltioiden synnyn syynä ovat samat seikat jotka olivat jo Kaarle Suuren vallan perustana eli hallinnollisen, oikeudellisen, sotilaallisen ja taloudellisen vallan keskittymisen samoihin käsiin eli lääninherroille. Guérard kieltää kokonaan rotujen merkityksen ja katsoo niiden sekoittuneen heti valloituksen jälkeen.⁶⁷ Guérard käsitteli keskiajan Ranskan historiaa myös teoksissaan La Terre salique (1841) ja Polyptique de l'abbé Irminon (1836-44).

Legitiimin kuninkaan vallan Ranskan yhtenäisyyden perustana näki mm. Bourbonien vallanperijä Chambordin kreivi. Hän kirjoitti 1844 työväenkysymyksestä ja halusi osoittaa suosiotaan kaikille pyrki-⁶⁸myksille, jotka lähentävät ja yhdistävät kaikkia Ranskan luokkia⁶⁸ Neljä vuotta myöhemmin hän julisti tulevan päivän, jolloin hän

---

66 Benjamin Guérard, Du Gouvernement en France, sous les deux premières races et du demembrement de l'empire de Charlemagne. s. 3-4.

67 Ibid., s. 6-7

68 Le Comte de Chambord, L'Organisaton du travail et à l'amélioration du sort des classes laboureuses Teoksessa Le Comte de Chambord: Mes Idées. Paris 1872. s. 7.

69 Le Comte de Chambord, Tout pour la France. Teoksessa Le Comte de Chambord, Mes Idées. Paris 1872. s. 14

voi antaa itsensä Ranskan palvelukseen.⁶⁹

4.4.2. Tocqueville: Porvariston valta johtaa despotismiin

Merkittävä 1830-luvun oikeiston mielipiteiden esittäjä oli kreivi Alexis de Tocqueville (1805-59). Hän oli ranskalainen, oikeistolainen valtioteoreetikko ja poliitikko. 1830-luvun alussa hän matkusti Yhdysvaltoihin, josta palattuaan kirjoitti Yhdysvaltojen demokratiaa käsittelevän kirjasarjan. Siinä hän ymmärtäen kuvasi demokratiaa, vaikka ei sitä itse hyväksynyt. Raymond Aronin⁷⁰ mukaan Amerikka ei ollut Tocquevillelle malli, vaan oppitunti. Myös François Furet'n mukaan Tocqueville etsi Euroopan tulevaisuutta Amerikasta - ei aikansa historioitsijoiden tapaan menneisyydestä.⁷¹ Ranskassa Tocqueville Amerikan esimerkkien avulla hyökkäsi liberaalien hallintoa vastaan sekä varoitti aikalaisiaan demokratian ja alempien luokkien uhkasta. Sen sijaan hän ei ottanut suoranaisesti kantaa frankit-gallit -kysymykseen, mutta hänen mielipiteidensä merkitys sitä käsitteleville myöhemmille kirjoittajille oli suuri: hän loi perustaa myöhemmille aristokratian edustamille näkemyksille. - Tocqueville valittiin edustajainkammariin 1839. Myöhemmin hänestä tuli tasavaltalaisen Ranskan kansalliskokouksen edustaja 1848 ja ulkoministeri 1849. Hän ei hyväksynyt Napoleon III:n keisarikuntaa eikä jatkanut enää sen aikana palveluksessa.

Demokratian ja tasa-arvon Tocqueville näki johtavan despotismiin. Demokraattisen ja tasa-arvoisen yhteiskunnan jäsenet ovat Tocqueville mukaan korostuneesti kiintyneet hyvinvointiin ja omaisuuteen. Tämä herättää hänen mukaansa pelon yhteiskunnalliseen epäjärjestykseen, joka uhkaa aineellista omaisuutta. Tällöin pyrkimys yleisen järjestyksen säilyttämiseen jää ainoaksi poliittiseksi päämääräksi. Tasa-arvon aikana kukaan ei ole järjestäytynyt auttaaksen vertaisiaan eikä kenellään ole oikeutta odottaakaan apua muilta. Jokainen on riippumaton ja heikko.⁷² Tämä aiheuttaa anarkiaa ja saa ihmiset lankeamaan väärään käsitykseen auktoriteetista.⁷³ Järjestyksen säilyttämiseksi kansalaiset tulevat myöskin mielisiksi keskitetyille järjestelmälle ja 'mittaamattomalle suuruudelle', joka yksin on kiinnostunut ja jolla yksin on keinot anarkiaa vastaan.⁷⁴

---

70 Raymond Aron, *Main Currents in Sociological Thought I*. New York & London 1965. s. 195.

71 Furet 1978, s. 209.

72 Alexis de Tocqueville, *De la démocratie en Amérique*. *Oeuvres complètes d'A. de Tocqueville*. Publiées par Mme de Tocqueville. Tome III. Paris 1888. s. 493-494.

73 Ibid., s. 484.

74 Ibid., s. 493-495.

Tasa-arvon Tocqueville yhdisti porvariston laajenevaan valtaan. Teollisen omaisuuden kehittyessä teollisuusluokka on rikastunut ja laajentunut.⁷⁵ Mitä enemmän kansakunta teollistuu, sitä enemmän se tarvitsee maanteitä, kanavia, satamia ja muita julkisin varoin tehtäviä töitä. Ja mitä demokraattisempi yhteiskunta on, sitä vaikeampaa yksityiselle on kyseisiä töitä tehdä ja vastaavasti sitä helpompaa se on valtiolle. Ja mitä enemmän valtiovallan merkitys kasvaa, sitä helpompaa on keskitetylle järjestelmälle ottaa valta itselleen yhteiskunnassa.⁷⁶ Tocqueville katsoi yhteiskunnan olevan menossa kohti keskitettyä hallintoa.

Tasa-arvoa vaativien ryhmien edessä Tocqueville kuitenkin itsekin turvautui oman aikansa hallintoa määritellesään tietynasteiseen keskittämiseen, jonka näki välttämättömänä.⁷⁷ Ihanteena hänelle on perustuslaki, joka suojaa äärimmäisen keskittämisen vaaroilta, mutta turvaa pahimmalta eli demokraattiselta despotismilta.⁷⁸ Tocqueville näkee aikansa aristokratian tapaan edustamansa keskitetyn vallan luonnollisena, mutta demokratian riippumattomuutta sekä paikallisia vapauksia ja oikeuksia hän pitää taiteellisina. Hän hyökää myös porvariston yhden luokan vallankäyttöä vastaan katsoen, että kaikki, jotka haluavat keskittää vallan yhden luokan käsin, tulevat epäonnistumaan.⁷⁹ Osaltaan Tocqueville jatkaa Boulainvilliers'n ja Montlosier'n teoriaa kolmannen säädyn eli porvariston kyvyttömyydestä vallankäyttöön. Hän ei hyväksy Guizot'n yhden ryhmittymän vallankäyttöä. Toisaalta hän ei hyväksy myöskään despotismia, vaikka näkeekin demokratian siihen johtavan. Poliittisilta mielipiteiltään Tocqueville olleekin tasavaltalaisen vahvan aristokratian vallan kannattaja.⁸⁰

Vuosisadan alun ja vaihteen kirjoittajilta, Mlle de Lézardièreltä sekä Chateaubriandilta ilmestyi 1840-luvun puolivälissä edelleen frankit-gallit -kysymykseen kantaa ottavat teokset. Varakreivi Lézardière julkaisi Mlle de Lézardièren teossarjan kolmannen osan. Hänen mukaansa Guizot kannattajineen on antanut riittävästi esimerkkejä kolmannen osan julkaisemisen tarpeesta.⁸¹ Teos hyökkääkin voimakkaasti keskiluokkaa vastaan ja puolustaa germaanisen aatelin

---

75 Ibid., s. 519.

76 Ibid., s. 520-521.

77 Ibid., s. 500.

78 Ibid., s. 534-535.

79 Ibid., s. 497, 538-539.

80 Vrt. Furet 1978, s. 220: Tocqueville näki aristokratian vapauden perustajana ja suojamuurina.

81 Le Vicomte de Lézardière, Préface. Teoksessa Mlle de Lézardière, Théories des lois politiques de la monarchie française I. Paris 1844. s. ix.

asemaa. Mlle de Lézardière väitti rotujaon vastoin liberaalien 1830-luvun kirjoituksia jatkuneen ja porvariston olevan orjien jälkeläisiä.⁸² Toiseksi Montlosier'n tapaan hän väittää feodalismia lopettaneen orjuuden Ranskassa 'uusien kansalaisten' hyväksi. Tämän jälkeen myös kolmannen säädyn edustajat saattoivat nousta aatelissäätöön.

Mlle de Lézardièren tapaan Chateaubriandkin on nyt Les Martyrs -romaniaan ja 1810-luvun kirjoituksiaan selvemmin valloituksen kannalla. Hän katsoo valloituksen tapahtuneen. Samalla hän katsoo Ranskan perustaltaan germaaniseksi ja toisen säädyn eli aatelin alkuperältään pohjoisen rodun edustajaksi. Tämän rodun edustajina frankit perustivat feodalismia jään itse Ranskaan perinnölliseksi yläluokaksi.⁸⁴ Sama tulee esille myös teoksessa Histoire de la France jusqu'à la révolution. Siinä hän katsoo frankkien perustaneen valloituksensa jälkeen vaaleilla valitun kuninkaan rinnalle kokous-instituutiot Galliassa.⁸⁵ Kuninkaan vallan muuttumista perinnölliseksi hän piti vallanastuksena ja germaanista feodalismia Ranskan hallinnon perustana.⁸⁶

Montlosier'n teoriaa käsitteli 1842 Baranten paroni. Hän totesi Montlosier'n aina vastustaneen omana aikanaan despotismia ja historiankirjoituksessaan kuninkaan vallanastusta.⁸⁷ Barante näkee Montlosier'n myös Boulainvilliers'n valloituksen ja rotujaon teesien väaristelemättömänä ja tietävämpänä jatkajana. Kuitenkin Barantekin myöntää, että Montlosier'n aika on ohitse: Tiede on

---

82 Mlle de Lézardière, *Théories des lois politiques de la monarchie française III*. Paris 1844. s. 95.

83 Ibid., s. 106. Barzunin mukaan Mlle de Lézardière katsoi frankkien hyväksyneen muut kansallisuudet kansalliskokoukseen, mutta pitäneen voimassa kaikki valloituksen tuomat frankkien oikeudet. (Barzun 1832, s. 245-246.)

84 René Chateaubriand, *Analyse raisonnée de France I-II*. Bruxelles 1852. Tome I. s. 127

85 René Chateaubriand, *Histoire de la France jusqu'à la révolution*. Paris 1872. s. 23.

86 Ibid., s. 28 ja 62. Vuoden 1848 vallankumouksen jälkeen teoksessaan *Mémoires d'Outre tombe* (1849) Chateaubriand otti kantaa kuninkaan vallan puolesta. Hän julistaa, että ranskalaisten on nostettava uudelleen valtaan Klodovigin monarkia ja Pyhän Ludvigin sekä Henri IV:n perintö. Ainoastaan Bourbonit ovat hänen mukaansa kykeneviä johtamaan Ranskaa. (René Chateaubriand. *Mémoires d'Outre tombe*. Paris s.a., s. 499).

87 Le Baron de Barante, *Notice sur la vie et les ouvrages de M. Le Comte de Montlosier*. Academie de Clermont. Clermont-Ferrand 1842. s. 11.

88 Ibid., s. 19-20.

kehittynyt Guizot'n ja Thierryn töissä Montlosier'n jälkeen.⁸⁸

Aristokratiaa koskevissa mielipiteissä Montlosier sai vain vähän huomiota teoksensa ilmestymisen jälkeen. Kuitenkin rotuteoriat olivat edelleen mukana keskustelussa, josta esimerkkinä ovat Mlle de Lézardièren ja Chateaubriandin käsitykset. Rotuteorioiden ohella etenkin myöhemmin merkittäviksi tulivat Tocquevillen teorit demokratian vaaroista.

4.4.3. Michelet: Tasavalta kruunasi tasa-arvon a. Germaanit vapauttajia - kuninkuus Roomasta

Tasavaltalaisen puolueen synnyn Banciard ajoittaa vuoteen 1831 ja jäseniä hän arvioi puolueeseen kuuluneen 1832-34 noin 20 000. Tasavaltalaiset kannattivat liberaalien hallintoa 1830-luvun lopulla ja 1840-luvun alkupuolella.

Ranskalainen historiankirjoittaja Jules Michelet (1798-1874) nosti 1830-luvulla, liberaalien ja perustuslaillisen monarkian valtakaudella esiin periaatteet, joita on pidettävä osin Mablyn, osin liberaalien historian teorioiden jatkona. Michelet katsoi frankkien vapauttaneen gallit Rooman despotismista, mutta ei hyväksynyt tilalle tullutta frankkiaristokratian valtaa. Syntyneen uuden monarkian hän kuitenkin hyväksyi tasavallan valmistelijana. Tasavaltalaisen Michelet'n ranskalainen tutkija Claude Digeon määrittää⁹⁰ nimenomaan tasavaltalaisten vasemman siiven kannattajaksi, vaikka Michelet arvosti myös monarkiaa ja menestyi liberaalien johtamassa valtiossa.

Lahjakas Michelet sai väitöskirjansa valmiiksi jo 21 vuotiaana ja kolmea vuotta myöhemmin hän hoiti historian professuuria Sainte-Barbessa. Hän toimi myös vallassa olleen Kaarle X:n pojan sekä murhatun Berryn herttuan tyttären kotiopettajana. 1830 vallankumous lopetti nämä tehtävät. Michelet oli kuitenkin omaksunut liberaaleja periaatteita sekä historiakäsityksen, jonka mukaan koko Ranskan historia osoitti jatkuvaa kansan taistelua despotismia vastaan. Jo vallankumousvuonna uusi kuningas Ludvig Filip nimitti hänet professoriksi ja 1838 Ranskan Akatemian jäseneksi.

Vuonna 1835 ilmestyi Jules Micheletin pääteos, Histoire de France. Vastoin aikansa liberaalien näkemyksiä Michelet katsoi Mablyn tapaan frankkien tulleen Galliaan vapauttajina. Syynä tähän oli se, että orjuuden ja Bysantin despoottisten tapojen lisääntyminen myös Galliassa sai roomalaista järjestelmää vastustavat gallialaiset papit kutsumaan frankit avuksi. Näin frankkivalta Galliassa oli hänen mukaansa haluttua. Frankki- hyökkäys, jota

---

89 Michel Banciard, *Société française & lutte de classes*, 1789-1914. Lyon 1967. s.54.

90 Claude Digeon, *La crise allemande de la pensée française*. (1870-1914). Thèse pour le Doctorat ès Lettres présentée à la Faculté des Lettres et Sciences humaines de l'Université de Paris. Paris 1959. s. 44 ja 114.

gallit olivat niin tulisesti odottaneet, johti vanhan keisarikunnan organisaation kumoutumiseen.⁹¹

Michelet katsoo frankkien vapauttaneen gallit Rooman orjuudesta, mutta suhtautuu kielteisesti heidän perustamaansa aristokraattiseen hallintoon. Hän ei sitä hyväksynyt ja liberaalien tapaan väittää Gallian saaneen kuninkuuden periaatteet Roomalta. Roomalaisuus merkitsi hänelle tasa-arvoa ja modernia oikeudenmukaisuutta. Nämä periaatteet ovat vähä vähältä kumonneet Ranskan kehityksessä aristokratian vallan perusteet.⁹²

Vapauden Michelet näkee syntyneen kaupungeissa niiden alkaessa vastustaa lääninherroja. Ludvig VI:n sotien aikana kaupungit painostivat itselleen vapauksia ja etuoikeuksia.⁹³ Michelet kiistää kuninkaan luoneen kommuuneja ja väittää päinvastoin kommuunien luoneen kuninkuuden. Ilman kommuunien tukea kuningas ei olisi kyennyt vastustamaan ulkoisia hyökkäyksiä.⁹⁴ Kommuunien vapautuminen merkitsi samalla ranskalaisen kuninkuuden syntyä. Myös kirkollis⁹⁵ Michelet toteaa olleen vaikutuksensa demokratian perusteisiin

Syntyneen monarkian merkityksen Michelet näki siinä, että se valmisti tasa-arvoa ja siihen perustuvaa yhteiskuntajärjestystä. Varsinaisesti ne pantiin täytäntöön Ranskan vallankumouksen jälkeisessä tasavallassa. Tasavallan periaatteet⁹⁶ kruunattiin ja julistettiin Euroopalle Napoleonin sotien myötä. Michelet antoi myös tukensa Napoleonin keisarikunnalle ja kruunulle, jotka näki välttämättöminä hallinnon⁹⁷ keskittämisen ja kansallisen yhtenäisyyden kehityksen perustana.

b. Ranskalaiset sekoittuneita galleja, roomalaisia ja germaaneja

Ranskan alkuperän osalta Michelet painottaa, että enää ei tarvitse valita eri järjestelmästä. Hänen itsensä mukaan on ilmeistä, että ranskalaiset eivät enää ole galleja. Näin onkin turha yrittää etsiä ranskalaisten keskuudesta suuria vaaleita ja veltoja galleja, jotka halusivat polttaa Rooman. Toisaalta gallialainen perimä on hyvin erilainen roomalaisesta tai germaanisesta. Ne eivät

---

91 Jules Michelet, Histoire de France I-III. Tome I. Paris 1835. s. 195-196 ja 205.

92 Ibid., s. 111.

93 Michelet 1835/III, s. 8-9.

94 Ibid., s. 12.

95 Ibid., s. 11-17 ja 57.

96 Michelet 1835/I, s. iv ja Michelet 1835/II, s. 294-295.

97 Michelet 1835/II, s. 290 ja 293 sekä Michelet 1835/III, s. 478.

yksinään riitä ranskalaisuutta selittämään.

Michelet näkeekin eri rotujen vaikuttaneen toisiinsa. Hän painottaa⁹⁸ alkuperäisen ranskalaisen lähtökohdan olevan gallialainen rotu, joka on saanut germaanisista ja roomalaisista vaikutteita. Nämä ovat sekoittuneet Ranskassa ja maan pohjoisosassa on saanut etelän elävyyttä sekä etelä pohjoisen sitkeyttä ja vakavuutta.⁹⁹

Saksalaisen Ranskan Michelet toteaa¹⁰⁰ tuntevan vetovoimaa Saksaa, roomalaisen vanhaa maailmaa kohtaan.

Saksan suuruus Michelet'illä perustui sen epäitsekkyyteen, minkä ansiosta saksalaisten on ollut helppo muuttaa maastaan. Saksalaisen rodun luonteeseen kuuluukin helppo luopuminen itsestään. Näin vasallin on ollut helppo antaa itsensä lääninherralleen tai käsityöläisen kommuunilleen. Vuonna 1831 Michelet katsoi juuri kommuunin olleen alttari, jolle Saksa on uhrannut egoisminsa.¹⁰¹ Hänellä tasa-arvoon liittyi siis feodalismien ja myös kommuunin vapaaehtoinen uskollisuussuhde vallassaoleviin.

c. Guizot hyökkää Mablya vastaan

Vuonna 1836 Guizot julkaisi teoksensa *Essai sur l'histoire de France* neljännen painoksen. Sen esipuheessa hän kertoo haluavansa korjata Mablyn historiankirjoituksen virheet.¹⁰²

Teoksessaan Guizot painottaa, että Ranskassa aristokratian ponnistelut vallan sieppaamiseksi ja kansan yritykset edustuksellisen järjestelmän luomiseksi ovat olleet satunnaisia pitkällä aikavälillä tarkasteltuna. Guizot'n itsensä kannattama monarkia on ne kohdannut, mikä on viimekädessä vain palvellut ja kiihdyttänyt monarkian kehitystä.¹⁰³ Tällä Guizot haluaa kiistää Michelet'n käsityksen siitä, että monarkia olisi vain valmistanut yhteiskuntaa tasavaltaa varten. Guizot'lle itselleen monarkian kehitys ei johda tasavaltaan ja vaatimukset tasavallan luomisesta vain jalostavat monarkiaa entistä paremmaksi valtiomuodoksi.

Guizot'n tapaan Mablya vastaan hyökkäsi myöhemmin, vuonna 1849, myös Adolphe Frank ja Paul Rochery. Frank syyttää Mablya kommunisista ja Rochery sosialismista. Frank katsoi Mablyn doktriinien

---

98 Michelet 1835/I, s. 128.

99 Michelet 1835/II, s. 296.

100 Ibid., s. 166.

101 Jules Michelet, *Introduction à la l'histoire universelle*. Paris 1962. s. 49-50.

102 François Guizot, *Essais sur l'histoire de France pour servir de complément aux Observations sur l'histoire de France de l'Abbé Mably*. 4e édition. Paris 1836. s. vj.

103 Guizot 1836, s. 493.

olleen vanhoja sekä uhkaavan omaisuutta, perhettä ja vapautta.¹⁰⁴ Hänelle Mablyn ihailemat 'demokraattiset' frankit olivat barbaarilauma, jonka ainoa oikeus oli ryöstö ja sota.¹⁰⁵ Rochery osaltaan pitää Mablya aikansa kirjoittajista kaikkein demokraattisimpana ja syyttää tätä sosialismista, tasavaltalaisuudesta sekä vallankumouksellisuudesta.¹⁰⁶

4.4.4. Proudhon: Frankkivalloitus synnytti omaisuuden

a. Germanien vapaus esikuvana

Tasavaltalaispuolue ja ns. radikaalit toimivat paljolti yhdessä 1830-luvulla.¹⁰⁷ Omaksi ryhmittymäksi radikaalit järjestäytyivät vuonna 1840.¹⁰⁷ Tämä ei kuitenkaan täysin erottanut ryhmittymiä toisistaan, vaan ranskalaisten sosialistien ja demokraattisten tasavaltalaisten yhteistyö jatkui Ranskassa lähes koko 1800-luvun.¹⁰⁸

Banciardin mukaan työttömyys paheni Ranskassa 1840. Samanaikaisesti on myös työkonflikteja maan oikeusministeriön 1825-52 tilastojen mukaan eniten. Tuolloin aloittavat radikaalit varsinaisen agitaationsa.

Vuosina 1836-37 Louis Reybaud oli kirjoittanut Revue des Deux Mondes -aikauskirjaan artikkelisarjan oman aikansa sosialistisista ajatteliijoista. Esillä olivat mm. saint-simonistit, Charles Fourier ja Robert Owen. Samaan aikaan Léon Fauchier kirjoitti oppositiosta ja radikaalipuolueesta.

Reybaud toteaa 15. vuosisadalta lähtien feodalismin kansalle ja kuninkaille asettamien kuolaimien heikentyneen. Hänen omalla aikanaan se on jo täydellisesti tuhoutunut ja sen tilalle vaaditaan uutta yhteiskuntaa.¹⁰⁹

Fauchier toteaa puolestaan Ranskan sisäisen tilan olevan jotakin aivan uutta. Ensimmäistä kertaa maan historiassa päätöksiä tehdään mielipiteiden mukaan eikä vain yhden voiman taikka yhden puolueen käsityksen mukaisesti. Kuitenkin legitimistien, tasavaltalaisten

104 Adolphe Frank, Notice sur la vie et le système politique et social de Mably. Teoksessa Le Communisme jugée par l'histoire. Paris 1849. s. 71-72.

105 Ibid., s. 84.

106 Paul Rochery, Introduction. Teoksessa Bonnot de Mably, Theories sociales et politiques. Paris 1849. s. lij.

107 Banciard 1967, s. 54.

108 Bernard H. Moss, The Origins of the French Labor Movement. The Socialism of Skilled Workers 1830-1914. Berkeley, Los Angeles, London 1976. s. 2.

109 Louis Reybaud, Socialistes modernes. Les Saint-simonistes. RDM, tome VII (1er July 1837), s. 291.

ja doktrinäärien Guizot'n johdolla ja järjestyksen nimeen muodostama liittoutuma on ajanut radikaalit oppositioon.¹¹⁰

Osaltaan Fauchier kuitenkin uskoo tasavaltalaispuolueen muuttuvan puhtaasti radikaaliksi ja tasavallan mukainen hallitusmuoto on orastamassa tulevaisuudessa.¹¹¹

Myös ranskalainen sosialisti ja anarkisti sekä myöhemmin historioitsija Pierre Joseph Proudhon (1809-65, kts. luku 6.4.) ihaili germaanisuutta nuoruudessaan. Maanviljelijäperheeseen syntynyt Proudhon pääsi opiskelemaan perheensä ulkopuolelta tulleen avun turvin ja valmistui kirjanpainajaksi 1828. Kahdeksan vuotta myöhemmin hän perusti oman kirjapainon. Vuonna 1838 Proudhon muutti Pariisiin, missä hänestä tuli yksi maansa johtavista sosialisteista.

Proudhon sai 1843 valmiiksi kirjansa De la création de l'ordre dans l'humanité. Siinä hän käsittelee mm. germaani vapautta, frankkivalloitusta ja omaisuuden muodostumista. Kokonaisuutena frankit-gallit -kysymyksen käsittely työväestön kirjoittajien keskuudessa on vähäistä, sillä he ovat ensisijaisesti keskittyneet kirjoittamaan oman aikansa yhteisöstä ja keskittyneet konkreettisten poliittisten vaatimusten esittämiseen. Historiaakin on käytetty apuna, sillä työväenluokan kirjoittajat näkevät myös proletariaatin oikeuksien kasvaneen muiden yhteiskuntaryhmien ohella vuosisatojen kuluessa.

Proudhon toteaa germaani tapojen eronneen muiden kansojen tavoista. Proudhon katsoo germaani päälliköiden olleen vain sotilaallisesti etuoikeutettuja ja tässäkin heidän valtansa rajoittui vain sota-aikaan. Germaniassa väestö, kuten muualla kuningas, päätti kaikista yhteisistä asioista eikä mitään hallinto-organisaatiota ollut. Väestö sääti lait, teki päätökset ja toimeenpani ne. Proudhonin mukaan monarkia ja demokratia näyttävätkin olevan enemmän rodun kuin erilaisen politiikan luonteenpiirteitä.

Tällainen hallintotapa on kuitenkin Proudhonin mukaan mahdollinen vain, mikäli hallittavan alueen asukasmäärä on riittävän pieni, hänen arvionsa mukaan 2-3 tuhatta. Mikäli asukasmäärä nousee kaksinkertaiseksi tai satakertaiseksikin, on hallintoa tehostettava.¹¹² Se voidaan toteuttaa kahdella eri tavalla.¹¹² Ensiksikin valta voidaan jakaa hallinnonaloitain tai toiseksi se voidaan lohkoa feodalismin tapaan.¹¹³

Lisäksi Proudhon toteaa, että vanhassa Germaniassa maata ei lainkaan otettu omaan omistukseen. Jokainen perhe työskenteli kaikki vuodet ja viikot maapalstallaan, joka sadonkorjuun jälkeen palautettiin yhteisölle. Maanviljelys ei synnyttänyt omistusta

---

110 Louis Reybaud, L'Opposition et le parti radical. RDM, tome XII (15 octobre 1837), s. 354-355.

111 Ibid., s. 367.

112 Pierre-Joseph Proudhon, De la création de l'ordre dans l'humanité. Paris 1873. s. 319.

113 Proudhon 1873, s. 320.

eikä omaisuutta Germaniassa. - Kaikki ihmiset olivat Germaniassa tasa-arvoisia, vapaita ja hallitsijoita.¹¹⁴

b. Valloitus synnytti omaisuuden

Proudhonin mukaan germaanit valloittivat Gallian.¹¹⁵ Tässä hän on siis samaa mieltä liberaalien kanssa. Proudhonin lisäksi mm. Louis Blanc oli valloituksen kannalla. Blanc totesi 1848 lyhyesti Ranskan olevan valloitettu maa, jossa väestö on asetettu polvilleen¹¹⁶

Valloituksen tuloksena Proudhon katsoo syntyneen omaisuuden, sillä valloitettu maa ymmärrettiin saaliiksi kuten tavarat, rahat ja korut. Syntyneestä omaisuudesta tuli henkilökohtaista ja luovuttamatonta. Tässä Proudhon näkee kielteisenä omaisuuden, mikä liberaaleille taas oli tärkeää. Proudhonin mukaan barbaarien ahneus heräsi Rooman perinnön edessä. Alkuperäisessä Germaniassa ei omaisuutta tunnettu lainkaan.¹¹⁷

Proudhon ihmettelee, mikä saa ihmiset, jotka eivät kotiseudullaan kärsi maanomistuksesta, muuttamaan valloituksen jälkeen niin pian. Syyksi hän epäilee valloituksen aiheuttamaa psykologista kriisiä, mutta ei tarkastele sitä lähemmin.

Omaisuuden vaikutus germaaneihin oli kielteistä. Maanjaon ja germaanisen tasa-arvon hengen tuloksena vapaasta ihmisestä tuli lääninherra ja isäntä maallaan. Hän omasi kaiken hallinto- ja tuomiovallan alueellaan. Sen tuloksena heimon jäsenet alkoivat toisaalta yleisesti, toisaalta salaisesti juonitella keskenään. Germaniassa vallinneet neuvottelut ja kokoukset lakkasivat. Sen sijaan ristiriidat vapaiden kesken sekä eri kansallisuuksiin kuuluvien ihmisten välillä ratkaistiin yhteiskokouksissa kansan kokoontuessa kreivin tai tämän lähiuskotun johdolla. Yksityiset asiat päätettiin sovittelun, julkiset enemmistöäänestyksessä. Ihmiset olivat tasa-arvoisia ja eroja oli vain sotilasarvon mukaan määräytyvän omaisuuden määrässä.¹¹⁸

Valloituksen jälkeistä yhteiskuntaa tarkastellessaan Proudhon päätyy pessimistiseen lopputulokseen. Hänen mukaansa täysin yhdenvertaisessa yhteiskunnassa suurin mahdollinen vapaus ja yksilön itsenäisyys eivät jää pitkäikäisiksi.¹¹⁹ Keskiaikainen yhteisö alkoi hallinnollisesti keskittyä. Vallitsevaksi hallinnon muodoksi

---

114 Ibid., s. 331.

115 Ibid., s. 319 ja 331.

116 Louis Blanc, Histoire de la révolution française IV. Paris 1848. s. 43.

117 Proudhon 1873, s. 331.

118 Ibid., s. 331-332.

119 Ibid., s. 332.

tuli feodalismien lohkominen eli valtio, joka on jakaantunut useisiin pieniin valtioihin.

Kuninkuuden tehtävä on Proudhonin mukaan ollut keskittäminen ja yhtenäisyyden luominen. Tässä merkityksessä Proudhon näkee Michelet'n tapaan kuninkuuden hyväksyttävänä ja historialliseen kehitykseen kuuluvana. Mutta kuninkuuden anteeksiantamattomaksi rikokseksi hänen mukaansa on tullut se, että kuningas on vaihtanut laajenevan vallan periaatteen muuttumattomuuden periaatteeksi.¹²⁰ Kuninkuus kuului vain omaan aikakauteensa eikä sillä ole annettavaa enää 1800-luvulle. Kuninkuuden ohella Proudhon 1848 hyökkäsi myös aristokratiaa vastaan. Hän toteaa Ranskan vallankumouksen taistelleen despotismin lisäksi vierasmaalaisia (l'étrangers) vastaan. Tällä hän ilmeisesti on tarkoittanut Sijeyäsin kuvaamaa germaanista aatelia ja sen hallintoperiaatteita.¹²¹

Ranskan vallankumouksen jälkeen taistelu eri ryhmien välillä jatkui. 30-vuotisen kamppailun jälkeen saavutettiin Proudhonin mukaan eräänlainen kompromissi vastakkaisten periaatteiden välillä.¹²² Tässä Proudhon tunnustaa pitävänsä liberaalien valtakautta 1830 jälkeen myönteisenä kehityksenä, vaikka viimeinen hallintotavan muutos ei vielä ole tapahtunut ja paha asiointila jatkuu. Proudhonin mukaan tulevaa vallankumousta ennustavat demokratian vaatimus poliittisten oikeuksien laajentamisesta ja liberaalien hallituksen toimeenpanovallan kohtuuttomuus. Proudhonin mukaan juuri omaisuus on tasavaltalaistettava.¹²³

c. Sosialistit odottavat kumousta

Proudhon toteaa, että Rooman tasavalta ja sitä seurannut keisarikunta tuhoutuivat, sillä ne eivät kyenneet tasavaltalaistamaan

---

120 Ibid., s. 311.

121 Pierre-Joseph Proudhon, *Curiosites révolutionnaires*. Paris 1848. s. 48.

122 Vuonna 1848 Proudhon vetosi kelttiläiseen rotuun ja sen esikuvana Vercingetorixiin vaatiesaan porvaristolta työväestön oikeuksien tunnustamista. (A. Geffroy, *Rome et barbares. Etude sur la Germanie de Tacite*. Paris 1874. s. 341.) Vercingetorix oli gallialainen sotapäällikkö, joka 52 eKr yhdisti gallialaiset vapaussotaan roomalaisia vastaan. Hän pakotti aluksi Caesarin joukkoineen perääntymään, mutta joutui sittemmin antautumaan. Toisaalta julkaisemassaan lehdessä *Le Représentant du Peuple* Proudhon 1848 heinäkuussa kieltää etsimästä menneisyyttä Gallian orjista tai heidän varaansa perustetuista tasavalloista. Hänen mukaansa vapaus ja edistys ovat tulevaisuudessa, eivät menneisyydessä. (*Le Représentant du Peuple*. 7 juillet 1848.)

123 Proudhon 1873, s. 349.

maanviljelyä, teollisuutta ja kauppaa.¹²⁴ Ranskalle Proudhon ei odota käyvän samoin.¹²⁵ Maailman lopullinen laki on Proudhonin mukaan vielä toteutumatta.¹²⁶

Proudhonin tapaan myös Pierre Leroux näkee Restaurationin tehneen kompromissin vuoden 1789 ajatusten kanssa. Leroux ei hyväksy menneisyyden kutsumista avuksi etsittäessä vastausta oman ajan ongelmiin. Yhteisö, joka niin tekee, on vain tomua. Ja toiseksi maailma on Leroux'n mukaan muuttunut 2000 vuodessa. Varoittavana esimerkkinä hän mainitsee Napoleonin, joka otti mallia menneisyydestä, keskiajan ja Kaarle Suuren keisarikunnasta, Leroux'n mukaan Napoleon ei pitkään pysynyt historian sivuilla.¹²⁷ Toiseksi Leroux toteaa rotujen määräävyyden hänen omana aikanaan jo kumoutuneen. Enää ei ole perinnöllisessä kurjuudessa elävää kansaa eikä perinnöllistä aristokratiaa tai etuoikeuksia.

Kuitenkaan tasa-arvo ei vielä ole käytännössä toteutunut. Ihmisten tulisi olla tasa-arvoisia, mutta teoria ja käytäntö ovat vielä ristiriidassa keskenään. Proudhonin tapaan myös hän hyökkää porvaristoa vastaan todetessaan, että vaikka aatelisto ja papisto ovat menettäneet asemansa, heidät on korvannut uusi ryhmä. Hän toteaa Jeesuksenkin ajaneen rikkaat temppelistä ja kysyy, miksi köyhät eivät vielä ole rikkaiden sijassa?

Lisäksi Leroux hyökkää roomalaisuutta vastaan. Hänen mukaansa roomalainen oikeus on ollut vallitseva Euroopassa,¹²⁸ mutta hänen omana aikanaan se olisi kuitenkin kumottava. Leroux näkee ihmisten ja kansan oikeuksien olevan nousemassa esiin.¹²⁹

Kansan yleisestä edusta kirjoittaa myöhemmin Louis Blanc 1849. Hän toteaa, että kaikki ihmiset eivät ole tasa-arvoisia fyysisiltä eivätkä älyllisiltä ominaisuuksiltaan. Heillä ei ole samoja taipumuksia eikä kykyjä sen enempää kuin heillä ei ole samaa ulkonäköä tai vartaloa. Mutta Blanc toteaa heillä olevan samat oikeudet kuin muillakin ja se on hänen mukaansa myös aleisen edun mukaista.¹³⁰

Liberaalien vastaisen opposition muodostivat kuninkaan valtaa kannattavat bourbonilaiset, aristokratia sekä tasavaltalaiset ja sosialistit. Bourbonien kuninkaan valtaa kannattava Guérard vetosi roomalaisuuteen ja katsoi roomalaisen kuninkuuden jatkuneen Galliassa. Aristokratian edustajista Tocqueville varoitti porvariston laajenevasta vallasta ja näki sen johtavan despotismiin. Tilalle

¹²⁴ Ibid., s. 324.

¹²⁵ Ibid., s. 352.

¹²⁶ Ibid., s. 349.

¹²⁷ Pierre Leroux, Discours sur la situation actuelle de la société et de l'esprit humain. Paris 1847. s. 5.

¹²⁸ Pierre Leroux, D'une religion nationale ou du culte. Boussac 1846. s. 19

¹²⁹ Leroux 1846, s. 142.

¹³⁰ Louis Blanc, Catéchisme des socialistes. Paris 1849. s. 4.

hän esitti keskitettyä aristokratian hallintoa.

Tocquevillen ajatuksilla oli merkitystä myöhemmille 1800-luvun aristokratian mielipiteiden edustajille. Mlle de Léardièrre ja Chateaubriand jatkoivat Montlosier'in periaatteita. Ensinmainittu katsoi kolmannen säädyn olevan keskiajan maaorjia ja jälkimmäinen painotti valloitusta ja frankkien merkitystä keskiajan Ranskan kehitykselle.

Tasavallan puolesta ja liberaalien monarkiaa vastaan kirjoitivat Michelet, Leroux ja Proudhon. Michelet ei kieltänyt täysin monarkiaa eikä keisarikuntaakaan, vaan näki ne tärkeiksi kehitysasteiksi siirryttäessä tasavaltaan. Omana aikanaan hän lisäksi painotti monarkian kuuluvan menneisyyteen, joka ei kelpaa malliksi enää omana aikana. Proudhon toteaa lisäksi frankit-gallit -kysymyksen, jota Ranskan vallankumouksessa käytettiin ulkomaalaisia eli germaanista aatelia vastaan.

4.5. Liberaalit menettävät vallan

Ranskassa vallitsi vuonna 1848 talouslama, joka edelleen johti työttömyyteen.¹³¹ Guizot'n johtama liberaali hallitus oli haluton uudistuksiin. Loppupalvesta 1847-48 oli Maurice Agulhon mukaan Ranskassa erityisen kuohuva. Hallitukselta vaadittiin työministeriön perustamista ja poliittinen agitaatio laajeni.¹³² Agulhon mukaan on ollut selvää, että Guizot'n päättäväinen konservatismi oli sopimaton taloudellisen, sosiaalisen ja poliittisen tilanteen ratkaisemiseen. Taloudellisten kysymysten ohella myös poliittiset kysymykset, esimerkiksi äänioikeuden laajentaminen, odottivat ratkaisuaan.¹³³

Pariisissa puhkesi levottomuuksia, jotka kärjistyivät vuoden 1848 vallankumoukseksi, puhkesi ns. helmikuun vallankumous. Siinä François Guizot menetti asemansa Ranskan johdossa sekä lähti maanpakoon Englantiin. Samoin teki Ludvig Filip luovutettuaan kruununsa pojanpojalleen Pariisin kreiville.

Vallankumoukselliset valitsivat väliaikaisen hallituksen, joka julisti maan tasavallaksi. Johtoasemaa tavoitteli voimakkaaksi kasvanut työväenpuolue. Esimerkiksi Proudhon hyökkäsi monarkiaa vastaan tasavallan puolesta. Se, mikä hänen mukaansa kumoaa monarkian, on kansan suvereniteetti.¹³⁴ Huhtikuun vaalit Agulhon näkee niin Pariisissa kuin provinssiessakin liberaalien ja sosialistien välisenä.

Maaliskuussa Pariisissa oli 100 000 ihmisen mielenosoitus.

---

131 Prélot 1966, s. 454.

132 Maurice Agulhon, *The Republican Experiment, 1848-1852*. Transl. by Janet Lloyd. Cambridge 1983. (Paris 1973.) s. 37 ja 40.

133 Ibid., s. 11.

134 Pierre-Joseph Proudhon, *Le droit au travail et le droit de propriété*. Paris 1848. s. 17-18

Perustuslakia säätävän uuden kansalliskokouksen kokoontuminen toukokuussa 1848 merkitsi kuitenkin hänen mukaansa vallankumouksen ajan loppua.¹³⁵ Porvarilliset-tasavaltalaiset pitävät johdon käsissään.

Uudessa poliittisessa tilanteessa perustuslaillista monarkiaa kannattaneet liberaalit joutuivat pohtimaan uudelleen politiikkansa perusteita. Valta oli keskitettyyn hallintoon pyrkivällä Napoleon III:lla, mutta uutena voimana etenkin 1848 vallankumouksessa esiin noussut työväestö pakotti liberaalit pohtimaan uudelleen frankit-gallit -ristiriitaa historiassa. (luku 6.2.)

---

135 Agulhon 1983, s. 49.

5. GOBINEAUN VÄITÄÄ KOKO RANSKAN DEGENEROITUNEEN

5.1. Oppositioaatelin germaanisuus ja keisarin roomalaisuus

5.1.1. Monarkistit tasavallan hallitukseen

Uusi vuoden 1848 kansalliskokous oli monarkistinen, mutta monarkian kannattajien erimielisyyksien vuoksi kokous valitsi joulukuussa presidentiksi Napoleon I:n veljenpojan, Louis Napoleon Bonaparten. Hänen toimikaudekseen päätettiin neljä vuotta.

Hallitus avasi ns. kansallistystuoneita tyydyttääkseen työttömiä. Kun ne kesäkuussa kansalliskokouksen päätöksellä suljettiin, aiheutti päätös ns. kesäkuun kapinan. Barrikadeilla ja kapinan jälkiselvittelyissä kuoli Banciardin mukaan 3500 ihmistä. Kaikkiin pidätettyjä oli 12 000.¹ Kukistustoimien johdossa oli kenraali Cavaignac. Barrikadien avulla Agulhon toteaa vasemmiston pyrkineen poliittisiin tuloksiin vielä kesäkuussa 1849.²

Uusi lakiasäätävä kansalliskokous valittiin toukokuussa 1849. Kansalliskokouksen Agulhon jakaa trikolorin värien mukaisesti kolmeen ryhmittymään. Vasemmistolaisia pidettiin punaisina, legitimistejä valkoisina ja vuoden 1789 periaatteet hyväksyviä edustajia, jotka eivät kuitenkaan hyväksyneet sosialismia, pidettiin sinisinä.³

Presidentti muodosti hallituksen vanhoista monarkian kannattajista eikä tasavaltalaisia otettu enää mukaan lainkaan. Lakiasäätävässä kansalliskokouksessa Bonaparte oli liitossa niin ikään monarkistien kanssa. Vastassa olivat radikaalit, joista enemmistö tasavaltalaisia. Uusi tasavalta oli vihamielinen sosialismia kohtaan ja päättyi lopulta avoimesti konservatiiviseksi sekä vastavallankumoukselliseksi.⁴

Vuonna 1850 Ludvig Filip kuoli Lontoossa ja Bourbon-suvun kreivi Chambordin asema kruununperillisenä vahvistui. Koska hän saattaisi valtaan tullessaan nimetä seuraajakseen serkkunsa, Pariisin kreivin, ajoivat etenkin Englannista palannut Guizot sekä hänen kannattajansa liitto orleanistien ja legitimistien välille. Viimeksimainitut kuitenkin kieltäytyivät liitosta Chambordin johdolla, sillä heille oli tärkeämpää osoittaa hyväksyvänsä liberaali perustuslaki.⁵

5.1.2. Napoleon III kaappaa vallan

Napoleon pyrki edelleen laajentamaan valtaansa. Tämä yhdisti liberaalit ja orleanistit kansalliskokouksessa Napoleononia vastaan.

---

1 Banciard 1967, s. 90 ja 105.

2 Agulhon 1983, s. 49.

3 Ibid., s. 76.

4 Ibid., s. 49.

5 Ibid., s. 129.

Tuolloin joulukuussa 1851 Napoleon järjesti vallankaappauksen ja hajotutti kansalliskokouksen.⁷ Kaappaus vei edellytykset työväestön toiminnalta 1850-luvulla.

Napoleon III:n kaappausta eivät hyväksyneet Pariisin johtavat konservatiivit, mutta he eivät myöskään ryhtyneet Napoleonia vastustamaan. Liberaalit ja maltilliset tasavaltalaiset antoivat tukensa uudelle hallitsijalle, tai menettelivät konservatiivien tapaan. Selvimmin Napoleonia tuki provinssien keskiluokka. Guizot taas tunnusti yksityisessä kirjeessään, että vapaan hallituksen kaaduttua on tiedettävä, kuinka tukea välttämätöntä valtaa. - Vuonna 1852 hyväksyttiin yleisessä kansanäänestyksessä valtiosääntö, jonka mukaan presidentin valtakausi piteni 10 vuoteen. Saman vuoden lopulla Napoleon äänestyi itsensä keisariksi.

Keisarin valta oli merkittävä 1850-luvulla, mutta seuraavalla vuosikymmenellä alkoi liberaalien osuus hallinnossa painottua. Keisarin oli tuolloin vahvistettava kansalliskokouksen asemaa, Liberaalien merkitys kasvoi edelleen vuosikymmenen lopulla.⁹ Keisarikunnan liberalisoituessa 1860-luvulla palasivat myös ammattiyhdistykset.¹⁰ Laki lakko-oikeudesta hyväksyttiin 1864.¹¹

5.1.3. Oppositioaateli ihailee germaaneja

II keisarikunnan aikana tulivat Ranskassa julkisuuteen viimeiset merkittävät gallit-frankit -vastakohtaa painottavat mielipiteet. Ihailun kohteena oli etenkin Saksa ja siihen liitetyt germaanit. Opposition aateliset kirjoittajat hyökkäsivät Saksan desentralismin pohjalta Napoleonin III:n keisarikuntaa vastaan. Hallintomuutokeskustelun ohella Saksa merkitsi Napoleonille myös ulkopoliittista kilpailijaa. Toiseksi osa historiankirjoittajista tuki Napoleonin asemaa korostamalla keisarinvallan roomalaisuutta. II keisarikunnan 'virallisena ideologina' pidettiin Victor Cousinia. Hän suhtautui Saksaan vihamielisesti ja piti sitä barbaarisena, vallankumouksellisena ja materialistisena. Ranskan taas Cousin katsoi yhdistäneen tieteen ja uskonnon sekä edustavan kristinuskoa.¹² Frankit-gallit -kysymyksestä hän ei kirjoittanut.

Germaanisuudesta ja heidän asemastaan Ranskan historiassa kirjoittivat mm. Joseph Arthur de Gobineau, Ernest Renan ja Alexis de

---

6 Agulhon 1983, s. 141.

7 Moss 1976, s. 5.

8 Roger Price, *The French Second Republic. A Social History.* London 1972. s. 184 ja 186.

9 Ellul 1956, 5, s. 305.

10 Moss 1976, s. 5.

11 Banciard 1967, s. 107.

12 Digeon 1959, s. 39.

Tocqueville. Ranskan II keisarikunnan aikana Gobineautta voidaan pitää hoviaatelin, Renania maaseutuaatelin edustajana.

Nuoruudessaan Gobineau oli tuottelias kirjailija. Hän oli aluksi kiinnostunut liberalismista, mutta vuoden 1848 vallankumous aiheutti hänelle pysyvän vihamielisyyden demokratiaa kohtaan. Hän oli ollut paljon mukana myös poliittisessa toiminnassa ja vuoden 1848 liberaalihallitusta vastaan kohdistuneen vallankumouksen jälkeen hänestä tuli Ranskan ulkoministeri Alexis de Tocquevillen sihteeri. Vuotta myöhemmin hän siirtyi diplomaatin uralle ja palveli mm. Euroopan eri maissa sekä Persiassa ja Brasiliassa.

Parhaiten Gobineau tunnetaan teoksestaan *Essai sur l'inégalité des races humaines* (1853-55). Hän käytti ensimmäisenä rodullisessa ylemmyys-merkityksessä termiä arjalainen kirjoittaessaan germaaneista. Varsinaisesti arjalaisuus tuli tunnetuksi 1860-luvulla, jolloin orientalisti Max Müller korvasi sillä kielitutkimuksissaan termin indo-eurooppalaiset ja tarkoitti sillä mm. persialaisia, roomalaisia, kelttejä, germaaneja ja slaaveja.¹³ Myöhemmin se ymmärrettiin Gobineauun antamassa merkityksessä.

Ernest Renan (1823-1892) oli ranskalainen uskonnonhistorioitsija ja kirjailija. Hän opiskeli nuoruudessaan pappisseminaarissa, mutta epäilyt pakotti hänet luopumaan hengellisestä urasta. Hän oli seemiläisten kielten professorina *College de France* vuodesta 1862 alkaen. Kaksi vuotta myöhemmin hänet erotettiin, mutta 1871 hän sai jälleen virkansa takaisin. Yleisesti Renania on pidetty aristokratian rajoittaman perustuslaillisen monarkian kannattajana,¹⁴ vaikka hän¹⁵ 1869 olikin 'kolmannen puolueen' ehdokkaana kansalliskokoukseen.

Renanille uskonto edusti tieteen edistystä. Hän oli aikansa johtava ranskalainen oppinut ja humanisti, ja huomattavaa on, että hän ihaili aikansa saksalaista tiedettä ja kulttuuria. Hän oli ajattelija, joka etenkin 1860-luvulla halusi työskennellä Ranskan, Saksan ja Englannin muodostaman älyllisen, moraalisen ja poliittisen liiton hyväksi. Hän ihaili saksalaista kulttuuria,¹⁶ mutta näki poliittisena ihanteenaan Englannin parlamentarismia. Claude Digeonin mukaan Ernest Renan sai vaikutteita Gobineauun rotuopeista ennen vuotta 1870.¹⁷ Keisarikunnan alkuaikoina hän oli oppositiossa, mutta tulee myöhemmin enemmän ja enemmän vastavallankumouksel-

---

13 Dictionnaire encyclopedie d'histoire. Ed. par Michel Mourre. Vol. 1. Paris 1978. s. 342-343.

14 Joseph Onno, *Comment Renan voyait l'Ancien Régime français*. *L'information Historique* a. 33, no 2, s. 59-64.

15 Jean Gaulmier, *Ernest Renan, symbole de la pensée liberale*. *Etudes renaniennes* 1974, no: 21, s. 13

16 Ernest Renan, *Préface*. *Questions contemporaines*. *Oeuvres complètes*. Tome I. Edition définitive établie par Henriette Psichari. Paris 1947. s. 14.

17 Digeon 1959, s. 94.

liseksi.¹⁸

Alexis de Tocqueville kirjoitti 1856 toisen tunnetun teoksensa *L'Ancien régime et la révolution*. Siinä hän pääasiassa käsittelee Ranskan vallankumouksen syitä, mutta viittaa myös Ranskan keskiajan historian tapahtumiin. Hänen historianäkemyksensä ovat usein hyvin lähellä Gobineaut ja Renania, vaikka Raymond Aronin mukaan hän ei jaakaan alaisensa rasistisia mielipiteitä. Sosiaalisen eriarvoisuuden, hän näki Kaitselmuksen työnä ja piti sitä mahdottona hävittää.¹⁹

Toisen tasavallan aikana Tocqueville oli järjestystä vaativan liberaalipuolueen jäsen, jonka edustajana hän oli myös kansalliskokouksessa. Vuodesta 1849 hän toimi tasavaltalaisen Ranskan ulkoministerinä. Tocqueville oli myös bonapartistin vastustaja ja niin hän Napoleonin vallankaappauksen jälkeen erosi ehdittyään toimia ulkoministerinä viiden kuukauden ajan.²⁰

II keisarikunnan aikana ilmestyivät myös 1870-luvulla merkittäväksi tulleen ranskalaisen historiantutkijan Numa Denis Fustel de Coulangesin ensimmäiset teokset. Hän osaltaan jatkoi Tocquevil-
len käsityksiä demokratian vaaroista.

5.2. Germaanit ylirodun edustajina Euroopassa

5.2.1. Germaanit sivistyksen luoja

Joseph Arthur de Gobineau piti arjalaisia alkuperäisimpänä, vahvimpana ja kyvykkäimpänä rotuna. Se oli luonut kaiken, mikä maailmassa oli suurta ja arvokasta: sen edustajat olivat hankkiutuneet johtoasemaan eri yhteisöissä. - Arjalaiset olivat vaikuttaneet ratkaisevasti kaikkien suurien kulttuurien syntyyn.²¹

Gobineau loi merkittävän rotuteorian, jonka pohjalta hän tarkasteli yhteiskunnan kehitystä. Hänen mukaansa kulttuurin luomisen edellytyksenä on, että väestö on ratkaissut (1) aineellisten tarpeidensa tuottamisen sekä (2) moraalisen elämänsä säännöt. Nämä ovat Gobineau'n mielestä perusta kaikelle moraalille ja älylliselle toiminnalle.²² Ne ovat myös edellytyksenä, jotta väestö voi muodostaa sivilisaation. Samalla, ne erottavat kehittyneet ja kehittymättömät rodut toisistaan.²³

Arjalaisten syntypaikan Gobineau uskoi olevan Keski- ja Länsi-Aasian ylängöillä. Sieltä arjalaiset olivat lähteneet valloittamaan maailmaa kahdessa ryhmässä, toinen itään ja toinen länteenpäin. Ensimmäinen ryhmä siirtyi Intiaan, missä se jakaantui edel-

¹⁸ Ibid., s. 220.

¹⁹ Aron 1965, s. 185 ja 244.

²⁰ Aron 1965, s. 185.

²¹ Joseph Arthur de Gobineau, *Essai sur l'inégalité des races humaines I-IV*. Tome I. Paris 1853-55. s. 363-365.

²² Ibid., s. 139 ja 144.

²³ Ibid., s. 144-145.

leen toisaalta Tyynelle valtamerelle, toisaalta meritse Etiopiaan ja edelleen Egyptiin päätyneisiin ryhmiin. Toinen, länteenpäin lähtenyt ryhmä valloitti Eurooppaa useiden vuosisatojen ajan ja saapui viimen laajaan ja hämäärään Germaniaan. Siellä oli Gobineau mukaan ihmiskunnan maa-äiti, josta arjalaisrodun hedelmällinen voima oli aiheuttanut kaikki Euroopan historian suuret muutokset.²⁴ Arjalaiset olivat Gobineauun mukaan älynsä ja voimansa avulla alistaneet tunteensa sekä aineelliset tarpeensa ollen näin moraalisesti muita parempia. Euroopassa arjalaisia edustivat germaanit. Arjalaisgermaani oli voimakas olento ja kaikki mitä hän uskoi, sanoi tai teki, oli sen vuoksi erittäin merkittävää.²⁵

5.2.2. Frankit kutsuttiin Galliaan

Frankkien tulotavasta Galliaan Gobineau on samalla kannalla Montlosier'n kanssa ja vastustaa liberaalien näkemystä valloituksesta. Gobineau katsoi, että frankit oli kutsuttu Rooman valtakuntaan, siellä germaaneilta haluttiin apua rappeutuvan ja kuolevan hallinnon ohjaamiseen. Tämä oli tehtävä, joka Gobineauun opin mukaan luonnostaan kuului germaaneille. Saadakseen Rooman hallinnon toimimaan olivat germaanit Gobineauun mukaan pakotetut jatkuvasti taistelemaan luontonsa vastaisia vaatimuksia, huonomman roomalaisen alkuperän aiheuttamia pikkukuja sekä raivoa vastaan säilyttääkseen valtiollisen rauhan.²⁶ Tällöin Gobineau puhuu myös voittajista ja voitetuista.²⁷ Vaikka Gobineau esitti germaanit kutsuttuina, ei kysymys ollut hänelle ensisijainen: hänen ihanteensa oli voimakas rotu, joka ei epäröinyt käyttää myös väkivaltaa ajaessaan päämääriään.

Rooman valtakunnassa germaanit menestyivät - eräistä tuli Rooman keisareitakin. 300-luvulle tullessa germaaneja oli Gobineauun mukaan kaikissa Rooman provinseissa Keski-Italiaa myöten. 400-luvulle saakka keltolomat olivat ottaneet germaaneja vastaan vain pienissä ryhmissä.²⁸

Gobineautta varovaisemmin ottivat frankkien tuloon kantaa Ernest Renan ja Alexis de Tocqueville. Renan ei suoranaisesti käsitellyt valloitusta, mutta mainitsee artikkelissaan 1859 germaanien valloittaneen Rooman alueet. Hänen mukaansa keisarikunta oli despoottisen hallintonsa takia siinä määrin heikentynyt, että näkymätön

---

24 Gobineau 1853-55/IV, s. 37.

25 Ibid., s. 36-38. L'Arien-Germain est une créature puissante, ... Tout ce que cet homme croit, tout ce qu'il dit, tout ce qu'il fait, acquiert de la sorte une importance majeure. (Gobineau 1853-55/IV, s. 37).

26 Gobineau 1853-55/IV, s. 108.

27 Ibid., s. 148.

28 Ibid., s. 124.

vähemmistö riitti sen lyömiseen.²⁹

Samoin teki Tocqueville. Hänkään ei kirjoittanut valloituksesta, vaan pelkästään kansoista, jotka kukistivat (renverser) Rooman keisarikunnan.³⁰

5.2.3. Yksilön voitto valtiosta.

Gobineaun mukaan germaanisuus herätti roomalaiset väestöt ja kohotti niiden sisäistä arvoa. Germaanivaikutteet, jotka vaikuttivat keisarikunnassa, otettiin vastaan eivätkä ne hävinneet.³¹ Germaaneille oli luontaista järjestyksen vaisto ja vapauden kaipuu: Guizot'n ja Thierryn tapaan Gobineau katsoi, että yksi keskeisimmistä germaanimaaailman lähtökohdista oli käsitys, jonka mukaan ihminen on kaikki, enemmän kuin valtio.³² Siinä määrin kuin tämä on säilyttänyt asemansa suhteessa roomalaiseen perimään, germaanisuus on säilyttänyt todellisuuden ja kansallisen perusolemuksensa.³³

Ernest Renan ylistää samasta syystä germaaneja. Hänen mukaansa germaanirotu teki maailmanhistorian suurimman poliittisen vallankumouksen murtaessaan Rooman keisarikunnan rajat. Myös Renanin mukaan se oli yksilön voitto valtiosta. Hänelle germaanikansojen henki oli ehdoton individualismin henki. Valtion ajatus oli heille vieras, sillä kaikki oli vapaata sitoutumista, uskollisuutta, lyhytaikaista yksilöiden vapaata yhdentymistä. Viimeksimainitusta kehittyi feodalismien henki.³⁴ Renan painotti feodaaliyhteiskunnan periaatteiden perustuneen ennen kaikkea germaanisuuteen.

Tocquevillen mukaan Rooman keisarikunnan hajottaneet kansat perustivat Eurooppaan uuden lainsäädännön. Se ei lainkaan jäljittellyt Rooman lainsäädäntöä, vaan oli roomalaisuudelle päinvastai-

---

29 Ernest Renan, Philosophie de l'histoire contemporaine. Oeuvres complètes. Tome I. Edition définitive établie par Henriette Psichari. Paris 1947. s. 35.

30 Alexis de Tocqueville, L'Ancien régime et la révolution. Paris 1856. s. 21.

31 Gobineau 1853-55/IV, s. 147 ja 162-163.

32 Ibid., s. 36-38.

33 Ibid., s. 144

34 Renan 1947, Philosophie, s. 34-35. La race germanique, en brisant les cadres de l'Empire romain, fit la plus grande révolution politique de l'histoire de monde. Ce fut la victoire de l'individu sur l'Etat.

L'esprit des peuples germaniques était l'individualisme le plus absolu: l'idée de l'Etat leur était complètement étrangère; tout reposait chez eux sur de libres engagements, sur la "fidélité", sur la lique passagère des individus associés pour une oeuvre commune. La dernier terme de ce principe social fut la féodalité.

nen. Näistä, alkuperäisistä laeista, muodostui yleinen laki koko Euroopalle. Vaikka Ranskan, Englannin ja Saksan laeissa oli yksityiskohdiltaan eroja, niin niiden perusta on sama.³⁵ Gobineau, Renanin ja Tocquevillen tapaan germaanisuutta ihailivat myös esimerkiksi Hippolyte Taine ja Jules Michelet, jotka molemmat niin ikään olivat oppositiossa II keisarikunnan aikana.³⁶ Taine näki germaaniin tuoneen kaikki aikansa ajatukset³⁷ ja Michelet'lle Saksa merkitsi tulevaisuutta.³⁸

5.2.4. Germaanit roomalaisuuden säilyttäjinä

Gobineau näki roomalaisuuden ja germaanisuuden sekoittuneen - toisin kuin Tocqueville ja Renan. Gobineau mukaan germaanit tunnustivat aluksi vain kaksi ryhmää, roomalaiset ja barbaarit.³⁹ Mielenkiintoista on, että hänen mukaansa germaanit luopuivat osin omista vapautteen perustuvista hallintoperiaatteistaan pystyäkseen säilyttämään laajalle levinneen roomalaisen sivistyksen. Gobineauille germaanit olivat sivistyksen epäitsekkäitä säilyttäjiä.

Germaaneilla oli Gobineau mukaan kaksi tulevaisuuden vaihtoehtoa Roomassa: joko muodostaa germaania, vapaita ja itsenäisiä hallintoalueita tai jatkaa Rooman yhtenäisyyden perinnettä. Germaanit valitsivat hänen mukaansa jälkimmäisen, Rooman perinteiden säilyttäjän osan. Käytännössä oli vaikeaa yhdistää vanhat germaanit ja keisarilliset periaatteet.⁴⁰

Gobineau mukaan germaanit halusivat pelastaa sen, mitä he kutsuivat roomalaiseksi yhtenäisyydeksi. Mutta hän painottaa, että se oli heille vain keino säilyttää roomalainen sivistys ja siksi he siihen alistuivat.⁴¹

Näissä Gobineauin mielipiteissä tulee esille hänen pettymyksensä ranskalaiseen yhteiskuntaan 1848 vallankumouksen vuoksi. Yhteiskunnallista ja kansallista hajaannusta vastaan Gobineau etsii keskiajan germaaniin tapaan turvaa roomalaisuudesta ja antaa näin tukensa Napoleon III:n ja tämän keisarikunnalle. Tocquevillen 1830-luvun kirjoituksen tapaan Gobineau näkee keskittämisen keinona vallankumouksen epäjärjestyttä vastaan. Samalla roomalaisuudes-

---

35 Tocqueville 1856, s. 22-23.

36 Digeon 1959, s. 111-112 ja 121.

37 Hippolyte Taine, Histoire de la littérature anglaise. Tome I. s. xxxviii ja 16, tome IV, s. 239 sekä tome V, s. 262; Digeon 1959, s. 17.

38 Digeon, s. 129.

39 Gobineau 1853-55/IV, s. 134.

40 Ibid., s. 126-127.

41 Ibid., s. 130.

sa heijastuu myös se, että Gobineau II keisarikunnan aikana kuului hoviaateliin ja palveli Napoleon III:ta tämän diplomaattina.

Painottaessaan roomalaisuutta yhtenäisyyden ylläpitäjänä Gobineau ei unohda germaanisuutta. Hänen mukaansa germaanit olivat roomalaisessa yhteiskunnassa merkittävä tekijä. He olivat ehdottomia isäntiä, jotka kykenivät kaiken tekemään. He⁴² varmistivat, että heidän tahtonsa tuli vastustamattomaksi laiksi.

Tässä näkyikin hänen poliittinen peruslähtökohtansa, joka perustui germaanisuuteen ja germaaniseen aateliin.

5.2.5. Kuninkuus perinnölliseksi

Boulainvilliers'n tapaan aatelisto painotti oikeuttaan valita kuningas. 1800-luvulla Gobineau painotti kuninkaan valtaa, Renan rajoitetumpaan. Montlosier'n sekä Guizot'n ja Thierryn tapaan he katsoivat germaanisen ja roomalaisen kuningas-käsityksen yhdistyneen Galliassa frankkivalloituksen jälkeen. Gobineau'n mukaan kuninkaalle tuli kaksinainen osa: oman rotunsa ihmisille hän oli ikuinen, (eliniäksi valittu) kenraali; roomalaisille taas keisarin auktoriteetin omaava esivalta.⁴³ Vaikka siis germaanisuus oli Gobineaulle perusta valtion hallinnolle, tunnusti hän keisarikunnan aikana roomalaisen kuningaskäsityksen.

Gobineau katsoi, että roomalaisen käytännön mukaan keisarikunnan valta oli ollut luovuttamaton ja jakamaton. Germaanisen tavan mukaan sotapäällikölle kuului sotilaiden komentaminen ja armeijan ylläpitoa koskevan maanomistuksen järjestäminen. Kuningas sovitti yhteen frankkivaltakunnassa germaanisen ja roomalaisen käytännön, jolloin kuninkaan valta laajeni. Keisarikunnan valta ja maiden omistus henkilöityivät kuninkaaseen ja tämä alkoi käyttää niitä germaanisen sotapäällikön tapaan. Kuningas jakoi keisarikunnan maita läänityksinä alaisilleen. Ero germaaniseen perinteeseen oli siinä, että läänitys oli riippuvainen vain kuninkaan tahdosta, ei enää germaanisen tavan mukaan myös läänityksen saajan vapaasta tahdosta.

Merovingiajalla kuninkaan valta myös edelleen vahvistui. Kuninkaan kuoltua syntyi periaate antaa maat kuninkaan poikien omistukseen. Testamentin tekijä kirjoitti jokaiselle alueen, jolla oli mahdollisuuksien mukaan samaan heimoon kuuluva armeija. Se oli germaaninen ja riitti vahvistamaan nuorien merovingihallitsijoiden vallan. Kuninkaan vallasta oli tullut perinnöllinen.⁴⁴ Sen alaisuudessa frankkiaristokratia säilytti oman valtansa.

Myös Ernest Renanin mukaan kuninkuus tuli itseasiassa olemaan tiukasti perinnöllinen. Toiseksi kuninkuus oli myös kuninkaan henkilökohtaisen oikeuden ja omaisuuden laajentumisen seurausta, koska keskiajalla ei ollut ajatusta kansasta, josta valta olisi peräisin. Maaseutuaatelin edustajana Renan kuitenkin katsoo,

---

42 Ibid., s. 126.

43 Gobineau 1853-55/IV, s. 127-128.

44 Ibid., s. 127-130.

toisin kuin hoviaateliin ja hallitsijan valtaan samaistuva Gobineau, että läänitysasiakirjat oli tehty vapaaehtoisesti ja ne sitoivat myös kuningasta: ellei kuningas pitänyt osaansa sopi sopimuksesta, oli alaisella oikeus vastustaa kuningastaan ase-in. Kokonaisuutena kuninkaan valta oli lisäksi rajoitetumpaa kuin antiikin hallitsijain, sillä hovi ja talous jäivät pienemmiksi. Myöhemmin myös kirkko ja yliopistot sekä eri yhteisöt, muun muassa kaupungit, rajoittivat kuninkaan valtaa.⁴⁵

Tocqueville näki feodalismin germaanisena, minkä pohjalta myös hänen ihannekuninkuutensa on ollut vaalikuninkuus. Feodaalijärjestelmä alkoi hänen mukaansa raunioitua vasta 1700-luvulla. Hän katsoi kuninkaan asteittain rajoittaneen aatelin ja lääninherrojen oikeuksia sekä saattaneen nämä huonompaan asemaan.⁴⁶

5.3. Frankkien ja gallien sekoittuminen aiheutti Ranskan rappeutumisen
5.3.1. Rotujen sekoittuminen johtaa tasa-arvoon ja rodun degeneroitumiseen

Gobineau ajattelun mukaan rodut vaikuttivat toisiinsa sekoittuessaan. Ranskan osalta merkittävää oli, millaisena hän näki frankkien ja gallien sekoittumisen lopputuloksen. Kun Montlosier väitti kolmatta säätyä kyvyttömäksi rodullisen alkuperänsä vuoksi poliittisen vallan käyttöön, väittivät liberaalit Guizot ja Thierry kolmannen säädyn saaneen riittävästi germaanista verta sekoittumisen kautta ja ollen näin kykenevä hallitsemaan Ranskaa. Gobineau jatkoi tätä keskustelua ja totesi osaltaan liberaalien tapaan keskiajan germaanien ja gallien sekoittuneen. Mutta hänellä tämän sekoittumisen tulokset olivat päinvastaiset: kun liberaalit pitivät lopputulosta myönteisenä, väitti aatelmies Gobineau koko Ranskan olevan sekoittumisen vuoksi heikentynyt, minkä vuoksi maa oli menettänyt johtavan asemansa Euroopassa. Tämän pohjalta häntä on pidettävä Montlosier'n sekä Guizot'n ja Thierryn teorioiden jatkajana. Vastaava pessimismi heijastuu myös muiden aristokratian edustajien kirjoituksissa.

Gobineau rotuteorian mukaan eri rodut tuntevat vetovoimaa toisiaan kohtaan. Tuolloin ne tulevat toistensa läheisyyteen ja niiden veret sekoittuvat.

Sekoittuminen muuttaa rotua, mutta hitaasti, sillä rotukokonaisuus muuttuu vasta, kun se on saanut vaikutteita usean sukupolven ajan.⁴⁷ Sekoittuminen johtaa (a) positiiviseen lopputulokseen, mikäli lähtökohdat ovat riittävän lähellä toisiaan, esimerkiksi saman rodun eri heimoja. Rotukokonaisuus on kuitenkin aina sitä voimakkaampi ja vahvempi, mitä puhtaampi se on. Rotujen sekoittuminen johtaa (b) negatiiviseen lopputulokseen, sitä enemmän mitä erilaisempia eri ryhmät ovat rodulliselta alkuperältään ja eroavat

---

45 Renan 1947, Philosophie, s. 36-37.

46 Tocqueville 1856, s. 24.

47 Gobineau 1853-55/I, s. 47.

alkuperäisestä arjalaisesta rodusta. Tämä johtaa degeneraatioon, rodun heikkenemiseen ja äärimmillään sen tuhoutumiseen. Yleensä rodun pysyvyys on kuitenkin siksi vahvaa, että vieraat ainekset lakkavat lopulta vaikuttamasta tuottamatta kohtuutonta rumuutta ja vieraan rodun vaikutus jää tilapäiseksi. Rotujen peruspysyvyys, piirteiden ja muotojen lähtemättömyys, on Gobineau mukaan vahvistus rotujen ikuiselle erottamiselle.⁴⁸

Kokonaisuutena Gobineauin rotuoppi on hyvin pessimistinen, sillä hän katsoi sekoittumisen yleensä johtavan degeneraatioon, vain poikkeustapauksissa myönteiseen lopputulokseen.

Veren sekoittumista tapahtuu koko ajan. Ylemmät ja alemmat yhteiskuntaryhmät sekoittuvat ja se lisää yhteisön tasa-arvoa. Koska ylemmät luokat ovat arjalaista rotua ja alemmat jotakin alempi-arvoista rotua, johtaa sekoittuminen degeneraatioon, mutta samalla myös tasa-arvoon. Gobineau myöntää tasa-arvon poliittiseksi selvyudeksi, mutta ei tieteelliseksi.⁴⁹ Tällä hän leimasi aikansa poliittiset tasa-arvo vaatimukset tieteen vastaisiksi.

5.3.2. Germaanit sekoittuivat kelvottomiin rotuihin

Frankkivaltakunnassa suurin osa germaanikansoista heikkeni ja useat lakkasivat esiintymästä erillisinä ryhminä. Germaanit sekoittuivat gallo-roomalaisiin eivätkä säilyttäneet itsensä ja alaistensa välillä mitään eroa, mikä osoittaisi etnistä eriarvoisuutta. Vanhat vastakohdat tulivat myöhemmin lievemmiksi ja avioliitot barbaarien sekä gallo-roomalaisten välillä yleisimmiksi.⁵⁰

Gobineau mukaan germaanit sekoittuivat gallo-roomalaisiin. Aluksi tällä oli myönteinen vaikutus, myöhemmin kielteinen. Huolimatta myönteisestä suhtautumisestaan Napoleonin hallintoon Gobineau varoitti aikalaisiaan roomalaisuudesta. Hänen mukaansa on virheellistä ylistää roomalaisuutta, sillä teutonielemeetit vaikuttivat 5. vuosisadalta 9. vuosisadalle. Tuolloin ne paransivat alaluokkien asemaa ja kohottivat roomalaisuuden sisäistä arvoa. Mutta tätä Gobineau pitää germaanisyyden ja sekoittumisen luonnollisena seurauksena. Keskiajan roomalaisuuteen⁵¹ perustuva yhteisö ja sivistys kehittyivät germaanisyyden ansiosta.

Toiseksi Gobineau painotti, että samalla hetkellä, jolloin germaanit eivät voineet välttää sekoittumista gallo-roomalaisiin,

---

48 Ibid., s. 58-60.

49 Ibid., s. 58-60.

50 Gobineau 1853-55/IV, s. 142-143.

51 Ibid., s. 145 ja 162.

52 Ibid., s.143. Les nations germaniques ne pouvaient éviter de se dissoudre un jour dans les détritiques accumulés et puissants des races qui les entouraient, et leur énergie était condamnée à s'y éteindre. Voilà ce qui était la vérité.

52 etniset ylevämmydet kaatosivat ja niille tehdyt instituutiot eivät enää olleet olemassa.⁵³ Germaaniaateli oli menettänyt perustan omalle olemassaololleen sekä vallalleen ja Gobineau'n ihanneyhteiskunta perustansa.

Gobineau'n mukaan sekä frankit että gallit olivat rodullisesti niin lähellä toisiaan, että ne saattoivat vaikuttaa toisiinsa. Gallo-roomalaisten rodullisen peruspysyvyyden takia germaanivaikutus jäi kuitenkin tilapäiseksi ja tuhosi 9. vuosisadalla germaaniset instituutiot. Vallalle tuli roomalainen järjestelmä, mikä oli rotujen degeneroitumisen tulosta.⁵⁴ Poliittisesti tämä merkitsi ensiksikin germaanisesta valtioihanteesta ja aatelin vallan heikkene- mistä, toiseksi Rooman hallintoperinteen sekä gallo-roomalaisten eli kolmannen säädyn vaikutusvallan lisääntymistä.

Gobineau'n tapaan Ernest Renan katsoi aatelin menettäneen asemansa Ranskassa. Renanin mukaan modernin, feodalismiin rakentuvan valtion perusta on aristokratiassa, joka polveutuu vanhoista valtasuvuista. Sen tehtävä on ollut rajoittaa kuninkaan valtaa ja estää valtion ajatuksen väärä kehitys. Juuri tätä tehtävää Ranskan aristokratia ei ole hoitanut. Tästä Renan syyttää pääasiassa hoviaatelia, sillä hän katsoo aatelin luopuneen velvollisuuksistaan siitä syystä,⁵⁵ että se on nähnyt ylimmäksi tehtäväkseen kuninkaan palvelemisen.

Renan katsoo ranskalaisen monarkian palanneen takaisin roomalaiseen monarkiaan satavuotisen sodan aikana. Tämän jälkeen kuninkaan valta on vahvistunut.⁵⁶ Ja sitä Renan maaseutuaatelin edustajana ei luonnollisesti hyväksy.

Joseph Onno tiivistää Ranskan historiaa koskevat Renanin näkemykset vuosilta 1851-70 toisaalta vapaan germaanisesta hengen sekä toisaalta perustaltaan tasa-arvoisen ja keskitetyn latinalaisen hengen väliseen taisteluun. Ranska maantieteellisen asemansa vuoksi on joutunut näiden kahden hengen väliseksi taistelutante- reeksi. Omalla vuosisadallaan Renan katsoi vallankumouksen ja keisarikunnan aikakausien päättäneen tämän taistelun latinalaisen, tasa-arvon ja keskitämisen hengen voittaessa vapauden.⁵⁷

Tocqueville totesi myös osaltaan, että aristokratiaa ei enää Ranskassa ole. Syynä on se, että aristokratiaa menettää merkityk- sensä sen järkeen, kun yhteisö on irrottautunut keskitetystä hal- linnosta. Tällaisen tilanteen hän näkee 1830-luvun lopun mielipi-

---

53 Ibid., s. 148. Du moment que les supériorités ethniques dispa- raissent, cet esprit ne tolère pas longtemps l'existence des institutions faites pour elles et qui leur survivent. Il n'admet pas la fiction...

54 Gobineau 1853-55/IV, s. 148.

55 Renan 1947, Philosophie, s. 41.

56 Ernest Renan, La monarchie constitutionnelle en France. RDM, tome XXXVIII (1er novembre 1869), s. 95.

57 Onno 1971, s. 206.

teensä mukaisesti edelleen vaarallisena.

Tocquevillen mukaan yhteisöjen on vaikeinta välttyä absolutismista, jos niissä ei ole tai ei voi olla aristokratiaa. Silloin ihmiset eivät enää ole sidoksissa toisiinsa kastin, luokan, ammattikunnan tai suvun sitein. Ihmiset ovat halukkaita vain ajattelemaan itseään ja huolehtimaan vain omista erityiseduistaan. Vallitsevaksi tulee ahdas individualismi, jossa kaikki julkiset hyveet on tukahdutettu.⁵⁸

5.3.5. Montlosier' sta Gobineauhon

Joseph Arthur de Gobineau ja Ernest Renan sekä osaltaan myös Alexis de Tocqueville jatkoivat Boulainvilliers'n ja edelleen Montlosier'n perinettä. He yhdistivät aatelin vallan suoraan germaanisuteen ja näkivät sen perustana ranskalaisen yhteisön kehittymiselle.

Gobineau jää asenteiltaan pessimistiksi. Kun Montlosier oli esittänyt kolmannen säädyn kyvyttömänä poliittiseen vallankäyttöön, jatkoivat Guizot ja Thierry frankit-gallit keskustelua väittäen kolmannen säädyn saaneen germaanisesta kyvystä sekoittumisen kautta. Gobineau on nähtävä näiden käsitysten loogisena jatkajana hänen väittäessään, että sekoittumisen kautta kolmas sääty ei olekaan saanut kykyä vallankäyttöön, vaan sekoittumisen vuoksi koko ranskalainen yhteisö on degeneroitunut kyvyttömäksi.

Montlosier'n tapaan hoviaatelia edustanut Gobineau halusi esittää frankit kutsuttuina - Ernest Renan maaseutuaatelin edustajana sekä Tocqueville pitävät varovaisesti kiinni vanhasta valloitus-teoriasta. He eivät suoranaisesti julista valloitusta tapahtuneeksi, mutta tuovat selvästi esille germaaniensa tulon aiheuttaman mullistuksen ja valloitukseen viittaavat seuraukset. Tässä he ovat samalla kannalla liberaalien kanssa, vaikka luonnollisesti sekä Renanin ja Tocquevillen että liberaalien motiivit olivat erilaiset. Liberaalit halusivat nostattaa vastenmielisyyttä aatelia kohtaan, Renan taas osoittaa aatelin vallan perustan.

Gobineau myöntää germaaniensa periaatteiden heikentyneen frankien tulon jälkeen - tähän sopi täysin hänen teoriaansa ranskalaisesta degeneroitumisesta. Toiseksi hän saattoi sen avulla tehdä frankit hyväksytyiksi, sillä nämä omaksuivat roomalaisia tapoja, koska se oli ainoa keino jatkaa Roomassa saavutettua sivistystä - jolla ei kuitenkaan sekoittuvassa yhteisössä ollut tulevaisuutta.

Kuninkaan vallan Gobineau ja Renan näkevät erilaisena. Gobineau on historiakäsitystensä pohjalta ehdottoman kuninkaan vallan kannalla, kun taas Renan liberaalien tapaan rajoitetun. Hänen mukaansa kuninkaan kanssa solmittujen sopimusten sisältöön aateli saattoi vaikuttaa kuin myös niiden käytännön sovellutukseen. Maaseutuaatelin edustajana Renan halusi painottaa vapaata sitoutumista kuninkaan ja alaisten välillä. Tocqueville taas painotti feodalismia ja germaanisista hallintoperiaatteista. Hänen mukaansa kuninkaan valta alkoi lisääntyä vasta 1700-luvulla.

Germaanisuuudella Gobineau ja Renan ymmärtävät samaa kuin libe-

---

58 Tocqueville 1856, s. xvi.

raalit. Se oli 1800-luvun ensimmäisen puoliskon vapauskäsityksen perusta. Germaanisuuuden mukaan yksilön tuli ensisijaisesti olla valtiossa vapaa. Liberaalit ymmärsivät germaanisuuudella kaupunkien itsenäistä vallankäyttöä, jossa porvariston asema oli turvattu aatelin ja kuninkaan asioihin puuttumiselta; Renan taas maaseutu-aatelin itsenäistä vallankäyttöä omilla hallintoalueillaan. Gobineauilla kuninkaan vallankäyttö oli itsenäisempää kuin Renanilla. Tocquevillella germaanisuus jää feodalismin perustaksi.

Gobineau ja Renan suhtautuivat myönteisesti frankkivaltakuntaan ja frankkeihin. Nämä olivat aloittaneet germaanisuuuden aatelin vallan Ranskassa ja sen jälkeläiset olisivat edelleen oikeutettuja valtaamaan maassaan. Se olisi kehityksen edellytys.⁵⁹ Samoin myös Tocqueville jää germaanisuuuden hyveiden eli aristokratian johtaman yhteiskunnan kannattajaksi, jossa ihmiset ovat sidotut toisiinsa luokan, ammattikunnan tai suvun sitein. Viimeksimainittua hän ei kuitenkaan halua sitoa luokkaan.

5.4. Napoleon III:n vallan perustana roomalaisuus

5.4.1. Fustel de Coulanges: Roomalainen

auktoriteetti Ranskan hallintoon

a. Alaluokat ylimystöä ja kuningasta vastaan

Napoleon III:n valtaa vastustava aristokratia oli vedonnut kirjoituksissaan germaanisuuuteen. Samaan tapaan kuin Napoleon I oli Montlosier'n kreivin avulla halunnut tuoda roomalaisuuden valtansa perustaksi, tuli II keisarikunnan aikana julkaisuja, joissa viitattiin roomalaisuuteen keisarinvallan perustana. Yleisesti tähän nojautui ranskalainen historiantkirjoittaja Numa Denis Fustel de Coulanges, yksityiskohtaisemmin M.A. Geffroy.

Fustel de Coulanges (1830-89) oli ranskalainen historiantkirjoittaja, joka tuli tunnetuksi etenkin 1870-luvulla ranskalaisen nationalismin ja roomalaisuuden puolustajana (luku 7.). 1861-70 hän oli historian professorina Strasbourgissa, mistä siirtyi 1870 keisarinna Eugenen historianopettajaksi Pariisiin. - Vuonna 1864 hän sai valmiiksi *La Cité antique* -teoksensa, jossa hän käsitteli antiikin kaupunkivaltion hallinnon perustana olevia uskomuksia. Teos liittyi läheisesti aikansa sosiaaliryhmien väliseen kamppailuun kaupunkivaltioiden hallinnosta sekä suhteesta Rooman laajenevaan valtaan.

Camille Jullian, joka on tutkinut 1800-luvun lopulla maansa historiantkirjoitusta, katsoo Fustel de Coulangesin ja Renanin halunneen pitää itsensä poliittisen kamppailun ulkopuolella II

---

59 Mielenkiintoista on, että Renan, jota pidetään aikansa johtavana ajattelijana, on saanut vaikutteita Gobineauilta, jota Jean Finot'n mukaan myöhemmin 1870-luvulla leimattiin äärimmillään kotimaassaan ajattelijana aikansa Don Quijoteksi. (Jean Finot, *Le préjugé des races*. Paris 1905. s. 16.)

60 Camille Jullian, *Extraits des historiens français du XIXème siècle*. Publiés, annotés et précédés d'une introduction sur l'histoire en France. Paris 1897. s. lxxxviii.

keisarikunnan aikana.⁶⁰ Kuitenkin tarkasteltaessa heidän mielipiiteitään löydetään niistä myös suoranaisia kannanottoja oman ajan politiikkaan. Ajan hengen mukaisesti myös historiankirjoituksella on osoitettu kannatusta hallintotavoille. Näin ollen myös 'puolueeton' historiankirjoitus on 'totuudessaan' ollut kanta-aottavaa.

Kaupunkivaltioiden historiaa käsittelevän kirjansa loppuosassa Fustel de Coulanges kiinnitti huomionsa kumousten sarjaan, mikä hävitti lopulta kaupunkivaltiojärjestelmän. Vanhan ajan kaupunkivaltioiden kehityksessä valta oli aluksi kuninkaan käsissä. Hänen rinnalleen syntyy ensin aristokratian valta sekä myöhemmin vapautuvien luokkien vallankäyttö. Kumouksissa valta siirtyy palvelijoille, mikä myöhemmin aiheuttaa kaupunkivaltiojärjestelmän tuhoutumisen.⁶¹ Fustel de Coulangesin kumousten sarja on yhdistettävissä Ranskan historiaan, monet yksityiskohdat taas Tocquevillen 1830-luvulla esittämiin näkemyksiin despotismin vaaroista.

Ensimmäisessä kumouksessa kuninkaan alaisuutteen syntynyt ylimystö ei enää taivu kuninkaan tahtoon, vaan ottaa vallan käsiinsä. Ottaessaan vallan käsiinsä ylimystö sai vastaansa sekä kuninkaan että rahvaan, jotka olivat liitossa. Rahvaaseen kuuluvat ylimystön palvelijoiden ohella myös käsityöläiset, merenkulkijat, tehtailijat ja kauppiaat.⁶² Fustel de Coulanges toteaaakin, että ylimystö jäi kahden vaaran väliin eli tilanteeseen, missä kuninkaan edessä taipuminen ei ollut pahin vaihtoehto, vaan ylimystön 'selän takaa nousevien luokkien vaara'.⁶³

Ylimystövallan aikana ylimykset sukuineen eristäytyivät omaan elämäänsä ja alkoivat muodostaa omia pieniä valtioitaan, joiden päämiehenä ylimys itse oli. Koska kansa kärsi uudesta järjestelmästä, se alkoi kaivata kuninkaan valtaa kuvitellen olleensa yksinvallan aikana onnellinen. Tämän todettuaan Fustel de Coulanges ottaa kantaa ylimystövallan hyvyyden puolesta todetessaan, että kansan asema oli ylimystön alaisuudessa parempi kuin kuningasvallan aikana - kansa vain kärsi eriarvoisuudesta sitä enemmän, mitä enemmän sen yhteiskunnallinen ja sosiaalinen asema parani.⁶⁴

Vapautumisensa jälkeen rahvas alkoi vaatia myös poliittista valtaa, jota se hankki itselleen ase kädessä, neuvotteluteitse tai kuninkaan avulla. Lopputulos oli kaikkialla sama: alaluokka tunkeutui kaupunkivaltion hallintoon ja muuttui valtiollisen päätöksenteon osaksi. Samalla ylhäiset ja alhaiset rodut sekoittuivat, esimerkiksi jalosukuisten naidessa rikkaan, mutta alempisäättyisen tyttären.⁶⁵

---

61 Numa Denis Fustel de Coulanges, *La Cité antique. Étude sur le culte, le droit, les institutions de la Grèce et de Rome.* Douzième édition. Paris 1888. s. 283-, 321-.

62 Ibid., s. 325-326.

63 Ibid., s. 294.

64 Ibid., s. 312-313.

65 Ibid., s. 328-330.

Tämä Fustel de Coulangesin kaupunkivaltioiden kehitykseen liittyvä näkemys on helppo yhdistää Ranskan keskiajan historiaan. Hän jopa itse teoksessaan rinnastaa kaupunkivaltion ylimystön keskiajan lääninherroihin⁶⁶ ja klientit keskiajan maaorjiin eli rahvaaksi ja kolmanneksi säädyksi.⁶⁷ Kaupunkivaltioiden kehityksessä Fustel de Coulanges selvittää samalla Ranskan historian tapahtumia.

b. Kohti despotismia

Kumousten Fustel de Coulanges katsoo tuoneen tasa-arvon kaupunkivaltioihin. Tämän jälkeen hänen näkemyksensä yhdistyy Tocquevillen 1830-luvulla esille tuomaan pelkoon äärimmäisen keskitetyn valtiojärjestyksen vaaroista: Tasa-arvon saavuttamisen jälkeen ihmiset alkoivat käydä sotaa aineellisten etujen puolesta. Kansanvalta ei poistanut aineellista kurjuutta, vaan teki sen entistä tuntuvammaksi: valtiollisten oikeuksien tasa-arvo toi elämänehtojen eriarvoisuuden korostetusti esille,⁶⁸ ja viimekädessä tämän Fustel de Coulanges näkee turmelleen kaupunkivaltiot.⁶⁹

Vastakkain olivat rikkaat ja köyhät, jotka muodostivat omat ryhmänsä: Köyhät liittoutuivat ahneudesta, rikkaat pelostaan.⁷⁰ Rikkaiden ollessa vallassa kansanvallasta tuli häikäilemätöntä harvainvaltaa, köyhien kansanvallasta taas tyrannivaltaa. Rikkaat, jotka kunnioittivat valtiollisia oikeuksia, olivat uskollisia tasavallalle, mutta köyhät, jotka niitä vähemmän kunnioittivat, valitsivat tyrannin. Puolueet olivat vuorotellen vallassa. Takavarikointia seurasi aina uuden hallinnon aikana omaisuuden palauttaminen. - Tämän lopputuloksena Fustel de Coulanges näkee Alexis de Tocquevillen tapaan despotismin. Jotta valta ei vaihtuisi ja oman hallinnon tulokset kumoutuisi, keksi köyhä luokka saattaa voimaan yksinvaltaisen hallintojärjestelmän.

Tyranniksi pääsemisen keinona on Fustel de Coulangesin mukaan suuren joukon luottamuksen saavuttaminen. Sen luottamus taas saavutetaan hänen mukaansa parhaiten julistautumalla rikkaiden viholliseksi.⁷¹ Näin tulivat kaupunkivaltiot poliittisen kehityksen päätepisteeseen, despotismiin. Sen sisällä jatkunut kamppailu taas johti koko kaupunkivaltiojärjestelmän katoamiseen.

---

66 Ibid., s. 283.

67 Ibid., s. 307. Klientti oli Roomassa riippuvainen patriisiherastaan, jolta sai oikeusapua ja suojaa. Vastapalvelukseksi klientti antoi patriisilleen taloudellista apuaan.

68 Fustel de Coulanges 1888, s. 397-398.

69 Ibid., s. 403.

70 Ibid., s. 401-402.

71 Ibid., s. 404.

c. Päämääränä ylimystön valta

Kaupunkivaltiojärjestelmä katosi Rooman ne valloittaessa. Rooma osasi käyttää valtapolitiikassaan hyväkseen kaupunkivaltioiden rikkaiden ja köyhien välistä taistelua.⁷² Valloituksen ydin olikin Fustel de Coulangesin mukaan se, että kaupunkivaltioiden ylimykset käänsivät katseensa Rooman puoleen ja ottivat sen suojelijakseen.⁷³ Ylimystö tahtoi Rooman valtaa ja kansanpuolue vastusti. Ylimystö voitti ja Rooma sai ylivallan.⁷⁴

Fustel de Coulangesin näkemys kaupunkivaltioiden kehityksestä on hyvin lähellä Ranskan keskiajan kehitystä. Halusi Fustel de Coulanges kirjoituksillaan vaikuttaa politiikkaan tai ei, hänen teoksensa poliittiseksi sisällöksi jää se, että lisääntyvä kansanvalta johtaa lopulta despotismiin ja mahdollisesti koko Ranskan katoamiseen. Tämä pelko yhdistää Fustel de Coulangesin edelleen Gobineauhon.

Itse Rooman valtaan Fustel de Coulanges suhtautui myönteisesti. Hän ylisti sen valtiomiestaitoa mahtivaltion yhdistäessä kaupunkivaltioita itseensä.⁷⁵ Toiseksi Rooman kansalaisuudesta tuli kaupunkivaltioiden asukkaille tavoittelemisen arvoinen asia. Kansalaisuus merkitsi Rooman paitsi kansalaisen velvollisuuksia, myös oikeuksia.⁷⁶ Rooman Fustel de Coulanges toteaa yksiselitteisesti olleen ylimysvaltainen.

Ylimystön vallan Fustel de Coulanges toteaa myös säilyneen Roomassa pitempään kuin missään muualla. Vaikka kansanvalta pääsi lopulta voitolle Roomassakin, jäi hallinnon perustaksi ylimystön hallituksen menettelytavat ja hienoudet.⁷⁷ Lisäksi rikkaiden ja köyhien välinen taistelu ei milloinkaan Roomassa muodostunut niin hurjaksi ja väkivaltaiseksi kuin muualla. Rooman alhaiso kieltäytyi uskomasta, että tyrannit uudistuksineen työskentelisivät sen hyväksi. Näin Fustel de Coulanges katsoo ylimystön vallan säilyneen Roomassa. Kansanvaltaisista laeista huolimatta syntyi aatelisto, jonka kaikkivaltias kansa salli nousta itseään⁷⁸ korkeammalle asettumatta milloinkaan sitä vakavasti vastustamaan.

Kokouksissa jaettiin äänät rikkauden mukaan. Varallisuuseroja ei oikeudellisesti tehty, mutta tosiasiallisesti köyhien ryhmittymäl-

---

72 Fustel de Coulanges 1888, s. 435.

73 Ibid., s. 439.

74 Ibid., s. 440.

75 Ibid., s. 424.

76 Ibid., s. 447.

77 Ibid., s. 436.

78 Ibid., s. 438-439.

79 Ibid., s. 437.

lä oli vain neljä ääntä ja rikkailla maanomistajilla 31.⁷⁹ Senaatin jäsenet oli valittu eliniäksi ja usein se täydensi itse itsään. Rooman tuhoutumista Fustel de Coulanges ei käsitellyt.

Fustel de Coulangesin teosten poliittisena päämääränä on puolustaa ylimystön valtaa ja sen esikuvaksi hän ei Gobineaua, Renanin tai Tocquevillen tapaan tuonut germaanisuuutta, vaan osin Gobineauinkin hyväksymän roomalaisuuden. Ensisijaisesti Fustel de Coulanges vastustaa 1848 vallankumouksen periaatteita, joiden hän näkee johtavan Tocquevillen 1830-luvun lopun mielipiteiden mukaisesti rahvaan vallan kautta despotismiin, ja tukee ylimystön valtaa. Toissijaisesti hän antaa tukensa roomalaisuudella Napoleon III:lle, sillä germaanisuteen vetoaminen olisi ollut keisarin vallan vastaista. Roomalaista hallintomallia hän tarjoaa hallintomalliksi ja se tulisi hänen mukaansa myös rahvaan hyväksyä. Nämä Fustel de Coulangesin näkemykset⁸⁰ tukevat hänen myöhemmin 1870-luvulla esittämiään mielipiteitä.

5.4.2. Geffroy: Roomalaisuus perusta Napoleonin vallalle

Keisarikunnan alkuaikana kirjoittanut historioitsija Mathieu August Geffroy (1820-1906) puolusti aristokratian ja Napoleon III:n valtaa. Vuonna 1852 hänet nimitettiin Bordeaux'n yliopiston professoriksi ja edelleen 1864 professoriksi Pariisiin. Hänen teoksensa *Les origines de la formation de l'Europe moderne* (1852) voidaan nähdä keisarikunnan yhtenäisyyden puolustukseksi: Roomalaisuuden avulla hän halusi puolustaa Napoleon III:n valtaa ja germaanisuu- den avulla aristokratian asemaa Ranskassa.

Geffroyn mukaan menneisyyden tutkimus on hyödyllistä, koska sen avulla voidaan tehdä tulevaisuutta koskevia johtopäätöksiä. Perustana Ranskalle ja koko Euroopan kehitykselle hän näkee roomalaisuuden. Roomalaisuus,⁸¹ kristinusko ja germaanisuus yhdistyvät Euroopan kehityksessä.

Ranskan kaupunkien vapaudet Geffroy yhdistää juuri roomalaisuuteen ja edelleen maan provinssien vapauteen. Roomalainen oikeus ei hävinnyt keskiajalla, vaan se pysyi keskeytyksettä voimassa läpi keskiajan. Rooma itse kuitenkin tuhoutui - ja aristokraattisen Geffroyn mielestä juuri oman liberaalisuutensa kohtuuttomuuteen

---

80 Fustel de Coulangesin on katsottu antaneen tukensa roomalaisuudelle myös väitöskirjassaan Polybe (1858), jossa hän puolustaa autoritääristä hallintoa kreikkalaisia itsenäisyystaistelijoita vastaan. (Numa Denis Fustel de Coulanges, Polybe. Amiens 1858. s. 1-3 ja 104.) Tämän ovat todenneet myös Alpatov ja Monod. (Alpatov, *Les idées politiques de Fustel de Coulanges. Questions d'Histoire, No 5, 1948, Moscou. s. 133-134; ja Gabriel Monod, Fustel de Coulanges. Revue historique. No 9-12 1889. s. 279.*)

81 M.A. Geffroy, *Les origines de la formation de l'Europe moderne. Bordeaux 1852. s. 4.*

sekä alueelliseen laajuuteensa.⁸²

Ranskassa yhtenäisyyden toteutti ensimmäisenä roomalaisuus, joka ei karkoita itsestään erilaisuutta, vaan hyväksyy sen modernin valtion perustaksi. Tällä Geffroy haluaa painottaa sekä frankkien että gallien muodostamaa kansallista yhtenäisyyttä Napoleonin keisarikunnan perustana - roomalaisuuden periaatteiden hän näki innoittaneen myös Napoleon I:stä.⁸³ Omana aikanaan Geffroy näkee juuri Ranskan roomalaisuuden jatkajana Euroopassa.⁸⁴ - Germaanisuu-
den Geffroy katsoo tuoneen Eurooppaan ritarikuntien sankaruu-
den, feodaalisen uhrautuvaisuuden sekä Geffroyn⁸⁵ omana aikana huonosti tunnetut lojaalisuuden ja kunnian tunteet.

Geffroyn tapaan roomalaisuutta puolusti myös Louis Veuillot, joka kuitenkin hyökkäsi voimakkaasti germaanisuu-
den vastaan. Hän näki roomalaisuuden vastakohtana kauhistuttavalle germaaniheimojen korruptoituneelle sekoitukselle.⁸⁶ Katolisen⁸⁷ Veuillot painotti uskonnon kasvun merkitystä keskiajan alussa.⁸⁸

Myös Bourbonien vallanperijä Chambord kirjoitti edelleen kunin-
kaan vallan puolesta. 1851 hän painotti kuninkaan vallan perinnöl-
lisyyttä, minkä hän näki vallan horjumattomuuden ehtona.⁸⁹ Hän
katsoi monarkian olevan vuosisatojen työn tulos ja totesi, että
keisarikuntakaan ei voi olla olemassa ilman monarkian perinnettä.
Chambord painotti monarkian tehneen Ranskan suuruuden, voiman ja

---

82 Ibid., s. 7 ja 11.

83 Ibid., s. 8.

84 Ibid., s. 18.

85 Ibid., s. 12-13. Geffroy puolusti sekä roomalaisuutta että germaanisuu-
den myös teoksessaan Histoire des états scandinaves. Paris 1851. Yleisesti pohjoisessa kuningas ei Geffroyn
mukaan ole tuhonnut aristokratiaa, vaikka kansalliskokoukset
Tanskassa unohtuivatkin. Omana aikanaan hän toteaa Tanskan,
Ruotsin ja Norjan olevan jo lähellä todellista edustuksellista
hallintoa. Kahdessa ensinmainitussa on perustuslaillinen
monarkia, Norjassa taas tasavalta. (Geffroy 1852, s. vii-
viini). Roomalaisen keskittämisen Geffroy katsoo tulleen poh-
joiseen kristinuskon mukana. Sen ensimmäinen ilmentymä oli
Kalmarin Unioni. Oman aikansa skandinavismien hän näkee paluuna
vanhaan veljelliseen liittoon ja yhden kuninkaan alaisuuteen.
(Geffroy 1852, s. viii ja 165).

86 Louis Veuillot, Le Droit du seigneur au moyen âge. Paris 1854.
s. 2.

87 Digeon 1959, s. 117.

88 Veuillot 1854, s. 75.

89 Le Comte de Chambord, Manifestations et programmes politiques
(1848-73). Paris 1873. s. 16

yhtenäisyyden.⁹⁰ Kaksi vuotta myöhemmin hän⁹¹ lupasi vallan desentralisointia provinssihallinnon pohjalta,⁹² mitä on pidettävä myönnytyksenä germaanisuuksi puolustaneelle aristokratialle. Luonnollisesti Chambord⁹² piti edelleen kiinni perinteisestä, ajan pyhittävästä monarkiasta.

5.4.3. Littré: Feodalismi edusti tasavaltaa

Tasavaltalainen⁹³ Emile Littré (1801-81) oli lääketieteen tutkija, filosofi, kielitutkija ja poliitikko. Myöhemmin, 1871 hänet valittiin Ranskan III tasavallan kansalliskokouksen jäseneksi ja 1875 senaattiin. Hän käsitteli gallit-frankit -kysymystä 1867 teoksessaan *Etudes sur les barbares*. Frankkien ja gallien kysymystä tärkeämpää Littrélle on kuitenkin selvittää teoksessaan kulttuurin, kirjallisuuden, filosofian, tieteiden ja taiteiden kehitystä.

Littrén mukaan barbaarien tunkeutuminen roomalaiseen maailmaan antoi kehityssysäyksen sen rappeutuneelle monarkialle. Samalla se loi uuden poliittisen järjestelmän.⁹⁴ Tämän pohjalta Littré jakaa Ranskan historian kahteen osaan: feodalismiin ja monarkiaan.⁹⁵ Keskiajan feodalismia hän vertaa eräänlaiseen tasavaltaan, jonka moninaisia ryhmittymiä rajoitti ulkoinen riippuvuus.⁹⁶

Germaanit eivät Littrén mukaan tuoneet länteen uutta Germaniaa, sillä Rooman keisarikuntaan tulleet uudet väestöt olivat puolivillejä. Hän näki myös molemmat, sekä gallit että germaanit, arjalaisen rodun jäseninä. Hänen mukaansa mikään ei keskiajalla ennustanut, että nämä väestöt eräänä päivänä nousisivat inhimilliseen sivistykseen.⁹⁷ Tässä Littré ottaa kantaa rotuajattelua ja keskiajan rotuominaisuuksien vaikutusta vastaan.

5.5. Germaanisuus yhdistettiin Englantiin ja Saksaan

Englanti herätti mannermaan intellektuaalien kiinnostuksen 1800-luvulla. Syynä tähän oli Charles E. McClellandin mukaan se, että

---

90 Le Comte de Chambord, Kirjoitus 6. fevrier 1853. Teoksessa *Mes Idées*. Paris 1872. s. 21.

91 Le Comte de Chambord, 12 juin 1855. Teoksessa *Mes Idées*. Paris 1872. s. 22.

92 Chambord 1873, s. 17.

93 Digeon 1959, s. 86.

94 Emile Littré, *Etudes sur les barbares*. Paris 1867. s. 446.

95 Ibid., s. 450.

96 Ibid., s. 448.

97 Ibid., s. xxix-xxx.

Englannin katsottiin symboloivan politiikassa liberaalia perustuslakia, tieteissä empirismiä ja johtavaa asemaa kaupan sekä teollisuuden kehityksessä. Huomattava oli myös Englannin kirjallisuus. Näitä käsityksiä tukevat tässä tutkimuksessa esille tulleet mielipiteet saarivaltakunnasta.

Vuosisadan alun liberaalit ja II keisarikunnan aristokraatit näkivät hallinnollisena ihanteenaan Englannin. François Guizot piti luennoissaan saarivaltiota sosiaalisesti täydellisenä sekä ihaili sen historiallista kehitystä ja tiedettä.⁹⁹ 1849 hän tuo esille Englannin perustuslaillisen monarkian myös hallinnollisena ihanteenaan. Siinä ovat hänen mukaansa kuninkuus ja aristokratia alkuperäisinä voimina, joiden hallinnossa englantilaiset kaupungit ovat vähitellen lisänneet valtaansa ja saavuttaneet sen, mikä niillä 1800-luvulla oli. Kolme voimaa, kuninkuus, aristokratia sekä kaupungit olivat Guizot'n mukaan kykeneviä johtamaan yhteiskuntaa.¹⁰⁰

Hallintoihanteensa näkivät Englannissa myös sekä Renan että Tocqueville. Renanin mukaan yksin Englannissa oli feodalismi kantanut hedelmää tuottaen parlamentaarisen hallinnon ja vallanjanon. Ranskassa tämä ei ole toteutunut, sillä Filip Kauniista alkaen Ranska on edustanut roomalaista hallintoihannetta ja kamppailut paikallishallintoa ja provinssien vapautta vastaan.¹⁰¹ Tocqueville näki Englannin hallinnon perustana aristokratian. Keskiajalla eurooppalainen aateli oli syntyperäinen kasti,¹⁰² joka kuitenkin on¹⁰³ muuttunut samoiksi ihmisiksi kuin muutkin yhteisönsä jäsenet.

Yleisesti kaikki syntyperäisen aatelin ulkopuolella olevat ovat jääneet alistetuiksi ja suljetun aatelissäädyn ulkopuolelle, mutta Englannissa tämä syntyperäisyys on onnistuttu murtamaan ja aatelista on tullut aristokratia. Englannissa aateli ja rahvas ovat samoissa tehtävissä eikä rahvasta enää ole.¹⁰⁴

Myös Gobineau ihaili Englantia, mutta ei hallinnon, vaan sen rodullisen perimän pohjalta. Rotujen eriarvoisuutta käsittelevässä teossarjassaan hän katsoo, että puhtaita germaaneja on enää jäljellä Englannissa sekä Belgiassa ja Hollannissa. Ranskassa hän katsoi puhtaita germaaneja löytyvän enää ainoastaan maan luoteiso-

---

98 Charles E. McClelland, *The German Historians and England: A Study in Nineteenth Century Views*. Cambridge 1971. s. 4.

99 Guizot 1835/I, s. 13-14.

100 Guizot 1849, s. 117.

101 Renan 1947, *Philosophie*, s. 38.

102 Tocqueville 1856, s. 128.

103 *Ibid.*, s. 23.

104 *Ibid.*, s. 128-130.

105 Gobineau 1853-55/IV, s. 184 ja 240-241.

sista.¹⁰⁵

Sen sijaan kreivi Montlosier oli suhtautunut Englantiin kielteisesti. Hän piti saaren asukkaita ilmaston vuoksi apaattisina ja tarmottomina sekä hitaina seuraamaan muualla maailmassa tapahtuvaa kehitystä. Hän katsoi saaren lakien, tapojen ja instituutioiden olevan alkuperältään vieraita ja muualta tuotuja. Tämän vuoksi Englannin sosiaalinen järjestelmä, joka Ranskassa tuhoutui 1789, tuhoutui Englannissa jo paljon aikaisemmin. Saarivaltion aateli antoi periksi porvaristolle heti ensimmäisestä iskusta alkaen ja luopui siten omasta olemassaolostaan.¹⁰⁶ - Kuitenkin Montlosier näki Englannin uhkana. Hänen huolenaiheenaan oli sen merivalta, jonka turvin se oli hankkinut vaikutusvaltaa Aasiassa ja Afrikassa sekä uhkasi Montlosier'n mukaan Eurooppaa. Tämä uhka ei kohdistunut vain Euroopan maiden taloutta, vaan myös niiden turvallisuutta ja rauhaa kohtaan.¹⁰⁷

Vaikka poliittisen järjestelmän osalta germaanisuuden ihailu yhdistyi Englannin parlamentarismiin, myös Madame de Staëlin aloittama saksalaisuuden ihailu jatkui. Sen perustana ei kuitenkaan ollut enää Saksan ruhtinaskuntajärjestelmään sidottu federalismi, vaan saksalaisen kulttuurin arvostaminen. Ilmeisesti usko Saksan pienvaltiojärjestelmään oli vuosisadan alkupuolen aikana heikentynyt. Sitä ilmentänevät esimerkiksi Tocquevillen mielipiteet, joiden mukaan alkuperäisten germaanisten tapojen löytyminen hänen aikansa Saksasta on poikkeuksellista ja vähäistä. Niitä on 1700-luvun lopulla esiintynyt enää vain Reinin varrella.¹⁰⁸ Valta oli kokonaisuudessaan jäänyt harvojen aatelissukujen käsiin.¹⁰⁹

Saksalaisuuden arvotus kohdistuikin siis kulttuuriin. Claude Digeon toteaa esimerkiksi Renanin, Hippolyte Tainen ja Littrén nähneen Saksan älyllisenä mallina muulle Euroopalle.¹¹⁰ Taine ylisti hänen mukaansa saksalaisia filosofejaa¹¹¹ ja Micheletille¹¹² toiminta Saksaa vastaan oli toimintaa tulevaisuutta vastaan. Saksan erityisenä ominaisuutena tasavaltalainen Michelet näki epäitsekkyuden, joka oli keskiajan kommuunin (eli tasavallan mallin) perusta. Etenkin Ernest Renan oli saksalaisen kulttuurin ja tieteen suuri ihailija. Nuoruusvuosiaan (1845) käsittelevissä muistelmissaan hän kertoo tutustuneensa Saksaan ja vertaa sitä

---

106 Montlosier 1814/III, s. 162.

107 Ibid., s.

108 Tocqueville 1856, s. 37-38.

109 Ibid., s. 378-348.

110 Digeon 1959, s. 42.

111 Ibid., s. 41.

112 Ibid., s. 129.

113 Ernest Renan, Souvenirs d'enfance et de jeunesse. Oeuvres

temppeliin astumiseen.¹¹³ Myös yliopistoperinteen hän näkee jatku-
neen parhaimmillaan Saksassa. Samalla hän toteaa saksalaisuuden
säilyneen myös Ranskassa alunperin saksalaisessa Strasbourgissa.
Se edustaa jäännöstä antiikin provinssien instituutioista, jotka
vaikuttavat edullisesti älylliseen kulttuuriin.¹¹⁴

Myös historioitsija Edgar Quinet (luku 6.3.) ihaili 1834 Saksaa,
jota piti kiistatta tietellisimpänä ja vapaimpana uudistajana.¹¹⁵
Neljä vuotta myöhemmin Quinet toteaa Saksassa tapahtuvan syvälli-
sen vallankumouksen, joka ei ole lainkaan sukua Ranskan ja Englan-
nin kumouksille. Mutta sitä on yhtä mahdoton kieltää ja sen tulok-
set ovat samanlaisia. Saksan vanha perimä hajoaa ja uusi tulee
esille kuin muurinmurtaja. Tämä kumous tapahtuu ajatuksissa ja
filosofiassa.¹¹⁶

Saksalaisuudessa Preussia ihaili etenkin Gobineau, sillä juuri
se edusti hänelle hänen oppinsa mukaista hallitsijan ja aatelin
vallankäyttöä.¹¹⁷ Preussia ihaili myös Edmond About, joka 1860
totesi Preussiin henkilöityvän Saksan taloudellisen, perustuslail-
lisen monarkian ja germaanisen vapauden kehityksen.¹¹⁸

Kielteisesti Saksasta kirjoitti esimerkiksi François Guizot. Hän
piti sen kehitystä hitaana ja myöhäisenä, mutta tunnusti hänkin
Saksan älyllisen voiman. Hän erottikin toisistaan Saksan tieteen
ja yhteiskunnallisen kehityksen. Erityisesti hän mainitsi saksa-
laisen hengen aktiivisuuden filosofiassa, historiassa, kirjalli-
suudessa ja runoudessa.

---

complètes. Edition définitive établie par Henriette Psichari.
Paris 1947. Tome II. s. 915.

114 Ernest Renan, Les études savantes en Allemagne. Oeuvres com-
plètes. Edition définitive par H. Psichari. Tome I. Paris 1947.
s. 186.

115 Edgar Quinet, L'Allemagne et la révolution. Paris 1832. s. 3.

116 Edgar Quinet, L'Allemagne. RDM, tome VIII. (15 octobre 1836),
s. 172-. Lisäksi esimerkiksi Charles Dédéyan toteaa kirjailija
Victor Hugon ja Quinet'n ihailleen Saksaa. Hugo katsoi Saksan
historian vastaavan vanhan Germanian luonnetta täydellisesti.
Englannissa saksilaiset ja germaanit olivat sekoittuneet ja
hän katsoi Saksan jakavan Shakespearen Englannin kanssa.
Kaarle Suuren Saksa taas jakoi Ranskan kanssa. (Charles
Dédéyan, Victor Hugo et l'Allemagne I, (1848-1885) Paris 1977.
s. 157 ja 162).

117 Joseph Arthur de Gobineau, Institutions politiques de la
Prusse. Revue nouvelle. Tome XIII, 1847. s. 454 ja Michael
Biddis, Father of Racist Ideology. The Social and Political
Thought of Count Gobineau. New York 1970. s. 22 ja 25.

118 Edmond About, La Prusse en 1860. Paris 1860. s. 13.

119 Guizot 1835/I, s. 16-17.

Mielenkiintoista on myös se, että Gobineau kielsi puhtaan arjalaisuuden Preussia lukuunottamatta saksalaisilta.¹²⁰ Samoin Edgar Quinet oli alkanut jo 1830-luvun loipulla suhtautua epäillen Saksaan. Hän katsoi sen tieteen lumovan aluksi, mutta paljastuvan sitten hajoavaksi rakennelmaksi. Saksalainen tiede ei hänen mukaansa ollut riittävän realistisella pohjalla.¹²¹

5.6. Germaanisuus Englannissa

5.6.1. Instituutiot germaanivalloituksen tulosta

Germaanien ihailu ei ollut ominaista ainoastaan Ranskalle, vaan useimmille Euroopan maille 1800-luvun alun Euroopassa. Gallian lisäksi germaaniheimojen nähtiin valloittaneen esimerkiksi Espanjan, Italian ja Itävalta-Unkarin alueet sekä Englannin.¹²² Englannissa uskottiin keskiaikaiseen anglo-saksien valloitukseen, jonka tuloksena kansa ei kuitenkaan Ranskan tapaan ollut jakaantunut kahteen eri rotuun, vaan alempi, kelttiläinen rotu, oli anglo-saksien valloituksessa kadonnut kokonaan. Näin Englannin oman ajan kansa kuten myös aristokratia nähtiin kokonaisuudessaan germaanisena.

Lisäksi toisin kuin Ranskassa historioitsija Donald A. White katsoo, että Englannin aateli pyrki välttämään uskomuksia kansalaisryhmien jakaantumisesta eri rotuihin.¹²³

Donald A. Whiten mukaan anglo-saksien valloitus oli tullut Englannissa keskustelun aiheeksi 1600-luvulla. Tuolloin germaanisesta perintöä käytettiin eräissä tapauksissa vastustettaessa kuninkaan erivapausvaatimuksia.¹²⁴ Myös Englannissa germaanisuus merkitsi hajautettua valtaa ja roomalaisuus keskitettyä.¹²⁵ Asia oli myös esillä Tanskan vaadittua kalastusoikeutta Englannin kalastusalueilla vanhaan valloitukseensa vedoten. 1600- ja 1700-luvun vaihteessa anglo-saksien hyökkäykseen suhtauduttiin Englannissa kokonaisuudessaan kielteisesti, koska sakseja pidettiin valloittajina.

Germaanisuus-suuntauksen katsotaan Englannissa varsinaisesti

---

120 Gobineau 1853-55/I, s. 104 ja Gobineau 1853-55/II, s. 563.

121 Quinet, L'Allemagne, RDM 1836, s. 180.

122 Thierry 1880, s. 156, Augustin Thierry, Histoire de la conquête de l'Angleterre par les normands. Dixième édition. Paris 1856. s. 40. ja Maxim Deloche, Du principe des nationalités. Paris 1860. s. 57 ja 73.

123 Donald A. White, Litus Saxonicum. The British Saxon Shore in Scholarship and History. Madison 1961. s. 42.

124 Ibid., s. 2.

125 Dorothy Whitelock, The Beginnings of English Society. London and Aulesbury 1952. s. 15.

alkaneen John Wittakerin teoksesta *History of Manchester* (1771-1775). Siinä hän väitti, että kaikki Englannin instituutiot kuten parlamentti, feodalismi ja siviilivapaus olivat keskiaikaisen germaanivalloituksen tulosta.¹²⁶

5.6.2. Turner: Normannivalloitus aatelin vallan perustana

Englannin kansan perusta nähtiin kokonaisuudessaan germaanisena. Sekä aatelisto että keskiluokka polveutuivat anglo-sakseista. Mutta Englanti joutui myös toisen germaanivalloituksen kohteeksi, sillä normannit valtasivat sen 1066. Englannissa keskustelu tiivistyi normannivalloituksen ympärille: Oliko sen vaikutuksesta syntynyt maahan aristokratia, vai oliko normannien valloitus vain vahvistanut maan vanhaa germaanista perimää. Ensinmainitulla kannalla olivat aateliset, jälkimmäisellä keskiluokka.

Donald A. Whiten mukaan Sharon Turner aloitti keskustelun germaanisuudesta Englannissa 1800-luvulla.¹²⁷ Turner jakoi ihmiskunnan sivistyneisiin nomadeihin ja villeihin barbaareihin. Näistä ensinmainituilla oli edellytykset luoda heti olemassaolonsa alusta poliittinen järjestelmä,¹²⁸ jonka perustana on vapaus. Näiden, germaaniensa, päälliköillä ja papistolla ei ollut liikaa valtaa.¹²⁹

Germaanisuuden toivat Englantiin Turnerin mukaan anglo-saksit, jotka perustivat saarelle germaanisen valtion.¹³⁰ Tämä valtio kuitenkin rappeutui aina siihen asti, kunnes toinen germaanihyökkäys eli normannien valloitus tapahtui. Se oli anglosakseille kuin moraalinen maanjäristys ja se sai rodut uudelleen aktiivisiksi sekä aloitti uuden kehityksen kauden. Uusi valloitus ei Turnerin mukaan vähentänyt englantilaisten vapauksia, vaan perusti saarivaltioon voimakkaan ja aktiivisen aristokratian sekä vapauden. Kuninkaan asemasta tuli rajoitettu.¹³¹ Myös vanhat rodut parani-
vat.¹³²

Normannivalloitus toi Englantiin Turnerin mukaan hämmästyttäviä

---

126 Barnes 1963, s. 184.

127 Donald A. White, *Changing views of The Adventus Saxonum in the Nineteenth and Twentieth century English Scholarship*. *Journal of the History of Ideas*, XXXII/4 (1971), s. 585-586.

128 Sharon Turner, *The History of England*. Vol. 1. The sixth edition. London 1839. s. 9.

129 *Ibid.*, s. 17-18.

130 *Ibid.*, s. 72.

131 *Ibid.*, s. 137-138.

132 *Ibid.*, s. 73.

parannuksia, jotka anglo-sakseilta olivat puuttuneet.¹³³ Normanni-valloituksella ja sen seurauksilla Turner halusi vahvistaa aatelin asemaa keskiluokkaa vastaan. Hänen teoriassaan vanha anglo-saksinen rotu vastasi poliittisesti Ranskan gallo-roomalaista rotua eli kolmantta säätyä ja normannien jälkeläiset vastasivat frankkiaateelistoa.

5.6.3. Kemble: Hallituksen valta on germaanista

Englannin vallitsevan järjestelmän ja kuninkaanvallan puolesta puhui John Mitchell Kemble (1807-57). Hän oli opiskellut Saksassa ja omaksunut saksalaisen historiantutkimuksen metodeja.¹³⁴ Kirjansa *The Saxons in England* Kemble omisti Englannin kuningattarelle, joka vallankumousten keskellä istuu vakaalla valtaistuimellaan, sekä periaatteille, jotka ovat antaneet kuningattarelle kuningaskunnan, joka on ensimmäinen Euroopan maista.¹³⁵

Toisin kuin Turner Kemble kiinnitti huomionsa anglo-saksien valloitukseen. Hänen mukaansa anglit, saksit ja friisit muuttivat Brittein saarille vuosien 200-450 aikana.¹³⁶ Merkittävä osa germaaneista muutti saarelle Rooman sotilaina ja näin he palvelivat Englannissa saaren asukkaiden turvana. Englannin¹³⁷ ja mantereen asukkaiden Kemble näkee olleen liitossa keskenään.¹³⁷ Saksien ja brittien välillä ei Kemblen mukaan ollut pitkiä taisteluita, kuten hänen oman aikansa historiankirjoitus väitti.¹³⁸ Toiseksi saksien alaisuuteen jääneiden brittien asema oli hyvä.¹³⁸ Kuitenkin Kemble vakuuttaa syntyneessä yhteisössä vallinneen eriarvoisuuden saksien ja brittiläisten välillä, sillä germaanit veivät mennessään saarelle kuten kaikkiin muihinkin valloittamiinsa maihin riippuvaisuussuhteensa.¹³⁹ Valloituksen tuloksena Englantiin syntyi uusi yhteiskunta, joka perustui germaanien tapoihin.¹⁴⁰

Kemble halusi teeseillään painottaa kehityksen jatkuvuutta sekä kieltää äkillisen, kehityksen keskeyttäneen valloituksen tapahtuneen. Mielipiteillään brittien hyvästä asemasta sekä Englannin vallitsevan järjestelmän sopivuudesta saarivaltion asukkaille hän halusi tukea maansa aristokratian ja kuninkaan johtamaa hallintojärjestelmää. - Myöhemmin Kemblen teoksia käytettiin hyväksi mm.

¹³³ Ibid., s. iv.

¹³⁴ Donald A. White 1971, s. 586-587.

¹³⁵ John Mitchel Kemble, *The Saxons in England*. London 1849. s. v. ja Donald A. White 1971, s. 587.

¹³⁶ Ibid., s. 6.

¹³⁷ Ibid., s. 12 ja 14.

¹³⁸ Ibid., s. 19.

¹³⁹ Ibid., s. 35-36.

¹⁴⁰ Ibid., s. 268.

saksalaisessa¹⁴¹ nationalismissa osoittamassa germaanisen rodun merkitystä.

5.6.4. Freeman: Normannivalloitus vahvasti Englannin germaanisuutta

Historioitsija R.J. Whiten mukaan normannivalloitus liittyi Ranskan keskustelun tapaan keskiluokan nousuun poliittiseksi voimaksi.¹⁴² Englantilainen historioitsija M.E. Bratchel jakaa historioitsijat kahteen ryhmään. Toiseen kuuluvat painottavat historiassa jatkuvuutta ja kehitystä (kuten Kemble edellä), toiset taas näkevät katkokset eli vallankumoukset kehityksen edellytyksenä.¹⁴³ Englantilaisen keskiluokan ja alemman aatelin whig -puolue alkoi vaikuttaa 1700-luvun alkupuolella. Se näki¹⁴⁴ vallankumoukset ja valloitukset ehtona vapauksien kehittymiselle.

Tärkeäksi Normannivalloituksen ja germaanisten periaatteiden korostajaksi keskiluokan kannalta tuli Englannin historiantutkimuksen ns. Oxfordin koulukunta. Sen pääedustajat olivat koulukunnan perustajana pidetty Edwin Guest sekä Edward Freeman, J-R. Green ja William Stubbs. He painottivat Englannin olevan germaaninen ja niin muodoin germaaniset instituutiot oli pidettävä yllä. Heidän mukaansa normannivalloitus ei perustanut Englantiin uutta aristokratiaa, vaan vahvasti koko Englannin kansan germaanisista perimää.

M.E. Bratchelin mukaan Edward August Freeman (1823-92) oli radikaali ja demokraatti. Montesquieun tapaan Freeman näki vanhan Germanian demokratian ensimmäisenä kotina,¹⁴⁵ ja poliitiikassaan Freeman vaati Englannin pienten kaupunkien aseman parantamista. Englanti jakaantui kolmeen ryhmään: suuriin kaupunkeihin, pieniin kaupunkeihin ja maaseutuun. Näillä kaikilla oli Freemanin mukaan omat etunsa ja hän vaati pienten kaupunkien aseman tunnustamista, koska niillä hänen mukaansa oli liian vähän edustajia maan hallinnossa.¹⁴⁶

Freemanin mukaan Englannin ja muiden maiden germaaniset instituutiot eivät ole ainoastaan spekulatiivisia kohteita, vaan tiiviisti sidoksissa oman ajan poliittisen olemassaoloon. Hän painottaa poliittisuuden liittyvän rodun ensimmäisiin periaatteisiin. Niin

---

141 Barnes 1963, s. 218.

142 R.J. White, A Short History of England. Cambridge 1967. s. 41.

143 M.E. Bratchel, Edward August Freeman and The Victorian Interpretation of the Norman Conquest. 1969. s. 12-13.

144 R.J. White 1967, s. 41.

145 Bratchel 1969, s. 32.

146 Edward August Freeman, Parliamentary Reform. London 1859. s. 12.

kauan kuin puhutaan anglo-sakseista, on vapaus ollut aina orjuutta vahvempi ja suvaitsevaisuus suvaitsemattomuutta vahvempi. Freemanin mukaan todellinen liberaali konservatiivi on aina valmis järkeviin reformeihin. Freeman katsoi olevansa samaa koulukuntaa Augustin Thierryn ja Sir Francis Palgraven kanssa.¹⁴⁷

Bratchelin ja Frank Barlowin mukaan Freemanin normannivalloitus vahvisti aiempaa anglosaksien valloitusta ja vahvisti näin myös englantilaisten germaanista perimää.¹⁴⁸ Normannivalloitus teki englantilaiset kykeneviksi yhteistyössä kuninkaansa kanssa parlamentaarisen hallinnon perustamiseen sekä Magna Chartan ylläpitoon.¹⁴⁹

Ainoa tapa ymmärtää teutoniasutus Britanniassa on Freemanin mukaan rinnastaa se teutoniasutukseen ja frankkivalloitukseen Galliassa. Hän painotta germaanisten tapojen vaikutusta Englannissa ja germaanivalloitusten ansiosta syntynyttä mannerta puhtaampaa germaanista kulttuuria ja rotua.¹⁵⁰ Vaatimuksia roomalaisuuden aseman lisäämisestä Englannin politiikassa Freeman piti epärealistisina.¹⁵¹

Tärkeimpänä germaanisisuuden korostajana Englannissa pidetään Oxfordin piispaa, William Stubbsia (1825-1901). Kirjassaan *Select Charters and Other Illustrations of English Constitutional History* (1870) hän painottaa Englannin kansan germaanista alkuperää. Perustana tälle hän näki anglien, saksien ja juuttien valloitukset. Valloittajat perustivat Englantiin vapauteen perustuvat instituutiot.

Stubbs piti Englannin valloittaneita germaaneja puhtaimpina germaaneina, jotka olivat vähiten saaneet roomalaisia vaikutteita. Heistä tuli englantilaisten esi-isien päähaara. Stubbsin mielestä oli tarpeetonta olettaa roomalaisen ja brittiläisen veren sekoittamisen vaikuttaneen englantilaisten kansalliseen identiteettiin. Koko Englannin sisäinen historia osoittaa erehtymättömästi maahanmuuttajien teutonisten instituutioiden perintöä.¹⁵²

Teutonien osuus Englannin historiassa oli Stubbsin mukaan verrattavissa frankkeihin Ranskassa ja gootteihin Espanjassa. Mutta hänen mukaansa sekä frankit että gootit järjestivät hallintonsa

---

147 Edward August Freeman, *The Growth of the English Constitution*. London 1872. s. vii-viii.

148 Bratchel 1969, s. 17.

149 Frank Barlow, *The Effects of The Norman Conquest*. s. 125 ja 148.

150 Edward A. Freeman, *Four Oxford lectures*. London 1888. s. 61-62 ja 77.

151 *Ibid.*, s. 15.

152 William Stubbs, *Select Charters and Other Illustrations of English Constitutional History*. Ninth Edition. Revised throughout by H.C. Davis. London 1957. s. 1-3.

samanaikaisesti kuin sekoittuminen roomalaisten kanssa vaikutti ja niin tulos oli eräissä tapauksissa jopa päinvastainen kuin Englannissa. Kehitys mantereella jäi kokonaisuudessaan hitaammaksi.¹⁵³ Etenkin Stubbs painotti teoksessaan Englannin parlamentarismia sekä Magna Chartaa. Hänen kirjastaan otettiin yhdeksäs painos vuonna 1913 ja sen¹⁵⁴ jälkeen kirja on vielä painettu uudelleen seitsemän kertaa.

5.6.5. Seebohm: Kelttiläisyys englantilaisten perustana

Keltit Englannin kansallisena perustana teki tunnetuksi historiankirjoittaja Frederic Seebohm. Tässä hänen merkityksensä saarivaltiolle on katsottu olleen sama kuin Fustel de Coulangesin merkitys (luku 7.) Ranskalle.¹⁵⁵ Seebohm tutki historiaa poliittisten lähtökohtiensa vuoksi. Hän toteaa kirjoittavansa paitsi taloushistorioitsijan kiinnostuksensa vuoksi, myös siksi, että näkee historian omalle ajalleen poliittisesti hyödylliseksi. Hänen mukaansa Englannin kaltaiselle talousmahdille ei ole samantekevää, perustuuko sen poliittinen järjestelmä vapauteen ja demokratiaan vai 'isännän hallintoon ja kommunismiin'. Järjestelmästä riippuu Seebohmin mukaan maan tulevaisuuden onni tai tuho.¹⁵⁶

Seebohmin mukaan ei-germaaniset elementit Englannin historiassa on selvitettävä, sillä silloin paljastuisi, että germaaneilla ei ole ollut vaikutusta Englannin kehitykseen.¹⁵⁷ Varsinaisena perustana Englannin kehitykselle Seebohm näkee saaren vanhat kelttiläiset kyläyhteisöt idässä ja heimoyhteisöt lännessä. Niiden perustalle rakentuva taloudellinen järjestelmä on hänen mukaansa kahden rodun järjestelmää vahvempi.¹⁵⁸

Nämä vapaat kyläyhteisöt heikkenivät asteittain keskiaikaiseen orjuuteen sen jälkeen, kun anglo-saksien hyökkäykset olivat päättyneet kyläalueiden valloitukseen. Orjuuden Seebohm näkee perustuneen Rooman kaupunkien orjuuteen,¹⁵⁹ vuokraviljelyjärjestelmään ja germaaniheimojen pitämiin orjiin. Näistä Englannin myöhempi

---

153 Ibid., s. 7.

154 George L. Mosse, *Toward the Final Solution. A History of European Racism.* London, Melbourne and Toronto 1978. s. 48.

155 Thompson 1962, s. 386.

156 Frederic Seebohm, *The English Village Community.* Dallas 1971. s. vii-viii.

157 Ibid., s. x.

158 Ibid., s. 440.

159 Ibid., s. 409-410.

160 Ibid., s. 411.

orjuus perustui hänen mukaansa roomalaiseen perinteeseen.¹⁶⁰ Anglo-saksien vallasta kelttiläisen maaseutuväestön vapautuminen kesti 1000 vuotta.¹⁶¹

Seebohmin ohella kelttiläisyyttä painottivat Englannin kehityksen perustana mm. H.L. Grey, H.P.R. Finberg, Eric John ja T.P. Kendvick.

5.6.6. Sisäpolitiikkaa ja ulkopolitiikkaa

Myös Englannissa germaanisuuskeskustelu on liittynyt maan keskiluokan vaatimuksiin poliittisista oikeuksista. Maa on nähty germaanisenä perustaltaan. Koska se on rodultaan germaaninen, edellyttää se myös maan poliittisilta instituutioilta alkuperäistä germaanisuuutta. Näin on painotettu myös keskiluokan sekä alemman aatelin oikeutta säilyttää asemansa aristokratian rinnalla maan poliittisessa päätöksenteossa. Samalla sen avulla on perusteltu myös kuninkaan rajoitettua valtaa.

Donald A. Whiten mukaan Englannin germaanisuus-keskustelu liittyi myös saarivaltion suhteeseen mantereeseen. Viktoriaanisen ylöpyden vallitessa haluttiin Englannin germaanisten instituutioiden selittää syntyneen eristyneenä mantereesta. Rodun puhtauden avulla osoitettiin omaa paremmuutta.¹⁶² Tätä vastaan kirjoitti 1930 E. Wingfield-Stratford väittäessään, että ilman yhteyksiä mantereeseen Englanti ei pysty puolustamaan individualismia ja itseään.¹⁶³ - Rodullista paremmuutta käytettiin myös imperialismin moraalisenä perustana. Siitä kirjoittivat mm. Charles H. Pearson, John Adam Cramb sekä A.J. Beveridge.¹⁶⁴

Anglo-saksien ja germaanivalloituksen vaikutusta ovat Englannissa tutkineet mm. R.W. Chambers, Zachary Brooke ja toisen maailmansodan jälkeen D.C. Douglas.¹⁶⁵

Myös Saksassa historiankirjoituksen avulla ratkaistiin kansallisia ja poliittisia ongelmia. Esillä oli myös kiista roomalaisen ja germaanisen perinteen säilyvyydestä, mutta sen merkitys ei ollut samassa määrin sidottu yhteiskuntaryhmien väliseen kamppailuun kuin Ranskassa tai Englannissa - tärkeämpää oli kansallisen ja valtiollisen yhtenäisyyden korostaminen. Kysymys germaanisuudesta

---

161 Ibid., s. ix.

162 Donald A. White 1971, s. 594.

163 E. Wingfield-Stratford, *The History of British Civilisation*. Second edition. London 1930. s. 118.

164 Michael Banton, *Race Relations*. London 1967. s. 46-47.

165 Dorothy Whitelock, *Changing currents in Anglo-saxon studies*. London 1958. s. 4-5.

166 Saksassa historiankirjoitus oli läheisesti yhteydessä 1800-luvun alkupuolella kansalliseen ja porvarilliseen liikkeeseen.

Historioitsijat pitivät tärkeänä aktiivista toimintaa poliit-
tisten ja kansallisten ongelmien ratkaisemiseksi. Kansallisuuden
pohjalta Saksan vapautumiseen ja riippumattomuutteen
historiankirjoituksensa avulla pyrkivät mm. August Ludvig von
Schlözer (1735-1809), Heinrich Luden (1780-1847) tai Friedrich
Christoph Schloesser (1776-1861). Porvariston etuja ajoivat
myös esimerkiksi Georg Gottfried Gervinus, Wilhelm Zimmermann
ja Friedrich Christoph Dahlmann. (Seppo Rytkönen, Saksalainen
historiankirjoitus 1800-luvun alkupuolella. Setälä, Suvanto,
Viikari, Historiankirjoituksen historia. Tampere 1983. s. 64
ja 66.)

Oikeushistorioitsijoiden keskuudessa käyty kiista pelkistyi
suurelta osin siihen, missä määrin roomalaisuus ja germaani-
suus olivat vaikuttaneet Saksan keskiajan valtiolaitoksen ja
oikeuden kehitykseen. Eli missä määrin perusta oli kansallista
ja germaanista, missä määrin vierasta ja roomalaista. Saksan
yhtenäisyyden kannalta oli tärkeää myös kysymys siitä, edisti-
kö vai estikö keskiaikaisten keisareiden politiikka saksalai-
sen yhtenäisvaltakunnan syntyä vai ei. Tältä osin kysymys
liittyi Saksan pyrkimykseen muodostua kansallisvaltioksi.

Roomalaisen oikeuden säilymistä kaupungeissa ja oikeusistui-
missa painotti mm. Friedrich Carl von Savigny (1779-1861) ja
Karl Friedrich Eichorn (1781-1854). Saksan kansallisuuskysy-
myksen kannalta tärkeä oli historiankirjoittajien jako pien-
saksalaisiin ja suursaksalaisiin. Piensaksalaiset painottivat
Saksan yhtenäisyyttä Preussin johdolla sekä Itävallan jättä-
mistä kansallisvaltion ulkopuolelle. Merkittävimmät piensaksa-
laiset olivat Johan Gustav Droysen, Heinrich von Sybel ja
Heinrich von Threitschke. (Matti Viikari, Saksalainen histori-
ankirjoitus 1800-luvun puolivälistä ensimmäiseen maailmanso-
taan. Setälä, Suvanto, Viikari, Historiankirjoituksen histori-
a. Tampere 1983. s. 85 ja 70.)

6. PORVARISTO LUOPUU ROTUTAISTELUSTA

6.1. Neljännen säädyn, työväestön, merkitys kasvaa

6.1.1. Neljäs sääty oli mukana jo vallankumouksessa

Ranskan supressa vallankumouksessa tunnettiin jo neljäs sääty eli työväestö.¹ Ensimmäisellä säädyllä oli tarkoitettu papistoa ja toisella aatelistoa. Kolmanella säädyllä esimerkiksi abbé Sieyès oli tarkoittanut kaikkia muita paitsi ensimmäistä ja toista säätyä eli jäljelle jäävää kansaa. Tämä ryhmittymä oli luonnollisesti suuri. Liberaalit halusivat nähdä sen yhtenäisenä, vaikka jo Ranskan vallankumouksen aikana oli tunnettu myös neljäs sääty eli työväestö. Tuolloin sen merkitys oli kuitenkin pieni ja se samais-tettiin Sieyèsin tapaan osaksi kolmatta säätyä.

Vuosisadan alussa aatelin ja ei-aatelin välinen vastakohta oli voimakkaampi kuin työnantajan ja palkansaajan välinen. Tämä jako jatkui 1800-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä, mutta 1830-luvun lopulta alkoi työnantajien ja palkansaajien välinen ristiriita nousta kolmannen säädyn ja aristokratian ristiriidan rinnalle.

6.1.2. Ranskalainen yhteiskunta teollistuu

a. Talouselämä kehittyy

Teollisuus alkoi laajentua Ranskassa 1830-luvulla, vaikka maa jäikin Iso-Britanniaan verrattuna kauaksi jälkeen. Teollisuuden kasvuvauhti Ranskassa oli tuolloin kaksinkertainen maatalouteen verrattaessa. Esimerkiksi höyrykoneiden määrä nousi liberaalien valtakaudella vuoden 1831 500 koneesta vuoteen 1847 mennessä kymmenkertaiseksi eli 5 000:een. Samanaikaisesti hiilen tuotanto nousi 800 000 tonnista viiteen miljoonaan tonniin.²

Rautateitä Ranskassa oli ollut 1833 vain kolme pientä linjaa. Vielä vuonna 1840 rautateiden kilometrimäärä oli vaatimaton jääden 433 kilometriin. Vastaava luku Englanissa oli 2500. Vuoteen 1848 mennessä rautateiden kilometrimäärä nousi lukuun 1322:een,³ mutta kolmea vuotta myöhemmin oli valmiina jo 3 358 kilometriä. Varsinainen kasvu tapahtui keisarikunnan aikana, jonka loppuaikoina rautateitä oli 18 000 kilometriä.⁴

Asukkaita Ranskassa oli 1830 noin 32,5 miljoonaa. Näistä kolme neljäsosaa asui maaseudulla. Kaupungeista luonnollisesti suurin

---

1 Plumyène 1979, s. 328.

2 Jacques Chastenot, Une époque de contestation. La monarchie bourgeoise 1830-1848. Perrin 1976. s. 144.

3 Ibid., s. 146-147.

4 Banciard 1967, s. 102.

oli Pariisi, jonka väkiluku ylitti miljoonan. Suuri asukasmäärä perustui provinssista muuttaneisiin uusiin asukkaisiin. Maan toiseksi suurimmassa kaupungissa, Marseilles'ssa, oli asukkaita 1831 vain 143 000.

Merkittävä teollisuudenala oli terästeollisuus, jossa kävi töissä 380 000 työläistä. Hiilen louhinnassa määrä oli 350 000. Huomattava oli myös tekstiiliteollisuus, jossa Chastenet'n mukaan työskenteli 450 000 naista.⁵ Työpäivän pituus teollisuudessa oli kaasuvalon tulon jälkeen 13-14 tuntia, äärimmillään jopa 16.

Taluskriisejä Ranskassa on vuosina 1817, 1825-26 ja 1828-32. Kokonaisuudessaan työväestön palkat laskivat ajanjaksolla 1825-52.⁶

b. Työläiskysymys syntyy

Julkinen mielipide oli tiedostanut työläisongelman jo 1830-luvulla, mutta kysymys nousi esiin Maurice Agulhon mukaan varsinaisesti 1840-luvulla. Työväestön huono asema näkyi esikaupungeissa, vaikka varsinainen köyhyysongelma oli Ranskassa vielä maaseudulla, talonpoikien keskuudessa.

Tilanne kärjistyi 1840. Banciard toteaa Proudhonin arvioineen työttömien määrän Pariisissa vuotta aiemmin 150 000:ksi ja seuraavan vuoden aikana se hänen mukaansa edelleen paheni. Ranskan oikeusministeriön tilastojen mukaan syytteitä työkonflikteista oli⁸ eniten 1840, jolloin niitä oli 682. Oikeuskäsittelyihin johti 130.

c. Ranskalaisesta työväenliikkeestä

Ranskan työväenliikettä tutkineen Bernard H. Mossin mukaan maan työväenliikkeen muotoutumisessa ei voida erottaa käsityöläisiä ja proletariaattia toisistaan kuten tavallisesti muualla. Näiden ryhmien ero ei vastaa Ranskassa sosiaalista ja ideologista perustaa.⁹ Ranskalainen työväenliike ei noussut Mossin mukaan tehdastyöläisten, vaan ammattitaitoisten käsityöläisten ja ammattimiesten keskuudesta. Nämä olivat palkansaajina pienissä tuotantolaitoksissa. Tämä ryhmä muodosti aktiivisen proletariaatin 1800-luvun Ranskassa.¹⁰

Samoin näkee myös Georges Dupeux. Suurimman osan Ranskan 1800-

---

5 Chastenet 1976, s. 86 ja 144.

6 Banciard 1967, s. 57.

7 Agulhon 1983, s. 6-7.

8 Banciard 1967, s. 59.

9 Moss 1976, s. 2.

10 Ibid., s. 6.

luvun teollisuudesta muodostivat pienet työpajat, joissa mestari työskenteli yhdessä kisälliensä kanssa ja ammattitaidon omaavien käsityöläisten kanssa. Vielä 1848 varsinaiset tehdastyöläiset muodostivat vain neljänneksen työvoimasta ja ryhmänä se ei tunne vielä samaistuvansa työväenluokaksi.¹¹

Tämä heijastuu myös Ranskan työväenliikkeen alkuajan poliittisuuteen. Vallitseva suuntaus työväestön keskuudessa 1800-luvun Ranskassa oli ammattiyhdistyssosialismi ja päämääränä¹² vuodesta 1830 vuoteen 1870 ensisijaisesti palkkojen parantaminen. Yhteistyötä socialistit tekivät toisaalta pikkuporvariston ja talonpoikien kanssa. Poliittisesti tärkeäksi tulivat demokraattiset tasavaltalaiset.¹³ Johtavana oppina etenkin 1860-luvulla oli proudhonilaisuus.¹⁴

Vallankumousvuonna 1848 perustetaan Pariisiin 300 sosiaalisten tasavaltalaisten' yhdistystä, muualle Ranskaan 800.¹⁵ Poliittisesti tilanne kärjistyy 1848 huhtikuussa Pariisissa pidettyyn mielenosoitukseen ja ns. kesäkuun kapinaan,¹⁶ jonka jälkiselvittelyissä kuolee Banciardin mukaan 3 500 ihmistä.

Ensimmäisen, myöhemmin 'kommunistisena' pidetyn toimintaryhmän perusti Gracchus Babeuf (1760-1797) heti Ranskan suuren vallankumouksen jälkeen.¹⁷ Hänen oppinsa tunnettiin babouvismina, mikä kuitenkin oli enemmän tekniikkaa agitaatioon kuin dokriineihin perustuva oppirakennelma. Tältä osin Blanquita on pidetty Babeufin seuraajana.¹⁸

Yksi tunnetuimmista ranskalaisista työväenluokan edustajista oli Louis Auguste Blanqui (1805-1881). Erityisen aktiivinen hän oli vuoden 1827 jälkeen ja osallistui sekä 1830 että 1848 vallankumouksiin. Häntä pidetään iskusanojen 'proletariaatin diktatuuri' ja 'teollinen vallankumous' luoja. Blanqui vietti lähes puolet elämästään vankilassa.¹⁹

Merkittäviä vuoden 1848 johtajia olivat mm. Louis Blanc sekä Pierre Joseph Proudhon. Louis Blanc kirjoitti 1848, että vanha aristokratia on menettänyt Ranskassa asemansa, mutta näkee sen

---

11 Georges Dupeux, La société française 1789-1970. Paris 1872. s. 130-131.

12 Moss 1976, s. 2 ja 29.

13 Ibid., s. 2 ja 5.

14 Ibid., s. 6.

15 Ibid., s. 4.

16 Banciard 1967, s. 90 ja 105.

17 Ibid., s. 90 ja 105.

18 Jürgen Kuczynski: Työväenluokan synty. Oulu 1984. s. 176.

19 Banciard 1967, s. 44-45.

tilalle nousseen rikkaiden aristokratian.²⁰ Edelleen hän hyökkäsi trikoloria vastaan. Hän näki sen ilmaisevan väreillään²¹ luokkien välisiä rajoja ja vaati tilalle punaista lippua, joka oli ollut jo vanhan Gallian lippu.²² Saman teesin hän esitti 1849 teoksessaan *Appeau aux honnêtes gens*.²³

Samana vuonna radikaali Charles Renouvier julisti, että sosialismi peittää Ranskaa ja että seuraavana päivänä se peittää jo koko Eurooppaa. Se tarjoaa ihmisille ennenkuulumattomat velvollisuudet ja oikeudet. Voittava sosialismi yhdistää kaikki ihmiset tasavaltaan.²⁴ Myös esimerkiksi Pierre Joseph Proudhon ja Pierre Leroux olivat osaltaan julistaneet vallankumousta.

6.2. Porvariston rotu- ja luokkataisteluoppi vanhenee

6.2.1. Luokkataistelun juuret Restaurationin 'porvarillisessa historiankirjoituksessa'

Vuonna 1848 ilmestyi Karl Marxin ja Friedrich Engelsin Kommunistisen puolueen manifesti. Se julisti 'koko siihenastisen yhteiskunnan historian olleen luokkataistelujen historiaa. Historiassa vapaan ja orjan, patriisin ja plebeijin, paronin ja maaorjan, ammattikuntamestarin ja kisällin, lyhyesti sanottuna sortajan ja sorretun on aina nähty olleen vastakkain. Nämä ovat käyneet keskeytymätöntä, milloin peitettyä, milloin avointa taistelua, mikä joka kerta on päättynyt koko yhteiskunnan vallankumoukselliseen uudistumiseen tai taistelevien luokkien yhteiseen häviöön.'

---

20 Louis Blanc, *Histoire de la révolution française* 3. Paris 1848. s. 286.

21 Blanc kumoaa aikansa konservatiivien näkemykset, joiden mukaan lipun värit sininen, valkoinen ja punainen merkitsisivät vallankumouksen iskusanoja *liberté, égalité, fraternité*. Trikolorin värit ovat tosiasiaa kompromissin ja sen tuloksena vallassapysyneen monarkian värit. Se on lippu, jota ei tule hyväksyä. Lipun valkoinen väri on Bourbonien kuninkaan väri ja sininen sekä punainen kolman nen säädyn värit. 1848 vallankumouksessa kuningas syöstiin lopullisesti vallasta ja kuninkaan vallan myötä trikoloriakaan ei enää tarvita. (Louis Blanc, *Pages d'histoire de la Révolution février 1848*. Paris s.a. s. 43-44.) 1848 vallankumouksessa trikolori säilyi Ranskan lippuna huolimatta vaatimuksista, joita esitettiin punaisesta lipusta. Ansio tästä on annettu ranskalaiselle runoilijalle ja poliitikolle Alphonse de Lamartinelle (1790-1869), joka intoimielisesti puolusti kolmiväristä lippua.

22 Louis Blanc, *Pages d'histoire de la révolution de février 1848*. Paris s.a. s. 43-44.

23 Louis Blanc, *Appeau aux honnêtes gens*. Paris 1849. 9-12.

24 Charles Renouvier, *Manuel républicain de l'homme et du citoyen*. Paris 1848. s. 78.

Kirjoittajien omana aikana yhteiskunnan nähtiin jakautuneen kahteen suureen vihollisleiriin, porvaristoon ja proletariaattiin.

Kommunistisen manifestin vuoden 1883 esipuheessaan Engels esitti Karl Marxin luokkataistelun teorian isäksi.²⁵ Venäläinen vuosisadan vaihteessa elänyt vallankumouksellinen Georgi Plehanov totesi Engelsin käsityksen olevan yleinen uskomus. Plehanovin mukaan ei kuitenkaan ole tiedetty, että myös porvariston teoreetikot olivat julistaneet luokkataistelun ajatusta.²⁷ Saman ovat sittemmin todenneet mm. neuvostoliitolainen Alpatov, ranskalaiset Fr. Chatelet, Jean Plumyène ja Pierre Rosanvallon sekä yhdysvaltalaiset

---

25 Karl Marx ja Friedrich Engels, Kommunistisen puolueen manifesti. Helsinki 1970. s. 19-20.

26 Ibid., s. 10.

27 Georges Plekhanov, Les Premières phases d'une théorie: La lutte des classes. Oeuvres philosophiques. Tome II. Traduit par Lucia et Jean Cathala. Editions du Progres. Moscou s.a. s. 501.

28 Alpatov, Les idées politiques de Fustel de Coulanges. Questions d'Histoire, no 5. Moscou 1848. s. 131. s. 145-146); François Chatelet, Histoire de la Philosophie 7. Paris 1973. s. 219; Plumyène 1979, s. 37; Rosanvallon 1985, s. 181 ja Stanley Mellon, The Political Uses of History. Stanford 1958. s. 13 sekä Carroll 1951, s. 37.

Esimerkiksi Plekhanov s.a., s. 501-502:

...entre 1840 et 1850 cette idée (la lutte des classes) n'avait rien de nouveau dans la littérature politique...

...les théoriciens de la bourgeoisie avaient déjà prêché cette idée. ...elle (la bourgeoisie) ne craignait point d'invoquer la lutte des classes...

Rosanvallon 1985, s. 1985:

Guizot consacra à la théorie des deux peuples en donnant sa première expression structurée à une perception de l'histoire fondée sur le mouvement de la lutte des classes.

Alpatov 1948, s. 131:

La science historique était alors la principale arme idéologique de la bourgeoisie... ils créèrent leur théorie bourgeoise de la lutte des classes... ...A.Thierry et Guizot, se tournaient vers le moyen âge en France, se fixant pour tâche de faire l'histoire du Tiers Etat, et par là justifier historiquement la révolution de 1789-1794. La théorie de la lutte des classes... ils envisageaient l'histoire de France comme une lutte entre deux peuples...

Mellon 1958, s. 13:

Guizot's brilliant synthesis enabled him to subsume the struggle of Frank vs. Gaul, seigneurs vs. peasants, nobles vs. middle class, under a single heading. Two decades before Marx,

Stanley Mellon ja Carroll.²⁸ Alpatovin mukaan Karl Marx itsekin kiistää kirjeessään 1852 Weidemeyerille keksineensä luokkataistelun periaatetta ja toteaa ranskalaiset 1800-luvun alun porvarilliset historiankirjoittajat sen kehittäjiksi.²⁹ Carroll puolestaan siteeraa Marxin kirjettä, jossa Thierry todetaan ranskalaisen historiankirjoituksen luokkataistelun isäksi.³⁰

Kirjoittajat yhdistävät luokkataistelun erityisesti liberaaleihin historiankirjoittajiin Augustin Thierryn ja François Guizot'hon. Heidän teoriansa frankkien ja gallien välisestä 'yli 13 vuosisataa' kestäneestä kamppailusta nähdään rinnasteisena luokkataistelun opille. Guizot'n ja Thierryn rodut vastaavat yhteiskunnan eri sosiaaliryhmiä, jolloin rotujen välinen kamppailu on samalla yhteiskuntaryhmien välistä luokkataistelua. Plehanov tarkensi liberaalien 'luokkataistelun ensisijaiseksi historian moottoriksi',³¹ mikä muutti radikaalisti historiankirjoituksen lähtökohtaa Restauraation aikana. Ajan 'plebeiitit' edustivat kirjoittelussaan enemmän edustamansa kolmannen säädyn etuja kuin hovin tai aristokratian kirjoittamassa historiassa.³² Myös Alpatov ylistää liberaaleja historiankirjoittajia, jotka hänen mukaansa saavuttivat porvarillisen historiallisen ajattelun ideologisen huipun³³ luodessaan perustan porvarilliselle luokkataistelun teori-alle.

6.2.2. Kolmannen säädyn historia oli tilaustyö

Kiivaimmillaan Thierryn ja Guizot'n teoriat frankkien ja gallien välisestä kamppailusta olivat epävarmoina Restauraation vuosina 1817-1820. Teorioiden avulla haluttiin luoda itsevarmuutta porvaristolle saavutettujen poliittisten etujen säilyttämiseksi. Thierry julisti kiivaimmillaan olevansa itsekin keskiajan kolmannen

---

Guizot has the concept of a class struggle clearly in hand.

29 Alpatov 1948, s. 131 (Lettre de Marx à Weydemeyer. Marx&Engels, Oeuvres, tome XXV. s. 145-146) ja Marx an Joseph Weydemeyer in New York. 5. März 1852. Karl Marx & Friedrich Engels, Werke. Band 28. Berlin 1963. s. 507-508: Was mich nun betrifft, so gebührt mir nicht das Verdienst, weder die Existenz der Klassen in der modernen Gesellschaft noch ihren Kampf unter sich entdeckt zu haben. Bürgerliche Geschichtschreiber hatten längst vor mir die historische Entwicklung dieses Kampfes der Klassen, und bürgerliche Ökonomen die ökonomische Anatomie derselben dargestellt.

30 Carroll 1951, s. 37. (Marx Engelsille 27. heinäkuuta 1854).

31 Plekhanov s.a., s. 486.

32 Ibid., s. 489.

33 Alpatov 1948, s. 131.

säädyn jälkeläinen.³⁴ Guizot taas osaltaan katsoi taistelun jatkuvan vielä hänen omana aikanaankin.³⁵

Perustuslaillista monarkiaa kannattavien liberaalien valtakausi alkoi 1830. Frankkien ja aateliston sekä gallien ja kolmannen säädyn välisen kamppailun hengessä Thierry nimitettiin 1834 komiteaan, jonka tehtävänä oli kerätä liberaaleihin samaistetun kolmannen säädyn historiaa koskevia dokumentteja. Tämän avulla on haluttu kerätä aineistoa omalle aatteelliselle toiminnalle sekä luoda yhtenäinen historia kolmannelle säädylle. Tätä vahvistaa myös se, että Guizot oli tuolloin Ranskan opetusministerinä.

6.2.3. Guizot ja Thierry kieltävät luokkataistelun a. Thierry kiistää historiallisen taistelun

Yhteiskunnallinen kehitys ajoi kuitenkin perustuslaillista monarkiaa kannattavien liberaalien 'luokkataisteluopin' eli frankkien ja gallien välisen vastakohtaisuuden korostamisen ohitse. Thierry oli saanut lähdeaineiston keräämisen ja historian kirjoittamisen tehtäväkseen 1834. Jo kolme vuotta myöhemmin Guizot'n parlamenttipuheessa mainitaan aatelin uhkan lisäksi myös työväenluokan uhka. Seuraavalla vuosikymmenellä, 1840-luvulla kysymys työväenluokan asemasta nousi julkisen mielipiteen tietoisuuteen Ranskassa.

Frankkien ja gallien välinen ristiriita pelkistyi aatelin ja porvariston väliseksi. Näiden kahden eri ryhmän välisen kiistan pelättiin tulevan malliksi työväenluokalle ja se sai Ranskan porvariston luopumaan historiallisen taistelun korostamisesta. Tämä käy ilmi Guizot'n kirjoituksesta ranskalaisesta demokratiasta vuodelta 1849 sekä Thierryn 1853 kolmannen säädyn historiasta.

Thierryn viimeinen teos *Essai sur l'histoire de la formation et progrès du Tiers État* ilmestyi 1853. Sen esipuheessa Thierry totesi julkaisunsa olevan hänen kaikkien Ranskan historiaa käsittelevien töidensä tulos. Samalla se on johdanto liberaalin hallituksen toimeksiantona tehtyyn lähdekokoelmaan *Recueil des monuments inédits de l'histoire du Tiers État*.³⁶ Kirjansa alustavan aineiston pohjalta hän oli jo 1846 julkaissut *Revue des Deux Mondes* -aikakauskirjassa artikkelin *Essai sur l'histoire de la formation et progrès du Tiers État*.

Luokkataistelun kieltäminen näkyi Thierryn kirjoittamassa artikkelissa ja teoksessa kolmannen säädyn historiasta. Molempien varsinaisen tekstiosan ensimmäisessä lauseessa hän toteaa, että Ranskassa ei enää ole kolmatta säätyä. Sen nimi ja merkitys ovat

---

34 Thierry 1820, s. 263.

35 Guizot 1820, s. 1-3.

36 Thierry 1853, s. v.

37 Augustin Thierry, *Essai sur l'histoire de la formation et des progrès du Tiers État*. RDM, tome XIV (15 mai 1846), s. 521 ja

kadonneet 1789 yhteiskunnallisessa uudistuksessa.³⁷

Teoksensa esipuheessa Thierry halusi kiinnittää lukijansa huomion todelliseen kolmas sääty -sanana merkitykseen. Hän katsoo, että välimatka joka, erottaa nykyisyyden ancien régime'stä, on hämärtänyt käsitystä kolmannesta säädyistä. Toiseksi sitä ovat hämärtäneet erilaisten historiallisten järjestelmien levittämät ennakkoluulot, joiden mukaan yksi ja yhtenäinen kansa olisi jakaantunut vihamielisiin luokkiin. Niiden vuoksi taivutaan ajattelemaan, että kolmas sääty vastaa oman ajan porvaristoa ja on aateliston sekä papiston alapuolella, mutta muiden luokkien yläpuolella. Tätä käsitystä Thierry pitää vääränä sekä huonona, koska se antaa historian juurille 'eilen syntyneen ristiriidan' ja on tuhoisa kaikelle julkiselle turvallisuudelle. Se on lisäksi ristiriidassa vanhojen todisteiden, monarkian asiakirjojen ja 1789 uudistusliikkeen suuren hengen kanssa.³⁸

Eli Thierrylle kolmas sääty ja sen kamppailu aatelia vastaan kuuluu enää vain historiaan, jossa se on ollut olennainen osa ranskalaisen yhteisön kehitystä ja edistystä. Näillä teeseillään Thierry haluaa osoittaa, että kolmas sääty sekä frankkien ja gallien välinen ristiriita on ainoastaan menneisyydessä eikä viimeksimainitulla ole mitään annettavaa hänen oman aikansa ranskalaiselle yhteisölle.

Lisäksi Thierry esipuheessaan painotti, että kolmanteen säätyyn olivat kuuluneet kaikki papiston ja aatelissäädyn ulkopuolelle jääneet.³⁹ Tällä hän halusi painottaa porvariston yhtenäisyyttä aikansa työväestön kanssa eli halusi ymmärtää kolmannen säädyn

---

Thierry 1853, s. 1. Il n'y a pas de tiers état en France, le nom et la chose ont disparu dans le renouvellement social de 1789; mais ce troisième des anciens ordres de la nation, le dernier en date et le moindre en puissance, a joué un rôle dont la grandeur, longtemps cachée aux regards les plus pénétrants, apparaît pleinement aujourd'hui.

38 Thierry 1853, s. vi. ...j'ai besoin de fixer dans l'esprit du lecteur le vrai sens des mots Tiers Etat. La distance qui sépare le temps présent de l'ancien régime, et les préjugés répandus par des systèmes qui tendent à diviser en classes mutuellement hostiles la masse nationale aujourd'hui une et homogène, ont obscurci, pour beaucoup de personnes, la notion historique de ce qui, autrefois, constituait le troisième ordre aux Etats généraux du royaume. On incline à penser que ce troisième ordre répondait alors à ce qu'on appelle maintenant la bourgeoisie, que c'était une classe supérieure parmi celles qui se trouvaient en dehors et, à différents degrés, au-dessous de la noblesse et du clergé. Cette opinion, qui, outre sa fausseté, a cela de mauvais qu'elle donne des racines dans l'histoire à un antagonisme né hier et destructif de toute sécurité publique, est en contradiction avec les témoignages anciens, les actes authentiques de la monarchie et l'esprit du grand mouvement de réforme de 1789.

39 Thierry 1853, s. vi.

Sieyèsin antamassa merkityksessä 'Ranskan kansa'.

Yhtenäisyyden luomisessa liberaalit eivät olleet onnistuneet, mistä on osoituksena 1848 vallankumous. Vuotta 1848 Thierry kuvaa-kin katastrofiksi. Tämä uusi kumous oli hänen mukaansa täynnä samaa henkeä ja uhkaa kuin edeltävät huonoimmat ajat. Se pani sekasortoon Ranskan historian kuten Ranskan itsensä⁴⁰kin. Thierry kertoo lopettaneensa masentuneena säätynsä historian⁴¹ kirjoittamisen Ludvig XIV ajan loppuun⁴¹ eli Ranskan suureen vallankumoukseen.

b. Guizot vaatii luokkien välistä rauhaa

François Guizot oli jo 1820-luvun kirjoituksissaan kieltänyt rotutaistelun jatkuvan enää omana aikanaan, mutta hyväksynyt sen historiantulkintansa lähtökohdaksi. Vuoden 1848 vallankumouksen jälkeen hän hyökkäsi voimakkaasti myös aikansa luokkataistelua vastaan.

Vuonna 1849 Guizot katsoi vuoden 1789 demokratia -periaatteen aiheuttaneen sisäisen sodan Ranskan kansan keskuuteen.⁴² Tämän sodan hän kiteytti luokkien välisen taistelun haavaksi ja sitä hän ei hyväksynyt. Guizot toteaa vuonna 1789 olleen vastakkain aatelin ja kolmannen säädyn, mutta kirjoitushetkellään aristokratian ja demokratian, porvareiden ja työläisten, omistajien ja proletariaarien. Luokkataistelu on Guizot'n mukaan vanha vitsaus ja häpeä,

---

40 Kolmannen säädyn historiassa Thierry painotti jo aiemmissa kirjoituksissaan esille tulleita näkemyksiä kolmannen säädyn kehityksestä. Säädyn lähtökohdan hän näki olleen Galliassa, Rooman tuossa ja germaanivalloituksessa. Näiden ja 1800-luvun alun hallintojärjestyksen välillä Thierry näki pitkän ja työteliään kehityksen, jossa sorretut luokat olivat aste asteelta nousseet kohti poliittista tasa-arvoa. (Thierry 1846, s. 521.) Kehityksen aikaiset hallintojärjestelmät olivat Thierryllä ensiksikin valloittajien hallinto, toiseksi kaupunkien vapautuminen ja kuninkaan hallinnon palautuminen sekä kolmantena vallankumous. Ensimmäinen kausi oli voittajien hallintoa, toinen kolmannen säädyn vaikutusvallan alkua ja kolmas säädyn ja kansan suuruuden ja yhtenäisyyden ajan alku. (Thierry 1853, s. viii.)

Luokkataistelun havaitsemisen ohella Thierryllä on Marxin tapaan myös deterministinen historian kehityskäsitys: aikakaudet ja kolmannen säädyn kehitys etenee väistämättä kohti säädyn tuloa kansan edustajaksi. Näkemystä Thierryn historian lainalaisuudesta tukee mm. Carrollin kanta siitä, että Thierry yhdisti eri aikakaudet lainalaisesti toisiinsa. (Carroll, s. 38.) Myös Guizot'n historianäkemyksestä on pidetty lainalaisena. (Lefebvre, s. 165.)

41 Thierry 1853, s. x.

42 Guizot 1849, s. 10.

jota hänen aikansa ei voi hyväksyä. Päämääränä tulisi olla kaikkien luokkien rauha.⁴³ Hän toteaa ihailleensa Napoleon I:tä, sillä tämä pysäytti yhteiskunnan sisäisen sodan ja keräsi yhteen hajallaan olevat vanhat ja uudet luokat sekä säilytti rauhan niiden välillä.⁴⁴ Guizot'n ajatteluun ei enää historian rotutaistelun korostaminen sovellu, sillä se olisi liiaksi malli oman ajan luokkataistelulle.

Kuitenkin Guizot'n on todettava luokkien välisen kamppailun jatkuneen. Napoleonin jälkeen vuosina 1814-30 ja 1830-48 sisäinen sota alkoi uudelleen. Vuosisadan puolivälin Guizot katsoo lisäksi aloittaneen uuden, kolmannen taistelun, sillä keskiluokkaa ja porvaristoa vastaan on asetettu työväenluokka.⁴⁵

Guizot hyökkäsi myös työväestön periaatteita vastaan. Hänen mukaansa sosiaalisen tasavallan aatteet eivät ole lainkaan uusia. Maailla on tuntenut ne koko olemassaolonsa ajan ja ne ovat pulpahaneet aina esille suurien moraalisten ja sosiaalisten kriisien aikana niin idässä kuin lännessäkin, niin vanhana aikana kuin Guizot'kin aikana. Erityisesti Guizot hyökkää Proudhonia vastaan, joka hänen mukaansa parhaiten tuo päämääränsä julki. Guizot suhtautuu Proudhonin ajatuksiin vihamielisesti ja vastustaa etenkin 'omaisuuden tasavaltalaistamista' eli pyrkimystä porvariston omaisuuden takavarikointiin.⁴⁶ Guizot pitää⁴⁷ sosiaalista tasavaltaa sietämättömänä ja mahdottomana ajatuksena.

---

43 Guizot 1849, s. 35. La lutte des diverses classes de notre société a rempli notre histoire. La révolution de 1789 en a été la plus générale et la plus puissante explosion. Noblesse et tiers état, aristocratie et démocratie, bourgeois et ouvriers, propriétaires et prolétaires, autant de formes, autant de phases diverses de la sociale qui nous travaille depuis si longtemps...

C'est un fléau, c'est une honte que notre temps ne peut accepter. La paix intérieure, la paix entre toutes les classes de citoyens, la paix sociale! c'est le besoin suprême de la France, c'est le cri de salut.

44 Ibid., s. 107.

45 Ibid., s. 107. Et maintenant un troisième combattant est entré dans l'arène. L'élément démocratique s'est divisé. Contre les classes moyennes on dresse les classes ouvrières, contre la bourgeoisie le peuple. Et cette nouvelle guerre est aussi une guerre à mort, car le nouveau prétendant est aussi arrogant, aussi exclusif que les autres ont jamais pu l'être.

46 Ibid., s. 54-57.

47 Ibid., s. 63.

c. Marx: Porvaristo vaihtanut puolta

Myös Karl Marx tunsu ja osaltaan selvitti luokkataistelun osuutta porvariston ajattelussa. Kirjeessään Engelsille 1854 Marx ihmettelee, miksi ranskalaisen historiankirjoituksen luokkataistelun isä (Thierry) on suutuksissaan uudesta antagonismista porvariston ja proletariaatin välillä sekä sen yhdistämisestä kolmanteen säätyyn. Thierry näkee Marxin mukaan paljon vaivaa teoksessaan halutessaan osoittaa, että kolmas sääty käsittää kaikki säädyt paitsi aateliston ja papiston. Lisäksi hän toteaa, että mikäli Thierry olisi lukenut hänen ja Engelsin kirjoitukset, Thierry tietäisi että porvariston ja kansan välinen antagonismi alkoi silloin⁴⁸ kun porvaristo lakkasi olemasta papistoa ja aatelistoa vastaan.

Marx toteaa juuri Thierryn teoksen osoittavan, että 'eilen syntyneen antagonismin' historialliset juuret ovat ilmestyneet samanaikaisesti kolmannen säädyn synnyn myötä, sillä⁴⁹ pääoma on syntynyt samanaikaisesti kaupunkien vallankäytön myötä.

Marxin tapaan myös nykyhistorioitsija Carroll katsoo Thierryn yrittäneen vain peittää porvariston ja työväestön välisen ristiriidan väittäessään, että porvaristo ei ole työväestöstä erillään kuten aatelistosta ja papistosta. Tästä todistuksena Carroll pitää sitä, että teoksessaan kolmannen säädyn historiasta Thierry ensimmäistä kertaa käytti sanaa 'porvari'. Tämän Carroll näkee osoittavan, että Thierry nyt käytännössä erottaa porvariston omaksi ryhmäkseen muista kolmanteen säädyyn kuuluneista ryhmistä, vaikka sen kirjoituksissaan kieltääkin.⁵⁰

d. Porvaristo luopui luokkataistelusta 1840-luvun alussa

Plehanov ja Alpatov katsovat molemmat porvariston luopuneen luokkataistelupuolestaan 1848 vallankumouksen yhteydessä. Plehanovin mukaan porvaristo joutui tuolloin katselemaan luokkataistelua toisesta näkökulmasta kuin aiemmin. Kolmannen säädyn ulkopuolinen väestö, työväestö, sitoutui vallankumouksessa taistelemaan porvariston hegemoniaa vastaan. Tämän jälkeen porvaristo alkoi julistaa 'sosiaalista rauhaa' ja vastustaa luokkataistelua.⁵¹ - Alpatov katsoo porvariston jo 1830 vallankumouksen jälkeen pyrkineen

---

48 Marx an Engels in Manchester 27. July 1854. Marx & Engels, Werke. Band 28. Berlin 1963. s. 381-382.

49 Ibid., s. 382-383.

50 Carroll 1951, s. 61-62 ja 76. A. Nettement'n mukaan yhteiskunnallisen tilanteen kärjistymisen ja vuoden 1848 vallankumouksen syy oli se, että keskiluokka Thierryn kirjoitusten mukaan edelleen piti porvaristoa kansana. (Carroll 1951, s. 77: A. Nettement, M. Augustin Thierry. Revue Contemporaine. Tome IX, 1853.)

51 Plekhanov s.a., s. 502.

sovintoon aatelin kanssa. Tuolloin porvariston 'eilisen vihollisesta' tuli välttämätön liittolainen taisteluun proletariaattia vastaan. Varsinaisen muutoksen hän sijoittaa vuoteen 1848, jonka tapahtumat rikkoivat vanhat teoriat ja saivat porvariston kieltämään luokkataistelun. Alpatovin mukaan ei ole sattuma, että samana vuonna ilmestyi Kommunistinen manifesti, joka julisti luokkataistelua työväenluokan oppina.⁵² Nykytutkija Smithson sijoittaa Thierryn osalta muutoksen vuosien 1830 ja 1846 välille, jolloin Thierry siirtyi valloituksesta ja siihen littyneen rotuvastakohtaisuuden painottamisesta kommuunien ja rotujen yhdistymisen korostamiseen.⁵³ Carroll taas sijoittaa muutoksen vuoteen 1840 ja Thierryn Considerations -teoksen ilmestymiseen.⁵⁴

Perustuslaillista monarkiaa kannattavien liberaalien johtajien asenteet luokkataisteluun ovatkin muuttuneet ilmeisimmin 1830-luvun lopulla. Kolmannen säädyn historiaa käsittelevää aineistoa keräämään asetettu komitea perustettiin 1834. Tuolloin liberaalit ovat vielä uskoneet historiaan ja sen merkitykseen porvariston itsetunnon kohottajana. Ensimmäisen kerran Guizot viittaa työväenluokan uhkaan 1837 parlamenttipuheessaan, mikä onkin ensimmäinen osoitus muuttuneesta politiikasta. Varsinainen muutos on tapahtunut tullessa vuoteen 1846, Thierryn artikkeliin Revue des Deux Mondes -aikakauskirjassa. Tuolloin kolmas sääty on jäänyt jo historiaan. Syynä muutokseen on ollut paitsi työväenluokan pelko, myös kansallisen yhtenäisyyden etsiminen liberaalien hallinnon pohjaksi.

Liberaalit eivät olleet onnistuneet yhtenäisyyden luomisessa ja tuloksena oli 1848 vallankumous. Kansallista yhtenäisyyttä tärkeämpää heille oli valtakautenaan ollut aateliston pelon vuoksi korostaa keskiluokan yhtenäisyyttä ylläpitämänsä rotuteoriahistorian avulla. 1840-luvulla sen kieltäminen ja yhdistäminen ainoastaan historiaan oli jo liian myöhäistä. Viimekädessä 1848 vallankumous osoitti liberaaleille, että historian rotutaistelua ei voida enää pitää yllä ja niin Thierry halusi kieltää sen, että historian kolmatta säätyä ja hänen oman aikansa porvaristoa voitaisiin pitää yhtenä ja samana ryhmänä. Rotutaistelun porvariston ja aateliston vastakkainasettelua ei haluttu malliksi oman ajan työväestön ja porvariston väliselle taistelulle.

Vuoden 1848 vallankumous ja sitä seurannut keisarikunta ei ainoastaan suistanut vallasta Thierryn kannattamaa poliittista ryhmää, vaan se vei myös pohjan pois hänen historianäkemykseltään eli kolmannen säädyn jatkuvasta kehityksestä ja edistyksestä Ranskan historiassa. Tämän kehityksen jatkonahan Thierry näki perustuslaillista monarkiaa kannattavien liberaalien vallankäytön. Historia oli ehkä kertonut Thierryille vastauksen siihen, mistä kolmas sääty oli tulossa, mutta se ei Thierryn uskomuksen mukai-

---

52 Alpatov 1948, s. 131-132.

53 Smithson 1972, s. 287.

54 Carroll 1951, s. 38.

sesti ollut antanut 'oikeaa' vastausta siitä, mihin sääty oli 1800-luvulla menossa.

1852 syntyneeseen keisarikuntaan ja Napoleon III:een Thierry toisin kuin Guizot suhtautui Carrollin mukaan kielteisesti.⁵⁵ Edelleen Thierry kielsi luokkataistelun lisäksi myös vuoden 1789 periaatteet. Hän näki tasavallan johtavan vain⁵⁶ sosialismin ja kommunismin, jotka tuhoaisivat kaikki vapaudet.⁵⁶ Thierry kuoli 1856 eli kolme vuotta kolmannen säädyn historiategoksensa ilmestymisen jälkeen.

6.3. Quinet: Historia on turmiollista kansalle

6.3.1. Quinet hyökkää roomalaisuutta vastaan

Edgar Quinet (1803-1875) oli tasavaltalainen filosofi, historiankirjoittaja ja poliitikko. Nuoruudessaan Quinet aloitti oikeustieteen opinnot Pariisissa, kunnes tutustuminen Herderin historian filosofiaan sai hänet muuttamaan opinalansa. Vuosina 1824-27 hän käänsi Herderin teoksen *Idéen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit* ranskaksi. Quinet opiskeli myös Saksassa, missä hän tutustui etenkin uskonnon historiaan sekä historian filosofiaan. Quinet tuli tunnetuksi nuoruusvuosinaan saksalaisuuden ihailijana. Kuitenkin jo 1830-luvulla hän oli kirjoittanut epäillen saksalaisuuden kyvyistä.

Vuodesta 1841 Quinet toimi *College de Francen* professorina, mutta 1846 Guizot kielsi Quinet'n luennot liian vallankumouksellisina. Vallankumouksen jälkeen hänet valittiin lakiasäättävään kansalliskokoukseen 1848 ja 1850. Napoleonin vastustanut Quinet joutui maanpakoon vuodesta 1852 Belgiaan sekä edelleen 1858 Sveitsiin. Ranskaan hän palasi 1864. Quinet'n kaksiosainen pääteos, *La Révolution*, ilmestyi 1865. Myöhemmin, 1870 jälkeen, Quinet valittiin edelleen kansalliskokouksen jäseneksi.

Vuonna 1855 Edgar Quinet hyökkäsi *Revue des Deux Mondes*-aikauskirjassa vuosisatansa alkupuoliskon historiantkirjoitusta vastaan. Tasavaltalaisena hän kohdisti kritiikkinsä niin liberaalien perustuslaillista monarkiaa kuin Napoleon III:n keisarikuntaakin vastaan, joiden molempien perustana hän näki roomalaisuuden.

Ranskalaiset historiantkirjoittajat ovat Quinet'n mukaan kiinnostuneet maansa menneisyydestä löytääkseen sieltä oman ajan vapauden siemenen. Vanhassa kansan orjuudessa on nähty välkkyvän tulevaisuuden suuren aamunkoiton, kommuunissa ja yleissäädyyissä taas parlamentaarisen perustuslain ja Ranskan kohtalon. Yleisesti ottaen Quinet näkee kirjoittajien heijastelleen periaatteissaan kirjoittamishetkellä voimassa ollutta poliittista järjestelmää.⁵⁷ Se on haluttu todistaa oikeaksi osoittamalla Ranskan historia

---

55 Ibid., s. 76.

56 Ibid., s. 74-75.

57 Edgar Quinet, *Philosophie de l'histoire de France*. RDM, tome IX, (1er mars 1855), s. 927.

salatuksi historiaksi, joka paljastaa itsensä Ranskan 1800-luvun perustuslaillisessa hallinnossa.⁵⁸

Historiassa on galleille lisäksi annettu vain kaksi mahdollisuutta kehittyä: ensiksi roomalaisten ja toiseksi frankkien valloituksen ansiosta.⁵⁹

Näistä Quinet kritikoiki etenkin roomalaisuutta ja samalla vuositansansa alkupuolen liberaalien historiakäsityksiä. Tämä tulee ilmi hänen katsossaan kaupunkien vapautuneen kuninkaan vallan avulla, mutta joutuneen sittemmin kuninkaan vallan alaisuuteen. Tällöin ei hänen mukaansa syntynyt Euroopan muiden vastaavien vallankumouksien tapaan kansalaisia, vaan ainoastaan porvaristoa, joka alkoi ryhmänä edustaa Ranskan tulevaisuutta.⁶⁰

Lisäksi porvarsto oli ainoa⁶¹ ryhmä, joka kolmannesta säädystä pääsi esiin ja alkoi toimia.⁶¹

Tällaisen tavan kirjoittaa historiaa Quinet näkee kreikkalaisten ja roomalaisten historiankirjoittajien periaatteiden vastaisena. Hän epäileekin ranskalaisten historiankirjoittajien olleen siinä määrin viehättyneen kronikoitsijoihin ja barbaareihin, että ovat myös omaksuneet näiden historianfilosofian.⁶² Vuonna 1868 Quinet katsoi ranskalaisten maksaneen roomalaisuuden valtaantulon hintana maksaneen vapautensa. Tällöin hän tarkoitti ensisijaisesti Napole-⁶³on III:n valtaa.

6.3.2. Historia yllyttää vallankumoukseen

Liberaalien vastaisista mielipiteistään huolimatta Edgar Quinet haluaa näiden tapaan kiistää historiallisen taistelun vuoden 1865 teoksessaan *La Révolution*. Hän ei sano suoranaisesti kantaansa luokkataisteluun, mutta hänen esittämänsä mielipiteet osoittavat, että myös tasavaltalainen Quinet näkee luokkataistelun ja proletaariatien uhkana Ranskan kehitykselle.

Quinet toteaa harkinneensa pitkään Ranskan historian kirjoittamista Ranskan kansalle. Hän on siitä kuitenkin luopunut. Syyksi Quinet toteaa, että ensiksikin olosuhteet ovat olleet mahdottomat (sillä Quinet oli maanpaossa 1852-64). Toiseksi hän katsoo, että historiankirjoituksen viha ja kateus olivat hyödyllisiä 1789,

---

58 Ibid., s. 929

59 Ibid., s. 934.

60 Ibid., s. 936

61 Ibid., s. 961.

62 Ibid., s. 929.

63 Edgar Quinet, *La question romaine devant l'histoire de 1848 à 1867*. Paris 1868. s. 2.

64 Edgar Quinet, *La Révolution I-II*. Tome I. Paris 1865. s. 6.

mutta hedelmättömiä hänen omana aikanaan.⁶⁴

Quinet'n mukaan vanha Ranskan historia, mikäli se yleensä on totta, voi hänen omana aikanaan vain turmella yksinkertaiset. Historian eri koulukuntien paheeksi on hänen mukaansa tullut oikeus, joka toteutetaan väkivallan avulla. Quinet kysyykin, ketä palvelee kansan mielen täyttäminen menneisyyden orjuudella ja epäilee, onko sellaisella historialla mitään opetettavaa.⁶⁵

Mielipiteillään Quinet tarkoittaa, että vuosisadan alun liberaalien historiankirjoitus voi hänen omana aikanaan palvella vain työväenluokan vallankumousta, jolloin historiankirjoituksella ei ole enää opetettavaa hänen omalle ajalleen. Samalla hän tuomitsee väkivallan eli vallankumouksen keinona toteuttaa oikeus.

6.3.3. Ranskassa ei ole proletariaattia

Quinet'n halutessa osoittaa, että Ranskassa ei ole proletariaattia, hän käsittelee Rooman keisarikuntaa. Rooman tasavalta synnytti Quinet'n mukaan roskaväen eli proletariaatin, josta edelleen tuli perusta keisarikunnan hallinnolle. Tähän ryhmään Quinet suhtautuu hyvin halveksivaksi: se on vailla oikeuden tietoisuutta, isänmaata, kaupunkia ja muistoja. Se elää vain nykyisyydessä eikä sillä ole muuta kunnianhimoa kuin pysyä hengissä. Sen pohjalta voidaan rakentaa vain orjuuteen perustuvia keisarikuntia.⁶⁶ Lisäksi Quinet arvostelee Rooman proletariaattia siitä, että se ei kaikkien vapauksiensa keskellä kyennyt vaikuttamaan asemaansa muilla kuin sodan keinoin.⁶⁷

Quinet kiistää, että hänen oman vuosisatansa Ranskassa olisi ollut proletariaattia. Sitä ei syntynyt I tasavallan aikana eikä myöhemminkään. Massat eivät ole kerjänneet isänniltään hyväntekeväisyyttä, vaan ovat tehneet työtä uudisasukkaina ja käsityöläisinä. Ranskalaisella työtekijällä on onnensa ja arvonsa sekä vaikutusvaltansa käsissään.⁶⁸

Koska Ranskassa ei ole proletariaattia, ei siellä voi ensiksikään olla keisarikuntaa, millä Quinet kieltää Napoleon III:n hallinnon. Toiseksi proletariaatin puuttuminen merkitsee sitä, että Ranskassa ei voi myöskään olla proletariaatin vallankumousta. Lisäksi Quinet haluaa koko proletariaatti-sanan poistettavan, sillä se on hänen mukaansa liian hyökkäävä.⁶⁹

Edgar Quinet pelkäsi Guizot'n ja Thierryn tapaan, että gallien ja frankkien välinen historiallinen vastakohtaisuus sekä siihen liittyvä kolmannen säädyn taistelu aatelistaa vastaan tulee työväestölle historian malliksi porvariston ja työväenluokan taistelul-

---

65 Ibid., s. 7-9.

66 Quinet 1865/II, s. 628.

67 Ibid., s. 631.

68 Quinet 1865/II, s. 630.

69 Ibid., s. 630.

le. Tämän vuoksi liberaalien yhtenäisyyden perustana olleesta vanhaan rotujakoon perustuvasta yhteiskuntaryhmien välisestä taistelusta haluttiin luopua. Ratkaiseva käänne liberaalien osalta tapahtui 1840 vuoden molemmin puolin.

6.4. Proudhon: Työväestö omaksuu luokkataisteluoopin

6.4.1. Porvaristo luopuu vallankumouksesta

a. Porvarit olleet kumouksellisia

Työväestö omaksui juuri sen mitä porvaristo pelkäsi. Vuonna 1867 Pierre Joseph Proudhon kirjoitti, että Ranskan (1) historian ydin ennen vuotta 1789 on ollut frankkien ja gallien välinen taistelu. Tämän jälkeen Proudhon totesi syntyneen (2) historian viimeisen vastakkainasettelun, mikä vallitsee porvariston ja proletariaatin välillä. Loppupäätelmänään Proudhon totesi, että hänen aikanaan (3) syntynyt porvariston järjestelmä ei voi olla viimeinen. Siitä ovat todistuksena vuoden 1848 ajatukset, jotka Proudhonin mukaan ovat kuolemattomia.

Proudhonin ohella porvariston ja proletariaatin vastakkainasettelusta kirjoittivat mm. Yves Guyot ja Sigismond Lacroix. Kirjoittajat katsoivat porvariston olleen vallankumouksellisin Ranskan poliittisista ryhmistä, mutta valtaan tultuaan luopuneen historiallisesta osastaan. Historian kehityksessä proletariaatin nähtiin irtaantuneen porvaristosta omaksi ryhmäkseen, jonka edelleen tuli jatkaa vallankumousta.

Ranskalainen sosialistinen ja anarkistinen kirjailija sekä poliitikko Pierre Joseph Proudhon valittiin kumousvuonna 1848 kansalliskokoukseen. Tuolloin hän julkaisi myös omaa lehteä 'Le Peuple', joka suuntautui porvaristoa ja vastavallankumousta vastaan. 1849 myöhemmin hänet tuomittiin kolmeksi vuodeksi vankeuteen ja Proudhon lähti maanpakoon Belgiaan. Takaisin Ranskaan hän palasi 1860. Hänen pääteesinsä mukaan 'omaisuus on varkautta'. Hän hylkäsi yksityisomaisuuden, mutta joutui kommunismista erimielisyysiin Marxin kanssa. Proudhonin pääteokset ovat talouspoliittisia, mutta maanpakonsa aikana hänestä tuli historioitsija ja teoreetikko. Vuonna 1851 hän julkaisi teoksensa l'Idée générale de la révolution au XIX siècle. Kaksi vuotta hänen kuolemansa jälkeen julkaistaan hänen teoksensa France et Rhin (1867). Proudhonin mielipiteiden on katsottu olleen vallitsevia ranskalaisen työväenluokan keskuusa etenkin 1860-luvulla.

Yves Guyot (1843-1928) oli ranskalainen taloustieteilijä ja poliitikko. Hän muutti Pariisiin 20 vuotiaana ja toimi l'Aéronaute-lehden sihteerinä. 1866 hän julkaisi teoksen L'Inventeur teollisuusomaisuudesta. Hänen ääritasavaltalaiset mielipiteensä veivät hänet politiikkaan mukaan. 1868 hänestä tuli l'Indépendent de Midi-lehden päätoimittaja Nimésissä ja edelleen Rappeal-lehden toimit-

---

70 Pierre-Joseph Proudhon, France et Rhin. Deuxième édition, augmentée un appendice. Paris 1867. s. 108 ja 244.

71 Moss 1976, s. 6.

taja Pariisissa. Keisarikunnan vastaisten kirjoitusten vuoksi hänet tuomittiin ensin kuukaudeksi ja myöhemmin kuudeksi kuukaudeksi vankilaan. Jälkimäisestä hän selvisi kuitenkin sakoilla. - Kolmannen tasavallan aikana Guyotista tuli Pariisin kaupunginvaltuutettu ja myöhemmin edelleen tasavallan julkisten töiden ministeri. Tuolloin hän ei enää kirjoittanut proletariaatin puolesta, vaan tunnustautui liberaaliksi.

Sigismond Lacroix (1845-1907) oli syntyjään puolalainen, mutta käytännössä koko elinikensä Ranskassa vaikuttanut lehtimies. Hän sai Ranskan kansalaisoikeudet 1867. Lacroix'ista tuli Radical-lehden lisäksi myös kantava voima l'Aurore lehteen sekä kansanedustaja.

Guyot ja Lacroix julkaisivat yhdessä 1867 teoksen Histoire de Proletaires. Siinä he hyökkäsivät historian kolmatta säätyä sekä aikansa porvaristoa vastaan. He halusivat osoittaa, että viimeinen vallankumous, jossa proletariaatti saavuttaa poliittisen täydellisyytensä, on vielä tapahtumatta.

Kun liberaalit olisivat halunneet unohtaa valloituksen ja historiallisen säätyjen välisen taistelun, oli se nyt esillä työväestön puolesta kirjoittavilla Proudhonilla sekä Guyot'lla ja Lacroix'lla. Kirjoittajat katsoivat porvariston olleen vallankumouksen perusvoimana, mutta ainostaan historiassa - eivät enää omana aikanaan. Teoksessaan vuodelta 1851 Proudhon toteaa porvareiden kaikkina aikoina olleen pelottomimpia ja taitavimpia vallankumouksellisia. Hänen mukaansa juuri porvarit jo Rooman keisarikunnan aikana kaupunkifederaatioidensa kautta laajensivat valtaansa Galliassa. Tuolloin porvareiden tasavalta olisi vallinnut Ranskassa keskiajan, elleivät barbaarit olisi äkisti tulleet muuttamaan kehitystä ja perustaneet Ranskaan frankkilaista monarkiaa. Vuosisatojen kuluessa porvaristo ei antanut periksi frankeille. Taistelllessaan oikeuksiensa puolesta porvarit asettivat kommuunin linnoja vastaan, kuninkaan suurvasalleja vastaan ja voitettujen feodalismia vastaan. Proudhonin mukaan porvaristo on aina onnistunut ajaessaan päämääriään.⁷²

Proudhonin tapaan Guyot ja Lacroix pitivät porvareita vallankumouksellisina, jotka organisoimansa kommuunin (eli keskiaikaisen kaupunkihallinnon) avulla suojelivat toisiaan sekä vastustivat valloitukseen perustuvaa lääninherrojen epäoikeudenmukaisuutta.⁷³

---

72 Pierre-Joseph Proudhon, *Idée générale de la Révolution au XIX siècle. Oeuvres complètes de P.-J. Proudhon. Tome X.* Paris s.a., s. 1.

73 Yves Guyot & Sigismond Lacroix, *Histoire des proletaires depuis les temps plus reculés jusqu'à nos jours.* Paris 1867. s. 415.

b. Porvaristo luopunut vallankumouksesta

Proudhon sekä Guyot ja Lacroix katsoivat porvariston luopuneen vallankumouksellisesta osastaan. Proudhon nimeää esimerkiksi Sieyèsin ja Guizot'n todeten, että niin parlamentaarisen koulun edustajia kuin he ovat olleetkin, he ovat jääneet vain vastavallankumouksen lipunkantajiksi.⁷⁴

Sieyèsin tapaan Proudhon esittää 1865 kysymyksiä: Mitä on porvaristo vuoden 1789 jälkeen? Mikä on sen perusta, humaani lähetystehtävä. Ketä se edustaa. Onko sen lähtökohta epäselvä, puoliksi liberaali, puoliksi feodaalinen? Ja Proudhon vastaa esittämiinsä kysymyksiin: hänen mukaansa porvaristo ei enää ole luokka. Se ei määrältään, työltään ja hengeltään ole suurin ryhmä, joka tahtoo ja ajattelee, joka tuottaa ja järjestää, käskää ja hallitsee. Porvaristo edustaa vähemmistöä, joka keinottelee, spekuloi, agitoi. Proudhon toteaa, että porvaristo on enää vain 'meluava joukko'.⁷⁵

Hän syyttää porvaristoa siitä, että se on hylännyt vallankumouksen periaatteet. Proudhonin mukaan porvaristo auttoi 1848 kansanedustajien syrjäyttämistä ja omaisuuden edustajien valtaantumista, jotka väliaikaisessa hallituksessa yrittivät esiintyä myös proletariaatin edustajina. Samalla hän syyttää porvaristoa vanhan rotuopin mukaisesti 'ulkomaiden ystävien ei-kansallisen politiikan rahoittamisesta'.⁷⁶ Aatelin vierasmaalaisuuteen eli germaanisuuteen Proudhon oli viitannut myös vuonna 1843.

Proudhon katsoi porvareiden luopuneen vallankumouksellisesta osastaan 1800-luvun kuluessa. Guyot ja Lacroix omalta osaltaan näkevät porvariston luopuneen vallankumouksesta jo keskiajalla ja nimenomaan Thierryllä tärkeissä kommuuneissa. Heidän mukaansa kommuuneissa ammattikunnat järjestivät työn, joka muodostui niiden privilegioksi. Kommuunien suojellessa oikeuksiaan mustasukkaisesti muodostuivat elinolosuhteet kommuunien ulkopuolisille erilaisiksi. Kommuunit suojelivat vain jäsentensä vapautta muodostuen tyranniksi ulkopuolelle jääneille.⁷⁷

Tässä Guyot ja Lacroix kirjoittavat kommuuneista samalla tavoin kuin Thierry Boulainvilliers'n teoriasta. Thierry näki Boulainvilliers'n puolustaneen demokratiaa kuninkaan ja aatelin välisessä kanssakäymisessä, mutta ajaneen despotismia aatelin ja porvariston suhteissa. Vuorostaan Guyot ja Lacroix näkevät nyt, että kolmannen säädyn kommuunit halusivat demokratiaa porvareiden suhteeseen kuninkaaseen ja aateliin, mutta tyranniaa alapuolellaan olevaan proletariaattiin.

Guyot ja Lacroix toteavat kaupunkiliikkeen heittäneen pois

---

74 Proudhon s.a., s. 129.

75 Proudhon 1865, s. 100.

76 Proudhon s.a., s. 2-3. ...les amis de l'Etranger vous ont fait commanditer leur politique antinationale.

77 Guyot & Lacroix 1867, s. 418.

feodalismien rakenteen ja organisoineen uudelleen yhteiskunnan perustan, mutta perusajatuksen jääneen toteutumatta. Se ei poistanut etuoikeuksia, joista 78 kommuunissa pääsi nauttimaan vain entistä suurempi joukko ihmisiä. Vallankumous oli jäänyt kesken.

6.4.2. Proletariaatti irtoaa porvaristosta

Vuosi 1789 loi Proudhonin mukaan yhteiskunnan, joka oli tuntematon feodalismien ajalle. Uudessa yhteiskunnassa ei ollut vanhoja aateliin, papiston ja kolmannen säädyn luokkia. Kirjoittajilta on kuitenkin Proudhonin mukaan jäänyt huomaamatta, että 1789, jolloin vanhat luokat katosivat, lausuttiin uusien, porvariston ja työväenluokan eli proletariaatin luokkien alkusanat. Ei huomattu, että ennen vuotta 1789 työväenluokka oli osa ammattikuntaa. Kumouksen jälkeen uudessa yhteiskunnassa eivät työväestön ja vallassaolijoiden mahdollisuudet olleet tasavertaisia.

Mikäli Proudhonin oma aika kieltää kahden luokan jaon, merkitsee se hänen mukaansa samalla työväestön oikeuksien, vapauden ja tasa-arvon kieltämistä porvariston rinnalla. Se saa Proudhonin mukaan työväenluokan tietoiseksi omasta itsestään ja aloitekyvystään. Vallankumouksessa porvariston rinnalla työväenluokka huomasi ristiriidan poliittisen valtansa ja sosiaalisen asemansa välillä.

Proudhon etsi liberaalien tapaan historiaa työväestölle. Hänen mukaansa työtätekevä plebeiji oli alkanut 16 vuosisataa sitten etsiä oikeutta vapaaseen poliittiseen toimintaan ja tietoisuutta itsestään. Ranskalaisen demokratian kautta 19. vuosisadalla työväenluokka erottautuu kaikista aiemmista 80 demokratioista ja perustaa sosialismin, jolle ei ole vaihtoehtoa.

Guyotin ja Lacroix'n mukaan keskiaikainen kommuuniliike heitti pois feodalismien rakennelman ja organisoi uudelleen yhteiskunnan perustan, mutta ei saavuttanut perusajatustaan eli etuoikeuksien poistamista. Kommuuniliike päättyi kolmannen säädyn muodostumiseen. Sellaisena se ei pystynyt lannistamaan kuninkuutta eikä vapauttamaan kaikkia kansalaisia. Kolmannesta säädystä tuli uusi aateli. Se oli tullut vähä vähältä etuoikeutetuksi ryhmäksi, eräänlaiseksi uudeksi aateliksi, joka jätti vuorostaan alapuolelleen halpasäätyiset eli proletariaatin.

Syyliseksi Guyot ja Lacroix eivät kuitenkaan yksioikoisesti esitä porvaristoa, vaan kuninkuuden. Heidän mukaansa keskitetty monarkia on yksin syyllinen suunnanmuutokseen ja kommuunijatuksen pysähtymiseen. Juuri monarkiaa on kirottava siitä, että sama luokka jakaantui kahtia ja keskiajan alhaiset erotettiin kahteen toisilleen vihamieliseen leiriin. Tämän jaon tuloksena porvaristo

---

78 Ibid., s. 421.

79 Proudhon 1865, s. 94-95.

80 Ibid., s. 95 ja 100.

tuli proletariaatin viholliseksi ja sortajaksi.⁸¹ Tällä kirjoittajat ottavat samalla kantaa tasavallan puolesta.

6.4.3. Vallankumouksen on jatkuttava

Proudhon toteaa aatelin, papiston ja monarkian hävinneen vain tehdäkseen tilaa 'toisenlaisen rodun hallitsijoille'. Tällä hän tarkoittaa perinnöllistä monarkiaa kannattavia liberaaleja, joiden ominaisuudeksi hän lisäksi näkee hullaantumisen enemmän roomalaisuuteen kuin kiinnostuksen Ranskan sosiaalisiin etuihin.⁸² Kun Proudhon näki historian ytimenä frankkien ja gallien välisen taistelun ennen Ranskan vallankumousta 1789, toteaa hän omasta ajastaan, että sen porvarismi vastapuolenaan palkansaajat edustaa politiikan ja sivilisaation loppua. Kehitys ei Proudhonin mukaan kuitenkaan voi mennä näin. Tämän osoituksena hän näkee vuoden 1848 hengen, jota pitää kuolemattomana.

Oman aikansa jakoa työväestön ja porvariston välillä Proudhon pitää kuitenkin viimekädessä sattumana ja ohimenevänä ilmiönä. Työväenluokan muodostaessa enemmistön tapahtuu hänen mukaansa uusi sosiaalinen reformi sekä⁸³ vanhojen työväenluokan ja porvariston lopullinen yhdistyminen. Tässä Proudhon näkee oman vuosisatansa 'kolmannen säädyn' samassa merkityksessä kuin aiemmin kritikoimansa Sieyès.

Liberaalien historiankirjoitus oli painottanut kaupunkien vapautumista 11. ja 12. vuosisadalla. Guyot ja Lacroix eivät kommuunia lopullisena ratkaisuna kuitenkaan hyväksyneet, sillä kommuunikumouksen tuloksista ei työväestö päässyt osalliseksi. Kommuunien muodostuminen ei ollutkaan heille vallankumous, vaan ainoastaan 'tärähdys'. Vallankumousta ei tapahtunut, mutta Guyotin ja Lacroix'n mukaan se alkoi. Ja ponnistelut vallankumouksen toteuttamiseksi jatkuvat edelleen heidän omana aikanaan.⁸⁴ Kirjoittajat näkevät koko oman aikansa modernin maailman sisältävän kommuunin siemenen. Keskiaikaisen kommuunin tunnushuudon, jona he painottavat vejellistä huglenpitoa, kuulevat he kaikuvan omana aikanaa läpi vuosisatojen.⁸⁵

Yleisesti Guyot ja Lacroix esittävät, että kaikki yksinoikeuksia

---

81 Guyot & Lacroix 1867, s. 421.

82 Proudhon 1867, s. 108 ja 244. Depuis Clovis, le génie romain n'a cessé de réagir contre le génie franc;... (Proudhon 1867, s. 108.)

Il faudrait dire que le bourgeoisisme, ayant pour contrepartie le salariat, est le dernier mot de la civilisation et de la politique. Cela ne peut pas être, et cela ne sera pas: la pensée de 1848 est immortelle. (Proudhon 1867, s. 243-244.)

83 Proudhon 1865, s. 101.

84 Guyot & Lacroix 1867, s. 415 ja 418.

85 Ibid., s. 421-422.

saaneet ryhmät heikentyvät saavutettuaan päämääränsä, koska eivät voi enää lisätä ponnistelujaan ja julistavat olevansa tyydytettyjä. Riistetyt taas, päinvastoin, kehittyvät samaan aikaan ja tulevat voittajiksi jonakin päivänä. Tämä sama ilmiö on toteutunut jo Roomassa ja on rinnasteinen kirjoittajien omalle ajalle: moderni demokratia kehittyy syntyperään ja rahan perustuvien aristokratoiden rinnalla.⁸⁶

6.5. Porvaristo on germaaninen

6.5.1. Gallian hallintokäytäntö jäi roomalaiseksi

Proudhon käsitteli myös frankkivalloitusta. Hänen mukaansa frankit eivät tuoneet Galliaan germaanisista tapojaan. Hän haluaa osoittaa, että frankit noudattivat roomalaisia tapoja ja hylkäsivät germaanisit.

Germaniassa frankit olivat olleet Proudhonin mukaan vapaita, sillä he noudattivat siellä Tacituksen kuvaamia, vapautteen perustuvia hallintotapoja. Germaanit tekivät asuinalueiltaan hyökkäyksiä Galliaan ja frankit ottivat alueita Galliasta haltuunsa joko sodan tai rauhan keinoin. Vakiinnuttaakseen tilanteen Galliassa Rooma solmi 291 frankkien kanssa sopimuksen,⁸⁷ joka vahvisti frankkien alueet Galliassa.

Germaanisten frankkien Galliaan asettumisen jälkeen he eivät Proudhonin mukaan noudata enää germaanisista tapojaan. Ensimmäisen kerran vanhat tavat hylättiin vuoden 291 sopimuksessa, jossa germaanit lupautuivat noudattamaan Rooman lakeja Galliassa. Tähän frankit suostuivat siksi, että se oli heille Rooman sotilaallisen voiman vuoksi ainoa keino saada jalansijaa Galliassa.⁸⁸ Myöhemmin eri germaaniheimojen vakiinnuttamassa asemansa maailma tervehtikin heitä Rooman vallan perijöinä.⁸⁹

Toiseksi Proudhon katsoo erityisesti Klodovigin luopuneen germaanisten hallintotapojen ylläpitämisestä. Vakiinnutettuaan asemansa Galliassa Klodovig yhdisti valtaansa pienet frankkikuninkaat ja johtajat. Tätä Proudhon pitää vakavana loukkauksena alkuperäisiä germaanisista itsenäisyyden ja federalismin tapoja kohtaan.⁹⁰ Näin Proudhon katsoi germaanien luopuneen vanhoista germaanisista tavoistaan ja omaksuneen roomalaiset tavat.

Guyot ja Lacroix toteavat osaltaan, että germaanihyökkäysten merkitystä on liioiteltu. Heidän mukaansa tarkka tutkimus osoittaa, että keisarikunnassa oli alueita, joille frankit eivät hyö-

---

86 Ibid., s. 215.

87 Proudhon 1867, s. 32-35.

88 Ibid., s. 34-35.

89 Ibid., s. 39.

90 Ibid., s. 40.

känneet lainkaan sekä alueita, joille tehtiin vain äkillisiä ryöstöretkiä. Toiseksi hyökkäävät germaaniheimot olivat määrältään pieniä ja Gallia alueeltaan laaja. Valloituksen jälkeen Klodovigin miehet hajaantuivat lisäksi laajalle alueelle saadakseen elantonsa ja näin germaanien vaikutus Gallian tapoihin jäi vähäiseksi.

6.5.2. Kommuuni oli germaaninen

Proudhon on käsitellyt myös rotujaon vaikutusta omana aikanaan. Mielenkiintoista on, että hänen muistiinpanojensa mukaan, jotka ilmeisesti on tarkoitettu tekeillä olleen kirjan rungoksi, hän pohti rotujaon merkitystä omalle ajalleen. Muistiinpanot on julkaistu 1867 teoksen liitteenä.

Gallian instituutiot jäivät siis roomalaisiksi. Näin ollen kaupunkikommuunit vastustaessaan vallitsevaa järjestelmää eivät vastustaneet germaanisuutta, vaan roomalaisuutta. Proudhon kysyykin, oliko kommuuniliike germaaninen. Käsittelemättä asiaa tarkemmin hän toteaa Ranskan historian olleen gallien vapautumista. Myöhemmin hän katsoo kommuunin olleen nimenomaan porvariston organisaatio, joka on ominainen pohjoiselle (eli germaaniselle) rodulle. Kommuuniliikettä pitävät germaanisena myös Guyot ja Lacroix. He käsittelevät kommuunin alkujuuria Proudhonia tarkemmin. (Vrt. myös suhteeseen Saksaan, luku 10.2.2.).

Guyot ja Lacroix näkivät germaaniheimoille ominaisina piirteinä yhdistymisen vapauden. Tämä henki ei frankkien tulon jälkeen voinut enää jatkua frankkiheimojen keskuudessa, koska nämä olivat hajallaan maaseudulla. Yhdistymisen ajatus tarvitsee onnistuakseen kaupunkiväestön yhteenkuuluvuutta. Germaanisen hengen jatkajina keskiajan Ranskassa Guyot ja Lacroix näkevätkin kaupunkeihin syntyneet heimoperinnettä jatkaneet ammattikunnat, jotka heidän mukaansa edelleen loivat kommuunit. Ammattikunnat olivat ensimmäinen yhdistymisen muoto keskiajalla.

Sekä Proudhon että Guyot ja Lacroix näkevät siis germaanisen vapauden perustana kommuunille. Tämän he hyväksyvät. Sen sijaan he eivät hyväksy sitä kommuunien vapauteen liittyvää kilpailua, minkä kommuunit synnyttivät. Kehitys muuttui Guyot'n ja Lacroix'n mukaan kielteiseksi kommuunien ammattikuntien halutessa ensisijaisesti turvata oman toimintansa jatkuvuuden ja estää ulkopuolisilta jäsenyytensä. Tämän takia kommuunit ammattikuntineen joutuivat jatkuvaan taisteluun ja kilpailuun keskenään. Syntynyt yhteisö

---

91 Guyot & Lacroix 1867, s. 211-212.

92 Proudhon 1867, s. 97.

93 Ibid., s. 237.

94 Guyot & Lacroix 1867, s. 427-428.

95 Ibid., s. 448.

perustui väkivaltaan.⁹⁶ Proudhon oli puolestaan jo 1843 todennut, että yhteisö, missä vallitsee ääretön vapaus, ei tule pitkäikäiseksi. Kilpailun liittyminen germaanisen vapautteen sai kirjoittajat suhtautumaan siihen kielteisesti.

6.5.3. Porvarit ovat germaaneja

Proudhon oli siis osoittanut osaltaan kommuunit germaanisiksi. Hän toteaa latinalaisten ja germaanisten rotujen ominaisuuksista levitetyn absurdeja mielipiteitä, mutta pitää mahdollisena, että 1789 vallankumouksessa rotuvastakohta vallitsi ja siinä latinalaiset jälleen kerran voittivat germaanisen rodun.

Myöhemmin muistiinpanoissaan Proudhon ottaa selvästi kantaa rotujaon puolesta. Perusta ei kuitenkaan enää ole gallirahvaassa ja frankkiaatelissa, vaan porvareissa ja työväestössä. Hän kirjoittaa kasvissyöjäroduista ja lihansyöjäroduista. Kasvissyöjät hän yhdistää latinalaisiin ja lihansyöjät germaaneihin.

Kasvissyöjärodut ovat ensimmäisinä sivistyneet ja lihansyöjärodut tulevat vasta myöhemmin jäljessä. Ensimmäiset keksivät tieteitä, taiteita, ammatteja ja pienteollisuutta. Toiseksi mainitut, jotka syömisen tarpeensa takia ovat kehittäneet ihmisten riiston laiksi, organisoivat suurteollisuutta. Jälkimmäiset ovat enemmän porvareita, ensin mainitut enemmän demokraatteja.

Proudhon kysyykin, syökö missään maassa mikään eläin enempää kuin porvari? Tätä hän pitää pohjoisten (eli germaanisten) rotujen vaikutuksena. Myös pohjoisen kuuluisia kommuuneja hän pitää porvariston organisoijina, sillä ne ovat luonnollisempia pohjoiselle kuin etelälle.⁹⁷ Eli Proudhon tarkoittaa, että kommuunit säilyttivät germaanisyyden, jonka hän yhdistää oman aikansa porvaristoon.

Sekä Proudhon että Guyot ja Lacroix näkevät porvariston luopuneen vallankumouksesta. Proudhon tuo selvimmän esille juuri sen, mitä liberaalit pelkäsivätkin: frankit-gallit rotutaistelun jatkoksi

---

96 Ibid., s. 493.

97 Proudhon 1867, s. 217-218.

98 Ibid., s. 236-237. Les races frugivores seront les premières civilisées. Les carnivores ne viendront que longtemps après. Les premières inventeront les sciences, les arts, les métiers, la petite industrie; les secondes, à qui le besoin de manger fait une loi de l'exploitation humaine, organiseront la grande industrie. - Celles-ci sont plus bourgeoises; celles-là plus démocratiques.

99 Ibid., s. 237. Dans tous les pays, quel animal plus mangeur, plus consommateur que le bourgeois? - Influence des races du Nord.

L'institution des fameuses communes dans le Nord n'est autre chose que l'organisation bourgeoise, plus naturelle, plus spéciale aux races du Nord qu'à celles du Midi.

työväestö kehittää porvariston ja työväestön välisen taistelun vallasta. Kirjoittajat näkevät työväestön omana historiallisena ryhmänään, joka 1800-luvulla on vuorostaan tulossa poliittiseksi valtaapitäväksi ryhmäksi. Työväestön vallankumous nähdään historian pohjalta luonnollisena jatkeena kolmannen säädyn eli porvariston vallankumoukselle. Rotutaistelusta on siirrytty luokkataisteluun.

Ajan ihailemaan germaanisuuteen kirjoittajat suhtautuvat nyt kielteisesti. Vuoden 1843 mielipiteidensä mukaisesti Proudhon näkee germaanisuuden vapauden edustajana, mutta pitää sitä niin keskiajan kommuunissa kuin hänen oman aikansa Ranskassakin perustana yhteiskunnalliselle eriarvoisuudelle. Tätä tukee jo hänen 1843 mielipiteensä siitä, että yhteisö, jossa vallitsee ääretön vapaus, ei tule pitkäikäiseksi. Sellainen yhteiskunta jättää ulkopuolelleen ryhmiä, joiden oikeudet ovat heikompia.

Roomalaisuuden Proudhon yhdisti monarkiaan ja germaanisuuden porvaristoon. Leimatessaan Gallian hallinnon roomalaiseksi ja kommuunit germaanisiksi Proudhon saa Ranskan historian roomalaisuuden ja germaanisuuden väliseksi taistelukentäksi. Hän näki niiden Ranskan historiassa taisteleen keskenään.

Itse Proudhon vastusti sekä roomalaisuutta että germaanisuuutta. Omaksi 'rodukseen' Proudhon otti latinalaisuuden asettaen samalla itsensä ja työväestön sekä roomalaisuuden että germaanisuuuden ulkopuolelle. Oman latinalaisuutensa hän taas yhdisti vallankumoukseen, millä hänen voidaan katsoa tarkoittaneen kumousta niin yläluokkia kuin myös germaanisuuutta ja roomalaisuutta vastaan. Proudhonin tapaan myös Guyot ja Lacroix näkevät kommuunin germaanisena, vaikka eivät rotuteoriaa enää jatkakaan työväestön latinalaisuuden osalta.

7. FUSTEL DE COULANGES TURVAUTUU KESKITETTYYN ROOMALAISEEN MONARKIAAN

7.1. Taistelu valtiomuodosta

7.1.1. Pariisin kommuuni järkyttää Ranskan ylimystön

Seuraava vuosikymmen, 1870-luvun alku, oli ranskalaisille ja etenkin maan yläluokille järkytys. Tuolloin Ranska kärsi tappion sodassa Saksaa vastaan ja saksalaiset joukot etenivät Pariisin porteille saakka. Toiseksi Pariisissa syttyi ns. Pariisin kommuuni, pariisilaisen työväen kapina poliittisten oikeuksiensa ja sosiaalisen asemansa puolesta. Se lopullisesti osoitti Ranskan yläluokalle, että työväenluokka oli syntynyt ja että se toimi voimallisesti asemansa puolesta.

Sisäpolitiikassa Napoleon III oli pyrkinyt 1860-luvulla laajentamaan valtiollisia oikeuksia ja muuttamaan itsevaltaansa vapaa-mielisemmäksi sekä parlamentaarisemmaksi. Tuolloin varsinkin liberaalien osuus hallinnossa vahvistui.

Tammikuussa 1870 keisarikunnan uudeksi pää- ja ulkoministeriksi nimettiin Emile Ollivier (1825-1913). Hän sai samana vuonna valmiiksi reformiesityksen, jonka toimeenpano kuitenkin aluksi viivästyi keisarin hidastelun takia. Viimein hyväksytyssä uudessa valtiosäännössä keisarin valta oli rinnasteinen perustuslailliselle monarkille. Samanaikaisesti Hovipuolue, jossa keisarin puolisolla Eugéniella oli vaikutusvaltaa, halusi ulkomaista sotaa. Toisaalta Saksan yhdistäjäksi noussut Preussi oli nuoruutensa voimissa. Taitavalla ulkopolitiikan avulla sen pää- ja ulkoministeri Otto von Bismarck sai Ranskan julistamaan sodan vuonna 1870. Saksa otti aloitteen ja hyökkäsi.

Ranska oli epäyhtenäinen. Edes sodan aikana ei syntynyt yhtenäistä kansallistunnetta. Maan laajat kansankerrokset pitivät itsepintaisesti kiinni käsityksestä, että vihollisen torjuminen ei ollut heidän tehtävänsä. Eri puolilla maata puhkesi sodan aikana jopa mellakoita, joissa huudettiin 'Ranskan tuhoa' ja 'pitkää ikää Preussille ja sen hallitsijalle'. Preussi taas käytti tilannetta hyväkseen sotapropagandassaan julistaessaan, että se ei käy sotaa Ranskan kansaa, vaan sen despoottista hallitsijaa vastaan.¹

Saksalaiset joukot etenivät nopeasti ja itse keisari, Napoleon III, joutui marsalkkansa MacMahonin armeijan mukana saksalaisten vangiksi 2. syyskuuta 1870.

Pariisissa improvisoitiin maalle uutta johtoa. Kaupungissa puhkesi mellakoita, joissa vaadittiin tasavaltaa. Mellakat jäivät kuitenkin vaatimattomiksi verrattaessa niitä vuosien 1830 tai 1848 tapahtumiin.² Vain kaksi päivää keisarin vangitsemisen jälkeen Pariisissa julistettiin tasavalta. Samalla päätettiin kansalliskokouksen koollekutsumisesta tasavallan valtiosäännön muokkaamiseksi.

---

1 Eugen Weber, Peasants into Frenchmen. The Modernization on Rural France 1870-1914. Stanford 1976. s. 100-101.

2 Allan Mitchell, The German Influence in France after 1870. The Formation of the French Republic. 1979. s. 5.

si. Väliaikaisen hallituksen voimahahmoksi tuli Napoleon III:n kiihkeä vastustaja, tasavaltalainen Léon Gambetta, jonka johdolla hallitus päätti jatkaa vastarintaa. Saksalaisten piiritettyä Pariisin hallitus pakeni Tours'iin. Piiritys jatkui syyskuusta vuoden 1871 tammikuuhun, jolloin Pariisi antautui.

Saksalaisten kanssa rauhasta neuvotteli Adolphe Thiers ja alustava sopimus allekirjoitettiin 26. helmikuuta. 1. maaliskuuta saksalaiset marssivat voitonparaatissaan Pariisin läpi, jonka jälkeen he poistuivat kotimaahansa. Ranska luovutti Saksalle Elsass-Lothringenin ja maksoi sotakorvauksia 5 miljoonaa frangia.

Uusi kansalliskokous valittiin vaaleilla tammikuussa 1871. Enemmistö kokousedustajista oli monarkisteja, jotka suhtautuivat epäillen tasavaltaan. Monarkistit suostuivat kuitenkin tasavaltaan, koska eivät uskoneet siitä tulevan pitkäikäistä.³ Lisäksi Bourbon-suvun kannattajat menettelivät samoin kuin vuonna 1848: he eivät suostuneet yhteistyöhön Orléans-suvun kanssa.⁴

Kansalliskokous jätti toimeenpanovallan 1830-luvun pääministerille, Adolphe Thiers'ille. - Myöhemmin Adolphe Thiers kirjoitti maansa uudesta hallitusmuodosta, että 1870-luvun alussa tasavalta oli hallintotapa, joka jakoi silloisessa tilanteessa ranskalaisia vähiten.⁵

Saman vuoden maaliskuussa syttynyt Pariisin kommunikapina vaati kansalliskokousta ja Thiers'in hallitusta muodostamaan Ranskan kunnista itsenäisiä hallintoyksiköitä, jotka olisivat vain löyhässä liitossa keskenään. Thiers'n hallitus kukisti armeijan avulla kommuunin toukokuussa. Virallisten tietojen mukaan surmansa sai 6500 kapinallista, mutta kapinaan osallistuneet väittävät kaikkiaan 20 000 miehen, naisen ja lapsen saaneen surmansa.

7.1.2. Tasavalta vai monarkia?

Ranskan 1870-luvun sisäpolitiikassa oli keskeistä kamppailu maan valtiomuodosta. Syntyneen tasavallan asema ei ollut vakiintunut eikä monarkiakaan ollut mahdoton.⁶

Tasavallan ja monarkian kannattajien määrät maan kansalliskokouksessa olivat tasaveroiset ja keskustelu tasavallasta ja monarkias-ta jatkui koko vuosikymmenen, sillä vasta 1879 jälkeen tasavalta vakiinnutti asemansa. Sisäpoliittiseen keskusteluun löi vahvan oman lähtökohtansa vuoden 1870 kommuuni, joka kouriintuntuvasti osoitti ranskalaisille, että työväestöstä oli tullut varteenotettava poliittinen voima. Sillä oli myös merkityksensä valtiomuoto-

---

3 Thomson 1968, s. 52.

4 Agulhon 1983, s. 129.

5 Adolphe Thiers, Histoire de la révolution du 4. septembre et de l'insurrection de 18 mars. Paris 1875. s. ix.

6 Yves Lequin, Histoire des français XIXe-XXe siècle. Les citoyens et la démocratie I-III. Tome II. Paris. 1983. s. 22.

keskustelussa. Toisaalta ranskalaisen radikaalin työväestön kommuuni masensi lähes kokonaan vuosikymmenen ajaksi. Työväestön revisionistinen linja toimia yhdessä tasavaltalaisten kanssa jatkui koko vuosikymmenen ajan.

Elokuussa kansalliskokous valitsi Adolphe Thiers'in Ranskan kolmannen tasavalla presidentiksi. Thiers jatkoi presidenttinä vuoteen 1873 sakka. Tuolloin järjestetyissä presidentinvaaleissa monarkistit halusivat ehdokkaakseen Chambordin kreivin.

Monarkian heikkous oli ollut se, että Bourbonit eivät olleet antaneet orleanisteille anteeksi vuotta 1830, jolloin Ludvig Filip syrjäytti Bourbonien Kaarle X:n. 1870-luvulla bourboneja edusti Kaarle X:n pojanpoika kreivi Chambord ja orleanisteja Ludvig Filipin pojanpoika Pariisin kreivi. Fuusion puolestapuhujat esittivät, että ensiksi valittaisiin kuninkaaksi vanhempi, 52 vuotias kreivi Chambord. Koska tällä ei ollut perillisiä, tulisi nuoremman, 33-vuotiaan Pariisin kreivin vuoro tulla valtaan Chambordin jälkeen. Bourbonit kuitenkin kieltäytyivät. Vertauskuvallisesti vanhoillinen Chambord ilmoitti, että hän ei hyväksy trikoloria, vaan haluaa Bourbonien valkoisen lipun.

Chambordin kieltäytymisen jälkeen presidentiksi valittiin monarkistien ehdokas, marsalkka Patrice Maurice MacMahon. Äänestyksessä Thiers hävisi MacMahonille vain yhdellä äänellä, 391-392. Kansalliskokouksen vasemmisto pidättäytyi äänestämästä. Samalla presidentin toimikaudeksi oli päätetty seitsemän vuotta. Vaalilla oli suuri merkitys tulevalle Ranskan presidentin asemalle, sillä monarkistien johtohahmo Albert de Broglie käytti tehokkaasti taustalla presidentin valtaa.

Tasavaltalainen perustuslaki sai vahvistuksen 1875, jolloin siihen lisättiin presidentin vaalia täydentävät säädökset. Ne hyväksyttiin edelleen niukasti, vain yhden äänen enemmistöllä 353-352. MacMahon joutui eroamaan 1879 ja hänen seuraajakseen valittiin Jules Grèvy.

7.1.3. Fustel de Coulanges painottaa roomalaisuutta

Pariisin kommuuni oli Ranskan aristokratialle ja porvaristolle järkytys. Se oli kouriintuntuva osoitus työväenluokan olemassaolosta ja sen tyytymättömyydestä.

Keisarikunnan hallinto ei ollut tyydyttänyt ranskalaisia, sillä ainoastaan bonapartistit olivat tunteneet sen omakseen. Bourbonsekä Orléans-sukujen kannattajat taas haaveilivat 'omasta miehestä' valtaistuimella ja aateli tunsii jääneensä syrjään samoin kuin porvaristo, joka keisarikunnan loppuajan liberaalisuudesta huolimatta halusi suurempaa valtaa poliittisessa päätöksenteossa. Tyytymättömiä olivat tasavaltalaiset ja työväestö.

---

7 Thomson 1968, s. 68.

8 Ibid., s. 53.

9 Lequin 1983, s. 22.

Tyytymättömyys keisarikuntaa kohtaan sekä heikko menestys sodassa ja Pariisin kommuunikapina synnyttivät tasavallan. Ranskan vanhojen valtaapitävien ongelmaksi tuli se, kuinka taata rauha ja järjestys yhteiskunnassa sekä toiseksi, kuinka taata poliittisen päätöksentekovallan pysyminen omissa käsissä.

Numa Denis Fustel de Coulanges tunnetaan ranskalaisena, isänmaallisena historiankirjoittajana. Hän katsoi, että germaanit olivat hyvin vähän vaikuttaneet Ranskan historiaan ja instituutioiden muotoutumiseen.¹⁰ Strasbourgissa Elsass-Lothringenissa historianprofessorina toiminut Fustel de Coulanges tuli Pariisiin 1870, missä kuului mm. keisarinna Eugénien lähipiiriin opettaen tälle historiaa.¹¹ Strasbourg, joka Ranskan-Saksan sodan jälkeen luovutettiin Saksalle, ehti olla Fustel de Coulangesin kotikaukotikaupunki kymmenen vuoden ajan.

Keisarikunnan kukistumisen jälkeen Fustel de Coulanges oli 1870-luvulla École Normalen opettajana ja johtajana sekä myöhemmin Sorbonnessa professorina. Nykyisin Fustel de Coulangesia pidetään yhtenä aikansa johtavana historiankirjoittajana, joka teki roomalaisuuden laajemmin tunnetuksi Ranskassa.¹² Lefebvren mukaan Fustel de Coulangesta on ennen kaikkea pidetty germaanisuuden kieltäjänä ja roomalaisuuden painottajana.¹³

Fustel de Coulanges kirjoitti frankkivaltakunnasta ja sen historiasta. Frankit-gallit -kysymyksen merkityksestä omalle ajalleen hän käsitteli Revue des Deux Mondes -aikakauskirjan artikkeleissa 1870-luvun alussa sekä pääteoksessaan Histoire des institutions politiques de l'ancienne France (1875-1889). Siitä ilmestyi ensimmäisenä keskiaikaa käsittelevä osa 1875. Toinen osa, joka käsitteli frankkilaista monarkiaa ennen merovingien osalta päällekkäin ensimmäisenä ilmestyneen osan kanssa, ilmestyi 1888. Kolmas osa, joka olisi kronologisesti Jane Herrickin mukaan pitänyt tehdä ensimmäisenä, ilmestyi Fustel de Coulangesin oppilaan Camille Jullianin toimittamana 1889. Jullian oli ollut apuna myös toisen osan toimittamisessa.¹⁴

Ranskan-Saksan sota ja Pariisin kommuuni vaikuttivat syvällisesti Fustel de Coulangesiin. Näiden tapahtumien on väitetty jopa saaneen hänet muuttamaan historiantutkimuksensa mielenkiinnon lempialuettaan antiikista keskiaikaan. Poliitiikan vaikutuksesta hänen tutkimuksiinsa ei olla yksimielisiä. Osa tutkijoista katsoo

---

10 Barnes 1963, s. 215 ja Lefebvre 1971, s. 219.

11 Guiraud 1896, s. 49.

12 Barnes 1963, s. 215.

13 Lefebvre 1971, s. 219-220.

14 Jane Herrick, The Historical Thought of Fustel de Coulanges. A Dissertation Submitted to the Faculty of The Graduate School of Arts and Sciences of The Catholic University of America in Partial Fulfilment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy. Washington 1954. s. 16-17.

hänen olleen poliittinen kirjoittaja, osa puolueeton. Joka tapauksessa Fustel de Coulangesin kirjoituksilla on hänen omana aikanaan ollut poliittista merkitystä.

Fustel de Coulanges sai roomalaisuutta painottaessaan vastaan aristokratiaa ja sen historiallista germaanisuuksia sekä kyvykkyyttä puolustavan Geffroy'n kuten myös liberaalin tasavaltalaisen Gabriel Monodin. Fustel de Coulangesin tapaan monarkiaa puolustanut Ernest Renan sai vastaan tasavaltalaiset ja radikaalit Charles Renouvier'in ja François Pillonin. 1870 jälkeen frankitgallit -kysymystä käsittelevät kirjoittajat eivät enää ole suoranaisesti poliitikkoja, vaan yliopistotutkijoita. Guizot'in ja Thierryn aloittama työnjako, jossa poliitikot politikoivat ja historiankirjoittajat kirjoittivat tueksi historiaa, jatkui.

7.2. Rotujaon tilalla luokkajako

7.2.1. Sisäinen epäsopu syynä Ranskan historiankirjoituksen heikkouteen

Fustel de Coulanges toteaa vanhan uskomuksen, jonka mukaan keskiajan hyökkäyksissä germaanit valloittivat gallien asuma-alueet ja alistivat niiden väestön maaorjiksi. Tämän seurauksena syntynyt hallitusmuoto, feodalismi, ja sen mukanaan tuoma sorto ja väkivalta on nähty voittajien luonnollisena oikeutena. Ranskan historian suuret tapahtumat on sittemmin selitetty tältä pohjalta: feodalismi nähdään valloittajien hallitusmuotona, kaupunkien vapautuminen voitettujen gallien heräämisestä ja vuoden 1789 vallankumous heidän revanssinaan.¹⁵

Keskiajan tapahtumien pohjalta Fustel de Coulanges näki oman vuosisatansa ranskalaisten jakaantuneen omiin ryhmiinsä. Hän kehotti tarkastelemaan, miksi ihmiset ovat eri mieltä Ranskan hallinnosta ja politiikasta. Itse hän totesi syynä olevan lähes aina sen, että on olemassa eri tapoja tarkastella ancien régimeä. Oman ajan kansalaiset vetoavat keskiajan kuninkuuden, lääninherrojen tai kommuunien oikeuksiin oman aikansa hallitusmuotoa perustellessaan. Vaikka ancien régime ei enää Ranskassa hallitse valtiota, se hallitsee ihmisten mieltä. Tämän pohjalta Fustel de Coulanges näkee historian muovaavan aikalaistensa mielipiteet.¹⁶

Keskiajan tapahtumista on Fustel de Coulanges mukaan paljon tietämättömyyttä. Talonpoika ei tiedä, mitä ovat feodaalioikeudet, joita vastustaa. Työläinen olisi hyvin ällistynyt, jos oppisi että keskiajan yhteisö oli hyvin erilainen kuin hän oli luullut. Porvaristokin tulisi hyvin yllättyneeksi, jos se saataisiin uskomään että kolmas sääty on muuta kuin mitä Sieyès on sanonut.

---

15 Numa Denis Fustel de Coulanges, *L'Invasion germanique en cinquième siècle, son caractère et ses effets*. RDM, tome quatre-vingt-deuxième (15 mai 1872). s. 241.

16 Numa Denis Fustel de Coulanges, *L'Organisation de la justice dans l'antiquité et les temps modernes III*. RDM, tome XCIV (1er août 1871). s. 536-538.

Aatelismies viimein ei luovu epäilyksittä ihanteellisesta kuvastaan keskiajan ritareista. Jokainen on muovannut keskiajan mielikuvituksessaan. Virheet ovat erilaisia, sillä on lukuisia erilaisia tapoja erehtyä.¹⁷

Keskiajan tapahtumien pohjalta myös historiantutkijat ovat Fustel de Coulangesin mukaan jakaantuneet omiin ryhmiinsä. Hänen mukaansa ranskalaiset historiantutkijat ovat viimeisen 50 vuoden ajan olleet puolueensa miehiä. He luulevat olevansa vilpittömiä, mutta muistuttavat lakiasäätäviä kansalliskokouksia, joissa voidaan erottaa oikeisto, vasemmisto ja keskusta. Historiasta on tullut suljettu kenttä, jolla mielipiteet taistelevat.¹⁸

Fustel de Coulangesin mukaan Ranskassa on vallalla erikoinen ja vieras patriotismin muoto, jossa isänmaallisuus on vanhan Ranskan vihollinen. Patriotismi sisältää Ranskassa kuninkaitten julkisen häpäisyn, inhon aristokratiaa kohtaan ja panettelun maan instuutioita kohtaan, vihaa kaikkea sitä kohtaan, mikä on ranskalaista. Fustel de Coulangesin mielestä isänmaallisuus ei ole rakkautta maahan, vaan maan menneisyyttä kohtaan.

Omassa Ranskan kehitystä keskiajalla käsitelleessä historiantutkijoituksessaan Fustel de Coulanges halusi osoittaa, että (1) keskiajan frankkivaltakunnassa ei ollut vallinnut rotujakoa gallien ja frankkien välillä. Tämän jaon tilalla olihänen mukaansa luokkajako, jonka todistamisessa Fustel de Coulanges käytti hyväkseen germaaniensa lakeja. Toiseksi (2) hän halusi osoittaa, että keskiajan frankkiyhteisön kuninkaan valta oli ollut vahva. Kuningas käytti valtaansa perinnöllisenä hallitsijana, jonka valtaa eivät rajoittaneet kokoukset eikä perinnöllinen frankkiaateli.

7.2.2. Frankit Rooman liittolaisia

Fustel de Coulanges katsoi frankkien tulleen Galliaan Rooman liittolaisina. Hänen mukaansa germaaneja tuli kansainvaelluksissa Rooman valtakunnan alueelle eri tavoin. Heitä tuli Rooman (1) kolonioihin maaorjiksi ja (2) Rooman legioniin sotilaisiksi. Ger-

---

17 Ibid., s. 536-537.

18 Numa Denis Fustel de Coulanges, *La manière d'écrire l'histoire en France et en Allemagne*. RDM, tome CI (15 mai 1873), s. 243. Nos historiens, depuis cinquante ans, ont été des hommes de parti. Si sincères qu'ils fussent, si impartiaux qu'ils crussent être, ils obéissaient à l'une ou l'autre opinions politiques qui nous divisent. Ardents chercheurs, penseurs puissants, écrivains habiles, ils mettaient leur ardeur et leur talent au service d'une cause. Notre histoire ressemblait à nos assemblées législatives: on y distinguait une droite, une gauche, des centres. C'était un champ-clos où les opinions luttuaient. Ecrire l'histoire de France était une façon de travailler pour un parti et combattre un adversaire. L'histoire est ainsi devenue chez nous une sorte de guerre-civile en permanence.

maaneista muodostettiin Rooman armeijaan omia germaanisii joukkoja, joita sittemmin lähetettiin myös Gallian koloniaan. Tämä johti siihen, että Gallian aluella siviiliväestö muodostui galleista ja lähes kaikki sotilaat germaaneista. Fustel de Coulanges selvittää, että ne germaanit, jotka asettuivat Galliaan ja saattoivat jättää sinne osan verestään ja tavoistaan olivat vain ne, jotka astuivat Galliaan keisarikunnan sotilaina. Gallialaisväestö ei siten millään tavoin pitänyt germaaneja vihollisenaan tai valloittajanaan, sillä¹⁹ germaanisotilaat suojelivat niin galleja kuin roomalaisiakin.

Barbaarien hyökkäykset lisääntyivät 400-luvun puolivälissä ja sen seurauksena sotilaiden ote hallintoon Rooman valtakunnassa kasvoi. Vuonna 476 Rooman valtakunta tuhoutui, mutta kolonioissa asuvien ihmisten mielissä sen auktoriteetti edelleen jatkui. Valtakunnan uskottiin²⁰ vielä olevan olemassa ja keisaria pidettiin Jumalana maan päällä.

Tällä Fustel de Coulanges haluaa osoittaa, että frankit eivät olleet valloittajia, vaan tulivat Galliaan Rooman liittolaisina. Vallan siirryttyä sotilaille Rooman auktoriteetti ja hallintotapa säilyivät Galliassa. Hän halusi ensiksikin esittää Ranskan frankkiaatelin myönteisesti, toisaalta osoittaa roomalaisen keskitetyn hallintotavan jatkuneen Galliassa.

7.2.3. Laki vahvistaa luokkajaon - ei rotujakoa

Fustel de Coulanges katsoo historian lähteiden osoittavan, että valloitukseen tai frankkilaiseen rotuun perustuvaa aristokratiaa ei Galliassa ole ollut lainkaan. Esimerkiksi hoviaatelin asemaan saattoivat hänen mukaansa päästä niin roomalaiseen kuin frankkilaiseenkin rotuun kuuluvat henkilöt.²¹ Aateli ei ollut asemassaan perinnöllisenä. Saalilainen laki ei hänen mukaansa mainitse mitään

---

19 Fustel de Coulanges, *L'Invasion*, RDM 1872, s. 245 ja 247; Numa Denis Fustel de Coulanges, *Histoire des institutions politiques de l'ancienne France I. L'empire romain, les germains, la royauté mérovingienne*. Paris 1875. s. 327.

La population civile était gauloise, et presque toute la population militaire était germane. Les germains qui s'établirent en Gaule et y purent laisser quelque chose de leur sang et de leurs mœurs furent seulement ceux qui y entrèrent à titre de soldats de l'empire. (*L'Invasion*, s. 247.)

20 Ibid., s. 253-254. Vrt. Fustel de Coulanges 1875/1, s. 372.

21 Numa Denis Fustel de Coulanges, *Histoire des institutions politiques de l'ancienne France II. La monarchie franque*. Paris 1888. s. 76 ja 84.

22 Ibid., s. 80.

perinöllisestä aatelista.²² Lakia Fustel de Coulanges käsitteli yksityiskohtaisesti Revue historique -aikakauskirjassa 1876.

Saalilaisen lain ja ripuaarisen lain termit francus ja romanus merkitsevät²³ Fustel de Coulangesin mukaan (a) rotua, (b) alueen asukasta ja (c) sosiaalista luokkaa. Hänen mukaansa pitää aina erikseen tutkia, voidaanko puhua rodusta vai sosiaalisista olosuhteista. Kysymys on vaikea ratkaista, sillä aina lähteet eivät anna yksiselitteistä vastausta.²⁴

Ripuaarisessa laissa termiä romanus käytetään harvoin. Sen sijaan termi francus esiintyy usein sosiaalisessa ryhmäjaottelussa synonyymina sanalle vapaa. Tällöin se ei merkitse rotua,²⁵ vaan vastakohtaa muille ryhmille, vapautetuille ja orjille.²⁵ Sana romanus esiintyy vain puhuttaessa ulkomaalaisista sekä 57. luvussa, joka käsittelee yksinomaan vapautettuja. Sen merkitys ei siis ole etninen. Puhuttaessa ripuaarisesta laista tätä voidaan pitää yksiselitteisenä tulkintana.²⁶

Kun ripuaarinen käytti sanaa francus vastakohtana muille sosiaaliryhmille, on saalilaisen lain romanus'ta käytetty vastakohtana vapaalle. Mutta tällöin se Fustel de Coulangesin osoittaa myös sosiaalisista ryhmäeroa, ei rotua, sillä myös germaaneja on ollut orjina. Epäselvyyttä on hänen mukaansa ainoastaan luvuissa 14 ja 41, jotka käsittelevät ryöstöä ja murhaa. Eli juuri niissä kohdissa, joita liberaalien historiankirjoittaja Augustin Thierry käytti osoittaessaan frankkien ja gallien välistä rotujakoa. Ryöstöä ja murhaa koskevissa luvuissa sanaa romanus on käytetty siten,²⁸ että se voidaan tulkita todisteeksi rodullisesta eriarvoisuudesta.

Tekstit eivät siis ole kaikin yksityiskohdin yksiselitteisiä, mutta seuraavat johtopäätökset voidaan Fustel de Coulangesin mukaan tehdä. Ripuaarisen lain termi romanus merkitsee vapautettu-

---

23 Sanalle francus on (1) etninen merkitys, jolloin sillä tarkoitetaan rotua, (2) maantieteellinen merkitys, jolloin sillä tarkoitetaan Aquitanian, Francian, Burgundin ja Allemanian asukkaita sekä (3) yhteisön vapaita jäseniä. Romanus merkitsee (1) kolmannelta vuosisadalta alkaen kaikkia vanhan Rooman keisarikunnan asukkaita, (2) Bysantin keisarikunnan asukkaita sekä (3) lain vaikutusalueella asuvia, vapautettuja orjia. Viimeisessä merkityksessä sana ei esiinny kronikoissa ollenkaan, vaan ainoastaan frankkilaisessa, sekä saalilaisessa että ripuaarisessa, ja lisäksi germaanisissa kirkkorekistereissä. (Numa Denis Fustel de Coulanges, De L'inégalité du wergeld dans les lois franques. RH, tome 14 (1876), s. 468-471.)

24 Fustel de Coulanges, De l'inégalité, RH 1876, s. 468-471.

25 Ibid., s. 473 ja 478.

26 Ibid., s. 474 ja 476-477.

27 Ibid., s. 479 ja 481-482.

28 Ibid., s. 482-485.

a, vapaan ja orjan väliin jäävää sosiaalista ryhmää ja voi tar-koittaa niin gallo-roomalaista kuin germaaniakin, mutta ei kuiten-kaan rodullista eriarvoisuutta. Wergeld ei tässä määräydy rodun perusteella. Saalilaisen lain suhteen epäilyksiä voidaan esittää. Yleisesti sekin kuitenkin osoittaa, että lainsäätäjän tarkoitus on ollut erottaa luokkia, ei rotuja. Se siis osoittaa yhteiskunnalli-sia eroja.

Johtopäätöksensä Fustel de Coulanges totesi, että (1) muiden barbaarien lakien tapaan myös frankkien lakien wergeld liittyy sosiaalisiin olosuhteisiin ja (2) että lait eivät ota huomioon rotuja.²⁹

Käsitellessään frankit-gallit -kysymystä halusi Fustel de Coulanges osoittaa, että frankit eivät saapuneet Galliaan valloitta-jina ja vihollisina, vaan Rooman liittolaisina ja ystävinä. Tämän vuoksi Galliaan ei syntynyt myöskään rodullista eriarvoisuutta, vaan ainoastaan luonnolliset eri sosiaaliryhmien väliset erot. Tällä hän halusi Montlosier'n tapaan esittää frankit ja frankkei-hin myöhemmin samaistetun aateliston hyväksyttävänä oman aikansa kansalaisille. Hän ei myöskään hyväksynyt valloitusta aikansa poliittisen keskustelun perustaksi.

Fustel de Coulangesin mukaan rotujen väliset vihamielisyyden ensimmäiset merkit ilmaantuvat historiankirjoitukseen vasta 1600-luvulla, lisääntyvät 1700-luvulla ja tulevat esille 1800-luvulla. Ne ovat hänen mukaansa vaarallisia mielipiteitä ja levittävät yhteiskunnassa sekä vihaa että kaunaa ihmisten sydämiin.³⁰

7.3. Roomalaisuus turvasi kuninkaan vallan

7.3.2. Merovingien vallan perustana roomalaisuus

a. Kuninkaan valta perinnöllinen

Vanhan ja alkuperäisen, ennen Galliaan tuloaan vallinneen germaa-nisen perinteen mukaisesti frankit olivat valinneet kuninkaansa vaaleilla, joihin liittyi alamaisten uskollisuudenvala uudelle kuninkalle. Fustel de Coulanges halusi kiistää vaalikuninkuuden ja osoittaa roomalaisen perinteen sekä sen mukaisen keskitetyn kunin-kaanvallan jatkuneen Galliassa. Kuninkuuden perustana oli hänen

---

29 Ibid., s. 487 ja Numa Denis Fustel de Coulanges, *L'Origines du régime féodal. La propriété foncière dans l'empire romain et dans la société mérovingienne*. RDM, tome CV (15 mai 1873), s. 438. Vrt. Fustel de Coulanges 1875, s. 488.

De tout cela nous croyons pouvoir conclure: 1, comme chose certaine, que les lois franques, comme toutes les lois barba-res, tiennent compte des conditions sociales pour l'évaluation du wergeld; 2, comme chose probable, qu'elles ne tiennent compte des races. (Fustel de Coulanges, *De l'inégalité*, RH 1876, s. 487.)

30 Fustel de Coulanges, *L'Invasion*, RDM 1872, s. 242.

mukaansa perinnöllisyys.

Jotta voidaan tuntea merovinkikuninkuuden luonne, on selvitettävä, onko sen perustana ollut germaaninen vaali vai roomalainen perinnöllisyys. Tältä pohjalta Fustel de Coulanges totesi tutki-neensa erityisesti 500- ja 600-lukuja, jolloin kuninkuus oli jo ehtinyt kehittyä täydelliseksi, mutta ei ollut vielä alkanut kuihtua.³¹ Ajan lähdeaineistosta ei Fustel de Coulangesin mukaan löydy säännöksiä eikä pienimpiäkään vihjauksia, joiden mukaan kuningas olisi valittu vaaleilla.³² Saalilaisten ja ripuaaristen heimojen lakien mukaisesti oikeus kuninkuuteen oli pojalla. Kaikki esimerkit tältä ajalta osoittavat Fustel de Coulangesin mukaan, että vaali tuli vallitsevaksi ainoastaan silloin, kun perinnöllis-tä vaalitapaa ei voitu noudattaa.³³

Jotkut oppineet ovat Fustel de Coulangesin mukaan uskossaan vaalikuninkuuteen väittäneet, että frankeilla on ollut oikeus valita kuningas, mutta vain hallitsijasuvun jäsenistön keskuudes-ta.³⁴ Myös tämänkaltaisen vaalin Fustel de Coulanges kumoaa. Todistuksena hän käyttää Klodovigin kuoleman jälkeistä tilannetta, jolloin kuningasta ei valittu vaan kuninkuus jaettiin Klodovigin poikien kesken kunkin tullessa hallitsijaksi erikseen määrättyllä alueella. - Kun yksi pojista myöhemmin kuoli, väestö ei valinnut hänelle seuraajaa, vaan muut veljet ottivat alueen hallintaansa.³⁵

Koko 6. vuosisadan ajalta ei Fustel de Coulangesin mukaan löydy perusteita väitteille vaalikuninkuudesta. Hän katsookin, että ne hänen oman aikansa oppineet, joita hallitsee käsitys suurista ja yleisistä vapauksista, voivat esittää haluamiaan olettamuksia. Niillä ei ole tieteellistä arvoa. Lähteet osoittavat, että koskaan ei kokous kokoontunut valitsemaan kuningasta tai valinnut kunin-gasta. Kuninkuus oli ollut perinnöllinen.³⁶

Liberaalit olivat nähneet germaanisen ja roomalaisen perinteen jatkuvuuden välillä eroja eri osissa Galliaa. Myös tämän Fustel de Coulanges haluaa kiistää väittäessään, että eroja kuninkuuden perinnöllisyydessä ei ole ollut Gallian eri osien, pohjoisen tai etelän, idän tai³⁷ lännen välillä kuten ei myöskään 500- tai 600-lukujen välillä.

---

31 Numa Denis Fustel de Coulanges, *Histoire des institutions politiques de l'ancienne France III. L'Alleu et le domaine rural*. Paris 1889. s. 33.

32 Fustel de Coulanges 1875, s. 426, ja Fustel de Coulanges 1889, s. 34.

33 Fustel de Coulanges 1889, s. 35.

34 Ibid., s. 36.

35 Ibid., s. 36-37.

36 Ibid., s. 42.

37 Ibid., s. 45.

b. Kuninkaan valta rajaton

Toiseksi Fustel de Coulanges katsoo, että kuninkaan valta oli rajaton. Hänen mukaansa gallo-roomalaisella väestöllä ei ollut 'mitään poliittisen elämän käytäntöä' ja se oli tottunut näkemään kaiken julkisten asioiden hoidon keisarikunnan virkamiesten käsissä. Toisaalta frankit olivat kadottaneet jo ennen muuttoaan Galliaan vanhan Germanian instituutiot, kansankokoukset sekä aatelin eikä heillä Galliaan tullessaan ollut muuta poliittista instituutiota kuin kuninkuus. Ei ole merkkejä siitäkään, että roomalaiset olisivat yrittäneet pitää kuninkaan vallan käsissään tai että frankit olisivat julistaneet käyttävänsä poliittisia oikeuksia tai palaavansa vanhoihin vapauksiinsa.³⁸

Kaikki valta oli Fustel de Coulangesin mukaan ollut kuninkaalla. Se oli ainoa instituutio, mikä vaikutti ja oli olemassa. Mikään laki, traditionaalinen sääntö tai laillinen voima ei sitä rajoittanut. Merovingiajan hallinto oli puhdas monarkia.³⁹ Kuninkaan perinnöllisyys on ollut vallitsevaa myös muissa germaanivaltioissa.⁴⁰

Vanhan germaanisen tavan mukaan kuninkaan vaaliin oli liittynyt myös uskollisuuden vala. Sen merkitys oli kaksinainen: toisaalta se vahvisti kuninkaan vallan, toisaalta se edusti alamaisille jonkinlaista vapauden ajatusta hyväksyä tai hylätä valittu kuningas. Tämä perinne säilyi frankkivaltakunnassa, vaikkakaan sillä ei Fustel de Coulangesin mukaan ollut käytännössä merkitystä.⁴¹ Eräät oppineet ovat väittäneet valan olleen kaksipuolinen. Sen mukaan myös kuninkaas olisivat vannoneet uskollisuutta kansalle. Tämän mielipiteen Fustel de Coulanges katsoo perustuvan niin ainutlaatuisiin teksteihin, että siinä kerrottua tapausta on pidettävä Toursissa tapahtuneena poikkeuksellisenä ja ainutlaatuisena ilmiönä.⁴²

c. Kokoukset eivät rajoittaneet kuninkaan valtaa

Kolmanneksi Fustel de Coulanges kiistää, että minkäänlaiset kokoukset olisivat rajoittaneet kuninkaan valtaa.⁴³ Vanhassa Germaniassa on ollut kansan ja hallitsijan kokouksia, jotka ovat päättäneet yleisistä asioista. Roomalaisessa Galliassa oli ennen

---

38 Ibid., s. 116.

39 Ibid., s. 120 ja Fustel de Coulanges 1875, s. 432.

40 Fustel de Coulanges 1889, s. 62 ja Fustel de Coulanges 1875, s. 427-428.

41 Fustel de Coulanges 1889, s. 52-54.

42 Ibid., s. 57-58.

43 Fustel de Coulanges 1875, s. 428 ja 430.

frankkivalloitusta kahdenlaisia kokouksia, joissa toisessa kokoon-
tuivat suvun vanhimmat ja toisessa tavallinen väestö. Mutta nämä
kokoukset menettivät merkityksensä keisarikunnan loppuaikoina ja
hävisivät lopullisesti frankkivalloituksen aikana. Frankkikunin-
kaat eivät niitä enää uudelleen perustaneet.⁴⁴

Frankkien hallinnosta kertoo Gregorius Toursilainen. Frankeilla
oli tämän mukaan oma kokouksensa Klodovigin alaisuudessa, mutta se
ei edustanut väestöä, vaan ainoastaan sotilaita. Se ei Fustel de
Coulangesin mukaan täytä kuitenkaan yleisen kokouksen ehtoja. Se
ei ollut säännöllinen, ei ole keskustellut eikä äänestänyt, vaan
on jäänyt kuninkaan tahdon ilmaisijaksi.⁴⁵ Tämä tulee hyvin ilmi
mm. Gregorius Toursilaisen lainaamasta eräästä kyseisten kokousten
puheesta, jossa kokousedustajat jättävät kaiken päätösvallan ja
itsensä kuninkaan käsiin.⁴⁶ Klodovigin seuraajien ajalta ei siis
löydy kokousta, joka olisi osallistunut kuninkaan vaaliin, säätä-
nyt kuningaskunnan jakoja, hyväksynyt ja hylännyt veroja tai
päätännyt sodasta ja rauhasta.⁴⁷

Lisäksi Fustel de Coulanges osoittaa Gallian paikallishallinnon
olleen täysin kuninkaan päätäntövallassa. Hänen mukaansa frankki-
kuninkaat löysivät Galliasta valmiin roomalaiseen ja gallialaiseen
perinteeseen nojautuvan paikallishallinnon, johon kansa oli tottu-
nut.⁴⁸ Tämän frankkikuninkaat säilyttivät. Kaikista paikallishal-
linnon virkamiehistä⁴⁹ tuli kuninkaan auktoriteetin edustajia ja
tämän työvälineitä.

Fustel de Coulanges haluaa osoittaa, että kuninkaan valta keski-
ajan Galliassa oli ehdoton. Se oli perinnöllinen ja rajaton eivät-
kä sitä rajoittaneet kuninkaan alamaisten kokoukset. Fustel de
Coulangesin esittämiä näkemyksiä ovat tutkijat pitäneet hänen
hallinnollisina malleinaan myös oman aikansa Ranskalle.

7.3.2. Fustel de Coulangesin suunnitelma tasavallasta

Vaikka Fustel de Coulangesta on pidetty keskitetyn monarkian
vallan kannattajana, on hän oppilaansa Paul Guiraud'n mukaan
tehnyt myös mallin tasavaltalaisen Ranskan hallitusmuodoksi.
Guiraud on löytänyt Fustel de Coulangesin jäämistöstä suunnitelman

---

44 Fustel de Coulanges 1889, s. 53.

45 Ibid., s. 64 ja 67.

46 Ibid., s. 66 ja Fustel de Coulanges 1875, s. 428. Nous sommes
sous le joug de ta domination; tu peux faire ce qu'il plaît,
et nul de nous ne peut résister à ta puissance.

47 Fustel de Coulanges 1889, s. 71.

48 Ibid., s. 195 ja Fustel de Coulanges 1875, s. 430 ja 435.

49 Fustel de Coulanges 1889, s. 223 ja Fustel de Coulanges 1875,
s. 440.

tasavallan hallitusmuodosta, mikä perustui Fustel de Coulangesin keisarinnan hovissa pitämiin luentoihin. Niitä oli toisinaan kuuntelussa itse keisarinna, yleensä kuitenkin tämän lähimpiirin rouvat.⁵⁰ Myös Fustel de Coulangesin suunnitelmasta mahdollisen tasavallan perustuslaiksi tulee selvästi esille hänen pyrkimyksensä monarkiansa mukaisen riittävän keskitetyn vallankäytön luomisen.

Tasavallan ajatuksen Fustel de Coulanges Guiraud'n mukaan katsoi syntyneen Kreikassa ja nimenomaan aristokratian keskuudessa. Se käytti tasavaltaa kuninkaan valtaa vastaan. Perustaessaan tasavaltaa aristokratia ei Fustel de Coulangesin mukaan ajatellut lainkaan demokratiaa, vaan ajatteli luoda vahvan poliittisen johtoryhmän tasavallalle. Aristokratia pelkäsi rahvaan poliittisen toiminnan johtavan tyranniaan.⁵¹ Tässä hän jatkaa Tocquevillen ja La cité antique -teoksensa mielipiteitä.

Guiraud'n mukaan Fustel de Coulanges 'näki Ranskan olevan menossa kohti demokratiaa'. Demokratia johtaisi Fustel de Coulangesin mukaan kansanmonarkiaan (monarchie populaire), jota johtaisi proletariaatti. Guiraud'n mukaan tämä sai Fustel de Coulangesin varuilleen, sillä kansanmonarkia hävittäisi vapauden. Se hallitsisi despoottisesti kansaa ja sieluja eikä hyväksyisi minkäänlaisia rajoituksia eikä oppositiota. Se haluaisi vain organisoida työn mielensä mukaan ja alentaa rikkaat samalle tasolle köyhien kanssa. Samalla se mitätöisi älyllisen ja moraalisen ylemmyyden. Tuloksena olisi⁵² Ranska, jossa hallitsisi oppimattomuuden ja puutteen tasarvo.

Pariisin kommuunin järkyttämänä Fustel de Coulanges halusi hallintoa, joka ei vain estäisi uutta proletariaatin vallankumouksyritystä, vaan sulkisi työväestön kansallisen politiikan ulkopuolelle. Tätä pitää myös luentoja käsitellyt Alpatov niiden ydinajatuksena.⁵³

Fustel de Coulangesin muovailemassa perustuslaissa Ranska olisi tasavalta tai joka tapauksessa hallinto olisi aristokratian johtama. Siinä ylellisyys tuottaisi toimeentulon työläisille ja loisto olisi leipä köyhyyteen. Oikeutta valtaan ei Fustel de Coulangesin mukaan tule antaa poikkeuksetta kaikille, vaan se on tehtävä, joka kuuluu enemmän arvokkaille, etenkin tasavallassa.

Fustel de Coulanges hyväksyi yleisen äänioikeuden, mutta samanaikaisesti käsitti sen muodolliseksi. Hänen hallintomalliinsa kuuluvan, vaaleilla valitun Conseil d'Etat'n ja sen puheenjohtajan rinnalla olisi Haute Cour, jolle kuuluisi kaikki kontrolli lainsäädännössä. Sen tulisi vastustaa vallankumousta ja pitää yllä

---

50 Paul Guiraud, Fustel de Coulanges. Paris 1896. s. 49.

51 Ibid., s. 55.

52 Ibid., d. 84-85.

53 Alpatov 1948, s. 136.

54 Guiraud 1896, s. 75 ja 80. Vrt. Alpatov 1948, s. 136.

omaisuuden ja vapauden kunnioitusta.⁵⁴

7.4. Historia Fustel de Coulangesin poliittisten periaatteiden tukena

Yleensä tutkijat ovat katsoneet, että Fustel de Coulangesin historiankirjoitus on ollut poliittista. Tällä kannalla ovat olleet etenkin hänen oppilaansa Guiraud ja Jullian sekä myös Monod ja neuvostoliittolainen Alpatov. Heidän mukaansa Fustel de Coulangesin historiankirjoitus on ollut yhteydessä hänen oman aikansa sisäpolitiikkaan.⁵⁵

Guiraud'n mukaan Fustel de Coulangesin tutkimukset antavat avaimen tämän omiin poliittisiin teeseihin. Keskiajan hallinnolliset periaatteet Fustel de Coulanges halusi hänen mukaansa siirtää omalle ajalleen.⁵⁶ Samalla kannalla on myös Alpatov, mutta toisin päin. Hänen mukaansa Fustel de Coulanges siirsi omalle ajalleen mielestään sopivat poliittiset periaatteet keskiajalle.⁵⁷

Sama nähdään vallinneen Fustel de Coulangesin tuotannossa verrattaessa 1870-lukua 1860-lukuun. Ranskan II keisarikunnan aikana Fustel de Coulanges tutki antiikkia ja tutkimusten tuloksena syntyi *La Cité antique*. Monod katsoo, että 1860-luvulla Fustel de Coulanges'n päämääränä oli esimerkiksi väitöskirjassaan Polybos nostaa kunniaan Rooman hallitsijan auktoriteetti, joka oli epämieluisaa itsenäisyyttä tavoitteleville kreikkalaisille. Tällä hän on samalla tahtonut tukea Napoleon III:n valtaa.⁵⁸ Myös Camille Jullian tukee edellisiä. Hänen mukaansa tutkimuskohde siirtyi keskiajalle, koska Fustel de Coulanges etsi sieltä instituutioita, jotka parhaiten sopisivat hänen omalle ajalleen.⁵⁹ Myös Guiraud näkee tutkimusaikakauden muutoksen syynä maansa poliittiset tapahtumat.⁶⁰ Jos Rooman keisarikunnan aika vastasi II keisarikunnan aikaa, niin keskiaika vastasi Ranskan 1870-lukua.

Vastakkaisella kannalla on ollut nykytutkija Jane Herrick. Hänen mukaansa Fustel de Coulangesin lähinnä *Revue des Deux Mondes* -aikauskirjassa esittämät mielipiteet eivät ole riittävän laajoja, jotta niiden pohjalta voitaisiin tehdä johtopäätöksiä kirjoit-

---

55 Guiraud 1896, s. 69-70, Jullian 1897, s. cxiv, Monod 1889, s. 279 ja Alpatov 1948, s. 143.

56 Guiraud 1896, s. 69-70. Ce résumé historique nous donne la clef des doctrines politiques de M. Fustel de Coulanges. Persuadé que la politique est une science d'observation, il érigeait en lois les leçons du passé et réglait sur lui l'avenir comme le présent.

57 Alpatov 1948, s. 135.

58 Monod, Fustel de Coulanges, RH 1889, s. 279.

59 Jullian 1897, s. cxiv.

60 Guiraud 1896, s. 21-22.

tajan omista poliittisista näkemyksistä.⁶¹ Georges Lefebvre toteaa osaltaan Fustel de Coulangesia pidetyn Dubos'n ja roomalaisuuden perinteen jatkajana, mutta katsoo tämän liioitelleen roomalaisuutta.⁶² Tällä hän ei kuitenkaan kumoa sitä, että Fustel de Coulanges tuki roomalaisuutta Ranskan historiantkirjoituksessa.

Fustel de Coulanges etsi historiasta ratkaisua oman aikansa poliittisiin ongelmiin. Tämä käy ilmi hänen kirjoituksistaan *Revue des deux Mondes* -aikakauskirjassa 1871. Artikkeleissaan hän toteaa historiaa käytetyn poliittisesti omien tarkoituksien tueksi: Historiantkirjoituksen opettaessa ihmisille, kuinka erilaiset luokat mukautuivat ja elivät sovussa keskenään, oppivat ranskalaiset olemaan vihaamatta toisiaan enää. Keskiajan tarkka ja tietellinen tuntemus on ensimmäinen keino Fustel de Coulangesin mukaan viedä perusta mielipuolisilta utopioilta ja lopettaa kaikkien viha. Hänen mukaansa juuri historian parempi tuntemus avaa tien sovintoon.⁶³ Tällä Fustel de Coulanges osoittaa, että hän etsii vastausta oman ajan poliittisiin ongelmiin menneisyydestä: Se, kuinka eri ryhmittymät elivät sopuolosuhteissa keskiajan alun levottomuuksien jälkeen osoittaa myös Pariisin kommuunin jälkeiselle Ranskalle, kuinka elää sovussa.

Keskiajan hallintona Fustel de Coulanges näki tiukasti keskitehtyn kuninkaan perinnöllisen vallan, jota eivät rajoittaneet minäkäänlaiset kokoukset. Vastaavanlaista tiukkaa keskitettyä valtaa Fustel de Coulanges esittää myös omalle ajalleen.

Tätä tukevat myös hänen 1870-luvun artikkeleissa esitetyt mielipiteensä esimerkiksi kansalliskokouksista ja demokratista. Fustel de Coulangesin mukaan on varomatonta jättää lakien säätäminen pelkästään poliittiselle kokoukselle. Kokoukset vaihtuvat lähes vuosittain ja lakeja on muotoiltava tätä hitaammin. Poliittinen kokous johtaa hirvittävään yltyöpäisyyteen ja on asioita, jotka

---

61 Herrick 1954, s. 49. ...while these very occasional remarks may indicate a trend of thought, they by no means are extensive enough to indict Fustel as an advocate for any particular governmental system in his historical works.

62 Lefebvre 1971, s. 220.

63 Fustel de Coulanges, *L'Organisation III*, RDM 1871, s. 538. ...surtout, quand nous saurons comment les différentes classes s'accordaient entre elles et combien, ...elles savaient vivre en harmonie, cela nous apprendra sans doute à ne pas tant nous haïr. La connaissance du moyen âge, mais la connaissance exacte et scientifique, sincère et sans parti-pris, est pour notre société un intérêt de premier ordre. Elle est le meilleur moyen de mettre fin aux regrets insensés des uns, aux vides utopies des autres, aux haines de tous... c'est par l'histoire mieux connue que l'oeuvre de conciliation doit commencer.

64 Fustel de Coulanges, *L'organisation de la justice dans*

jäävät Fustel de Coulangesin mukaan niiden saavuttamattomiin.⁶⁴ Toiseksi Fustel de Coulanges suhtautui kielteisesti demokratiaan. Hänen mukaansa se ei kykene ratkaisemaan poliittisia ongelmia. Hän myöntää, että demokratian vallitessa saavutetaan poliittinen tasarvo, mutta katsoo, että muiden sosiaalisten eriarvoisuuden merkien lisääntyvän entistä voimakkaammiksi.⁶⁵

Ranskan historiankirjoituksessa 1800-luvulla frankkien ja gallien kysymystä käsitelleet kirjoittajat ovat etsineet keskiajalta vastausta oman ajan hallintomuotokysymyksiin. Tältä pohjalta heidän kirjoituksensa ovat olleet mitä poliittisimpia omana aikanaan. Näin siitäkkin huolimatta, että he lähes poikkeuksetta ovat vakuuttaneet oman tutkimuksensa puolueettomuutta.

Myös Fustel de Coulanges vakuutti historiantutkijana puolueettomuuttaan.⁶⁶ Kuitenkin juuri edellä käsitellyssä artikkelissaan hän tuo ilmi lähtökohtansa eli historiankirjoituksen käyttämisen pohjana omille oman ajan poliittisille teeseille. Fustel de Coulangesin kirjoitusten pohjalta ei voida tehdä johtopäätöksiä siitä, onko hän kuninkaan vallan absolutismin vai perustuslaillisen monarkian kannattaja. Joka tapauksessa hän kuitenkin jää Revue des Deux Mondes-aikakauskirjaan heti sodan jälkeen kirjoittamiensa artikkeleiden pohjalta voimakkaan, autoritäärisen hallinnon kannattajaksi, jota hoitaa yhteisön yläluokka.

Tämä Fustel de Coulangesin mielipide yhdistyy aristokratian ja perustuslaillista monarkiaa kannattavien liberaalien näkemyksiin luokkataistelun pelosta sekä jatkaa Fustel de Coulanges 1860-luvun näkemyksiä keskitetyn vallan tarpeellisuudesta sekä Tocquevillen demokratian vaaroista. - Myöhemmin Fustel de Coulangesin kuoleman jälkeen Action française pyrki käyttämään nimekkään historioitsijan tuotantoa poliittisten päämääriensä hyväksi (kts. luku 1.2.2.).

7.5. Renan: Ranskan perusta monarkiassa

7.5.1. Kuninkaan mestaus oli Ranskan itsemurha

Ernest Renanille kommuuni oli Fustel de Coulangesin tapaan järkytys ja hän turvautui käsitellessään maansa tilannetta sekä hallintoa monarkiaan. Hän näki monarkian heikkouden myös syynä maansa heikkoon tilaan. Renan toteaa vuonna 1871, että päivä, jona Ranska mestasi kuninkaansa, oli itsemurha. Hänen mukaansa Ranska ei voi perustua muunlaiselle perustalle kuin monarkialle. Katkerana Renan toteaa, että tietämättömät ja rajoittuneet ihmiset, jotka ottivat käsiinsä Ranskan kohtalon 1700-luvun lopulla, eivät ymmärtäneet,

---

l'antiquité et les temps modernes IV. RDM, tome XCV (1er octobre 1871), s. 601.

65 Fustel de Coulanges, De l'enseignement supérieure en Allemagne d'après des rapports récents. RDM, tome XXXIV (15 août 1879), s. 815.

66 Fustel de Coulanges, Les impôts au moyen âge. RDM, tome XXV (1er fevrier 1878), s. 680.

että kuninkuutta ei voida Ranskassa ohittaa.⁶⁷

Renan ei usko tasavallan mahdollisuuksiin. Hänen mukaansa Ranska ei voida verrata antiikin pieniin kaupunkivaltioihin, jotka usein käsittivät vain kaupungin esikaupunkeineen ja joissa usein kaikki asukkaat olivat vielä sukulaisia keskenään. Tasavaltalais-teoriat eivät voi onnistua Ranskassa, joka rakentuu toisenlaisten lähtökohtien ympärille.

Ranska on Renanin mukaan suuri toimiva yhteisö. Ranskan ensimmäisen harkitun hallintojärjestelmän perustajana hän näkee Kapingien suvun, joka on myös luonut Ranskan ja sitonut ranskalaiset yhdeksi kansaksi 800 vuotisen dynastiensa aikana. Ranska on Kapingien politiikan tulos,⁶⁸ ja tämän politiikan Renan katsoo edelleen omana aikanaan jatkuvan.

Renan myöntää ajamansa uuden dynastian vallan johtavan kauhistuttaviin kouristuksiin, jotka hämmäntäisivät maata. Tuolloin huomattaisiinkin, kuinka vaikeaa modernille kansakunnalle on luoda muuplaista hallintotapaa kuin se, mikä tulee germaanivalloituksesta.⁶⁹ Pariisiin kommuunin ja sodan jälkeen Renan siis tulkitsee frankkivalloituksen jälkeen syntynyttä kuninkuutta vahvemmaksi kuin 1860-luvun arvioinneissaan. Kuitenkaan hän ei unohta myöskään aiemmin ihaillemaansa germaanista aristokratiaa, jonka hän nyt asettaa heikentyneenä ja kyvyttömänä kuninkaan rinnalle.

7.5.2. Aateli menettänyt merkityksensä

Ernest Renan toteaa 1871 maseudun pienen aatelin, joka muualla Euroopassa on mahdollistanut parlamentaarisen elämän, menettäneen Ranskassa merkityksensä.⁷⁰ Tästä hän syyttää kolmatta säätyä ja sen vallankumouksellisia eli oman aikansa porvaristoa.

Renan puolustaa aatelia todetessaan, että Ranskan vuosisatainen työ on ollut karkoittaa kaikki germaanihyökkäyksen elementit aina Ranskan vallankumoukseen saakka - mikä oli tämän työn viimeinen ponnistus. Hän katsoo Ranskan pitäneen yllä ihailtavaa urhoollista ja loistavaa aatelia, joka kuitenkin kerran heikennyttyään on jäänyt keskinkertaisuuteen vailla omaperäisyyttä,⁷¹ ja rohkeutta. Aatelittomat eivät ole ymmärtäneet sen merkitystä.

Gobineau'n 1850-luvun kirjasarjan vaikutus on edelleen havaittavissa Renanin ajatuksissa, sillä syyksi Ranskan poliittiseen

---

67 Ernest Renan, *La Réforme intellectuelle et morale de la France. Oeuvres complètes. Tome 1. Edition définitive établie par H. Psichari. Paris 1947. s. 338-340. Le jour où la France coupa la tête à son roi, elle commit un suicide. (s. 338.)*

68 Ibid., s. 338 ja 340.

69 Ibid., s. 340.

70 Ibid., s. 336.

71 Ibid., s. 348.

heikkouteen Renan näkee gallo-roomalaisten vaikutuksen. Hän toteaa, että Ranskalle ominainen ajattelemattomuus on peräisin maan eteläosista, mistä gallo-roomalainen rotu on vaikuttanut muualle maahan. Mikäli Ranska ei olisi kärsinyt Languedocin ja Provencen heikentävästä vaikutuksesta, maa olisi Renanin mukaan, ⁷² vakavamielinen, aktiivinen, protestanttinen ja parlamentaarinen.

7.5.3. Perinnöllisyys vallan perustana

Ernest Renan ei tarkastele ensisijaisesti maalleen sopivinta hallitusmuotoa. Hän vain toteaa kuninkaan vallan välttämättömyyden. Hallintomuotoa tärkeämpää hänelle on osoittaa kuninkaan ja tämän lähiuskotujen vallan perinnöllisyyden merkitys. Tässä hän on Fustel de Coulangesin tapaan ehdottoman keskitetyn vallan kannalla. - Valta tarvitsee vallan käyttäjiä ja heidät on jollakin tavoin nimettävä. Renan näkee tähän neljä mahdollisuutta: syntyperän, arvan, kansanvaalin ja kokeet ⁷³ tai tutkinnot.

Arvan sekä kokeet ja tutkinnot ⁷³ hän näkee soveltumattomina Ranskalle. Hän vastustaa myös vaalijärjestelmää, sillä se rohkaisi tuhrimaan etukäteen ehdokkaina olevien maineen tai pakottaa ehdokkaat alistumaan äänestäjiensä edessä. Vaali toisi valtaan ainoastaan heikkoja hallitsijoita. Lisäksi yleinen äänioikeus ei Renanin mukaan ottaisi huomioon aatelin ja tiedemiesten ylemmyyttä. Vaali ei siis ole hyvä.

Johtopäätöksensä Renan päätyy syntyperään. Hänen mukaansa on väistämätöntä, että syntyperän uhka on pienempi kuin äänestyksen. Syntyperä tuo mukanaan tavallisesta poikkeavan koulutuksen ja toisinaan myös rotuylemmyyden. Tarkasteltaessa hallitsijan ja sotapäälliköiden nimittämistä, syntyperä vaikuttaa Renanin mukaan melko väistämättömältä. ⁷⁴ Toisin kuin Fustel de Coulanges Renan painotti edelleen myös rodun merkitystä.

7.5.4. Léotard: Roomalainen perinne jatkui Galliassa

Roomalaisen kuninkuuden puolesta kirjoittavat myös esimerkiksi E. Léotard, Chambord ja Edmond Demolis.

E. Léotard antaa tukensa Fustel de Coulangesin historiakäsityk-

---

72 Ibid., s. 349.

73 Renanin mukaan arpaa on kokeiltu Ateenassa ja Florencessa. Ne molemmat ovat yksittäisiä kaupunkeja ja niiden väestö on ollut aristokraattista. On siis selvä Renanin aikana, että ei soveltu Ranskaan. Kokeita ja tutkintoja on järjestetty vain Kiinassa eikä niitäkään ole syytä Renanin mukaan soveltaa Ranskaan. (Renan 1947, La Réforme, s. 359).

74 Renan 1947, La Réforme, s. 360.

75 E. Léotard, Essai sur la condition des barbares établis dans

selle ja Renanin kuninkuudelle. Hän hyökkää Montesquieutä⁷⁵ sekä edelleen⁷⁶ Chateaubriandia, Guizot'ta, Thierryä ja Broglien herttuaa vastaan⁷⁶ sekä puolustaa abbé Dubos'ta painottaen barbaarien ottaneen Rooman alueet hallintaansa jo ennen valloitusta niin miekan kuin aurankin avulla.⁷⁷ Hän kieltää Fustel de Coulangesin tapaan eriarvoisuuden frankkien ja gallien välillä ja puolustaa roomalaisen perinteen jatkuvuutta Gallian insituutioissa, laeissa ja hallinnossa.⁷⁸

Chambordin kreivi julkaisi 1872 ja 1873 yhteenvedon aiemmista kirjoituksistaan sekä 1876 oman monarkistisen ohjelmansa perinnöllisen kuninkaan vallan puolesta. Hän totesi mm., että viha valkoista lippua kohtaan saa jotkut asettamaan etusijalle riskin punaisen lipun vallasta. Tätä hän piti rikoksena Ranskaa kohtaan. Samalla hän toteaa Ludvig XVIII valkoisen lippunsa kanssa olleen liberaalimpi kuin Napoleonin trikolorin kanssa.⁷⁹ Hän vakuuttaa Ranskan olevan monarkian työtä ja toteaa itsensä olevan oikeutettu Ranskan johtoon Klodovigin ja tämän seuraajien jälkeläisenä.⁸⁰

Edmond Demolis puolusti kuninkaan valtaa Chambordin kreiville omistamassaan kirjassaan 1874. Hän vastusti aristokratian valtaan perustuvaa monarkiaa, jossa kuningas olisi vain yksi ruhtinas muiden aatelisten joukossa. Sen sijaan hän katsoi kuninkaasta tulleen todellinen kuningas tämän liittoutuessa kolmannen säädyn ja kaupunkien kanssa.

Demolis julistaa kuuluvansa voimakkaaseen luokkaan, joka loi kommuunit ja ihailee kuninkuutta. Hän julistautuu myös keskiajan porvariston jälkeläiseksi ja osoittaa tällä olevansa vuosisadan alkupuolen liberaalien perinteen jatkaja. Samalla hän väittää olevan aikansa porvariston omaa syytä, mikäli se tuntee jääneensä vain pikkuporvaristoksi.⁸¹

---

l'empire romain au quatrième siècle. Paris 1873. s. 193.

76 Ibid., s. 195.

77 Ibid., s. 210.

78 Ibid., s. 217-218.

79 Le Comte de Chambord, La Question du Drapeau. Paris 1876. s. 10 ja 14.

80 Ibid., s. 25 ja 52.

81 Edmond Demolis, Les Vieilles libertés nationales. Aux ouvriers et aux paysans. Marseilles 1874. s. 36, sekä vrt. Edmond Demolis, Le Mouvement communal et municipal au moyen âge. Paris 1875. s. 308 ja 310.

8. GEFFROY JA GOBINEAU PAINOTTAVAT KYVYKKYYTTÄ VALLANKÄYTÖN PERUSTANA

8.1. Perustuslaillinen monarkia perusta Ranskalle

8.1.1. Rotujakoon perustuva vastakohtaisuus vaarallista

Ranskan-Saksan sodan ja Pariisin kommuunin jälkeen aristokratia ei vedonnut enää samassa määrin kuin keisarikunnan aikana syntyperäänsä tai valloitukseen valtansa perustana. Tästä hyvänä esimerkkinä Fustel de Coulangesin käsitykset keskiajan historiasta. Aateli myönsi frankkien ja gallien sekoittuneen sekä näki oman aikansa hallinnon edustajien perustana näiden käytännössä osoittamat kyvyt. Mielipiteet kävivät kuitenkin edelleen ristiin siitä, kenelle korkein valta kuului. Kun Fustel de Coulanges painotti kuninkaan valtaa, edustivat M.A. Geffroy ja Gobineau sekä myös esimerkiksi E. Lorrain aristokratian vallankäyttöä ja rajoitettua monarkiaa.

Geffroysta tuli Fustel de Coulangesin merkittävä vastustaja 1870-luvun alkupuolella. Hänen mielipiteensä jakoivat paljolti Gobineau sekä Lorrain, vaikka nämä eivät vastaavassa määrin historiaa käsitelleetkään, vaan keskittyivät oman aikansa poliittisiin ongelmiin. Mathieu Auguste Geffroy (1820-1906) oli ranskalainen historioitsija. Hän toimi keisarikunnan aikana professorina Bordeaux'ssa sekä Pariisissa ja puolusti kirjoituksillaan Keisarin valtaa. Kolmannen tasavallan aikana Geffroy valittiin Ranskan Akatemiaan 1874. Vuodesta 1876 vuoteen 1883 hän toimi Ecole française de Romessa ja tuli sen johtajaksi 1889. Digeonin mukaan Geffroy esittämät mielipiteet olivat suosittuja 1870-luvun alussa, mikä osoittaa myös aateliston olleen mukana historiankirjoituksillaan valtiomuotokamppailussa.

Fustel de Coulangesin tapaan Geffroy hyökkäsi vanhaa historiankirjoitusta vastaan. Kritiikissään hän mainitsee nimeltä erityisesti Dubos'n ja Montesquieun, jotka hänen mukaansa ovat vain seuranneet oman aikansa tunteita ja ajatuksia.² Varsinainen päähuomio kohdistuu kuitenkin liberaaleihin ja Montlosier'hen, jotka hänen omana vuosisatanaan nostivat esiin rotuvastakohtaisuudet.

Vuosisadan alun liberaalin koulukunnan Geffroy totesi löytäneen valloituksesta ja valloittajista pohjan poliittisille mielipiteilleen. Ryhmä käytti myös väärin abbé Sieyèsin teoriaa kolmannelta säädystä täydellisenä kansakuntana itsenään. Tätä vastaan hyökkäsi Montlosier 1814. Tämän mukaan ennen kolmatta säätyä oli ollut toinen, vanhempi ja täydellisempi kansa, josta muodostui aateli. Geffroy katsoo Montlosier'n perustaneen teoriansa vaaralliseen vastakohtaisuuteen.

Montlosier'n kirjoittelua jatkoivat edelleen Thierry ja Guizot.³

---

1 Digeon 1959, s. 243 ja 245.

2 Auguste Geffroy, Rome et barbares. Etude sur la Germanie de Tacite. Paris 1874. s. 335.

3 Geffroy 1874, s. 341-342.

Osaltaan rotujakoa käytti Geffroyn mukaan vaarallisesti hyödykseen myös Proudhon 1848 julistaessaan, että porvaristoa vastaan kapi-noiva proletariaatti on verenperinnöltään kelttiläistä ja jatkaa vaatimuksiaan esi-isänsä Vercingetorixen nimeen.⁴ Tällä Geffroy osoittaa pelkäävänsä samaa kuin Fustel de Coulanges eli työväestön pyrkimyksiä valtaan ranskalaisessa yhteisössä. Rotuteoria on osaltaan alku luokkataistelun teorialle eikä kummallakaan ole enää käyttöä 1800-luvulla. Aikalaistensa tapaan Geffroy näkee siis historiaa käytetyn poliittisesti omien periaatteiden ajamiseen. Poliittisista syistä siitä tulisi luopua.

Geffroyn tapaan myös Gobineau ja Lorrain hyökkäsivät aikansa historiankirjoitusta vastaan. Gobineau osalta hänen kuningasta tukevat näkemyksensä ovat muuttuneet. Jos Renan oli kääntynyt aristokratian vallan kannattajasta monarkistiksi, oli Gobineau tehnyt päinvastoin. 1870-luvulla hän puolusti aristokratiaa ja hyökkäsi monarkiaa vastaan. Hän näki juuri monarkistien käyttäneen historiankirjoitusta hyväkseen perustellessaan poliittisia käsi-tyksiään. Gobineau mukaan mikään puolue ei ole vedonnut menneisyyden hallintoperiaatteisiin samassa määrin kuin rojalistit.⁵ Näitä periaatteita hän pitää muodista poissaolevina, vaikka vanha-liberaalit ovatkin pyrkineet viimeistelemään teorioitaan. Nämä eivät kuitenkaan näe muuta vaihtoehtoa Ranskan hallinnolle kuin Kanaalin takaisen Englannin monarkistiset instituutiot.⁶

Lorrain ei hyökkää monarkiaa vastaan, mutta puolustaa feodalis-mia. Hänen mukaansa vuosisadan alun klassinen historiallinen koulukunta ja demokratian kannattajat eivät ole ymmärtäneet feodalismia oikein. Se ei ole demokraattien väitteen mukaisesti ollut väkivaltainen ja valmistelematon.⁷

8.1.2. Valloitus vaikuttanut keskiajalla

Roomalaisella koulukunnalla on Geffroyn mukaan hänen aikanaan merkittävä suosio. Hän viittaa Fustel de Coulangesiin ja tämän Revue des Deux Mondes-aikakauskirjassa olleisiin artikkeleihin haluten kiistää käsityksen siitä, että valloitusta ei olisi tapah-tunut. Geffroyn mukaan germaanien historiallista osuutta osoittaa juuri valloitus, jossa germaatit valloittivat Rooman maailmanval-

---

4 Ibid., s. 341. ja M.A. Geffroy, L'Abbé Dubos et Montesquieu. Paris 1873. s. 6.

5 Joseph-Arthur de Gobineau, La Troisième République et ce qu'elle vaut. Strasbourg 1907. s. 31-32.

6 Ibid., s. 47-48.

7 F. Lorrain, Le problème de la France contemporaine. Paris 1879. s. 283.

8 Geffroy 1874, s. 342-343.

lan. Valloituksen merkitys oli keskiajan alussa suuri⁹ ja se muodosti perustan keskiajalle sekä moderneille yhteiskunnille.¹⁰ Pian valloituksen jälkeen roomalainen kulttuuri ja yksityinen omaisuus¹¹ katosivat nopeasti, sillä niistä tuli valloittajien saalista.¹¹

Geffroy ihmettelee, miksi barbaarit olisivat pitäytyneet ryöstöistä, joihin Rooma itse oli lakkaamatta antanut esimerkkiä? Ja miksi ne tutkijat, jotka haluavat nähdä germaanit roomalaisten liittolaisina, hämmästelevät havaitessaan germaanien jatkavan roomalaisia tapoja.¹²

Kun Fustel de Coulanges halusi wergeldin avulla osoittaa, että frankkiyhteisössä vallitsi rotujaon tilalla luokkakajko, käytti Geffroy wergeldiä todisteena rotujakoon perustuvasta eriarvoisuudesta ja tapahtuneesta valloituksesta. Tässä hän vetoaa juuri ryöstöä käsitteleviin pykäliin, joita Fustel de Coulanges piti ainoina rotujakoa mahdollisesti merkitsevinä lain kohtina.¹³

Geffroy toteaa saalilaisen lain mukaan wergeldin olleen kuninkaan palveluksessa olevan frankin osalta 600 souta, roomalaisen 300. Muiden osalta rangaistukset olivat pienempiä. Jos esimerkiksi ripuaari tappoi frankin, oli sakko 200 souta. Tapon kohdistuessa burgundilaiseen tai roomalaiseen sakko oli edelleen 160 ja 100 souta. Geffroy kysyykin, eikö ole luonnollista ajatella sakkomäärien merkitsevän erilaista poliittista ja sosiaalista asemaa. Jos siis frankit vaativat itselleen korkeampaa wergeld'iä, eikö se ole osoitus siitä, että väestö koostuu erilaisista heimoista ja että frankit katsovat voivansa puhua isännän tavoin. Roomalaisen alistetusta asemasta kertoo se, että hänen wergeldinsä on puolet pienempi verrattaessa sitä frankkeihin ja kaksi kolmasosaa pienempi verrattaessa muihin germaaneihin. Geffroy katsoo rotujaon toteutuneen juuri wergeldissä.¹⁴

Geffroy siis yhdistää wergeldin suoraan rotuun eli toisin kuin Fustel de Coulanges, joka katsoi rodun menettäneen merkityksensä, mutta tilalle tulleen sosiaalisen aseman.

8.1.3. Aatelisto rajoitti monarkian valtaa

Toiseksi Geffroy haluaa osoittaa keskiajan monarkian olleen rajoitettu. Tässä hän on eri mieltä Fustel de Coulangesiin nähden

---

9 Ibid., s. 334 ja 345.

10 Geffroy 1873, s. 28 ja 38.

11 Geffroy 1874, s. 397.

12 Ibid., s. 397-398.

13 Geffroy kirjoitti laeista ennen Fustel de Coulangesin Revue historique-lehdessä ollutta artikkelia.

14 Geffroy 1874, s. 400-401.

siitä, että kuninkaan valta olisi ollut ehdotonta.

Geffroy kiistää, että germaanisen vapauden ja monarkian välillä olisi vallinnut ristiriita. Yleisesti ottaen hänen mukaansa germaaninen vapaus ja kuninkaan instituutio eivät olleet yhteensovittamattomia, koska jälkimmäinen ei hänen mukaansa ollut ensinnäistä ylempi.¹⁵ Päinvastoin hän näki aristokratian olemassaolon olleen yleisempi kuin kuninkuus.¹⁶

Roomalainen ja germaaninen kulttuuri olivat Geffroyn mukaan yhdistyneet Galliassa. Roomalaisten ansioksi hän toteaa valtion alkuperäisen ajatuksen. Rooma antoi keskitetyn hallintonsa avulla suojaa kansalaisilleen ja yhdisti nämä samalla valtioksi. Germaani-
nien ominaisuudeksi Geffroy toteaa Tacitusta siteeraten individualismin. Tältä pohjalta syntyi myös germaani-
en hallinto, federalismi. Yhtenäisyyden federalismissa turvasivat kansalaisten yhteiset kokoukset, joissa yhteisistä asioista päätettiin.¹⁷ Germaani-
en hallinnossa jokainen oli vapaa. Samalla germaanit olivat vahvan yhdistymisen vihollisia, sillä yhdistymisen hintana he olisivat saattaneet menettää vapautensa.¹⁸

Frankkien etuoikeuksiin kuului osallistuminen kansalliskokoukseen, jossa säädettiin lait ja päätettiin merkittävistä asiakirjoista. Mikäli kokoukseen osallistui gallo-roomalaisia, olivat nämä siellä vain asemansa pohjalta.¹⁹ Kuten edellä on todettu, näiden wergeld oli Geffroyn mukaan pienempi kuin frankkien.

Myös Lorrain näkee monarkian rajoitettuna. Hänen mukaansa feodalismien perusta oli nimenomaan ylimmän vallan jako. Feodalismien monarkia oli perinnöllinen, mutta rajoitettu. Lisäksi sen perimyslakia ei koskaan ehdotomasti määritetty. Lorrainin mukaan feodalismi perustui velvollisuuksiin, joihin oli suostuttu. Jos kuningas ei pitänyt osaansa sopimuksesta, voitiin häntä painostaa siihen sodan, verojen kieltäytymisen tai sotilaspalvelusta kieltäytymisen avulla.²⁰

Geffroy ja Lorrain halusivat osoittaa oman aikansa hallinnolli-

---

15 Ibid., s. 230.

16 Geffroy 1874, s. 232. C'est dire qu'en général la liberté germanique et l'institution royale n'étaient pas inconciliables, que celle-ci n'était pas de nature à prévaloir sur celle-là. ...si le roi des Francs était tout-puissant pendant la guerre, il ne l'était plus après la victoire remportée en commun. (s. 230.)

L'existence d'une aristocratie était chez les Germains, il est vrai, un fait plus général que celle de la royauté... (s. 232.)

17 Ibid., s. 51-52.

18 Ibid., s. 222.

19 Ibid., s. 404.

20 Lorrain 1879, s. 284-285.

sen mallin olevan rajoitettu monarkia. Kun Fustel de Coulanges halusi osoittaa roomalaisen perinteen jatkuneen, väitti Geffroy tähän liittyneen germaanisen individualismin, joka synnytti vapauden eli monarkian valtaa rajoittavat kansalliskokoukset. Geffroy halusi osoittaa valloituksen tapahtuneeksi ja siihen liittyneen eriarvoisuuden, koska hän niiden avulla pystyi osoittamaan germaaniin vaikutuksen keskiajan yhteisössä. Geffroy'n tapaan myös Lorrain näki keskiajan monarkian rajoitettuna.

8.2. Aristokratian valta perustuu kykyyn - ei rotuun

8.2.1. Geffroy: Rodut sekoittuneet

Aatelin asema perustui Geffroy'n mukaan rotuun 8. vuosisadalle saakka. Myöhemmin kuninkaanvallan heikkeneminen muutti syvällisesti yhteiskunnan perustaa ja synnytti feodalismia. Sen aatelin asema ei enää perustunut rotuun, vaan aatelin²¹ jäsenet tulivat erottamatta eri kansallisuuksien keskuudesta. Näin Geffroy katsoo aatelin aseman perustaksi tulleen rodun sijaan kyvykkyyden.

Samoin katsoi myös Lorrain. Hän tarkastelee omaa aikaansa ja toteaa, että 1800-luvulla feodaaliaatelin tilalle on tullut poliittinen aristokratia. Tässä hän näkee rodun vaikuttaneen pitempään kuin Geffroylla. Lorrain pitää vielä feodaaliaatelia rotuun perustuvana,²² kun Geffroylla se koostui jo sekoittuneista eriroduista.

Kun frankkivaltakunnassa gallit ja frankit olivat sekoittuneet, olivat samalla sekoittuneet myös roomalaiset ja germaaniset tavat. Tällöin germaaniin tavat olivat tulleet osaksi gallialaisten tapoja, minkä vuoksi Geffroy saattoi tunnustaa rotujaon menettäneen merkityksensä. Hänen omana aikanaan se oli poliittisesti hyödyllistä, sillä vieraan kansallisuuden edustajaksi leimautuminen olisi käydyn sodan jälkeen lisännyt entisestään aatelistoon kohdistuvaa vastustusta.

Ranskan vallankumouksen Lorrain näkee hävittäneen aristokratian. Mikäli aristokratia olisi vallankumouksessa voittanut, olisi Ranskan monarkian tueksi muodostunut aateli antanut Ranskalle porvariston vallankäyttöä voimakkaammat voimavarat. Lorrainin mukaan vallankumous on jäänyt vain Ranskalle ominaiseksi piirteeksi, sillä muista Euroopan maista on enemmistö hyväksynyt vastavallankumouksen. Mikäli vanhoja instituutioita muutetaan, ei Lorrainin mukaan vallankumous ole siihen oikea keino. Instituutioiden on hänen mukaansa saatava kehittyä luonnollisen hitaan kehityksen kautta²³ jossa 'järkiperaisella improvisaatiolla' ei ole mitään osaa.

---

21 Geffroy 1874, s. 229.

22 Lorrain 1879, s. 290.

23 Ibid., s. 290-291.

8.2.2. Gobineau: Ranskan aatelisto ei ole germaanista

Gobineau²⁴ haluaa romuttaa rodun aatelin perustana ranskalaisessa yhteiskunnassa. Hänelle aatelin germaaninen rotualkuperä on enää 'alkuperäkuvitelma', joka on jatkunut hänen omaan aikaansa saakka. Sen mukaisesti kaikki oikeudet on haluttu nähdä syntyperän etuoikeuksina. Mutta tämä on Gobineauun mukaan väärin eivätkä mitkään tapahtumat sitä oikeuta.

Aatelin rodullisen perustan tilalle myös Gobineau tuo aatelin kyvyt. Maanomistus, alueellinen omistusoikeus ja oikeus aatelin arvoon ovat tulosta yksistään paremmuudesta, joka on perusta aatelin arvoon ja alkuperältään merovinginen. Jos ei pitänyt kiinni arvonimistä, jotka oikeuttivat vasallien ja lääninherrojen omaisuuteen, ei aateli ollut mitään eikä kyennyt mihinkään pro-vinssissaan.²⁵

Jo 1853-55 kirjoittamassaan teoksessa Gobineau oli katsonut, että puhtaita arjalaisia ei juuri Ranskassa enää hänen aikanaan ollut - heitä löytyi vain Ranskan luoteisosista sekä lisäksi Belgiasta, Hollannista ja Englannista.²⁶ Myös saksalaisia hän piti sekoittuneina.²⁷ 1870-71 sodan jälkeen hän laajensi kuitenkin germaanisuuden koskemaan myös Saksaa ja saksalaisia.²⁸ Lisäksi hän oli pitkään ollut Preussin ihailija: se edusti hänelle oppinsa mukaista aatelin ja hallitsijan vallankäyttöä.²⁹

Viimekädessä Gobineau jäi Ranskassa vanhan tradition ja aatelin rotuperinteen jatkajaksi,³⁰ mutta Saksassa hänen vaikutuksensa oli merkittävämpää³¹ etenkin säveltäjä Richard Wagnerin,³² filosofi ja

---

24 Gobineauun 1870-luvun alun kirjoitukset on painettu ja julkaistu vasta oman vuosisatamme puolella.

25 Joseph Arthur de Gobineau, *Ce qui est arrivé à la France en 1870. Etudes gobiniennes 1870. Texte établis par A.B. Duff. Introduction de Jean Gaulmier.* Paris 1970. s. 92.

26 Gobineau 1853-55/IV, s. 184 ja 240-241.

27 Gobineau 1853-55/I, s. 104 ja Gobineau 1853-55/IV, s. 563.

28 Gobineau 1970, s. 92.

29 Gobineau 1847, s. 454. Vrt. Michael D. Biddis, *Father of Racist Ideology. The Social and Political Thought of Count Gobineau.* New York 1970. s. 22 ja 25.

30 Gerald M. Spring, *The Vitalism of Count de Gobineau.* New York 1932. s. 1.

31 Paraf 1968, s. 34.

32 Anna-Maija Virtanen, *Gobineauun rotuoppi ja germaanien ihanointi. Mongoleja vai germaaneja? - rotuteorioiden suomalaiset.* Toim. Aira Kemiläinen. Helsinki 1985. s. 63.

runoilija Friedrich Nietzsche³³ sekä kulttuurifilosofi ja kirjailija Houston Stewart Chamberlainin välityksellä. Vuonna 1890 saksalainen Ludvig Schemann³⁴ perusti yhdistyksen Saksaan levittämään 'gobinismia'. Ranskassa Gobineau³⁵ perinnettä jatkoi antropologi G. Vacher de Lapouge (1854-1936).³⁵

8.2.3. Ranska tarvitsee hajautettua vallankäyttöä

Hallintoihanteenaan kirjoittajat näkevät feodalismia. Keskiajan feodaalijärjestelmä ei Geffroyn mukaan ollut lainkaan sortava. Tehdessään maan hallinnasta kaiken sosiaalisen oikeuden perustan, feodalismi antoi invaasion jälkeisessä sekasorron yhteisössä turvallisuuden väestölle, joka halusi tulla sidotuksi isäntiinsä maankäytön kautta. Tämä irrotti väestön siteistään kuninkaaseen ja jätti jäljelle vain ne siteet, jotka sitoivat alaiset vasalliinsa ja sitä kautta edelleen suurempaan hallitsijaan.³⁶

Myös Lorrain haluaa puolustaa feodalismia. Vastoin vuosisadan alun koulukuntien käsityksiä feodalismi on hänen mukaansa ollut pitkän sosiaalisen kehityksen tulosta ja lääke valtion avuttomuuteen anarkiassa, mihin keisarikunnan tuho maailman heitti. Feodalismi on ollut ilmaus valtavasta järjestyksen, turvallisuuden ja suojelun tarpeesta,³⁷ mitä tunnettiin antiikin instituutioiden sortumisen jälkeen. Tuossa tilanteessa ei valtiota enää ollut, mutta paikallinen johtaja oli kyllin voimakas antamaan turvallisuutta, minkä pohjalta hän keräsi ihmisiä ympärilleen. Alunperin tämä oli hätäratkaisu,³⁸ josta kehittyi sittemmin korkeammin organisoitu yhteiskunta.

Jotta Ranskan tulevaisuus olisi turvattu, katsovat kirjoittajat, että vallan tulisi olla kykyihin perustuvalla aristokratialla. Asiansa osaavan eliitin ainekset esiintyvät vielä Ranskassa. Sekä Lorrainin että Gobineaun mukaan ne ovat eri puolilla maata, hajallaan lannistettuna ja toimeettomana sekä hedelmättömänä. Lorrainin mukaan nämä kyvyt voivat luovuttaa palvelujaan Ranskalle. Syynä niiden oman aikansa kyvyttömyyteen hän näkee sen, että ne eivät vielä ole löytäneet kyllin voimakasta kättä, joka organisoisi ja

---

33 Spring, s. 1.

34 Georges Weill, *Europe du XIXe siècle et l'idée de nationalité*. Paris 1938. s. 309 ja Virtanen, s. 64.

35 Jacques Barzun, *Race: A Study in Modern Superstition*. London 1938. s. 218.

36 Geffroy 1874, s. 431.

37 Lorrain 1879, s. 283.

38 Ibid., s. 310.

39 Ibid., s. 310.

muodostaisi niistä vitsakimpun (faisceau).³⁹

Gobineau mukaan Ranska on kulkenut keskitetyn järjestelmän päähän ja 1870-luvun alussa maa on saanut tuntea sen viimeiset seuraukset. Jos Ranska tahtoo vielä elää, sen täytyy syyttää uudelleen ympärillään olevien tulisijojen liekit. Jokaisen olisi työskenneltävä provinssissaan sen sijaan, että menisi Pariisiin. Mutta jotta jokainen voisi löytää provinssista palvelun toimitto-
muuden sijaan, tarvitaan yhteiskunnan vapautuminen.⁴⁰ Tällä Gobi-
neau tarkoitti aristokratian vapautta eli sen hallinnollisten
oikeuksien palauttamista.

Hajautetun aatelin vallan kannalla ovat myös mm. Louis Veuillot ja E. Boutaric. Veuillot vaatii mahdollisimman suurta provinssien vapauden elvyttämistä. Hän kutsuu ihannevaltiotaan tasavallaksi, mutta se kätkee taakseen keskitetyn vallan. Veuillot'n tasavalta on demokraattinen perustaltaan, monarkistinen huipultaan ja aristokraattinen kaikkialta, joista hän pitää viimeistä tärkeimpänä.⁴¹ Näin hän on aikansa tasavallalle luonut oman käsityksensä. Sen hän tuo teoksessaan esiin todetessaan, että hänen tasavaltansa ei vastaa esimerkiksi Quinetin tasavaltaa.⁴² E. Boutaric kiistää Fustel de Coulanges'in tapaan eriarvoisuuden vallinneen Karolingien aikana Galliassa.⁴³ Hän epäili, ovatko germaanit vaikuttaneet Ranskan kehitykseen niin suuresti kuin julkisuudessa on väitetty ja näki itse feodalismin laajana sulatusastiana, missä erilaiset elementit, gallit, roomalaiset ja barbaarit sekoittuivat.⁴⁴ Karolingien ajan hallinnossa Boutaric painottaa kuninkaalla olleen vain oikeus käydä sotaa ja kutsua kansalaiset aseisiin. Kaarle Suuren aikana keskittäminen⁴⁵ oli viety liian pitkälle ja edessä oli väistämättä hajauttaminen.

8.3. Porvaristo kyvytön vallankäyttöön

Oman aikansa ongelmana kirjoittajat näkivät Ranskan hallinnon. Sekä Gobineau että Lorrainin mukaan Ranskassa vallitsee sekasorto ja johtavat luokat ovat kyvyttömiä maan asioiden järjestämiseen. Gobineau ja Lorrain näkevät aatelin päävastustajana vallassa olleen porvariston.

---

40 Gobineau 1907, s. 122-123.

41 Louis Veuillot, *La république de tout le monde*. Nantes 1871. s. 15 ja 17-18.

42 Ibid., s. 33.

43 E. Boutaric, *Le Régime féodal. Son origine et son établissement et particulièrement de l'immunité*. *Revue des Questions historiques*, tome XIII (1er janvier 1875), s. 338

44 Boutaric 1875, s. 341 ja 365.

45 Ibid., s. 348 ja 364.

Molemmat syyttävät nimenomaan porvaristoa. Lorrainin mukaan porvaristo on ainoa vallankumouksen jättämä eliittiryhmä Ranskassa. Hän tunnustaa porvaristossa olevan monia yksilöllisiä ja mittavia kykyjä, mutta näkee porvaristolta puuttuvan nimenomaan luokkakyvyn. Tämä merkitsee Lorrainin mukaan poliittista kyvyttömyyttä. Porvarillinen aristokratia ei ole kyennyt täyttämään vanhan aristokratian paikkaa. Porvariston rikos on sen poliittinen kyvyttömyys. Porvaristo otti ohjaket käteensä 1789, mutta on Lorrainin omiana aikana sammunut huonon alkuperänsä vuoksi. Jos poliittisena lähtökohtana⁴⁶ on omat edut, ei porvaristo kykene puolustamaan yhteiskuntaa.

Myös Gobineau hyökkää porvaristoa vastaan. Hän näkee tämän tasavaltaa tukevan ryhmän niin sekavana, että sitä ei enää voi edes kutsua porvaristoksi. Se on hämärä virkamiesten, teollisuusmiesten, teoretisoidijien, agitaattoreiden, kaikenlaisten onnenonkijoiden ja keinottelijoiden sekasotku. Tämä ryhmä on kuitenkin niin vahva, että Gobineau ei näe liberaalia monarkiaa mahdollisena. Hän kuitenkin toteaa, että mikäli sellainen tulee, niin porvaristo on heti sitä kyllä tukemassa.⁴⁷

Yleensä vuoden 1789 vallankumousta Gobineau toteaa pidetyn sosiaalisesti tärkeänä. Hän halusi kuitenkin osoittaa tämän virheelliseksi näkemykseksi ja kutsuu itse vuotta 1789 katastrofiksi, jonka seurauksena ajan juoksu toi yhä suotuisimmat olosuhteet myrkylle,⁴⁸ jota gallo-roomalainen rahvas kantoi väistämättömästi itsessään.

Tästä syystä poliittiset muutokset ovat Ranskassa johtaneet kauhistutaviin kouristuksiin. Ranska on erehtynyt hallinnon suunnasta. Tästä on syytetty aatelialta, mutta Gobineau mukaan syytökset olisi kohdistettava nimenomaan porvaristoon, joka⁴⁹ aatelin sijaan on ollut Ranskassa monarkian todellinen ydinvoima.

Porvaristo on Gobineau mukaan syyllinen Ranskan keskitettyyn valtaan. Porvariston kunnioittama historiankirjoittaja, jolla hän tarkoittaa Thierryä, katsoo ryhmittymänsä polveutuvan 5. vuosisadan gallo-roomalaisista orjista ja on aina niin perusteellisesti kuin mahdollista tukenut valtion auktoriteettia eikä lainkaan ponnistellut vapauksien lisäämiseksi. Tämä työ on Gobineau mukaan jatkunut rodun jääräpäisyydellä ja logiikalla jo 500 vuotta. Ranska on hänen mukaansa maa, missä ei enää ole aatelia⁵⁰ ja missä porvaristolla ei ole tulevaisuutta poliittisena luokkana.

---

46 Lorrain, 307-308 ja 310.

47 Gobineau 1907, s. 1.

48 Gobineau 1970, s. 3. Le cours du temps a amené des conditions de plus en plus favorables pour l'incubation des miasmes qu'une plèbe gallo-romaine portait nécessairement dans son sein... (s. 91.)

49 Ibid., s.91-92.

50 Ibid., s. 93-94.

Gobineau ja Lorrain suhtautuvat kielteisesti myös tasavaltaan. Lorrainin mukaan on äärettömän epätodennäköistä, että demokraattisen koulukunnan eri suuntauksat ennistuvat perustamaan Ranskaan kestäväen järjestyksen, sillä se on vastoin luonnon järjestelmää. Samoin toteaa Gobineau. Hän näkee Staëlin tapaan Ranskan alueeltaan ja väestöltään liian suurena, jota tasavalta voisi toteutua. Toiseksi maan traditiot ovat monarkistisia eivätkä sovelly perustaksi tasavallalle. Se ei siis voi olla malli Ranskalle.⁵¹

Tocquevillen ja Fustel de Coulangesin tapaan Gobineau katsoo tasavallan johtavan keskinäiseen, taisteluyun, joka rikkoisi yleisen rauhan. Tämä johtaisi diktatuuriin.⁵² Samoin hän odottaa käyväen mahdolliselle sosialismin tasavallalle. Se lisäisi yhteiskunnassa 'paimenien'⁵³ määrää, jotka itse eläisivät vastuuttomina yltäkylläisyydessä.

Gobineauen pessimismiin yhtyi myös Hippolyte Taine, joka näkee porvariston pelkääväen asemansa puolesta sekä piti kaiken vapauden ja järjestyksen uhkana vallankumouksen unelmia ja rahvaan hyökkäyksiä parhaita lakeja vastaan. Ranskan perustajien eli aateliston hän katsoo puolustaneen enemmän arvoaan kuin jatkaneen tehtäviensä hoitoa. Kuningas taas oli hylännyt maansa.⁵⁴ Toiseksi Taine toteaa myös latinalaisen ja germaanisen hallinnon vastakkaisuuden.⁵⁵

Kirjoittajat kieltävät aatelin aseman perustuvan syntyperään, mutta rotuteoriat eivät ole kuitenkaan kokonaan poissa käytöstä. He haluavat leimata edelleen porvariston kolmanneksi säädyksi ja gallo-roomalaisen rahvaan jälkeläisiksi sekä kyvyttömäksi poliittisen vallan käyttöön. Tältä osin kirjoittajat ovat suoraan Montlosierin poliittisten teesien jatkajia ja aristokratian vallan puolustajia.

---

51 Gobineau 1907, s. 8.

52 Ibid., s. 4.

53 Ibid., s. 19.

54 Hippolyte Taine, *Les Origines de la France contemporaine. L'ancien régime*. Paris 1889. s. 522-524.

55 Digeon 1959, s. 225. (Taine, *Régime moderne*, s. 174).

9. TASAVALTALAISET KIISTÄVÄT ROOMAN PERINTEEN

9.1. Tasavaltalaiset eivät hyväksy liberaalien monarkiaa

9.1.1. Keskiajan historiassa ei jatkuvuutta

Jatkuvuuden käsite tuli 1870-luvulla Ranskan keskiajan historiaa käsitelleille historiankirjoittajille tärkeäksi. Fustel de Coulanges oli historian jatkuvuuden kannalla väittäessään, että roomalainen perinne oli jatkunut frankkivaltakunnassa. Tasavaltalaiset taas yleisesti katsoivat roomalaisen perinteen katkenneen keskiajan Galliassa tai eivät nähneet sillä olevan merkitystä omalle ajalleen. Jatkuvuutta vastaan hyökkäsivät mm. Gabriel Monod, Charles Renouvier ja François Pillon.

Jatkuvuuden kieltämisellä haluttiin samalla kiistää keskiajan yhteisön sopivuus malliksi oman ajan yhteisölle. Tällöin suhde historiaan muuttui: sen katsottiin nyt kertovan ainoastaan menneisyydestä sekä yhteiskunnan kehityksestä, mutta sitä ei enää nähty mallina oman ajan yhteiskunnalle. Tasavaltalaiset ja radikaalit leimasivatkin nyt monarkian ainoastaan keskiajan ja ancien régime hallintoon sopivaksi. Sen sijaan oman ajan Ranskan katsottiin tarvitsevan yhteiskunnan kehitystä vastaavan hallitusmuodon.

Gabriel Monod (1844-1912) oli ranskalaisen kriittisen historiankirjoituksen edeltäjä ja esittelijä Ranskassa.¹ Hän oli opiskellut Saksassa 1868-70 ja hänen töissään katsotaan näkyvän saksalaisen kriittisen historiankirjoituksen² sekä Ranken ja Waitzen vaikutuksen.³ Monod oli kosmopoliitti, joka suuresti ihanoi saksalaista tiedettä.⁴ Saksa -myönteisyytensä takia liberaali⁵ ja tasavaltalainen⁶ Monod oli pitkään epäsuosiossa Ranskassa. Hän toimi mm. Pariisin yliopistossa opettajana ja College de Francen tutkijana. Vuonna 1876 hän perusti yhdessä Gustave Fagniezin kanssa historiallisen aikakauskirjan Revue historique. Siinä Gabriel Monod hyökkäsi vuosisatansa alun liberaalien historiankirjoitusta sekä edelleen Fustel de Coulangesia vastaan. Hänestä tulikin yksi merkittävimmistä Fustel de Coulangesin vastustajista.⁶

Charles Renouvier (1815-1903) oli ranskalainen filosofi. Nuoruudessaan hän otti osaa poliittiseen toimintaan radikaalien ja uudistuksia vaativien ryhmissä 1840-luvulla. 1848 hän aiheutti

---

1 Carbonell 1976, s. 55 ja 467 sekä Lefebvre 1971, s. 291.

2 Carbonell 1976, s. 256.

3 Barnes 1963, s. 250 ja Digeon 1959, s. 44.

4 Carbonell 1976, s. 430 ja 433.

5 Louis Halphen, 'France'. Chapitre d'histoire et historiens depuis cinquante ans. Bibliothèque de la Revue historique, tome I. Paris 1827. s. 148.

6 Digeon 1959, s. 240, ja J. Toutain, Leur Germanie. Paris 1921. s. i.

opetusministerin eron sosialistisilla ehdotuksillaan teoksessaan Manuel républicain de l'homme et des citoyens. 1851 vallankaappauksen jälkeen hän vetäytyi politiikasta syrjään ja omistautui filosofialle. Kolmannen tasavallan aikana 1872 hän perusti yhdessä Pillonin kanssa filosofisen Critique philosophique -aikauskirjan, jossa nämä ottivat osaa myös Ranskan poliittiseen keskusteluun. - Myös François Pillon oli ranskalainen filosofi. 1848 vallankumouksessa Pillon oli toiminut innokkaasti tasavaltalaisten ryhmissä. Keisarikunnan aikana 1867 hän aloitti yhteistyönsä Renouvier'n kanssa, mikä jatkui edelleen 1870-luvulla.

Gabriel Monod hyökkäsi yleisesti jatkuvuuteen tukeutuvaa historiankirjoitusta vastaan. Hän halusi kieltää roomalaisen perinteen jatkuneen sellaisenaan Galliassa keskiajalla. Jatkuvuuden painottaminen on hänen mukaansa 1700-luvun vanhan teorian uudelleen herättämistä, jossa frankkivaltakunta ei pidetty valloituksen tuloksena eikä instituutioita Rooman instituutioiden vastakohta vaan niiden jatkeena. Tämän teorian mukaisesti germaaniin vaikutus on haluttu minimoida ja roomalaisten maksimoida Galliassa. Monod itse ei voi tätä teoriaa hyväksyä.

Saman toteaa myös Charles Renouvier. Hänen mukaansa jopa edistyksen ja vapauden ystävien keskuudessa on muotia kannattaa jatkuvaa, antiikista keskiajalle ja keskiajalta omaan aikaan tapahtunutta kehitystä.⁸

Jatkuvuutta puolustavat katsovat Renouvier'n mukaan modernin maailman toimivan keskiajan maailman tapaan. Jatkuvuuden avulla halutaan kuitenkin vain todistella omia poliittisia päämääriä eli nähdä nykyisenkin kehityksen päämääränä kurin ja järjestyksen yhteiskunta. Renouvier ei hyväksy historian jatkuvuuden käyttöä omien poliittisten periaatteiden tukena, koska historia ei hänen mukaansa osoita poliittista jatkuvuutta. Sen sijaan eräillä muilla yhteiskunnan elämän aloilla Renouvier hyväksyy jatkuvuuden. Hän jopa näkee jatkuvuuden vallitsevan esimerkiksi tieteen ja kulttuurin aloilla, jotka kiinnittävät hänen oman aikansa suoraan antiikkiin.

9.1.2. Tasavaltalaiset tuomitsevat Guizot'n teoriat

a. Monod: Liberaalit tukivat historiankirjoituksen avulla politiikkaansa

Monod sekä Pillon hyökkäävät vuosisadan alun historiankirjoitusta vastaan. Monod'n mukaan tieteellisen tradition tilalla Ranskassa on mielikuvitus, mikä liittyy poliittisiin tunteisiin. Hän ei

---

7 Gabriel Monod, Histoire des Institutions politiques de l'ancienne France par Fustel de Coulanges. RC tome 14., Paris 1876. s. 218.

8 Charles Renouvier, Lois des états de société. Le moyen âge et l'ère moderne. CP, no: 42. (18 novembre 1875). s. 242.

9 Renouvier, Lois des états, CP 1875, s. 243.

kiellä etevimpien ranskalaisten historiankirjoittajien ansioita mainiten mm. Thierryn ja Guizot'n, mutta toteaa, että nämä eivät ole arvioinneillaan, teorioillaan ja kritiikillään vaikuttaneet oman aikansa tunteenomaisuuteen. Lisäksi he ovat itsekin kuvitelleet, että vuosisadan merkittävät tapahtumat, Ranskan vallankumous ja 1830 perustuslaki ovat antaneet aatteellisen perustan kirjoittaa lopullinen Ranskan yleinen historia.¹⁰

Monod syyttää vuosisadan alun liberaaleja historiankirjoittajia siitä, että nämä historiankirjoituksensa tuella ovat pyrkineet vain omien poliittisten päämääriensä mukaisen laillisen monarkian vallan palauttamiseen. Itse Gabriel Monod tasavaltalaisena liberaalina kiisti perustuslaillisen monarkian sopivuuden oman aikansa hallitusmuodoksi.

b. Pillon: Menneisyys ei ole malli nykyisyydelle

Myös François Pillon hyökkää vuosisadan alun liberaaleja vastaan, joita hän kutsuu doktrinääreiksi. Guizot'a ja Renania käsitellessään hän viittaa usein italialaisen tasavaltalaisen vallankumouksellisen Giuseppe Mazzinin (1805-72) mielipiteisiin. Liberaaleista Pillon mainitsee erityisesti Guizot'n. Doktrinäärit ovat hänen mukaansa etsineet mallia oman ajan yhteiskunnalle historian vanhimmilta sivuilta ja tämän mukaisesti nähneet oman aikansa koko kansakunnan menneisyyden perinnön määräämänä ja välttämättömän kehityksen tuloksena. Mallin etsimisen menneisyydestä oman ajan yhteiskunnalle Pillon näkee doktrinäärien virheenä.

Poliittisesti mallin etsiminen menneisyydestä on merkinnyt Pillonin mukaan sitä, että jos kansakunta on olemassaolonsa alkuaikoina ottanut elinvoimansa monarkiasta, niin tämä alkuaikoina syntynyt hallintotapa on välttämätön myös omalle ajalle. Kuninkuuden ansioksi on historiassa nähty vapauden suojelu ja kansallisen yhtenäisyyden luominen. Lisäksi patriisit on nähty välttämättöminä tasapainottamassa kuninkaan vallan liiallista kehittymistä. Kuninkuuden avulla Pillon näkee doktrinäärien haluavan säilyttää kaikki vapauden ja kansallisen yhtenäisyyden eli Guizot on teorioillaan vain halunnut tukea edustamansa hallinnon ikuisuutta ja legitimitettiin.¹² Itse tasavaltalaisena Pillon ei luonnollisesti doktrinäärien periaatteita hyväksy ja osoittamalla heidän historiankirjoituksen ja hallintoihanteensa yhtenäisyyden hän haluaa Monod'n tapan kumota kuninkuuden sopivuuden oman aikansa Ranskan hallintomalliksi.

Paitsi monarkiaa vastaan hyökkäsi Pillon yhdessä Renouvier'n kanssa myös porvariston 1800-luvun politiikkaa vastaan. Renouvier

---

10 Gabriel Monod, *Du progrès des études historiques en France depuis le 16. siècle*. RH, tome 1. (1876) s. 39.

11 Ibid. s. 34.

12 F. Pillon, *La philosophie de l'histoire de M. Renan jugée par Mazzini*. CP, n°: 14 (7 mai 1874). s. 211.

näki Guizot'n halunneen teorioillaan yhdistää vallankumouksen uudet liberalismiin ja tasavaltalaisuuden periaatteet vanhoihin rojalismiin ja katolisuuden periaatteisiin. Näistä Guizot oli Renouvier'n mukaan ymmärtänyt kuitenkin vain kaksi jälkimmäistä ja ensinmainittujen kanssa doktrinäärit eivät koskaan ole tehneet olosuhteiden vaatimaa sovintoa. Tätä todistaa se, että jokaisen vallankumouksen ratkaisevalla hetkellä, jolloin olisi tarvittu toimintaa, doktrinäärit ovat jättäneet alkumenesityksen käyttämättä. Tätä Renouvier piti poliittisena köyhyytenä.¹³ Tässä Renouvier toisti Proudhonin teesin siitä, että porvarit ovat luopuneet vallankumouksellisuudesta.

Pillonin mukaan Ranskan porvaristo on uneksunut ensimmäisen tasavallan jälkeen tulevana uudeksi aristokratiaksi. Gobineau'n tapaan hän katsoo porvariston olleen maan johtoon kyvytön.¹⁴ Pillon pitää osaltaan juuri Guizot'a syyllisenä aikansa porvariston huonoon henkiseen ja moraaliseen tilaan. Guizot onkin Pillonin mukaan Ranskan porvariston huono esikuva, joka sekä ajattelijana että poliitikkona on jäänyt keskinkertaiseksi. Guizot ei ole halunnut perustuslaillisenä monarkistina ymmärtää eikä kunnioittaa hallituksen mielipidettä, vaikka englantilainen parlamentarismi onkin ollut hänen poliittinen ihanteensa.¹⁵

Guizot'n filosofialla on Pillonin mukaan vielä ihailijansa Ranskassa. Vaikka Guizot on kuollut, Pillon toteaa hänen henkensä vielä hallitsevan hallituksessa.¹⁶

9.2. Monod ja Havet puolustavat germaanisuuutta

9.2.1. Monod: Fustel de Coulanges Dubos'n perinteen jatkaaja

Oman vuosikymmenensä historiankirjoitusta tarkastellessaan Gabriel Monod hyökkää Fustel de Coulangesia ja tämän teosta, *Histoire des Institutions politiques de l'ancienne France*, vastaan. Monod katsoo olevan helpompaa luoda uusia teorioita kuin käyttää vanhoja. Niinpä Fustel de Coulangesin teoksen perusajatus on Monod'n

---

13 Charles Renouvier, *Révisions de jugements littéraires*. M. Guizot: *Histoire générale de la civilisation en Europe*. CP, no: 23 (11 juillet 1872). s. 356.

14 F. Pillon, *La nation et 'la société'*. CP, no: 26 (26 juillet 1877). s. 406.

15 F. Pillon, *Guizot*. CP, no: 34 (24 septembre 1874), s.113-114.

16 F. Pillon, *La philosophie doctrinaire de la civilisation et de l'histoire*. CP, no: 34 (24 septembre 1874), s. 128.

17 Monod, *Histoire des Institutions*, RC 1876, s. 217-218.

...son système est à peu près identique à celui que soutenait, il y a un peu plus d'un siècle, l'abbé Dubos. Il se ramène à une idée principale, c'est que l'établissement des Francs en Gaule n'a pas été le fruit d'une conquête violente,

mielestä esitetty jo Dubos'n teoriassa 1700-luvulla.¹⁷ Vanhan teorian mukaisesti frankkivaltakunta ei ollut valloituksen tulosta eivätkä instituutiot Rooman instituutioiden vastakohta vaan niiden jatke. Tämän mukaisesti germaanien vaikutus on haluttu minimoida ja roomalaisten maksimoida Galliassa.

Frankkivaltakunnan ja etenkin sen hallinnon Fustel de Coulanges halusi esittää myönteisesti. Monod'n mukaan tämä ei uskonut myöskään Rooman rappeutumiseen, vaan sen hallinto nähdään hyvänä, tavat rauhallisina ja julkinen omaisuus yhtä suurena niin 400-luvulla kuin 500-luvullakin. Teoksessa ei kerrota 300- ja 500-luvuilla tapahtuneesta rappeutumisesta. Syntyneitä kapinoita Roomaa vastaan ei kirjoittaja pidä tärkeinä, vaan näkee ne ainoastaan paikallisina ilmiöinä. Sen sijaan, että Fustel de Coulanges analysoisi syitä ja seurauksia, hän osoittaa vain, että Gallia 400-luvulla ei ollut onneton eikä köyhä. Kirjan nimeksi sopisikin Monod'n mukaan paremmin *Considérations sur l'histoire des Institutions de l'ancienne France*.¹⁸

Fustel de Coulanges väittää, että hän ei ole huolissaan vanhoista roteorioista, mutta Monod'n mukaan ne ovat aina tämän mielessä. Fustel de Coulanges terkastelee mitättömiä asioita ja kieltää aikaisempien tutkijoiden tulokset. Tämä on rakentanut järjestelmän, jota uudistajan innokkuus ja neuvokas sekä loistava mielikuvitus tukevat. Fustel de Coulanges seuraa lähteitä, mutta käyttää niitä oman järjestelmänsä¹⁹ tukemiseen jättäen osan huomiotta, valiten ja tulkiten muita.

9.2.2. Havet: Lait vahvistaneet germaanien vallan

Keskustelu kärjistyi kysymykseen frankkien laeista: sisältyikö niihin rotujen eriarvoisuus vai pelkästään yhteiskunnallinen ja sosiaalinen eriarvoisuus ilman rodullista pohjaa? Tässä kysymyksessä vastusti Monod'n aateystävä, ranskalainen arkeologi ja mytologi Julien Havet (1842-1932) Fustel de Coulangesin näkemyksiä, joiden mukaan lakeihin ei sisältynyt rodullista eriarvoisuutta.

Havet toteaa tutkijoiden yleisen näkemyksen, jonka mukaisesti saalilaisten ja ripuaaristen frankkien lait sisälsivät kaksi ryhmää: (a) frankit ja (b) roomalaiset. Näiden ryhmien mukaisesti laki määräsi rangaistukset uhrin, joko frankin tai roomalaisen, kansallisuuden mukaan. Frankin henkiraha oli suurempi kuin roomalaisen. Tämä on Havet'n mukaan helppo uskoa. Kuitenkin käsitys oli saanut hänen mukaansa kunnioitettavan vastustajan Fustel de Cou-

---

et que les institutions mérovingiennes, au lieu d'être en contradiction avec les institutions romaines, n'en ont été que la continuation. M. F. de C., comme l'abbé Dubos, réduit à un minimum, ou pour mieux dire, il supprime l'influence propre des Germains pour laisser subsister seule, dans la Gaule Franque, l'influence romaine. (s. 218.)

18 Monod, *Histoire des Institutions*, RC 1876, s. 219-220.

19 *Ibid.*, s. 222-223.

langesta, joka vastustaa yleistä teoriaa. Tämän mukaan vanhojen lakien termi 'romanus' oli ymmärretty väärin: se osoitti yhteiskunnallista luokkaa, ei rotua, koska germaanit eivät olleet valloittaneet Galliaa eivätkä roomalaisten asuinalueita. Roomalaiset ovat aina olleet, ²⁰ elleivät ylempänä, niin vähintään tasa-arvoisia germaanien kanssa.

Havet'n mukaan Fustel de Coulangesin väitteen perusta on siinä, että tämä katsoo vapautettua orjaa kutsutun kansallisuudestaan huolimatta roomalaiseksi. Havet kritikoi tätä ja kysyy, että mikäli se pitää paikkansa, niin (1) miksi frankit ovat antaneet sanalle 'romanus' eri merkityksen kuin muut barbaarit, ²¹ ja (2) kuinka 'romanus' voi yleisesti merkitä vapautettua orjaa.

Havet'n mielestä termeillä on selvä rodullinen merkitys: termiä romanus on käytetty kansallisuudeltaan roomalaisesta sekä Gallian alueella asuneista, vapautetuista rodultaan roomalaisista orjista. Nämä ovat olleet rodullisesti eriarvoisessa asemassa suhteessa germaaneihin. ²² Sekä saalilaisen että ripuaarisen lain nimeä roomalainen ja siihen liitettyä 100 soun henkirahaa ei siis ole hänen mukansa annettu vain vapautetulle roomalaiselle, vaan kaikille kansallisuudeltaan roomalaisille ihmisille. ²³

Myös ²⁴ Alfred Maury katsoo rotujaon frankkivaltakunnassa vallinneen. Vuosisatoja jatkunutta sulautumista ei voitu kuitenkaan välttää: Pohjoisessa ja idässä väestö germanisoituu sekä lännessä ja etelässä roomalaistuu. Jälkimmäisen asukkaat ja heihin sulautuneet frankit tulevat ranskalaisiksi sekä ensin mainitun alueen asukkaat, frankit ja heihin sulautuneet asukkaat tulevat franko-germaaneiksi, jotka asuttavat Saksaa. Kapetingien aikana em. jako säilyy ja frankiheimo on siis jakautunut kahtia, molemmat sulautuneina alkuperäisiin väestöihin (joista kehittyy Mauryn oman ajan Ranska ja Saksa). ²⁵

Työväenluokan historiasta kirjoitti 1873 ranskalainen sosialisti Camille Pelletan. Hänen mukaansa historia on työväenluokan jatku-

---

20 Julien Havet, Du sens mot 'romain' dans les lois franques. Examen d'une théorie récente par Fustel de Coulanges. RH, tome 2. (1876). s. 121-122.

21 Ibid., s. 134.

22 Ibid., s. 135.

23 Ibid., s. 136. ...la loi salique et la loi ripuaire donnent le nom de Romain et attribuent le wergeld de cent sous, non aux affranchis romains seulement, mais à tous les hommes de nationalité romaine.

24 Alfred Maury, Histoire d'Allemagne par Zeller. Journal des Savants, tome 2. (1873). s. 83.

25 Ibid., s. 92 ja 96.

26 Camille Pelletan, Les associations ouvrières dans le passé.

vaa kamppailua hallitsevia luokkia vastaan.²⁶ Pelletanin mukaan barbaarit valloittivat keskiajan alussa Gallian ja jäivät sinne hallitsijoiksi, jolloin roomalaisuus unohtuu.²⁷ Käsityöläiset ja vapaat tulevat myöhemmin kommuunien jäseniksi, jotka Pelletanin mukaan ovat ensimmäisenä vapauden päivänsä. Niissä ihmiset yhdistyivät taistelemaan oikeuksien puolesta.²⁸ Kuninkaan liittoutumista porvariston kanssa aristokratiaa vastaan hän pitää vaarallisena, koska se johti absolutismiin.²⁹

Omana aikanaan hän vakuutti työväenluokan muistavan vanhaa demokratiaansa, sillä myös työväenluokalla on urheat esi-isät, jotka hankkivat vapautensa sankarillisen taistelun avulla.³⁰ Kommuunissa työläinen ja omistaja olivat työskennelleet yhdessä ja kuuluneet samaan luokkaan. Mutta Pelletanin omana aikana on toisin, sillä pääoma on tullut erottavaksi tekijäksi.³¹ Tämän pohjalta hän näkee vallankumuksen jatkuvan.³² - Kolmannen tasavallan Thiers'in hallituksen Pelletan näki työväestön vastaisena.³³

9.3. Renouvier ja Pillon: Monarkia vanhentunut hallintotapa

9.3.1. Renania syytetään Guizot'n monarkian jatkamisesta

a. Monarkia vain oman aikansa hallintotapa

Doktrinäärien koulukuntaan Pillon katsoo kuuluvan myös Renanin.³⁴ Tämän hän katsoo tutkineen Ranskan historiaa vain nähdäkseen maan yhtenäisyyden ja oman ajan hallinnon perustana, monarkian sekä syyttää vallankumousta kuninkaan mestaamisesta.³⁵ Hänen mukaansa Renan ehdottaa aristokratian luomista uudelleen, millä Pillon viittaa Renanin 1860-luvun kirjoituksiin, sekä historiallisen oikeuden ja monarkian palauttamista. Koska Renan näkee juuri demokratian syyllisenä Ranskan poliitiseen ja sotilaalliseen heikkouteen, ei tämä Pillonin mukaan näe Ranskalle muuta vaihtoeht-

---

Paris 1873. s. 6.

27 Ibid., s. 49 ja 59.

28 Ibid., s. 8-9 ja 63.

29 Ibid., s. 10-11.

30 Ibid., s. 12

31 Ibid., s. 73-74.

32 Ibid., s. 153.

33 Camille Pelletan, Questions d'histoire. Le comité central et la commune. Paris 1879. s. 78.

34 Pillon, La philosophie de l'histoire, CP 1874, s. 211.

35 F. Pillon, La philosophie politique de M. Renan jugée par Mazzini. CP, no: 12 (23 avril 1874). s. 184.

toa kuin demokratian vastaisen politiikan.³⁶

Ensisijaisesti Pillon pitää Renanin virheenä tämän sitoutumista monarkiaan. Itse hän toteaa monarkian olevan vain hallintoväline, jota tietty aika on kuluttanut ja joka pitää korvata jollakin toisella välineellä. Monarkia on Pillonin mukaan jo kauan sitten kyluttanut loppuun tehtävänsä, jonka olosuhteet sille määräisivät.³⁷

Samoin Ranska on hänen mukaansa jo kauan sitten lakannut ole-
masta maa, missä on monarkia. Sen pohjalta Ranskaan ei voida perustaa hallintoa, jonka hyväksyisivät eri luokat.³⁸ Aikanaan monarkian merkitys oli siinä, että se jatkuvalla taistelullaan lääninherroja vastaan sai aikaan kansallisen yhtenäisyyden. Samalla se kuitenkin³⁹ vei kehitystä kohti poliittista ja hallinnollista keskittämistä.

Pillon näkee vallankumouksen kaikkien edeltävien liikkeiden lopputuloksena ja se tulee korvaamaan hänen mukaansa monarkian. Hänen oman aikansa yhteiskunnassa voi Chambordin, orleanistien tai bonapartistien edustama monarkia vain lisätä turmelusta. Pillon näkee valitettavana, että Renanin kaltainen intellektuelli näkee monarkian lääkkeenä Ranskalle.⁴⁰

b. Miksi monarkistit eivät vetoa Caligulaan?

Pillon toteaa monarkistien menneisyyden hallintotavan ohella vedonneen myös kuninkaiden saavutuksiin. Hän kuitenkin kysyy, miksi monarkian puolestapuhujat eivät⁴¹ ole koskaan vedonneet Caesariin, Syllaan, Néeroon tai Caligulaan?

Samaa kysyi myös tasavaltalainen Quinet. Miksi monarkian puolestapuhujat vetoavat aina esimerkiksi Augustinukseen, mutta eivät mainitse nimiä Tiberius, Caligula, Nero tai Commodus? Tuolloin aukeaisivat Quinet'n mukaan hirvittävät näkymät kansalaisten eteen. Edellä mainitut hallitsijat muodostavat sarjan hirviöitä,

---

36 F. Pillon, *Monarchie et droit historique*. CP, no: 34 (25 septembre 1873). s. 113.

37 Pillon, *La philosophie politique*, CP 1874, s. 185-186. La monarchie... représente simplement une méthode administrative, un instrument qui s'est usé avec le temps, et qu'il faut remplacer par un autre. ...La monarchie, qui depuis longtemps a épuisé cette part de mission que les circonstances lui avaient assignée, - la monarchie renversée par une révolution qui résumait tous les mouvements populaires antérieurs,...(s. 186-187).

38 Pillon, *Monarchie*, CP 1874, s. 116-117.

39 Pillon, *La philosophie politique*, CP 1874, s. 186.

40 Ibid., s. 187.

41 Ibid., s. 212.

jotka Quinet'n ajalta ovat jääneet huomaamatta.⁴²

Tällä Pillon ja Quinet halusivat sanoa, että monarkia ei ole ollut pelkästään myönteinen hallitusmuoto ja että sen vaara Rooman esimerkkien mukaan on juuri sen mahdollisessa muuttumisessa absolutismiksi.

9.3.2. Kansan aristokratia ottaa vallan tasavallassa

Ainoana oman ajan aristokratiana Pillon näkee porvariston, jota hän kutsuu onnen aristokratiaksi. Seuraavan aristokratian hän ennustaa nousevan kansan keskuudesta ja työskentelevän kansan hyväksi.

Pillon toteaa, että kansan aristokratian nouseminen on välttämätöntä, sillä valtiot voivat perustua vain elementteihin, jotka ovat eläviä ja antavat elämää.⁴³ Hän pitää vakuuttavana näkemystä siitä, että historian liike tuomitsee Ranskassa monarkian ja aristokratian instituutiot sekä legitimoii demokratian ja tasavallan. Todelliseen legitimitettiin on pyrittävä nimenomaan juuri rationaalisen oikeuden pohjalta.

Historiasta Pillonin mukaan voidaan oppia se, että poliittiset instituutiot ovat tulos aikakaudelta, jota hallitsevat vaistot, spontaanisuus ja tietämättömyys.⁴⁴ Harkinnan ja keskustelun aikakausina on hallinto muutettava vastaamaan yhteisön muuttuneita tarpeita. Silloin alkaa kansalle, joka on noussut moraaliseksi epäemmistöksi, demokratian ja tasavaltalaisten perustuslakien aika.

Lopuksi Pillon viittaa vielä Tocquevilleen, jonka mukaan suuri demokratian vallankumous toimii Ranskan keskuudessa. Kaikki sen näkevät. Jos 9. vuosisadalta alkaen seurataan Ranskan historiaa, havaitaan Tocquevillen mukaan, että kaksinainen vallankumous on vaikuttanut yhteisössä. Aateli on tullut alemmaksi yhteisön tikapuilla ja rahvas niillä noussut. Toinen laskeutuu, toinen nousee.⁴⁵

Myös Quinet vannoo tasavallan nimeen. Hän toteaa Pillonin tapaan Ranskan kansan olevan elävä ja olevan olemassa vain oikeudenmukaisuuden pohjalta. Tämä oikeudenmukaisuus perustuu yhteen sanaan: tasavalta. Hän toteaa nähneensä vapauden syntyvän, elävän ja kuolevan, syntyvän uudelleen ja kuolevan sekä syntyvän jälleen. Mutta koskaan hän ei ole nähnyt tasavallalle vaihtoehtoa, jonka mukaan se tuhoutuisi. Kaikki iskut tasavallaa vastaan sitä vahvis-

---

42 Edgar Quinet, *La République*. Paris 1872. s. 256.

43 Pillon, *La philosophie politique*, CP 1874, s. 188.

44 *Ibid.*, s. 189.

45 *Ibid.*, s. 190.

46 *Ibid.*, s. 190 ja 192.

tavat ja mitä enemmän sitä vastaan hyökätään, sitä heikommiksi hyökkäykset käyvät.⁴⁷ - Proudhonin tapaan Renouvier yhdisti vallankumouksellisuuden latinalaisuuteen, vaikka ei täysin hyväksynytkään rotujen määräävyyttä.⁴⁸

9.4. Radikaalit kieltävät luokkataistelun

9.4.1. Keskitäminen johtaa luokkataisteluun

Mielenkiintoista on, että Renouvier ja Pillon näkevät Fustel de Coulangesin ja Renanin tapaan luokkataistelun uhkana omalle ajalleen. Tämä tukee Ranskan työväenliikettä tutkineen Mossin näkemystä siitä, että kokonaisuudessaan ranskalainen työväenliike toimi yhteistyössä tasavaltalaisten kanssa aina vuosisadan alusta 1870-luvun lopulle saakka.⁴⁹ Vuodet 1848 ja 1871 olivat heikentäneet työväestöä ja se pyrki päämääriin yhdessä tasavaltalaisten kanssa. Toisaalta kyseiset vuodet osoittivat Mossin mukaan myös ammattiyhdistysluonteisen toiminnan epäonnistumisen, ja niin vallankumouksellisen sosialismin haara syntyi Ranskaan vasta myöhemmin, 1879.

Yhtenä vakavimmista uhkista oman aikansa Euroopalle radikaalit Charles Renouvier sekä Pillon ja myös tasavaltalainen Quinet pitävät luokkataistelua. Sen vaikutukset esimerkiksi Renouvier näki samanlaisina kuin antiikin valtioissa.⁵¹

Antiikin valtioihin Renouvier näkee Fustel de Coulangesin tapaan syntyneen plebeijin, joka pyrki tasa-arvoiseksi aatelisperheiden kanssa. Tämä johti pitkiin ja usein sietämättömiin kriiseihin omistajien ja proletariaatin, velkojien ja velallisten välillä. Vain kyvykkäimmät kansat eli ateenalaiset pystyivät Renouvier'n mukaan luomaan yhden lain ja sitä⁵² kunnioittamaan sekä luomaan demokraattisen hallintojärjestelmän.

Demokraattinen hallinto on toteutunut Renouvier'n mukaan vain Ateenassa. Muualla se on tunnettu vain yhtenä osana oligarkian, demagogian ja tyrannian hallintotapojen sarjaa. Tässä sarjassa luokkataistelu on viety loppuun saakka eli harvainvallasta on siirrytty kansankiihotuksen kautta tyranniaan.⁵³ Vastaavan kehityksen Renouvier pelkää toteutuvan Ranskassa: Luokkataistelun

---

47 Quinet 1872, s. 254.

48 Charles Renouvier, *Le credo des races latines*. - Reponse à nouvelles objections. CP, no: 39 (29 octobre 1874), s. 195.

49 Moss 1976, s. 2.

50 Ibid., s. 5.

51 Renouvier, *Lois des états*, CP 1875, s. 253.

52 Ibid., s. 249-250.

53 Ibid., s. 250.

vaikutus moderneissa vapaissa valtioissa on aivan samanlainen kuin mitä se oli antiikin aikana. Sillä voi olla samat seuraukset tai pikemminkin sillä on ollut samat seuraukset ranskalaisten silmien edessä. Oligargian, demokratian ja tyrannian hallintosarjojen laki on laki, jonka luokkataistelusta suoraan johtavaa sovellutusta on voitu Ranskassa seurata Ludvig Filipistä Napoleon III:een.⁵⁴

Samoin näkevät myös Pillon ja Quinet eli vaihtoehtoina ovat heidän mukaansa joko tasavalta tai caesarismi.⁵⁵ Keisarillisen kuninkuuden vallitessa on olemassa enää vain rikkaita tai köyhiä ja tällaisen yhteiskunnan Pillon katsoo⁵⁶ olevan menossa kohti Tocquevillen despotismia eli caesarismia.⁵⁶ Samoin uskoo Quinet. Rooman historia perustanaan hän katsoi roomalaisuuteen vetoavien haluavan Ranskan omaksuvan bysantin (despotismin) ennen Ateenaa (tasavaltaa) ja vievän Ranskan tasavallan ylitse vanhuuteen ennen maan kypsää ikää.

Tällaisesta politiikasta Quinet haluaa kuitenkin varoittaa ranskalaisia, sillä se saattaa tappa Ranskan kokonaan.⁵⁷ Samaa pelkää Renouvier kirjoittaessaan, että Roomassa luokkataistelu vietiin loppuun saakka. Siinä olivat vastakkain aateli sekä kansa ja se merkitsi Rooman valtakunnan tuhoa.⁵⁸ Ranskan kolmannessa tasavallassa olivat vaihtoehtoina joko tasavalta tai monarkia, joista jälkimmäinen merkitsi kirjoittajille caesarismia. Kansankiihotuksen ja luokkataistelun avulla ei uskottu voitavan maan johtavaa aristokratiaa kumota, josta esimerkkinä oli Pariisin kommuuni. Luokkataistelu haluttiin syrjäyttää, koska sen lopputuloksena 1870-luvun Ranskassa nähtiin Tocquevillen tapaan vähintäänkin monarkistinen hallitusmuoto. Tasavallan turvaamiseksi haluttiin siis yhteistyötä.

---

54 Renouvier, Lois des états, CP 1875, s. 253. ...la lutte des classes est une des plus redoutables. Son action dans les Etats libres modernes est toute semblable à ce quelle fut dans l'antiquité, et peut avoir les mêmes conséquences. Ou plutôt elle les a eyes sous nos yeux, et la loi de succession des formes de gouvernement: oligarchie, démocratie, tyrannie, est une loi dont nous avons pu suivre, de Louis-Philippe à Napoléon III, l'application directement amenée par la lutte des classes.

55 F. Pillon, Le dilemme: caesarisme ou république. CP, no: 24 (18 juillet 1872). s. 372) ja Quinet 1872, s. 258.

56 F. Pillon, 'L'Antithèse des rois et des peuples. CP, no: 22 (28 juin 1877). s. 340.

57 Quinet 1872, s. 258-259.

58 Renouvier, Lois des états, CP 1875, s. 250.

9.4.2. Porvariston ja proletariaatin liitto

Huhtikuussa 1875 Pillon kirjoitti osin Quinet'ta siteeraten porvariston ja proletariaatin välisen liiton puolesta. Hän näkee liiton välttämättömänä, sillä juuri bonapartistilaisen tyrannian tulon syy oli kyseisen liiton puuttuminen eli jakautuminen sekä porvaristoon että proletariaattiin. Vuoden 1875 uusi perustuslaki voi hänen mukaansa elää vain, mikäli kansan äänioikeutettujen massa ja yhteisön taloudellisesti ja älyllisesti johtava luokka ovat liitossa keskenään.

Pillonin mukaan tämä edellyttää, että porvaristo lakkaa tukemasta proletariaatin vastaista hallintoa ja että proletariaatti luopuu vallankumouksellisen sosialismin yleislääkkeestä. Liiton ehtona on, että kaikki luopuvat väkivallasta ja petollisuudesta puolustessaan etujaan ja vaatimuksiaan. Liiton toteutuminen olisi Pillonin mukaan välttämätöntä tasavallan kehityksen turvaamiseksi ja niin ulkoisten kuin sisäistenkin vaarojen torjumiseksi.⁵⁹

Vaikka kirjoittajat vastustavat luokkataistelun levottomuuksia, suhtautuvat he kielteisesti monarkiaan. Tästä kirjoittaa myös Louis Blanc. Hän toteaa osaltaan, että monarkian syntyminen uudelleen johtaisi agitaatioon, joka musertaisi Ranskan. Eli kansankiihotuksen hänkin näkee johtavan Ranskan tuhoon. Tältä pohjalta myös Louis Blanc kirjoittaa kaikkien tasavaltalaisten liiton puolesta. Sen avulla voidaan pelastaa Ranska vaaroilta, joihin monarkian synty sen johdattaisi.⁶⁰

1870-luvulla tasavaltalainen liberaali Monod hyökkäsi Fustel de Coulangesin historian monarkia -käsitystä vastaan. Tasavaltalaiset ja radikaalit Renouvier ja Pillon jatkavat osaltaan Proudhonin sekä Lacroix'n ja Guyot'n esittämää käsitystä, jonka mukaan Rankan porvaristo on luopunut historiallisesta, vallankumouksellisesta osastaan Ranskassa.

Kriittisen historiankirjoituksen aloittajana pidetty Monod haluaa osoittaa Guizot'n ja Thierryn ajaneen perustuslaillisen monarkian asiaa omassa historiankirjotuksessaan. Etenkin hän hyökkäsi Fustel de Coulangesia vastaan, jonka leimasi abbé Dubos'n roomalaisuuden jatkajaksi. Monod itse pitää monarkian kannattajien historiankirjoitusta yksipuolisena ja hän haluaa myös kieltää monarkian sopivuuden oman aikansa hallitusmuodoksi. Monod'n aateveli Julien Havet taas osaltaan kieltää Fustel de Coulangesin näkemyksen rotujaon syrjäyttämisestä frankkien laissa. Hänen mukaansa lait osoittavat rotujaon vallinneen ja samalla se on hänelle todistus siitä, että roomalainen perinne eli keskitetty monarkia yksistään ei ole jatkunut Galliassa.

Tasavaltalaisten liberaalien tapaan myös radikaalit kieltävät jatkuvuuden käsitteen frankkivaltakunnassa. Samalla he haluavat

---

59 F. Pillon, L'Alliance de la bourgeoisie et du prolétariat. CP, no: 9 (1er avril 1875). s. 153.

60 Louis Blanc, La situation. Angers 1873. Deux Lettres de Louis Blanc. Teoksessa Discours 1847-1881. Paris 1882. s. 21.

osoittaa, että historiassa vallinnut monarkia on ollut oman aikansa hallitusmuoto ja omalle ajalleen ominainen, kun taas kirjoittajien oma aika tarvitsee samaa aikaa vastaavat hallitusmuodot. Tällä he haluavat kumota historian käytön todisteena maalle ominaisesta hallitusmuodosta. Renouvier ja Pillon hyökkäsivät etenkin Guizot'a ja Thierryä sekä Renania vastaan.

Historian kieltämisestä huolimatta kirjoittajat eivät sulje pois Rooman aikaisen kehityskaaren toteutumista myös Ranskassa. Kansankiihotuksen ja luokkataistelun pelätään johtavan tiukasti keskitehtyn, Tocquevillen ja Fustel de Coulangesin teorioiden mukaisen monarkian syntyyn. Tämä ja taustalla oleva Pariisin kommuunin pettymys saa kirjoittajat painottamaan yhteistyötä luokkataistelun kustannuksella. Tällä tavoin uskotaan saavutetun tasavallan säilyvän parhaiten. Renouvier ja Pillon aina Louis Blancia myöten toteavat kaikkien tasavaltalaisten liiton tarpeellisuuden. Varsinainen kumouksellinen ranskalainen työväenliike alkaa Mossin mukaan vaikuttaa vasta 1870-luvun lopulla.

10. KAHDEN SAKSAN ONGELMA

10.1. Preussista tulee suurvalta

10.1.1. Hajanainen Saksa yhdistyy

Ranskan ja Englannin tavoin Saksa ei ollut edennyt kohti kansallista, keskitettyä monarkiaa, vaan oli jakaantunut useihin, keisaristaan lähes riippumattomiin valtioihin. Westfalenin rauhassa 1648 Saksan keisari oli ollut pakotettu tunnustamaan alueensa ruhtinaat suvereeniksi hallitsijoiksi, joilla oli oikeus solmia liittoja paitsi keskenään, myös ulkovaltojen kanssa. Vuonna 1815 Wienin kongressissa voittajavaltiot päättivät Itävallan johtaman heikon Saksan liiton perustamisesta. Liitto ei kuitenkaan edustanut kansallisia pyrkimyksiä, vaan puolusti pikemminkin ruhtinaiden oikeuksia.¹

Hajanaisuus oli merkinnyt Saksalle pitkää valtiollisen heikkouden tilaa ja se soti 1800-luvun kansallisuusperiaatetta vastaan, jonka mukaan kaikkien samaan kansallisuuteen kuuluvien ihmisten tuli muodostaa oma valtio. Toisaalta hajaannus oli nähty malliesimerkkinä germaanisesta vapaus-käsitteestä ja desentralismista.

Keskitettyä hallintotapaa edustava Preussi nousi Itävallan kilpailijaksi asemasta Saksan johtavana valtiona. Vuonna 1864 Itävalta ja Preussi vielä valtasivat yhdessä Tanskalta Schlesvig-Holsteinin, mutta alueen jakamisesta syntyneen riidan takia ne joutuivat 1866 keskenään sotaan.² Sodassa Pohjois-Saksan valtiot olivat tukeneet Preussia, muut Itävaltaa. Slesvig-Holstein tuli Preussin omistukseen, Itävallan johtama Saksan liitto purettiin ja vuotta myöhemmin, 1867, Preussi³ perusti johdolla Pohjois-Saksan liiton. Preussi oli yhdistänyt³ valtaosan Saksan ruhtinaskunnista

---

1 William Harvey Maehl, *Germany in Western Civilization*. Alabama 1979. s. 308 ja 310.

2 William Carr, *A History of Germany 1815-1949*. London 1969. s. 115.

3 Saksan yhdistymistä oli tukenut sen henkinen kasvu. Valtiollisesti hajanaisena se oli vielä 1600- ja 1700-luvuilla jäljittellyt Ranskaa, mutta pyrki sittemmin tavoittamaan etevämpinä pidetyt naapurit, Ranskan ja Englannin. (Kemiläinen, *Kansallisen tehtävän ajatus historiassa*. Historiallinen aikakauskirja no: 1, 1980. s. 3.) Keskisääty oli voimistunut Saksassa 1700-luvulla ja loi osaltaan perustaa maansa itsenäiselle kulttuurille. Kirjallisuudessa romantikko F.G. Klopstock (1724-1803) ja Sturm und Drang-kausi olivat käännekohtia: Saksa etsi omaa ilmaisuaan. (Jorma Tiainen, *Schillerin ja Goethen suhde Napoleonin 'porvarillisen julkisuuden' käsitteen valossa*. Jyväskylän yliopiston historian laitos. Yleisen historian tutkimuksia 1. Jyväskylä 1972. s. 13 ja 16.)

yhdeksi liitoksi.

1800-luvun alkupuolella Saksasta tuli henkisesti Euroopan johtava valtio ja vuosisadan jälkipuoliskolla se oli sitä myös fyysisesti. Uusien, Italian ja Saksan kansallisvaltioiden synty lisäsi osaltaan jännitystä Euroopassa. Voimakkaan saksalaisen nationalismin, pangermanismin ohella vaikuttavia virtauksia olivat myös panlatinismi ja panslavismi.⁴ Ranskan osalta Saksasta tuli varteenotettava uhka.

10.1.2. Historiankirjoitus Saksan yhdistymisen tukena

Kansalliseen yhtenäisyyteen pyrkivä historiankirjoitus voimistui Euroopassa etenkin 1800-luvun alussa Ranskan vallankumouksen ja Napoleonin sotien herättämänä. Ristiriidat kärjistyivät eri kansojen välillä ja pohdittiin, miten kansa oli syntynyt ja mistä tekijöistä se muodostuu. Brockhausen tietosanakirja vuodelta 1822 määrittelee kansan, 'Nationin', perustaksi yhteisen syntyperän ja kielen, kun taas 'Volk' liitettiin valtioon. Onnellisimpana nähtiin tilanne, jossa valtion 'Volk' muodostaa 'Nation'.⁵ - Keskeisenä perustana kansalle oli myös mm. yhteinen alue, hallitsija, kieli, uskonto sekä kulttuuri tmv. Kansallisuusperiaatteen pohjalta kansan oikeutena nähtiin yhtenäinen alue. Nämä periaatteet olivat ristiriidassa hajanaisen Saksan kanssa.

Vuosisadan lopulla 'Nation' termiin liittyi rodullinen leima. Sen perustana nähtiin myös korkea kulttuurin taso, sillä ainoastaan sen myötä voi syntyä tietoisuus omasta kansallisuudesta. Myöhemmin syntyperää ja kieltä ei enää nähty kansan välttämättömänä perustana, vaan huomio kohdistui muihin seikkoihin, esimerkiksi historiallisiin tekijöihin. Erityisesti ranskalainen Ernest Renan painotti kansalaisten subjektiivisen tahdon merkitystä.⁶

Rodun ja kansallisuuden kannalta oli tullut tärkeäksi romantiikan vaikutus historiankirjoitukseen, sillä se sai ihmiset kiinnostumaan omasta kansallisuudestaan ja historiastaan. Se vaikutti osaltaan myös tieteen löytämän evoluutio-ajatuksen yleistymiseen, jonka avulla esi-isien hyviksi havaitut ominaisuudet voitiin tuoda oman ajan kansalaisille. Merkittävimmäksi vaikutus muodostui Thompsonin mukaan Saksassa, missä historioitsijat värittivät voimakkaasti Pyhän saksalais-roomalaisen keisarikunnan ja teuto-

---

4 Prosper Vallerange, *Le panlatinisme. Confédération gallo-latine et celto-gauloise. Alliance fédérative de la France, la Belgique, l'Angleterre, l'Espagne, le Portugal, l'Italie, la Grece.* Paris 1862. s. 2.

5 Aira Kemiläinen, *Kansallistietoisuuden ja kansa-käsitysten kehitys 'Nation' ja 'nationalismi' -sanojen valossa.* Eripainos: Turun Historiallinen Arkisto XVII. s. 254.

6 Kemiläinen, *Kansallistietoisuus*, s. 255-257.

7 Lund 1962, s. 248.

nien ihanteellisuutta.⁸ Saksassa kehitettiin 1800-luvun alkupuolella niin historiantutkimuksen metodologiaa kuin myös historian- tutkimuksen käyttämistä emien kansallisten tarkoituksien hyväksi.

Saksan kriittisen historiankirjoituksen uranuurtajana pidetään Barthold Georg Niebuhria (1776-1831) sekä Leopold von Rankea (1795-1886). Nationalistiset historiankirjoittajat kritikoivat Ranken kriittisyyttä, todetessaan, että historiankirjoittaja ei voi 'sammuttaa' itseään.

Saksalainen kriittinen historiankirjoitus vaikutti myös muissa Euroopan maissa, esimerkiksi Gabriel Monod'n tutkimuksissa Ranskassa.

Romantiikan yksi tunnetuimmista historiankirjoittajista Saksassa oli Johan Gottfried Herder (1744-1803). Herder pelkäsi, että saksalaisten kansalliset piirteet saattavat kadota¹⁰ - hän ei pitänyt niiden pysyvyyttä itsestään selvänä.¹¹ Hän katsoikin, että historian tehtävänä on löytää yhtenäisyys lukuisten maailmantapahtumien erilaisten tosiasioiden keskeltä ja oivaltaa jatkuvan kehityksen periaate.¹²

Filosofi Johan Gottlieb Fichte (1762-1814) sekä kirjailija ja historianprofessori Ernst Mortz Arndt (1769-1860) tulivat tunnetuiksi Saksan nationalismin puolestapuhujina ja Napoleonin vastaisuuden lietsojina. Fichte loi pohjan Saksan nationalismille pu-

---

8 Thompson, James Westfall (Ed.), A History of Historical Writing. Volume II. Fifth Printing. New York 1962. s. 229.

9 Vrt. Rytkönen s. 67 ja Viikari s. 71.

10 Herder valitti Saksan kansallisen elämän katkeamista keskiajalla sen hajotessa pieniin ruhtinaskuntiin ja jäädessä kehityksessä muiden kansojen jälkeen. Mutta hän kehottaa saksalaisia olemaan alkuperäisiä ja kirjoittamaan omalla kielellään, sillä kirjallisuus ja taide yhdessä kielen ja kansallisen kulttuurin kanssa ovat kehittyneet luonnon prosessina. (Thompson 1962, s. 137.)

11 Kemiläinen 1964, s. 78

12 Thompson 1962, s. 134.

13 Fichte painotti erityisesti kielen merkitystä. Hänen mukaansa suurista sivistyskansoista Saksa oli ainoa, joka oli säilyttänyt alkuperäisen elävän ja puhtaan kielensä, jossa jokainen sana ilmaisee kielitajulle ja hengelle ajatuksen alkuperäistä olemusta. Tämän ansiosta vain saksalaiset pystyivät Fichten mukaan ajattelemaan oikein ja todellisesti. Sen sijaan sekoituneet uuslatinistiset eli romaaniset kielet ilmaisivat ajatuksia vain ulkoisesti niin, että kielitaju ei niitä ymmärrä. (Arvi Grotenfelt; Uuden ajan filosofian historia II. Saksan systemaattisen filosofian valta-aika. Helsinki 1938. s. 210-211.)

heellaan 'Reden an die deutsche Nation'.¹³

Fichten puheiden tarkoituksena oli ollut nostaa saksalaiset Napoleonin vastaan 1807-1808. Puheissa tuli esille Fichten käsitys Saksan kansan, erikoisluonteesta ja sen maailmanhistoriallisesta merkityksestä.¹⁴ Arndt sepitti puolestaan isänmaallisen laulun 'Was ist des Deutschen Vaterland'. Siinä kysytään, missä ovat Saksan rajat ja vastataan, että kaikkialla missä Saksan kieli kaikuu. Näin esitetyt Saksan rajat ja kansan levinneisyys herättivät ärtyymystä ja pelkoa erityisesti Ranskassa.¹⁵

Friedrich Hegel (1770-1831) loi oman merkittävän kehitysteorian. Sen mukaan erilaiset olemisen muodot seuraavat lenkkeinä toisiaan 'maailmanhengen' kehityksessä. Kehitys tapahtuu loogisen välttämättömyyden mukaan ja historia seuraa sitä.¹⁶ Hegelin filosofiassa hengellä oli suuri merkitys ja hän katsoi sen olevan aina aikakauden johtavalla valtiolla - omana aikanaan Saksalla. Hegelin merkitys tuleville ajattelijoille oli suuri ja Saksan historiantekijöiden kirjallisuudessa hänestä tuli preussilaisen koulukunnan joka korosti Preussin asemaa Saksan valtioiden johdossa - älyllinen isä.¹⁷

Parhaiten tunnettu saksalaisen historiantekijöiden kirjallisuuden preussilaisen koulukunnan edustaja oli Heinrich von Treitschke (1834 -96). Hän oli opettaja, poliittinen agitator ja myös historioitsija. Hänen päämääränään oli Preussin johdolla yhdistetty Saksa ja hän sarnasi sen voimasta ja ylpeydestä sekä ei-saksalaisten rodullisesti alempiarvoisuudesta ja suvullisesta heikentymisestä.¹⁸ Vuonna 1874 Treitschke kutsuttiin Berliinin yliopiston opettajaksi. Saksalainen nationalismi sai vahvan latauksen hänen luentosaleissaan. Hänelle ikuinen rauha oli illuusiota, jota voivat kannattaa vain heikot luonteet.¹⁹

Keinoina Saksan yhtenäisyyden toteuttamiseen Treitschke näki sodan. Hänelle sota oli politiikkaa ja maailman radikaali parannuskeino, joka oli synnyttänyt kaikki ajan valtiot. Ilmiönä hän piti sotaa ikuisena.²⁰ Sota oli hänelle myös oikeudenkäynnin muoto, jonka kautta valtiolliset vaatimukset toteutetaan myös

---

14 Grotenfelt, s. 210-211.

15 Gunnar Aspelin, Ajatuksen tiet. Yleinen filosofian historia. Porvoo 1963. s. 420.

16 Lund, s. 248.

17 Thompson 1962, s. 205.

18 Ibid., s. 223.

19 Louis L. Snyder (ed.), Documents of German History. New Jersey 1958. s. 259 ja 261.

20 Keijo K. Kulha, Heinrich von Treitschken käsitys sodasta. Yleisen historian laudatur-työ. Jyväskylän Kasvatusopillisessa korkeakoulussa 1965. s. 13-14.

kulttuurikansojen keskuudessa.²¹

Treitschke kuului ns. piensaksalaisiin, jotka halusivat yhtenäisyyttä Preussin johdolla. Piensaksalaisten rinnalla olivat suursaksalaiset, jotka puolestaan halusivat yhtenäisyyttä Itävallan johdolla. Kilpailussa heidän välillään piensaksalaiset saivat merkittävän voiton 1866, jolloin Preussi voitti Itävallan.²² Teutoneita, saksalaisen rodun etujoukkoa, alkoi Saksassa painottaa Johannes Voigt (1786-1863).²³ Hän käsitteli voimakkaiden teutonien suorittamaa Preussin valloitusta ja heidän valtaansa. Teutoniajattelua toi esiin myös Wilhelm von Giesebrecht (1814-89). Hän tahtoi osoittaa, että kerran ollut voimakas Saksan keisarikunta voidaan vielä synnyttää uudelleen.²⁴

10.2. Keskitetty Preussi ei edusta germaanista ihannetta

10.2.1. Quinet: Preussi on itsevaltainen

Itsevaltaisesti hallitun Perussin nousu Saksan johtajaksi tuli ongelmaksi ranskalaisille saksalaisuuden ihailijoille. Ensiksikin Preussi edusti sentralismia, kun taas staäliläinen ihanne, hajanainen Saksa pienine valtioineen oli edustanut desentralismia. Toiseksi Saksa oli nousemassa myös ulkopoliittiseksi uhkaksi, mitä osoittivat maan historioitsijoiden ja filosofien kirjoitukset sekä Preussin käytännön 1860-luvun politiikka. Ulkopoliitikassa kysymys kärjistyi etenkin Saksan voitollisen 1870-71 sodan jälkeen.

Kysymyksen kahdesta, keskitetystä ja hajautetusta Saksasta eli ns. Saksan draamasta, toi keskusteluun ranskalainen historianantaja Edgar Quinet vuonna 1867 ilmestyneessä kirjasessaan 'France et Allemagne'.²⁵ Hän käsitteli myös Saksan muodostamaa uhkaa.

Quinet katsoo Preussin alunperin olleen puolueeton ja kosmopoliittinen, mutta muuttaneen politiikkaansa kiivaan ja raivoisan nationalistiseksi. Lisätäkseen hallitsijan valtaa se halusi lykätä oman väestönsä vapautta. Kaikki Preussissa tähtää Preussi -johtoisen Saksan yhtenäisyyteen,²⁶ mikä voidaan pelkistää Quinet'n mukaan yhteen lauseeseen: la Grandeur de l'Allemagne.²⁷

Quinet'n mukaan Preussin keinot yhtenäisyyden saavuttamiseksi eivät ole sopusoinnussa germaanisten periaatteiden kanssa: germaaninen vapaus ja itsevaltius ovat ristiriidassa keskenään. Edelleen Quinet kuitenkin tunnustaa germaanisuuden aseman todetessaan, että

---

21 Ibid., s. 15.

22 Viikari 1983, s. 71.

23 Barnes 1963, s. 210.

24 Thompson 1962, s. 192-193.

25 Digeon 1959, s. 26.

26 Edgar Quinet, France et Allemagne. Paris 1867. s. 4.

27 Ibid., s. 6.

Ranskan saamat henkiset periaatteet ovat saman rodun aikaansaamia, joka Quinet'n omana aikana alistaa kansaansa diktatuuriin. - Tässä hän yhdistää siis vapauden ja kansalliskokouset germaaniseen perinteeseen, mutta kieltää niillä olevan merkitystä Preussissa. Ulkopoliitikassa hän näkee Saksan pelottavan yhtenäisyyden kehittyneen hitaasti, koska Preussi uskottomana germaanisille ajatuksille ei ole uskaltanut toimia nopeammin: se on pelännyt joutuvansa vastustusten vapauden ja Ranskan vallankumouksen periaatteiden kanssa.²⁸

Oman aikansa kysymyksenä Quinet näki sen, pystyykö Preussi kitkemään poliittisen despotisminsa avulla Saksan suuret ajatukset.²⁹ - Saman kysymyksen esitti vuotta myöhemmin myös monarkistien johtavana poliitikkona pidetty Albert de Broglie: kuinka käy Euroopan vapauden, jos Saksa yhdistyy Preussin johdolla?³⁰

10.2.2. Proudhon: Uhkana germaaniset lihansyöjärodut

Saksaa käsitteli kirjoituksissaan myös Pierre Joseph Proudhon. Hän hyökkäsi 1867 ilmestyneen toksensa liiteosassa (appendice), Saksaa ja myös Englantia vastaan. Saksaa hän piti sotilaallisena, Englantia taloudellisena uhkana maalleen. Sisäpolitiikassa hän oli jakanut yhteiskuntaryhmät latalinalaisiin sekä germaanisiin rotuihin (liku 6.5.3.) ja samoin hän teki myös kansakuntien välillä erotteen ne latalinalaisiksi ja germaanisiksi roduiksi. Ensinmainittuja Proudhon piti kasvissyöjärotuina ja jälkimmäisiä lihansyöjä- eli ahmivina rotuina.

Germaaniset eli ahmivat rodut ovat hänen mukaansa työskennelleet enemmän kuin muut sekä tämän seurauksena myös organisoituneet paremmin riistämään muita. Lihansyöjärotuina Proudhon pitää etenkin saksalaisia ja englantilaisia. Esimerkiksi englantilaiset ovat Proudhonin mukaan suuria työntekijöitä, mutta samalla myös suuria riistäjiä, jotka syövät maapalloa.³¹ Tätä osoittavat englantilaiset opit kuten matlhusianismi, materialismi, positivismi, sensua-

---

28 Ibid., s. 5 ja 7.

29 Ibid., s. 11. La grande question est de savoir si le mouvement d'idées produit par la race allemande, et qui se résume dans ce mot: grandeur spirituelle, sera extirpé par le despotisme politique; si cette nation sera poussée par la violence à des plagiats stériles, si elle oubliera et reniera en un jour ce qui a fait jusqu'ici sa gloire; ou si la vie morale déposée dans ses poèmes et ses philosophies ne passera pas en partie dans son avenir politique.

30 Albert de Broglie, La diplomatie et le droit nouveau. Paris 1868. s. xviii.

31 Proudhon 1867, s. 234 ja 236.

32 Ibid., s. 238-239.

lismi ja utilitarismi.³²

Latinalaisia Proudhon taas pitää maltillisempina rotuina. Maltillinen tyytyy vähempään ja elää mielikuvituksessaan enemmän kuin yltäkylläisyydessä sekä vaikeuksissa. Se myös liikkuu vähemmän. Tällöin siirtolaisuutta ja kolonialismia on Proudhonin mukaan vähemmän. Maltillisia rotuja ovat esimerkiksi roomalaiset ja kreikkalaiset.³³

Proudhon yhdistää siis työväenluokan sekä roomalaiset ja kreikkalaiset latinalaisiin kansoihin. Näihin hän myös samaistaa mitä ilmeisimmin aiempien mielipiteidensä perusteella myös ranskalaiset, vaikka ei heitä erikseen mainitse tässä yhteydessä. Porvariston sekä englantilaiset ja saksalaiset hän samaistaa germaaneihin. Yleisenä pyrkimyksenä Proudhonilla on sisäpolitiikassa saada valta latinalaisille, joiden avulla yhteiskuntaa voidaan kehittää siten, että työväenluokan asema paranee.

Samoin Proudhon näki myös ulkopolitiikassa: hän haluaa puolustaa latinalaisten rotujen arvoja nousemassa olevaa germaanista Itävaltan ja Saksan uhkaa vastaan.³⁴ Proudhon toteaa Ranskan usein kutsuneen oikeutta avukseen germaanisen machiavellismin ja aseiden edessä.³⁵ Englannin Proudhon näki etenkin taloudellisena uhkana, jota hän haluaa Ranskan tasapainottavan merenkulkunsa ja kauppansa avulla.³⁶ Toisaalta Proudhon haluaa maansa turvaavan rajansa myös Espanjaa ja Italiaa vastaan sekä Venäjää vastaan.³⁷

---

33 Ibid., s. 236.

34 Proudhon, joka kirjoitti ennen Saksan yhdistymistä, näki ensisijaisena uhkana Itävallan.

35 Proudhon 1867, s. 6.

36 Ibid., s. 18.

37 Ibid., s. 18-19.

11. YHDISTYNYT SAKSA UHKA RANSKALLE

11.1. Sodan jälkeen herää saksalaisvastaisuus Ranskassa

Valtapolitiittisesti Ranska oli heikentynyt 1800-luvun kuluessa. Ulkopoliittista voimaa heikensi myös Ranskassa keisarikunnan aikana (1852-1870) esiintynyt sisäinen rauhattomuus. Napoleon III:n pyrkimys kääntää huomio sisäpolitiikasta ulkopoliitiikkaan ja Bismarckin taitava ulkopoliitiikka saivat Ranskan julistamaan itselleen tappiolliseksi osoittautuvan sodan Saksalle (luku 7.1.1.).

Tasavaltalainen Ranska solmi Saksan kanssa Frankfurt am Mainissa rauhan 1871. Siinä Ranska luovutti Saksalle Elsass-Lothringenin ja maksoi sotakorvauksia viisi miljoonaa frangia. Samalla Pohjois-Saksan liitto muutettiin Saksan keisarikunnaksi ja Wilhelm I huuudatettiin Versailles'ssa yhtenäisen Saksan keisariksi.

Sodan jälkeen heräsi voimakas nationalismin tunne Ranskassa sekä vihamielisyys ja revanshi -vaatimukset Saksaa kohtaan. Vallitsi voimakas, tunteellinen antigermanistinen henki. Oma sisäistä voimaa pyrittiin parantamaan tehostamalla armeijaa ja alkeiskoulutusta. Germaanisuus samaistettiin nyt ensisijaisesti Saksaan ja suhtautuminen siihen muuttui kielteiseksi. Erityisesti germaanisutta vastaan hyökkäsivät 1870-luvun alun kirjoituksissaan historioitsijat Numa Denis Fustel de Coulanges sekä Ernest Lavisse. Germaanienvastustajat saivat edelleen frankit-gallit -kysymykseen pohjautuvassa keskustelussa vastaansa etenkin Gabriel Monod'n.

11.2. Germaanit sivistymättömiä

11.2.1. Fustel de Coulanges: Saksan ihailu syy Ranskan historiankirjoituksen heikkouteen

Fustel de Coulanges oli nähnyt sisäpolitiikan syynä Ranskan 1800-luvun historiankirjoituksen heikkouteen. Toisena syynä hän näki siihen ulkomaiden, etenkin Saksan ihailun. Kirjoituksillaan hän hyökkää ei vain Quinet'n tapaan Preussia, vaan koko germaanisesta Saksaa vastaan sekä haluaa kohottaa ranskalaisten kansallistunnetta.

Hänen mukaansa saksalaiset ja Saksaa ihailleet ranskalaiset historiankirjoittajat ovat halunneet tehdä germaanienvastaisen keskiäikäisestä valloituksesta ranskalaisen yhteiskunnan ainutlaatuisen alkuperän. Siitä on tullut historioitsijoille ja väkijoukoille perusta koko feodaaliselle hallitusmuodolle ja ancien régimeille.² Germaanirotu on nähty koko Ranskan ja vapauden perustana. Vanhat gallialaiset taas on esitetty laiskoina, typerinä, rikollisina

---

1 Carr 1969, s. 169-170 ja David Thomson, France: Empire and Republic 1850-1940. Selected documents. London ja Melbourne 1968. s. 13.

2 Fustel de Coulanges, L'Invasion, RDM 1872, s. 241.

sekä halveksittuina ja ranskalaisia on syytetty kaikista levotto muuksista, joita Saksan ja Ranskan välillä on ollut.³

Ranskan historiankirjoituksessa on ollut Fustel de Coulangesin mukaan saksalaisuuden ylistystä etenkin viidenkymmenen viimeisen sotaa edeltäneen vuoden aikana eli kautena, joka alkaa hänen mukaansa Napoleonin keisarikunnan 1815 tuhoutumisen jälkeen. Historiankirjoituksen heikkoudesta hän syyttää etenkin liberaaleja, joiden motiivina hän näkee vihan keisarikuntaa kohtaan, jonka vuoksi liberaalit alkoivat ihaillla naapurimaita, Englantia ja Saksaa.⁴ Englanti on nähty viisaana, vapaana ja menestyvänä.

Thailu on Fustel de Coulangesin mukaan kohdistunut myös Saksaan, joka on hänen mukaansa nähty työteliäänä, siveellisenä, älykkäänä, uljaana, epäitsekkäänä ja voimakkaana. Historiankirjoituksen tarve ihaillla on ollut voimakkaampi kuin kriittisyyden tarve.⁵

Fustel de Coulanges hyökkäsi myös Saksan historiankirjoitusta vastaan, josta on tullut osa Saksan politiikkaa. Siinä on yhdistetty valistus ja sota. Saksalaisten ominaisuuksiksi Fustel de Coulanges itsekin mainitsee kärsivällisyyden, rakkauden ja todellisen patriotismin, joiden pohjalta hän näki saksalaisten historioitsijoiden muodostavan organisoidun armeijan, jolla on johtajansa ja sotilaansa.⁶ Saksalaisia historioitsijoita hän ei kuitenkaan mainitse nimeltä.

Tilanne Ranskassa on Fustel de Coulangesin mukaan muuttumassa paremmaksi. Hän katsoi, että tyhjänpäiväisestä ulkomaiden ihailusta ollaan pääsemässä eroon, ja että on uskallettu aukaista silmät sekä katsoa muiden puutteita ja omahyväisyyttä. Tästä esimerkkinä hän mainitsi historioitsijan ja Ecole Polytechnicien opettajan Jules Zellerin Origine de L'Allemagne et de l'Empire germanique -teoksen. Fustel de Coulangesin mukaan onkin oikeutettua, että ranskalaiset lopultakin vastaavat hyökkäykseen ja kumoavat valheet sekä puolustautuvat saksalaismielisten ranskalaisten ja saksalaisten historiaan perustuvia näkemyksiä vastaan sekä kohottavat kirjoituksillaan Ranskan kansallista tuntoa.⁷

---

3 Fustel de Coulanges, La Manière, RDM 1873, s. 242-243.

4 Cet engouement date de 1815. Notre école libérale, en haine de l'empire qui venait de tomber, s'éprit d'un goût très vif pour ceux qui s'étaient montrés les ennemis les plus acharnés de l'empire, c'est-à-dire pour l'Angleterre et pour l'Allemagne. A partir de ce moment, les études historiques en France furent dirigées tout entières vers la glorification de ces deux pays. (Fustel de Coulanges, La Manière, RDM 1873, s. 241.)

5 Fustel de Coulanges, RDM 1873, La manière, s. 241.

6 Ibid., s. 244-245.

7 Ibid., s. 248 ja 251.

11.2.2. Zeller: Saksalaiset ovat hyökkääjäkansaa

Jules Zeller hyökkäsi intomielisesti Saksaa vastaan. Hänen mukaansa Saksan maantieteelliset rajat ovat epämääräiset kuten myös sen kansallinen alkuperäkin. Heidät lasketaan indoeurooppalaisiin kuten gallitkin, mutta indoeurooppalaisen rodun eri haarojen tutkimus on antanut tieteelle⁸ Zellerin omana aikana sävyn, joka ei voi vahvistaa tieteen asemaa.

Germaanien kuuluisa invaasio Galliaan aloitti Zellerin mielestä pitkän taistelun teutonien ja gallo-roomalaisten välillä. Se on saanut erilaisia muotoja eikä ole päättynyt vielä Zellerin omana aikana.

Zeller vaatii teoksessaan, että ranskalaisten on kumottava näkemykset keskiajan invaasiosta Ranskan hallinnon perustana ja rodullisen kehityksen alkuunpanijana.¹⁰ Fustel de Coulanges katsoo, että Zellerin¹¹ teos aloittaa uuden aikakauden Ranskan histori-ankirjoituksessa.¹¹

11.2.3. Germaanit olivat kehittymättömiä

a. Germaaneilla ei ollut heimohallintoa

Fustel de Coulanges ja Zeller haluavat esittää keskiajan germaanit, jotka heille edustivat oman ajan vihollisia saksalaisia, mahdollisimman kielteisesti.

Fustel de Coulanges itse hyökkää 1875 germaaneja vastaan näiden näiden jo vanhassa Germaniassa olleen sivistymättömiä. Siellä germaanit eivät hänen mukaansa muodostaneet minkäänlaista laajempaa ryhmittymää, jolla olisi ollut yhteenkuuluvuuden tunnetta. He olivat tietämättömiä niin keskitetystä hallinnosta kuin federalismistakin. Germaanit muodostivat noin 40 heimoa, jotka olivat täysin itsenäisiä ja joiden välillä ei ollut yhdistäviä siteitä. Lisäksi he olivat usein sodassa keskenään.¹² Indoeurooppalaisiin kuuluvista roduista Fustel de Coulanges katsoi germaanirodun

---

8 Jules Zeller, *Origines de l'Allemagne et l'Empire germanique. Histoire d'Allemagne*. Paris 1872. s. 35-36.

9 Ibid., s. 53.

10 Ibid., s. 271.

11 Fustel de Coulanges, *La Manière*, RDM 1873, s. 249.

12 Fustel de Coulanges 1875, s. 284. C'est qu'ils ne formaient pas un corps de nation. Il n'existait entre eux aucune sorte d'unité. Ils ignoraient, non seulement la centralisation, mais même le fédéralisme. Ils étaient une quarantaine de peuples absolument indépendants et sans liens, et ils se faisaient souvent la guerre pour se disputer le sol.

13 Ibid., s. 284.

kehittyneen viimeisimpänä.¹³

Rooman keisarikunnan aikaisissa poliittisissa instituutioissa sen enempää kuin rodussakaan Fustel de Coulanges ei näe eroja: Gallit ja germaanit ovat eläneet vastaavien instituutioiden alaisuudessa.¹⁴ Toiseksi Fustel de Coulanges toteaa, että ensimmäisellä vuosisadalla germaaneilla ei enää ollut antiikin kirjoittajien mukaan heimohallintoa.¹⁵

Hän myös kieltää keskiajan alun historioitsijoita siteeraten germaaneihin yhdistetyn vapauden käsityksen. Se ei ollut verrattavissa monarkian hallinnon alaisilleen suomaan vapauteen. Itseasiassa Fustel de Coulanges katsoo monarkian olleen germaanienkin hallintotapa. Mikään ei keskiajan kirjoituksissa Fustel de Coulanges'n mukaan muistuta tasavaltaa,¹⁶ vaan monarkian alaisuudessa järjestettyjen kokousten aseman hän toteaa jääneen vähäiseksi. Päätökset teki kuningas yhdessä muiden johtajien kanssa.¹⁷ Nämä historian tulkinnat tukevat myös Fustel de Coulanges'n omaa näkemystä monarkian sopivuudesta Ranskalle.

b. Germaanit etsivät Galliasta hyvinvointia

Gallian alueen Fustel de Coulanges osoittaa havaitun jo Rooman valtakunnan yhteydessä hyvinvointialueeksi, joka veti muita kansoja puoleensa. Tämän hän näkee historian todistusten pohjalta rikkaiden keskusten ominaisuudeksi: Samaan tapaan kuin hänen omana aikanaan ihmiset haluavat muuttaa Ranskaan, Englantiin ja Amerikkaan, ihmiset halusivat keskiaikana muuttaa Rooman alueille. Tällä hän haluaa osoittaa myös Gallian hyvinvointialueeksi, joka veti barbaareja puoleensa. Tämän Fustel de Coulangesin lukija saattoi samaistaa myös oman aikansa Ranska-Saksan sotaan. Kansainvaellusten syynä hän näki ravintopulan, mikä pakotti kansat etsimään toimeentuloa muualta. Toisena syynä hän näkee muiden¹⁸ kansojen liikkeet, jotka edelleen pakottivat kansoja liikkeelle.

Rooman alueelle saapui germaaneja maaorjiksi kolonoihin sekä sotilaksi Rooman legiooniin. Esimerkiksi vuonna 370 pyysi keisari Valentin germaaneilta muutamaa tuhatta sotilasta joukkoihinsa, mutta sai 80 000. Rooma ei luonnollisestikaan pystynyt ottamaan kaikkia vastaan ja niin maaorjagermaanien ja -sotilaiden lisäksi syntyi myös kolmas ryhmä eli yksittäiset germaaniheimot, jotka Rooman valtakunnan rajoilla taistelivat Roomaa ja toisiaan vas-

---

14 Ibid., s. 286.

15 Ibid., s. 291.

16 Ibid., s. 293-295.

17 Ibid., s. 296-297.

18 Numa Denis Fustel de Coulanges, Les origines du régime féodal. - La propriété foncière dans l'empire romain et dans la société mérovingienne. RDM, tome CV (15 mai 1873), s. 446.

taan.¹⁹

Germaaneilla ei Fustel de Coulangesin mukaan edelleenkään ollut mitään käsitystä tunteiden veljeydestä tai rotuyhtenäisyydestä niin kuin ei myöskään yhteisvastuusta. Joskus he saattoivat hyökätä roomalaiskaupunkiin tuhotakseen sen, mutta heidän todelliset taistelunsa kuten vihansakin olivat aina heidän välisiään.²⁰ Legioonaaan tulleiden sotilaiden sopeutuminen oli Fustel de Coulangesin mukaan niin vaikeaa, että germaanisosotilaista oli lopulta muodostettava omia legiooneja, joilla oli omat germaanipäälliköt.²¹

Ranskan-Saksan sodan jälkeen suhtautuminen germaanisuuteen muuttuu. Fustel de Coulanges hyökkää voimakkaasti aiempaa germaaneihin kohdistettua ihailua vastaan ja haluaa itse osaltaan osoittaa keskiajan germaanit sivistymättömäksi ryhmäksi, joka saapui Rooman alueelle etsimään parempia elinolosuhteita. Hän kieltää germaaneilta aiemmin esillä olleet poliittiset vapaus -periaatteet ja haluaa osoittaa heidät muiden keskiajan heimojen kaltaisiksi tai näitä kyvyttömämmiksi. Germaanien monarkisuuteen vetoamisen taustalla on ilmeisesti ollut myös halu todistella monarkia yleiseksi hallintotavaksi keskiajan yhteisöissä, millä Fustel de Coulanges halusi tukea omia sisäpoliittisia näkemyksiään.

11.3. Frankit ja gallit taistelivat germaaneja vastaan

11.3.1. Frankit puolustivat galleja

Käsitellessään keskiajan Gallian historiaa Fustel de Coulanges halusi osoittaa, että Galliaan tulleet germaanit eivät olleet valloittajia, vaan he tulivat Galliaan Rooman palveluksessa olevina sotilaina. Toiseksi hän sekä Jules Zeller halusivat osoittaa, että frankit olivat olleet ranskalaisten ystäviä ja taistelleet gallialaisten rinnalla muita germaaneja vastaan.

Syntyneitä puhtaasti germaanisista joukkoja siirrettiin myös Gallian koloniaan. Tällä tavoin frankit tulivat Fustel de Coulangesin mukaan Galliaan, jossa siviilit olivat sittemmin galleja ja sotilaat frankkeja. Fustel de Coulanges painottaa, että Gallian frankkisotilaat olivat nimenomaan Rooman keisarikunnan sotilaita ja sellaisina he myös jättivät Galliaan vertaan ja tapojaan. Väestö ei siten millään lailla pitänyt frankkeja vihollisinaan tai valloittajinaan, sillä nämä puolustivat niin galleja kuin roomalaisiakin.²²

Barbaarien hyökkäykset myös Gallian provinssiin lisääntyivät 400-luvun puolivälissä. Gallialaisia liittyi siksi germaanisten frankkien armeijaan ja pian Galliassa oli suuri armeija frankki-

---

19 Fustel de Coulanges, *L'Invasion*, RDM 1872, s. 245.

20 Ibid., s. 254.

21 Ibid., s. 245.

22 Fustel de Coulanges, *L'Invasion*, RDM 1872, s. 245.

johtajien alaisuudessa taistelemassa barbaareja vastaan. Aina eivät gallit kuitenkaan puolustautuneet germaanibarbaareja vastaan, koska Roomasta ei tullut käskyä ja gallien silmissä germaanihyökkääjät sekoitettiin usein Rooman sotilaisiksi.

400-luvun lopulla Galliassa oli viimein neljä armeijaa: länsigootit, burgundit, frankit ja bretagnelaiset. Näistä frankkiarmeija, jossa Fustel de Coulangesin mukaan oli²³ siis myös galleja, osoittautui muita vahvemmaksi ja otti vallan. Missään taisteluiden vaiheessa Klodovig ei taistellut galleja vastaan, vaan yhdessä gallien kanssa yhteistä vihollista vastaan. Tämä tilanne jatkui myöhemmin: frankit taistelivat edelleen germaaneja vastaan. He olivat kyllä itsekkin alkuperältään germaaneja, mutta saivat tämän omituisen kohtalon olla teutonien vihollisia aina Klodovigista Kaarle Suureen²⁴ saakka, jonka viimein onnistui pysäyttää germaanien hyökkäykset.

11.3.2. Sekoittuvat frankit ja gallit - perusta Ranskan kansalle

Aikaa myöten frankit ja gallit sekoittuivat lakkaamatta frankkien rodun ollessa gallien rinnalla. Tämä tapahtui Fustel de Coulangesin mukaan nopeammin kuin Guizot'n ja Thierryn kirjoituksissa: jo 7. vuosisadan jälkeen rotuerojen hawaytseminen on Fustel de Coulangesin mukaan ollut mahdotonta.²⁵ Hän kyllä toteaa gallien olleen alistettuja frankkikuninkaille, mutta ei ole merkkiäkään siitä, että heidät olisi alistettu frankkirodulle. Esimerkiksi Gregorius Toursilainen kertoo säännöllisesti aristokratiasta, mutta ihmiset, joita hän kutsuu suuriksi tai aateliksi, ovat useammin galleja kuin frankkeja.²⁶

Myös Zeller suhtautuu frankkeihin myönteisesti: he olivat lähemmin kosketuksessa galleihin ja puolustivat Zeller'n mukaan keisarikuntaa enemmän kuin sitä²⁷ vastaan hyökkäsivät. Frankit olivat tulleet gallien kutsumina²⁷ taistelemaan länsigootteja vastaan. Gallien asuma-alueille jääneet frankit saivat etukäteen tehtyjen sopimusten mukaan omistukseensa maita, jotka eivät olleet aikaisemmin olleet käytössä.²⁸ Tasa-arvoisina frankit ja gallit muodos-

---

23 Ibid., s. 253-54.

24 Fustel de Coulanges, *La manière*, RDM 1873, s. 249.

25 Fustel de Coulanges, *De l'inégalité*, RH 1876, s.485.

26 Fustel de Coulanges, *Les origines*, RDM 1873, s. 437-438.

27 Zeller 1872, s. 277.

28 Ibid., s. 293.

29 Vaikka frankit hyväksyttiin osaksi ranskalaisten alkuperää, haluttiin kansallisuuden perustana nähdä myös yksistään gallialaiset. Tätä käsiteli Albert Réville. Hän kysyi 1877, keitä

tuiivat yhdeksi kansaksi, josta kehittyi Ranska.²⁹ Kulttuuriltaan Zeller painotti Ranskaa roomalaisuuden jatkajana.³⁰

Germaanisuu­den vastaisuudessaan kirjoittajat eivät halunneet tunnustaa frankkeja, jotka muodostivat osan Ranskan kansan rodullista alkuperää, oman aikansa vihollisen edustajaksi. Niin he halusivat painottaa lähteitä, jotka osoittivat frankkien taistelleen oman rotunsa edustajia vastaan. Tällä vahvistettiin omaa kansallista tunnetta. Samalla sen avulla voidaan katsoa osoitetun myös vanhojen frankkien ja heidän jälkeläistensä - aristokratian - ranskalaismielisyys sekä halu suojella keskiaikana galleja ja omana aikana ranskalaisia.

11.4. Lavis­se: Ranska idän ja lännen taistelun välissä 11.4.1. Teutonit Saksan voiman esikuvina

Ernest Lavis­se (1842-1922) oli ranskalainen historiantutkija, joka oli perehtynyt erityisesti Saksan ja keskiajan historiaan. 1860-luvulla Lavis­se oli ollut bonapartisti ja mm. Napoleon III:n pojan kotiopettaja. Sodan jälkeen hänestä tuli tasavaltalainen, isänmaallinen nationalisti,³¹ jolla katsotaan olleen merkittävä osuus ranskalaisen kansallishengen muotoutumisessa. Huolimatta vihamielisestä suhtautumisestaan Saksaa kohtaan Lavis­se ihaili saksalaista koulutusjärjestelmää sekä 1880-luvulla Saksan voimakasta väestöl-

---

ranskalaiset ovat alkuperältään? Ovatko he tulleet roomalaisia oltuaan viisi vuosisataa näiden alaisuudessa; vai ovatko ranskalaiset enemmän taikka vähemmän hyökkäyksen sekoittamia germaaneja; vai onko ranskalaisten vanha kelttiläinen perusta säilynyt? Réville katsoo, että ranskalaiset ovat entistä enemmän alkaneet omaksua viimeistä vaihtoehtoa. (Albert Réville, *Vercingétorix et la Gaule au temps de la conquête romaine. - I - La formation de la nationalité gauloise.* RDM, tome XXII (15 août 1877), s. 839.) 4.

30 Zeller 1872, s. 448-449.

31 Donald F. Lach, Ernest Lavis­se (1842-1922). *Essays in Modern European Historiography.* Ed. S. William Halperin. Chicago & London 1970. s. 145 ja 148.

32 Digeon 1959, s. 344. 1880-luvulla Ernest Lavissen mielipiteet muuttuvat huomattavasti saksalaismielisimmiksi ja hänen 1870-luvun alussa esittämiensä näkemysten vastaisiksi. *Revue des Deux Mondes* -aikakauskirjassa hän katsoo 1885 germaanit arjalai­sten edustajiksi ja sivistyksen tuojiksi Eurooppaan. Gallias­sa barbaarit eivät hänen mukaansa olleet roomalaisen väestön vihollisia eivätkä sille vieraita. Abbé Mablyn tapaan hän uskoo kapinoivien gallien kutsuneen germaanit alueelleen. (Lavis­se, *Études sur l'histoire d'Allemagne. Les préliminaires.* RDM, tome LXX (15 juillet 1885), s. 390-391 ja 404 sekä 417). Frankit eivät Lavissen mukaan olleet valloittajia ja hän pitää mahdollista wergeld'ia vain näiden lapselli-

listä ja taloudellista nousua.³² Ernest Lavisse kirjoitti Ranskan-Saksan sodan jälkeen artikkeleita Saksan historiasta arvioiden sitä oman aikansa kannalta.

Ernest Lavisse katsoi Ranskan-Saksan sodan aloittaneen uuden, vihaan ja sotaan perustuvan aikakauden Euroopassa. Tutkimalla Saksan historiaa Lavisse halusi löytää vastauksen Saksan tulevaisuuteen. Hänen tutkimuksissaan nousee esiin vihamielisyys saksalaisia valloittajia kohtaan.³³ Fustel de Coulangesin ja Zellerin tapaan Lavisse pelkää idän ja lännen eli germaanisten ja kelttiläisten rotujen välistä taistelua. Hänen kirjoituksissaan tulevat esille myös saksalaisten omat näkemykset rodustaan ja tehtävästään Euroopassa, mitkä herättivät Ranskassa levottomuutta. Lavisse käsitteli rotuja laajasti tarkastellen etenkin slaavilaisten ja germaanisten rotujen osuutta Euroopan historiassa.

Lavisse kirjoitti 1879 Saksalaisen ritarikunnan valloitusretkestä Preussiin, joka oli alunperin slaavilainen.³⁴ Teutoniritarit³⁵ lähtivät ristiretkelle preussilaisten asuma-alueelle Pyhän saksalais-roomalaisen keisarikunnan edustajina 1230.³⁶ Lavisse toteaa germaanisten teutonien rodullisen voiman ja kuulumisen valloittajakansaansa. Ritariensa johdolla saksalaiset valloittivat Preussia. Perässä seurasivat siirtolaiset.³⁷

Preussilainen alkuperäinen väestö väistyi saksalaiskolonian tieltä. Osa alkuperäiseen väestöön kuuluvista sekoittui vähitellen saksalaisiin. Näin syntyi kokonaan uusi saksalais-preussilainen

---

suutena. Hän ei myöskään pidä frankkeja enää germaaneina, mutta näkee heidän tapaansa myös roomalaisten menettänen alkuperäisen perimänsä. Gallaissa frankit ja gallit sekoittuivat, mutta viitaten romanistien ja germanistien välisen 'sotaan' Lavisse katsoo mahdottomaksi sanoa, mikä keskiajan Ranskassa on roomalaista, mikä germaanista. Lisäksi Lavisse kiistää, että keskiajan germaanit olisivat olleet villedjä. Hänen mukaansa heillä oli oikeus, mikä säätelä ihmisten välisiä suhteita. Fustel de Coulanges'n tapaan hän näkee valtiomuotona kuningaskunnan, mutta kieltää sillä olleen tulevaisuutta. (Lavisse, *Études sur l'histoire d'Allemagne. La décadence mérovingienne*. RDM, tome LXXVI (15 décembre 1885), s. 800-802 ja 806-807).

33 Digeon 1959. s. 342-343.

34 Lavisse, *Récits de l'histoire de Prusse. -I- La conquête de la Prusse par les chevaliers teutoniques*. RDM, tome XXXII (15 mars 1879). s. 321.

35 Nimi periytyi toisella vuosisadalla ennen ajanlaskumme alkua Eurooppaan tulleeelta germaaniselta teutoni -heimolta.

36 Lavisse, *Récits I*, RDM 1879, s. 323 ja 332.

37 *Ibid.*, s. 337 ja Ernest Lavisse, *Récits de l'histoire de Prusse. -II- La puissance de l'ordre teutoquoque*. RDM, tome XXXII (15. avril 1879). s. 800-801.

rotu, joka oli alkuperäistä preussilaista vahvempi. Tämän saksalainen historioitsija Heinrich von Treitschke, joka on kirjoittanut historian loistavasta Saksalaisesta ritarikunnasta pyrkien sen avulla vahvistamaan saksalaista patriotismia, katsoo Lavissen mukaan osoittavan, että saksalais-preussilaiset ovat omana rotuna olemassa ja se on saksalaisen veren vaikutuksesta tullut naapurikansojaan voimakkaammaksi. Tällä Treitschke haluaa Lavissen mielestä osoittaa rotunsa peremmuutta: vaikutteita saaneetkin vahvistuvat saksalaisen veren avulla.³⁸

Toiseksi hän katsoo Treitschken haluavan osoittaa saksalais-perussilaisten³⁹ avulla myös oman aikansa saksalaisten rodullista kestävyyttä.

Lavissen mukaan Treitschkellä on syynsä viitata siirtolaisuuteen. Treitschke haluaa oman aikansa esimerkkien avulla osoittaa, että kestävyys ei ole ainoastaan keskiajan saksalaisille ominainen piirre, vaan myös hänen oman aikansa saksalaisille.⁴⁰ Saksalaisten päämääränä on pyrkiä germaanirodun onneen ja siirtyä⁴¹ kehdosta preussilaiseen monarkiaan. Historian ja sen vaalimisen⁴¹ avulla halutaan⁴² osoittaa teutonien ja samalla oman ajan saksalaisen rodun suuruus.⁴²

Edellä esitetyissä Lavissen näkemyksissä tulee esille myös 1800-luvulle ominainen kiintymys historiaan ja keskiaikaan. Sieltä saksalaiset ja osa germanisuutta ihannoineista ranskalaisista halusivat löytää germaani-esi-isät. Haluttiin korostaa, että rodun voima onnettomista vastoinkäymisistä huolimatta oli säilynyt. Toivo rodun voiman ja vallan uudesta kukoistuksesta eli vahvana. Uudestisyntyvän saksalaisen voiman esikuvana nähtiin Preussi.

---

38 Lavissee, *Récits I*, RDM 1879, s. 339. Toisin kuin Lavissen kuvaama Treitschke ranskalainen antropologi Armand de Quatrefages painotti slaavilaisen veren osuutta preussilaisten veressä, vaikka kielsikin tieteenalansa poliittiset sovellukset. (Armand de Quatrefages, *La race prussienne*. Paris 1871. s. 3, 49 ja 53). Toiseksi hän katsoi uskonnollista vainoa pakoon Preussiin muuttaneiden ranskalaisten protestanttien (s. 63-64) tulleen hallit seviksi luokiksi eräissä preussilaisissa kaupungeissa (s. 101). Hän toteaa, että saksalaiset olisivat ehkä johtaja ruhtinaskuntaa valitessaan päätyneet toisenlaiseen lopputulokseen, mikäli eivät olisi sortuneet antropologiseen virheeseen (s. 103-104).

39 Ibid., s. 340.

40 Ibid., s. 340.

41 Lavissee, *Récits II*, RDM 1879, s. 795-796.

42 Lavissee, *Récits I*, RDM 1879, s. 320.

11.4.2. Saksa uhka Ranskalle a. Ranskan ja Saksan historiallinen taistelu

Saksan näkemys maailmanhistoriasta esitettiin rotujen välisenä taisteluna. Lavissen mukaan teutonien, germaani-siirtolaisten etujoukon, katsottiin joutuneen idän ja lännen välisen taistelun keskelle, teutonien valloittaessa itselleen alueen Puolasta. Tässä tilanteessa, suojellessaan itseään, teutonien pääviholliseksi muodostuikin Puola, joka oli kristitty, mutta rodultaan erilainen - slaavilainen. Teutonit herättivät kiihtymystä asettaessaan päävoimansa, ei pakanoita, vaan saksalaisen rodun kristittyjä vihollisia vastaan. Saksalaiset saivatkin suurimman voittonsa puolalaisista.⁴³ 'Tämä nuorentaa teutoneja ja lähentää heidät meihin: he tunsivat suuren politiikan', oli eräs preussilainen sanonut. Teutonit olivat lyöneet samaan, uskontokuntaan kuuluvan, mutta eri rotua edustavan vihollisensa.⁴⁴

Lavisse haluaa varoittaa Ranskaa Saksan omaksuman voimapolitiikan muodostamasta uhkasta eli samaistaa kristityt teutonit ja puolalaiset oman aikansa saksalaisiin ja ranskalaisiin. Voimapolitiikassaan Saksa ei tule arvostamaan Saksaa ja Ranskaa yhdistäviä seikkoja, vaan omia poliittisia päämääriään. Lavisse pelkää pelkää Saksan edelleen laajentavan alueitaan Euroopassa ja katsovan,⁴⁵ että sen pääasiallinen vihollinen ei olekaan slaavit, vaan Ranska.

Lavissen tapaan taistelun yhdistivät omaan aikaansa myös Zeller ja Fustel de Coulanges. Germaaniin kuuluisa invaasio Galliaan aloitti Zellerin mielestä pitkän taistelun teutonien ja gallo-roomaalaisten välillä. Ensimmäisestä päivästä alkaen tämä taistelu on ollut barbaarien taistelua sivistystä vastaan ja tässä taistelussa gallien osana on Zellerin mukaan ollut etelän ja sivistyksen puolustaminen.⁴⁶ Tämän taistelun viimeiset etapit ovat olleet Saksan sota Tanskaa vastaan 1862, Itävaltaa vastaan 1866 ja Ranskaa vastaan 1870.⁴⁷

Fustel de Coulanges näki keskiajan historiassa ranskalaisten esi-isien osana taistelun germaanisuuutta vastaan. Hänen mukaansa gallit ja frankit olivat saaneet kohtalokseen taistella germaaneja vastaan aina Kaarle Suuren aikaan saakka.⁴⁸ Omana aikanaan hän katsoi Saksan kansan alistaneen henkensä valloituksen hengelle, sillä sotaisiin yrityksiin ei voi lähteä ellei kansan sielu ole muuttunut. Hän katsoikin Bismarckin politiikan aiheuttaneen kor-

---

43 Lavisse, *Récits II*, RDM 1879, s. 816 ja Lavisse, *Récits I*, RDM 1879, s. 339.

44 Lavisse, *Récits II*, RDM 1879, s. 817.

45 *Ibid.*, s. 817.

46 Zeller 1872, s. 53.

47 *Ibid.*, s. xix.

48 Fustel de Coulanges, *La manière*, RDM 1873, s. 249.

jaamattomia vahinkoja Saksan valtion moraalille ja johtavan Saksan rappeutumiseen.⁴⁹

b. Germaant ja keltit yhdessä slaaveja vastaan

Ranskan ja Saksan välistä taistelua ei Lavissee nähnyt historian pääasiana. Historian esimerkkejä apuna käyttäen hän ei halunnut varoittaa pelkästään ranskalaisia, vaan myös saksalaisia. Keskiajan historian tutkimustensa pohjalta Lavissee näki Euroopan historian idän ja lännen välisenä taisteluna. Sen osapuolina eivät hänen mukaansa olleet kuitenkaan germaanit ja kelttiläiset, vaan germaanit ja keltit yhdessä slaaveja vastaan.

Teutonijärjestyksen voima oli suurimmillaan 1400-luvun alussa, jolloin alunalkaen länteen kuuluneet puolalaiset solmivat Lavissen mukaan liiton liettualaisten kanssa. Liiton armeija tuhosi teutoniritarit Tannenbergin taistelussa kesäkuussa 1410. Tämä oli teutonien ratkaiseva tappio ja siitä katsottiin alkaneen heidän alennustilansa.⁵⁰

Lavissen mukaan teutonit olivat näyttelijöitä suuressa draamassa, joka edelleen jatkuu. Sen ydin on germaanien taistelu slaaveja vastaan.⁵¹ Hänen omana aikanaan tämä draama on unohdettu, koska suurvallat olivat politiikallaan järjestäneet väestöt kansakunniksi ja rotujen vihat uinuivat untaan, mutta olivat jälleen tulossa esille: rodusta tulee Eurooppaa jakava tekijä.⁵² Entistä selvemmin tulee esille taistelu germaanien ja slaavien välillä. Kun Itävalta 16. vuosisadalla puolusti Saksan rajoja slaaveja, unkarilaisia ja liettualaisia vastaan, on tämä tehtävä siirtynyt Preussille.

Lavissee halusi varoittaa Saksaa näkemästä historiaa germaanien ja kelttiläisten välisenä taisteluna. Preussi on kääntänyt katseensa pois idästä Reinin laaksoon, jossa tapahtuvat historian suuret draamat. Saksan tärkein vihollinen ei enää ole slaavit, vaan Ranska. Lavissee ei näe Saksan oman aikansa politiikkaa viisaa-

---

49 Numa Denis Fustel de Coulanges, *La Politique d'envahissement*. RDM, tome XCI (1er janvier 1871), s. 28-29.

50 Ibid., s. 458.

51 Lavissee, *Récits II*, RDM 1879, s. 817.

52 Lavissee, *Récits II*, RDM 1879, s. 823-824. Ernest Lavissee, *Récits de l'histoire de Prusse. III- La chute de l'ordre teutonique*. RDM, tome XXXIII (15 mars 1879). s. 445-446.

Lavissen tapaan myös Ernest Renan piti slaaveja uhkana Euroopalle. Slaavien lisäksi Renan näki uhkan myös Amerikan taholta. Näiden molempien torjumiseksi hän painotti yhtenäisen Euroopan merkityksen sekä Venäjän että Amerikan voimaa tasapainottamassa. Yhtenäisen Euroopan ydincoimina hän piti Ranskaa, Saksaa ja Englantia sekä niiden yhteistyötä. (Ernest Renan, *La Guerre entre la France et l'Allemagne*. RDM, tome LXXXVIX (15 septembre 1870), s. 265.

na. Hän katsoo, että Saksalle saattaa tulla vaikeaksi hallita samanaikaisesti Saksaa ja valvoa sekä Moselia että Niemeniä.⁵³ - Reilut kymmenen vuotta myöhemmin Lavissen näkökulma sai ensimmäisen vahvistuksensa: Vuonna 1891 Ranska ja Venäjä solmivat Saksan, Itävalta-Unkarin ja Italian muodostaman 'Kolmiliiton' vastaisen 'Kaksiliiton'.

11.5. Geffroy: Saksa puolustanut germaanista perimäänsä huonosti

Fustel de Coulanges, Jules Zeller ja Ernest Lavisse olivat voimakkaasti hyökänneet vanhaa germaanisuutta sekä sen oman aikansa suoranaista perijää, yhdistynyttä Saksaa vastaan. Saksa oli kirjoittajille vihollinen ja se haluttiin esittää niin historiassa kuin omanakin aikana kielteisesti. Sen sijaan Augustin Geffroyn kirjoituksissa tulee esille toisaalta vanhan germaanisuuden ihailu, toisaalta 1860- ja 1870-luvun epäluuloinen suhtautuminen oman ajan Saksaan. Geffroy ihailee edelleen germaanisuutta ja sen merkitystä Euroopalle, mutta katsoo oman aikansa Saksan puolustaneen huonosti germaanista perimäänsä. Geffroy toteaa, että germaanisiet piirteet ovat himmentyneet Reinin toisella puolella ja lähinnä latinalaisen tai slaavilaisen rodun vaikutuksesta. Germaaniarvostetut ominaisuudet ovat jäljellä pikemminkin Ranskassa itsessään, jossa ovat sekoittuneet alkuperäisimmän roomalaisen perinteen instituutiot.⁵⁵ Myös Quinet oli painottanut germaaniarvostetun ominaisuuden säilyneen Ranskassa.

Germaanisen rodun merkitystä Euroopan kehitykselle keskiajalla Geffroy ei halua kieltää. Hänen mukaansa germaanihistoriallista osaa osoittaa juuri valloitus, jossa germaanit valloittivat Rooman maailmanvallan. Jos valloitusta ei olisi ollut ja germaanit olisivat vain asettuneet Galliaan rauhanomaisesti, - kuten eräät kirjoittajat ovat väittäneet - eivät germaanit olisi tuoneet yhtään

---

53 Lavisse, *Récits II*, RDM 1879, s. 817 ja Lavisse, *Récits III*, RDM 1879, s. 469. C'est la toute-puissante Prusse qui les y a ramenés, elle qui, depuis le jour où ses rois sont apparus sur la grande scène politique, a détourné ses regards de l'Orient pour les porter vers la vallée du Rhin où se jouent les grands drames. Depuis la fin du siècle dernier, les successeurs des margraves du nord sont devenus des margraves de l'ouest; le principal ennemi a été non plus le Slave, mais nous... un jour il deviendra difficile aux successeurs des margraves et des grands maîtres de régir l'Allemagne et en même temps de monter efficacement la garde à la fois sur la Moselle et sur le Niémen. (Lavisse, *Recits III*, RDM 1879, s. 469.)

54 Geffroy 1874, s. ii-iii.

55 Ibid., s. ii.

56 Ibid., s. 334-335. Ce rôle historique des Germains, ... s'est révélé par l'invasion, par la conquête du monde romain. S'il

uttaa ajatusta tai instituutiota Eurooppaan.⁵⁶ Geffroy viittaa Montesquieun mielipiteeseen ja vahvistaa osaltaan valloituksen tapahtuneen sivistyksen nimeen. Näin on ollut asia etenkin Galliassa. Valloituksen ja germaanien aseman kieltävät kirjoittajat eivät halua huomata, että invaasio on valmistellut uutta eurooppalaista yhteisöä ja antanut Länsi-Euroopalle kestävän etujoukon, mutta vaarallisempia vihollisia kuin barbaareja eli Geffroyn mukaan slaaveja ja tataareja vastaan.⁵⁷ Ulkopolitiikassa slaavien vaaraa painottaessaan Geffroy on samaa mieltä Lavissen ja Renanin kanssa.

Johtopäätöksensä Geffroy toteaa, että germaanielementti on lahjoittanut Rooman ja kristinuskon kanssa perustan moderneille yhteiskunnille ja Ranska ei ole niissä poikkeus. Ei ole järjetöntä uskoa, että tutkimus voi löytää germaanisen perustan oikeustieteelle, kirjallisuudelle, moraalille ja politiikalle.⁵⁸

11.6. Monod: Rodut vaikuttaneet toisiinsa

11.6.1. Historiankirjoitus Saksassa tieteellistä

Gabriel Monod ihaili suuresti saksalaista tiedettä. Hän katsoikin, että juuri Saksassa oli tehty 1800-luvun merkittävimmät, luonteeltaan tieteelliset historiateokset. Saksassa kaikki muut tieteet, kielitiede, oikeustiede, teologia ja filosofia palvelivat lisäksi historiatiedettä ja ovat osaltaan lisäämässä sen tutkimustulosten totuudellisuutta. Yleisiä ajatuksia ei ole liitetty historiaan, joka ei tällöin ole mielikuvitusta (kuten Ranskassa).

Monod ei kuitenkaan kiellä, että Saksassa isänmaallinen intohimo, ahdasmielisyys ja kopea henki täyttävät suurta osaa historiankirjoitusta, mutta toteaa, että vastaavaan ovat lähes kaikki

---

est vrai, comme quelques publicistes l'ont soutenu, qu'il n'y ait pas eu d'invasion ni de conquête germanique, mais seulement une juxtaposition et ensuite une fusion laissant subsister, sans mélange nouveau d'éléments considérables, l'ascendant continué ou transformé de l'empire,... les Germains n'ont apporté aucune idée, aucune institution, aucune influence nouvelle,...

57 Geffroy 1874, s. 408.

58 Ibid., s. 431. Geffroyn tapaan lehtimies ja kirjallisuuden professori Raoul Frary (1842-92) puolustaa germaaneja. Hän toteaa, että Ranskan naapuria ei tule parjata saaliinhimoiseksi eläimeksi, koska se ei sitä ole. Toiseksi hän painottaa, että gallit ja frankit eivät muodosta kahta erilaista rotua, vaan kuuluvat molemmat arjalaisiin. Frary näkee barbarian elinvoimaisena, mikä herätti kauhistuttavaan rappioon pudonneet gallo-roomalaiset. Rotujen sekoittumisen myötä syntyi feodalismi. (Raoul Frary, *Le Péril national*. Paris 1881. s. 71, 72 ja 89 sekä 87.)

59 Monod, *Du progres...*, RH 1876, s. 27-29.

Euroopan historiantkirjoittajat syyllistyneet etsiessään menneisyyden suuruudesta lohtua nykyisyyden nöyryytyksille ja paremman tulevaisuuden toiveille. Lisäksi Saksan suuren politiikan - millä Monod tarkoittaa yhdentymistä - äkillinen renessanssi Preussin johdolla lumosi saksalaiset innostukseen, johon liitettiin myös voiman, oikeuden ja vaatimattomuuden tunteet.

11.6.2. Kiihkonationalismi vääristänyt historiantkirjoitusta

Monod toteaa, itsekin ihailemaansa,⁶¹ Fustel de Coulangesta ylistetyn ranskalaisena historioitsijana. Tämä on kutsuttu mm. Ranskan akatemian jäseneksi ja on saanut paljon huomionosoituksia.⁶² Monod ei kuitenkaan voi hyväksyä Fustel de Coulangesin ja muiden, esimerkiksi Jules Zellerin historiakäsityksiä. Yleisenä toteamuksestaan Monod kirjoittaa 1872, että sota on vielä liian lähellä, jotta Saksan⁶³ historiaa ja tapahtumia voitaisiin tarkastella puolueettomasti.

Saksan voiman politiikka on antanut Monod'n mielestä hyvän tilaisuuden ranskalaiselle historiantkirjoittajalle Zellerille, joka salaa oman puhtaan kansallisen rakkautensa siunaaman kaunansa Saksaa kohtaan, kirjoittaa puolueellinen ja yksipuolinen tutkimus Saksan menneisyydestä. Teoksessaan Zeller on huomannut Monod'n mielestä saksalaisten virheet, mutta vajonnut niihin itsekin. Tutkimus jää⁶⁴ lisäksi epätäydelliseksi ja Zeller liioittelee omaa kantaansa.

Sanonta 'paremmin ymmärtääkseen pitää rakastaa' on varteenotettava erityisesti historiassa, toteaa Monod. Mutta Zeller on puolueellinen ja tunteellinen. Ei tiedä, onko tämä kirjoittanut Saksan historiaa vai pamfletin Saksaa vastaan. Ironisesti Monod toteaa, että Zeller on kirjoittanut saksalaisten ristiretkistä ja Karolingien sodista, koska heitä ymmärtää ja rakastaa.⁶⁵

Teoksen mukaan Saksan historia voidaan pelkistää yhteen sanaan: hyökkääjät, toteaa Monod Fustel de Coulangesin tapaan. Monod ei kuitenkaan hyväksy, että saksalaiset nähdään kykenevinä ainoastaan ryöstöön ja hävitykseen. Hän vertaa saksalaisia ranskalaisiin ja kehottaa tarkastelemaan esimerkiksi vanhoja keskiajan normandilai-

---

60 Ibid., s. 120.

61 Wilson, s. 129.

62 Gabriel Monod, Histoire des Institutions politiques de l'ancienne France. Fustel de Coulanges. Revue critique, tome 14 (1876). s. 217.

63 Gabriel Monod, Allemands et français. Souvenir de campagne. Paris 1872. s. 8.

64 Monod, Histoire d'Allemagne, RC 1876, s. 120 ja 128.

65 Ibid., s. 120-121.

sia Ranskassa. He ovat myös olleet julmia ja ahneita ryöstäjiä kuten vanhat germaanit. Normandilaiset perustivat kuitenkin Neustrian, joka herttuansa johdolla toi Ranskaan loiston ja rikkauden. Sanotaanko siis, että he eivät ole mitään?

Zellerin teos kieltää Monod'n mukaan kaiken germaanirodun vaikutuksen sivistykseen, moderniin ajatteluun ja institutioiden muotoutumiseen. Germaanit eivät ole tuoneet Zellerin teoksen mukaan muuta kuin barbariaa, tehneet muuta kuin raunioita. Vanha hyökkäys ei teoksen mukaan ole ollut uuden kehityksen alku, vaan suuri tuska ylivoimaisen laadukkaille ja kykeneville gallo-roomalaisille.

Yleensä Zeller on käsitellyt germaaneja vihamielisesti, mutta suhtautuu lempeästi yhteen barbaariheimoon - frankkeihin. Tällaista käsittelytapaa Monod pitää luonnollisena, sillä ovathan frankit osaksi ranskalaisten esi-isiä. Zeller tuo esiin esimerkiksi Gregorius Toursilaisen kumoamat, alunperin Tacituksen esittämät tiedot frankkien hyvästä kasvatuksesta ja kohteliaisuudesta sekä yksimielisyyden ja oikeuden tunteesta.⁶⁶

Zellerin tutkimus oli kokonaisuudessaan Monod'n mielestä tunteellinen ja puolueellinen. Se jää epätäydelliseksi ja siinä liioitellaan Zellerin omia näkemyksiä. Se ei vahingoita ainoastaan tiedettä, vaan on vääryys myös Ranskaa kohtaan.⁶⁷ Samaa mieltä Zellerin teoksesta Monod'n kanssa olivat mm. arkeologi Henri Gaidoz ja vanhoihin legendoihin perehtynyt kirjastonhoitaja Alfred Maury. He näkevät 'germaanisen barbaarikultin' vaikuttaneen niin gallien kuin kaikkien muidenkin keskiajan alun heimojen keskuudessa.⁶⁸

11.6.3. Gallialaiset ja germaanit vaikuttaneet toisiinsa a. Rodut sekoittuneet

Valloituksen seurauksista Monod toteaa, että yhtä mahdotonta on jakaa barbaarien kesken kaikki modernin sivistyksen tulokset kuin kieltää heiltä kaikki vaikutus niihin. Ainoa, mitä harkitseva historioitsija voi sanoa, on että (1) moderni sivistys on syntynyt maissa, joissa germaanirodut ovat sekoittuneet maassa asuvaan rotuun ja että (2) on hyvin vaikeaa hyväksyä näkemystä, jonka mukaan yksi tärkeimmistä elementeistä, joka kuuluu Euroopan historiaan, olisi ollut vailla minkäänlaista vaikutusta maanosan kehi-

---

66 Monod, *Histoire d'Allemagne*, RC 1876, s. 122.

67 Monod, *Histoire d'Allemagne*, RC 1876, s. 128 ja Monod, *Du progres*, RH 1876, s. 42.

68 Henri Gaidoz, *Une nouvelle histoire d'Allemagne*. *Revue des Questions historiques*, tome 13 (1er janvier 1873), s. 256 ja Alfred Maury, *Histoire d'Allemagne par Zeller*. *Journal des Savants*, 1872/9. s. 534, 537 ja 541.

69 Monod, *Histoire d'Allemagne*, RC 1876, s. 121. *Tout ce que peut*

tykseen.⁶⁹

Samalla kannalla Monod'n kanssa rotujen sekoittumisesta ja niiden toisiinsa vaikuttamisesta on myös Charles Renouvier. Toisin kuin Monod Renouvier puolustaa germaanisuuden sijaan latinalaisuutta. Latinalaisuus oli Renouvier'lle tärkeää, koska myös hän oli yhdistänyt sen vallankumouksellisuuteen (luku 9.3.2.).⁷⁰

Renouvier ottaa esimerkikseen Englannin poliittiset instituutiot sekä Euroopan renessanssin ja toteaa, että molempien syntyyn ovat vaikuttaneet eri rodut. Hänen mukaansa on vaikeaa ajatella Englannin saaneen instituutionsa ilman minkäänlaista suoraa tai epäsuoraa latinalaisen rodun vaikutusta. Samoin on renessanssin laita. Se perustuu niin germaaniseen kuin latinalaiseenkin verenperimään. Näin ollen Renouvier katsoo, että myös latinalaiset rodut ovat olleet muiden rotujen kasvattajia.⁷¹

b. Roduilla on ominaisuutensa

Gabriel Monod painotti ajalleen uskollisena hyökkäyksien merkitystä ihmiskunnan kehitykselle. Ne ovat aiheuttaneet risteytymistä eri rotujen välille. Monod ei ehdottomasti väitä, mutta pitää todennäköisenä, että lajien sekoittuminen tekee ne paremmiksi.

Esimerkikseen Monod ottaa Bysantin keisarikunnan. Se ei ole saanut germaanista verta eikä kärsinyt barbaarien hyökkäyksistä keskiajalla. Kristinuskko ja yleinen sivistys olivat kykeneviä yksinään omalla voimallaan muuttamaan Konstantinopolia, mutta muutokset eivät jääneet pysyviksi. Kuka voi siis vahvistaa, kysyy Monod, että ilman barbaareja myös länsi jo 300-luvulla olisi ollut vanhuudenheikko kärsien samasta ja parantumattomasta sairaudesta? Eikö siis länsimaiden väkivaltainen, mutta yltäkylläinen elämä ole tuhat kertaa parempi kuin Bysantin hedelmätön kuolema?

Toisaalta Monod tarkastelee Englantia. Tällöin tulee esille hänen halveksiva suhtautumisensa gallo-roomalaisiin, sillä hän katsoo, että Englanti, jossa germaaninen rotu ei ole kärsinyt gallo-roomalaisesta elementistä, on ollut uuden sivistyksen kehto, Euroopan voimakkain ja vapain yhteisö.⁷²

Renouvier'n mukaan jokaisella rodulla on ohjenuoransa (credo), mikä on sille tyyppillinen. Se ilmaisee rodun keskeisimmän ominai-

---

dire un historien prudent, c'est que la civilisation moderne s'est développée dans des pays où les races germaniques se sont mêlées à des races plus anciennement établies sur le sol et qu'il est bien difficile d'admettre qu'un des éléments importants qui composent les nations européennes ait été sans influence sur leur développement.

70 Charles Renouvier, Le credo des races latines. - Réponse à de nouvelles objections. CP, no: 39 (29 octobre 1874), s. 195.

71 Renouvier, Lois des états, s. 246.

72 Monod, Histoire d'Allemagne, RC 1876, s. 121-122.

suuden, sen mikä on rodussa nuorta ja elävää sekä kestävä. Tällöin voidaan käyttää termejä latinalainen ja germaani. Ja tällöin niillä Renouvier'n mukaan on vain poliittinen, maantieteellinen ja psykologinen merkitys. Tältä pohjalta hän yhdistää latinalaisen vallankumouksellisuuteen. Ranskalaisten osalta tämä vallankumouksellisuus on näkynyt esimerkiksi vuosina 1830, 1848 ja 1871. Omana aikanaan latinalaisten ja latinalaisten rotujen alkuperän Renouvier näkee olevan nimenomaan roomalaisessa kulttuurissa enemmän kuin muilla ryhmillä. Mutta tätä ei tule hänen mukaansa yhdistää väärin hajatietoihin, jotka perustuvat liikaa rodun hallitsevuuteen. Latinalaisia rotuja ei ole olemassa siitä syystä, että ei ole koskaan ollut olemassa roomalaista rotua, vaan ainoastaan roomalaista politiikkaa. Germaani⁷³sten rotujen credona Renouvier taas pitää historiallista oikeutta.

Muilta osin Renouvier kieltää deterministeiksi kutsumiensa rotujattelijoiden teoriiat. Niiden etnologinen perusta ei ole niin kestävä, että niitä voitaisiin soveltaa suurimpaan osaan hänen oman aikansa kansoja.⁷⁴

c. Renouvier: Frankit olivat julmia

Rotujen toisiinsa vaikuttamisen pohjalta myös Renouvier painottaa keskiajan rotujen samankaltaisuutta toisiinsa nähden. Hänen mukaansa ei ole huomattu germaani⁷⁵en olleen barbaareja, vähään kykeneviä ja sopivia spontaanisti nousemaan sivistykseen. Mutta Renouvier painottaa, että germaanit eivät ole nousseet yksin, vaan saaneet vaikutteita muilta.

Renouvier suhtautui keskiajan germaaneihin ja etenkin frankkeihin kielteisesti. Hänen mukaansa frankit olivat olleet käsittämättömän turmeltuneita ja julmia sekä tunteneet merovingiaikana vain väkivaltaan ja juonitteluun perustuvan hallinnon. Barbaaritapojen hallitsevan piirteen hän katsoo olleen vähemmän kokousperiaate ja vallan tasapaino kuin henkilökohtainen uskollisuus, josta feodalismi ja ritarilaitos sittemmin syntyivät. Muiden germaani⁷⁵en Renouvier taas katsoo omaksuneen roomalaisia keisarillisia tapoja näiden⁷⁵ siirtyessä Rooman provinssien kautta uusille asuinalueilleen. Renouvier näki siis Thierryn tapaan frankit julmina, mutta kielsi näiden vaikutuksen ranskalaiseen hallitusmuotoon (kuten kielsi myös perustuslaillisen monarkian sopivuuden omalle ajalleen).

Ranskalaisten suhtautuminen Saksaan kohtaan alkoi muuttua jo 1860-luvulla. Tuolloin Preussin noustua suurvallaksi ja tehtyä ensimmäiset aluevaltauksensa alkoivat ranskalaiset pohtia uudel-

---

73 Renouvier, *Le credo des races latines*, CP 1874, s. 195 ja 198-199.

74 *Ibid.*, s. 198.

75 Renouvier, *Lois des états*, RC 1875, s. 246.

leen käsityksiään germaaneista ja edelleen Saksasta. Ensimmäisinä epäileviä kannanottoja esitti Edgar Quinet sekä Proudhon. Molempien epäilevät kirjoitukset ilmestyivät 1867. Kysymyksen ydin kärjistyi siihen, että Preussi nähdään centralismin edustajana, Saksa federalismin. Nyt ensin mainittu oli saanut yliotteen.

Saksaa käsittelevät kirjoitukset kärjistyivät Ranskan-Saksan sodan 1870-71 aikana ja sen jälkeen. Merkittävimmäksi kirjoittajaksi nousi Numa Denis Fustel de Coulanges, jonka sittemmin on katsottu tuoneen roomalaisuuden ranskalaisten tietoisuuteen. Hän hyökkäsi voimakkaasti germaaneja ja saksalaisia vastaan yhdessä tutkijatoverinsa Jules Zellerin sekä Ernest Lavissen kanssa. Germaanit nähtiin kykeneviksi ainoastaan sotaan ja hyökkäyksiin. Fustel de Coulanges halusi kieltää myös aikalaistensa käsitykset vanhasta Germaniasta vapauden tyyssijana.

Saksan politiikkaa eivät nationalistit nähneet uhkana ainoastaan Ranskaa, vaan myös Eurooppaa vastaan. Etenkin Ernest Lavisse historiankirjoituksensa pohjalta sekä Ernest Renan oman aikansa tarkastelun pohjalta pelkäsivät Saksan uhkan Ranskaa ja Englantia kohtaan johtavan Venäjän ja Amerikan uhkan kasvuun ei vain Ranskaa ja Englantia, vaan myös Saksaa ja koko Eurooppaa kohtaan. Gabriel Monod osaltaan hyökkäsi maanmiestensä nationalistisia näkemyksiä vastaan. Osin Saksassa koulutuksensa saaneena ja Ranskan kriittisen historiankijoituksen aloittajana hän ei voi kieltää germaanien osuutta Ranskan historiassa. Ajalleen uskollisena hän uskoi yhdessä Renouvier'n kanssa ainakin jonkinlaiseen rotujen keskinäiseen vuorovaikutussuhteeseen ja niin hän tuo esille germaanien vaikutuksen Euroopan kehitykseen. Vastapainona hän esitti Bysantin, jonka näki menettäneen merkityksen juuri germaanisen veren puutteen vuoksi. Eli kirjoittajat yhdistivät rotujen kulttuurivaikutuksen biologiseen vaikutukseen.

Vaikka teorioiden osalta Monod'n ja Renouvier'n näkemykset olivat samanlaiset, sovelsivat he niitä käytäntöön eri lailla. Monod käytti sekoittumista osoituksena germaanien vaikutuksesta Euroopan historiaan ja puolusti tällä germaaneja, kun taas Renouvier halusi puolustaa latinalaisten ja vallankumouksellisten ominaisuuksien merkitystä Euroopassa sekä hyökätä niin germaaneja ja frankkejakin vastaan. Germaanit edustivat Renouvier'lle ulkopolitiittista vihollista, jotka olivat samaa verta frankkien kanssa. Lisäksi Renouvier'n motiivit ovat olleet myös sisäpoliittisia, sillä olihan frankit nähty aateliston ja germaanit edelleen Proudhonin tapaan porvariston edustajina. Monod'n motiivit ovat olleet ensisijaisesti historiantutkimuksen kriittisyyteen liittyviä, Renouvier'lla taas poliittisia.

12. AJAN TIEDE PERUSTANA SAKSAN VALTAPOLITIIKALLE

12.1. Darwinin teorian käytännön politiikassa

12.1.1. Malthusin ja Darwinin teorian perusta lajien taistelulle

Frankkiaatelin aseman oli uskottu Ranskassa perustuvan keskiajan valloituksen oikeuteen. Sen pohjalta uskottiin, että valloittajat olivat osoittaneet voimaa, joka teki heistä oikeutetut johtamaan yhteisöjä. Vastaavasti kyvykkäimmän rodun oikeus on johtaa maailmaa. Tämä ajattelu sai uutta tukea englantilaisen Charles Darwinin julkaistessa 1859 teoksensa lajien synnystä. Siinä lajien kehityksen nähtiin perustuvan olemassolon taisteluun, jossa vahvimmat lajit selviäisivät voittajina. Sovelletuna Darwinin oppi yhteiskuntatieteisiin syntyi ns. sosiaalidarwinismi, jossa Darwinin oppia sovellettiin sosiaaliryhmien välisiin suhteisiin. Ranskassa ei näin kuitenkaan tapahtunut, sillä Boulainvilliers'n teorian jatkamiselle ei enää maan keskustelussa ollut perustaa. Sen sijaan darwinismia sovellettiin Ranskan ja Saksan väliseen suhteeseen.

Tieteen kehitys on usein ratkaisevasti vaikuttanut ihmisen itselleen luomaan maailmankäsitykseen. Tieteen avulla on myös perusteltu omien poliittisten käsitysten oikeellisuutta. 1800-luvulla rotujen eriarvoisuuden perustana käytettiin mm. darwinismia. Lähtökohtana oli jo 1700-luvulla englantilaisen taloustieteilijän ja papin Thomas Malthusin (1766-1834) esittämä väestöteoria,

---

1 Esimerkiksi Sigmund Freudin mukaan ensimmäinen tieteen aiheuttama mullistus ihmisen ajattelussa tapahtui, kun Nicolaus Kopernikus vuonna 1543 julkaisemassaan teoksessaan *De revolutionibus orbium coelestium libri romutti* keskiaikaisen maa- ja ihmiskeskeisen maailmankuvan sijoittaessaan auringon planeettajärjestelmän keskelle. Toinen mullistus tapahtui 1800-luvulla ja koostui Charles Darwinin tutkimuksista. Hänen mukaansa ihminen on kehittynyt luonnonvalinnan kautta eläinmaailmasta. Kolmannen järkytyksen aiheutti psykologian tutkimus, joka osoitti, että ihminen ei ole edes oman itsensä herra. (Lappalainen 1976, s. 1.)

2 Malthusin pääväittäjä oli, että ruoka on - luonnollisesti - välttämätöntä ihmisen olemassaololle. Ruoan riittävyyden suhteen hän kuitenkin oli pessimisti. Malthus esittää väestöteoriassaan, että väestö lisääntyy geometrisessa, mutta ruokavarat aritmeettisessa suhteessa. Näin ollen väestö lisääntyy nopeammin kuin ruokavarat, jotka eivät siis voi riittää kaikille. (Thomas Malthus, *Population: The First Essay - with a Foreword by Kenneth E. Boulding*. University of Michigan 1959. s. 5.)

Malthusin teoria vaikutti yleispätevältä ja herätti 1800-luvulla paljon huomiota. Teorian perusvirhe oli kuitenkin se, että siinä aliarvioitiin tietojen, taitojen ja menetelmien kehitysmahdollisuudet, joita ravintotuotannossa on voitu myöhemmin käyttää. II maailmansodan jälkeen Malthusin teoria on saanut ns. alikehittyneiden maiden suuren väestönlisäyksen

jonka mukaan väestö lisääntyy nopeammin kuin ruokavarat.²

Ruokavarat eivät Malthusin teorian mukaan riittäisi kaikille. 1800-luvulla esitti Charles Darwin (1809-1882) evoluutio -teoriasaan olemassaolon taistelun -oppinsa. Sen mukaan vain kyvykkäät lajit ovat kelvollisia jatkamaan elämää ja selviävät voittajina olemassaolon taistelussa elintilasta ja ruokavaroista heikompia lajeja vastaan.³

Malthusin ja Darwinin teoriat yhdistettiin myös käytännön politiikkaan 1800-luvun jälkimmäisellä puoliskolla. Darwinin julkaise-
maan *The Origin of Species* -teoksen syntyä ei ole pidetty kannan-
nottona rotuteoreettiseen tai rotuideologiseen keskusteluun, vaan
sitä on pidetty puhtaasti tieteellisenä tutkimuksena, jossa⁴ empiirisen metodin mukaan todistettiin eläinlajien evoluutiota.

Darwin käytti kuitenkin tutkimuksessaan yhteiskuntatieteilijöiltä lainaamiaan termejä 'olemassaolon taistelu' ja 'vahvimman eloonjäänti'. Edellisen Darwin oli saanut Malthusin väestöteorias-
ta ja jälkimmäisen Herbert Spenceriltä.⁵ Sekä Darwinin että Spen-
cerin teorioita käytettiin 1800-luvun loppupuolella hyväksi myös poliittisessa keskustelussa. Niitä sovellettiin niin sisä- kuin

---

yhteydessä paljon kannatusta, ns. uusmalthusianismi.

3 Evoluutio -teoriassaan Darwin katsoo, että eri lajit olivat polveutuneet yhteisestä alkuperästä. Vuosimiljoonien kuluessa olivat jälkeläiset muuttuneet ja oli syntynyt erilaisia alalajeja ja edelleen niiden muunnoksia. Lajien kehitymisessä vaikutti kaksi periaatetta: luonnon valinta ja olemassaolon taistelu. Esimerkiksi luonnonolosuhteiden muuttuessa olivat myös lajit muuttuneet, sillä ainoastaan uusiin olosuhteisiin sopeutuneet lajit tai niiden jälkeläiset ovat pystyneet jatka-
maan elämää. Tällä tavoin luonto on valinnut, ketkä ovat kelvollisia jatkamaan elämää ja lajia. Myös Darwin näkee Malthusin tapaan eri lajien jäseniä syntyvän enemmän kuin on mahdollista elää. Tästä ja sopeutumisesta luonnonolosuhteisiin seuraa olemassaolon taistelu eri lajien ja niiden jäsenten välillä. Taistelussa selviävät vahvimmat ja parhaiten olosuhteisiin sopeutuvat voittajina. (Charles Darwin, *The Origin of Species by Means of Natural Selection or the Preservation of Favoured Races in the Struggle for Life*. Aylesbury and London 1956. s. 62.)

4 Olli Kaikkonen, *Eriarvoisuusajattelu, rotukäsitykset ja sosiaalidarwinismi*. Aira Kemiläinen (Toim.), *Mongoleja vai germaaneja - rotuteorioiden suomalaiset*. Helsinki 1985. s. 23.

5 Kaikkonen 1985, s. 24. Herbert Spencer (1820-1903) oli englantilainen filosofi. Hänen kehitysteoriaansa yhteiskunnallisessa sovellutuksessa yksittäiset kansalaiset omaksuvat työnjaon (differentiaatio) ja kehittyvät toisistaan erilaisiksi (homogeenisistä heterogeenisiksi), mutta yhdistyvät samalla kiinteämmin järjestäytyneeksi yhteisöksi (integraatio). Spencer arvosti enemmän kansalaisten taloudellista kuin poliittista vapautta ja puolusti laissez faire -politiikkaa.

ulkopolitiikassakin.

12.1.2. Darwinismi ranskalaisissa Saksa -käsityksissä

Yhdysvaltalaisen tutkija Linda L. Clarken mukaan sosiaalidarwinismi n ymmärretty hallitsevaksi eurooppalaisessa ajattelussa 1800-luvun lopulla. Poikkeuksena hän näkee kuitenkin Ranskan⁶ missä sosiaalidarwinismiä vastustettiin heti 1860-luvulta alkaen.

Ranskassa sosiaalidarwinismi oli ristiriidassa 'virallisen mielipiteen' kanssa, jota puolustivat Clarken mukaan poliitikot, akateemiset vaikuttajat ja kirjoittajat sekä maan opetusministeriö. Vallalla olivat teoriat ennemminkin sosiaalisesta yhteistyöstä kuin sosiaalisesta konfliktista.⁷

Clarken näkemystä tukevat tämän tutkimuksen edellisessä osassa esitetyt ranskalaisten mielipiteet. Guizot ja Thierry halusivat kieltää frankit-gallit-kysymyksen, Fustel de Coulanges näki luokkajaon uhkana maalleen ja Renouvier, Pillon sekä Quinet Louis Blancin tapaan painottivat enemmän porvariston ja työväen yhteistyötä kuin luokkataistelua.

Kolmannen tasavallan etu ei siis enää ollut jatkaa Boulainvilliers'n ja Dubos'n yhteiskuntaryhmiä jakavaa perinnettä sosiaalidarwinismin periaatteiden pohjalta. Sille ei ollut sisäpoliittista käyttöä, koska pikemminkin yhteiskuntaryhmiä jakavasta frankkien ja gallien välisestä vastakohtaisuudesta pyrittiin irrottautumaan luokkataistelun pelon vuoksi. Jos darwinismi ei esiintynytäkään Ranskan sisäpolitiikassa, ei se kuitenkaan ollut tuntematon. Darwinismin teorioilla on ollut käyttöä ranskalaisten kirjoittajien ulkopoliittisten teesien perustana 1870-luvulla.

12.2. Royer ja darwinismi

12.2.1. Kehitys on taistelua olemassaolosta

Darwinin teoksen käänsi ranskaksi 1862 kirjailijatar ja oppinut Mme Clémence Royer (1830-1902). Royer kuului vanhaan katoliseen ja kuningasmieliseen sukuun, jonka edustajana hän sai hyvän koulutuksen, pääasiassa kuitenkin Ranskan ulkopuolella. Darwinin käänöksensä ensimmäiseen painokseen hän kirjoitti 60 sivuisen esipuheen, jonka kymmenkunta viimeistä sivua käsittelivät yhteiskunnan sosiaaliryhmien välisiä suhteita. Ajan rotukäsityksiin hän ottaa kantaa myös esimerkiksi teoksissaan Origine de l'homme (1870) ja Du groupement des peuples et de l'hégémonie universelle (1877). Royer hyväksyi yleisesti rotujen eriarvoisuuden, mutta vastusti esi-isien ominaisuuksien siirtämistä omaan aikaan. Lisäksi hän suhtautui keskiajan frankkivalloitukseen kielteisesti.

---

6 Clark, Linda L., Social Darwinism in France. The Journal of Modern History. On demand Supplement. Abstracts printed in Volume 53. No 1 (March 1981), s. D1025.

7 Clark 1981, s. D1026.

Yleisen teoriansa osalta Royer oli preussilaisen käsityksen kanssa samalla kannalla: kehitys on taistelua olemassaolosta. Hän kertoi moneen kertaan todenneensa, että taistelu ja sota ovat elämän kohtalon laki - ei rauha. Eläinmaailmassa lajit taistelevat toisiaan vastaan ja alalajit toisiaan vastaan. Myös näiden lajien ja alalajien sisällä eri sosiaaliryhmissä, heimoissa ja jopa suvuissa, yksilöt taistelevat yksilöitä vastaan. Näissä taisteluissa voimakkaampi, paremmin aseistautunut tai se joka osaa paremmin käyttää hyväkseen olosuhteita, saa elää ja jatkaa sukuaan, kun taas heikompi tuhoutuu jälkeläisiä jättämättä.

Ihmisen osalta ei mikään ole toisin. Alusta alkaen ihminen on ollut väkivaltainen ja ärtyisä astuessaan taisteluun vaarallisia omaa tai vierasta lajia edustavia vihollisiaan vastaan. Syntyneistä eri alalajeista vain ne säilyivät, jotka ovat aina vain voimakkaampia ja nopeampia - ei vain puolustautuakseen vaan myös hyökätäkseen, sillä valloituksen vietti on ollut hyödyllistä ja välttämätöntä primitiivien yhteiskunnan olosuhteissa. Royer'n mukaan valloituksen henki ja sotaisa vaisto ovat maapalloamme hallinneen universaalien kilpailun keskellä välttämättömiä.

Oman aikansa rodut Royer näkee eriarvoiksi. Hänen mukaansa mikään ei ole selvempää kuin erilaisten rotujen sekä niiden jäsenten välinen eriarvoisuus.¹⁰

Vaikka Royer näkeekin rodut eriarvoisina, ei hän hyväksy kansojen esi-isiin vetoamista pyrittäessä todistamaan oman rodun erinomaisuutta. Hän painottaa, että esi-isien ominaisuudet ovat vuosi-

---

8 Mme Clémence Royer, *Origine de l'homme et des sociétés*. Paris 1870. s. 520.

9 Ibid., s. 521 ja 523.

10 Clémence Royer, *Préface de la première édition*. De l'origine des espèces par sélection naturelle, ou des Lois de transformation des êtres organisés. 2ème éd. Paris 1866. s. lxi.

Yhteiskunnan sisäistä jakoa käsittelevässä esimerkissään hän ei kuitenkaan käsittele Euroopan kansojen, vaan eriväristen rotujen välisiä suhteita. Hänen mukaansa on harkittava kahteen kertaan, ennen kuin voidaan julistaa poliittinen ja siviilitalosa-arvo sellaisen väestön keskuudessa, joka käsittää indoeurooppalaisen vähemmistön ja mongolisen tai mustan rodun enemmistön.

Vaikka Royer hyväksyi rotujen ja niiden edustajien välisen eriarvoisuuden, ei hän Boulainvillier'n, Gobineau'n tai Renanin tapaan päätenyt eriarvoisen yhteiskuntajärjestyksen kannattajaksi. Sovellettaessa luonnonvalinnan teoriaa yhteiskuntatieteisiin, päädytään Royer'n mukaan hallintoon, joka perustuu tasa-arvoon. Luonnonvalinnan teoria on ehdottomien, suljettujen ja erilaisten kastien vastainen ja se tukee hallintoa, joka ei rajoita yksilön vapautta sekä voimien ja kykyjen vapaata kilpailua ja yhdistymisoikeutta. (Royer 1862, s. lxi.) Itse Royer kannatti monarkiaa hallitusmuotona. (Clark, s. D1932).

satojen kuluessa muuttuneet¹¹ ja niin hänen oman aikansa rodun jälkeläiset ovat vain esi-isiensä epäsuoria jälkeläisiä.¹² Tässä tulee esille Royer'n erilainen suhtautuminen rodun pysyvyyteen. Oman aikansa biologian oppikunnissa hän kuuluikin ns. transformistiseen koulukuntaan, joka painotti lajin muuttumista kehityksen myötä, kun taas rotuajattelijat painottivat enemmän rodun ominaisuuksien muuttumattomuutta eli Royer jo lähtökohdaltaan suhtautui erilailla rodun pysyvyyteen kuin preussilaiset kirjoittajat tai esimerkiksi Gobineau arjalaisteoriassaan.

12.2.2. Frankkivalloitus oli turmiollinen

Valloitus ei kuitenkaan ole pelkästään hyödyksi. Kirjoittaessaan viimeisiä sivujaan 1870 ilmestyneeseen kirjaansa Royer ei hyväksy maansa historiassa paljon kohua herättänyttä frankkivalloitusta. Kielteinen suhtautuminen valloitukseen tulee esille myös Royer'n mielipidekirjoituksessa 1871. Näissä hän on selvästi eri mieltä preussilaisten kirjoittajien kanssa. Royer'n mukaan on selvää, että valloitus voi kohdistua myös päämääräänsä vastaan. Tuolloin se on vahingoittanut ihmisyyttä enemmän kuin sitä palvellut. Etenkin historiallisen ajan valloituksissa voidaan Royer'n mukaan valloituksen katsoa enemmän hidastaneen kuin edistäneen ihmisyyttä.

Royer myöntää Ranskan saaneen jotakin arjalaisilta heimoilta. Mutta hän jatkaa, että mikäli ihmisyyys on saanut jotakin indoeurooppalaisten hyökkäyksissä Välimeren rannoille ja kolmelle niemimaalle, niin ansio siitä ei tule arjalaisen rodun ylemmyyden osalle, vaan sille, että sekoittumisen kautta syntynyt uusi rotu on ollut molempia äitirotuja lahjakkaampi.¹³

Tällä Royer kieltää germaanien instituutioiden vaikutuksen Ranskan kehitykseen, mutta myöntää gallo-roomalaisten jalostuneen germaanisen veren ansiosta. Tässä hänen käsityksensä on vuosisadan alun liberaalien mukainen ja Gobineau'n pessimistisen teorian vastainen.

Sen sijaa Royer kielsi germaanien hyötyneen edes valloituksen rodullisesta sekoittumisesta. Hän piti epävarmana sitä, että germaaniheimojen hyökkäyksillä Rooman valtakunnan alueelle olisi ollut onnellisia tuloksia arjalaiselle rodulle kokonaisuudessaan, sillä ne ovat päinvastoin ilmeisesti pysäyttäneet tuhanneksi vuodeksi poliittisen ja älyllisen kehityksen.¹⁴ Tässä Royer ottaa jyrkästi kantaa nimenomaan saksalaista germaanisuutta vastaan:

---

11 Royer 1862, s. liii.

12 Ibid., s. liv.

13 Royer 1870, s. 533. peut-être proches parentes, il est sorti une race mixte évidemment mieux douée que les deux mères dont elle est issue.

14 Royer 1872, s. 534.

vain galloroomalaiset ovat sekoittumisesta hyötyneet.

Toiseksi Royer puolustaa vielä Caesarin roomalaista valloitusta Galliaan. Hänen mukaansa Caesar ei tuhonnut Gallian sosiaalista rakennetta eikä alistanut asukkaita Rooman valtaan. Jos näin olisi tapahtunut, gallialaiset olisivat kapinoineet ja kehitys olisi hidastunut. Yleensäkin Royer painottaa, että armeijat, jotka ovat pyrkineet luomaan uusia sosiaalisia muotoja valloitetun väestön keskuuteen, ovat onnistuneet tehtävässään vain osittain tai epäonnistuneet kokonaan.¹⁵ Tässä Royer edelleen hyökkäsi frankkivalloitusta vastaan haluten osoittaa sen tuloksiltaan mitättömäksi. Caesarin onnistuneella valloituksella hän taas puolustaa roomalaisuutta.

Clémence Royer hyväksyi siis rotujen eriarvoisuuden sekä kilpailun niiden välillä. Tähän kilpailuun liittyvää väkivaltaista valloitusta Royer ei yksiselitteisesti hyväksynyt. Etenkin historiallisen ajan valloituksiin Royer katsoi liittyneen myös kielteisiä piirteitä. Ajan historiankirjoituksen pohjalta hänen kielteisistä suhtautumisistaan frankkivalloitukseen ja myönteisyyttä roomalaisuudelle voitaisiin pitää myös kannanottona oman ajan politiikkaan. Eli valloituksella Royer halusi kieltää Ranskan-Saksan sodan lopputuloksen sekä roomalaisuudellaan antaa tukeaan monarkialle.

12.3. Ranskalaiset leimaavat Saksan hyökkääjäkansaksi

darwinismin pohjalta

12.3.1. Luonnonvalinta on germaanien teoria

Erityisesti Darwinin teorioiden yhteiskunnallisia sovellutuksia vastaan kirjoitti Linda L. Clarken mukaan Charles Renouvier. Renouvier'n perustama lehti *La Critique philosophique* hyökkäsi biologisten teorioiden sosiaalisia sovellutuksia vastaan. Ne olivat Renouvier'n mukaan lapsellisia ja edustivat Saksan voiman oppia. Toiseksi Royer toteaa esimerkiksi Ranskan johtavan oikeusfilosofin Alfred Fouilléen vastustaneen Darwinismia.¹⁶

Ranskalaiset kirjoittajat leimasivatkin luonnonvalinnan ja darwinismin germaanien teoriaksi. Onkin huomattava, että myös Darwin oli anglo-saksi eli germaani. Tässä kirjoittajat jatkavat Proudhonin 1867 teoksen liitteessä mainittuja mielipiteitä siitä, että saksalaiset ja englantilaiset edustavat kansainvälisessä politiikassa lihansyöjärotuja.

Charles Renouvier toteaa, että kansan edistyksestä ja lopullisesta asemasta maailmassa on tehty tieteellisiä teorioita. Hän näkee niiden tulleen omana aikanaan tärkeiksi ja jopa uudeksi uskonnoksi, mitä Renouvier pitää germaanisen kulttuurin tuotteena.

---

15 Ibid., s. 535.

16 Clark 1981, s. D1026.

17 Charles Renouvier, *Le credo politique de la France et des*

Renouvier kritikoi lehdessään mm. saksalaista Ernest Haeckelia.¹⁷

Haeckel oli darwinilaisen evoluutiokäsityksen tehokkaimpia ja varhaisimpia tunnetuksi tekijöitä Saksassa.¹⁸

Haeckelin teorian mukaan eläinten vaistot ja kyvyt alimmasta ylimpiin ovat sopeutumisen avulla hankittuja ominaisuuksia. Ne kiinnittyvät rotuun ja perinnöllisyys siirtää ne edelleen jälkeläisille.¹⁹

Renouvier'n mukaan Haeckel vahvistaa luonnonvalinnan perustaksi koko maailman historialle. Perinnöllisyys ja sopeutuminen vaikuttavat Haeckelin mukaan olemassaolon taistelussa. Renouvier pitää Haeckelia saksalaisena Darwinin oppien seuraajana.²⁰ Hän toteaa koko maailman tietävän, kuinka paljon saksalaiset ovat kiinnittäneet huomiota Darwinin teoriaan osoittaakseen valloittajan ja ylivoimansa oikeuden.²¹

Kaikkien sivistyneiden ihmisten Renouvier toteaa pitävän näitä teorioita moraalittomina. Hänen mukaansa on pyhitettävä rauha, ei sota.²² Renouvier kiistää, että latinalaiset olisivat vastaavia teorioita tehneet, sillä juuri latinalaiset rodut niistä kärsivät. Ranskalaiset eivät halua olla tekemisissä näiden teorioiden kans-

---

ances latines. CP, no: 31 (3 septembre 1874), s. 67.

18 Ernest Haeckel (1834-1919) edusti monismia eli yhtenäisyysoppia. Hänen mukaansa maailmanhistoria on fysikaalis-kemiallinen prosessi, jota ohjaa luonnollinen valinta. Kehityksen tuloksena maailmaan oli syntynyt alkulajeista 12 lajia, jotka jaa-kaantuivat 36:een rotuun. Korkeimpana oli valkoisen lajin indogermaaninen rotu. Sen hän uskoi kehittyvän ja monipuolistuvan 'evoluution kärkenä', mutta alemien rotujen hän uskoi olevan tuomitut häviämään olemassaolon taistelussa. Hän näki korkeimmalle kehittyneen rodun oikeutena mapallon resurssien hyväksikäytön. Se oli hänen mukaansa itsestään selvää. Haeckel osallistui myös kansalliskiihkoisen 'Yleissaksalaisen liiton' toimintaan ja oli yksi sen pääideologeja. (Kaikkonen 1985, s. 25-26.)

19 Renouvier, *La credo politique*, CP 1874, s. 66.

20 *Ibid.*, s. 67.

21 *Ibid.*, s. 70-71.

22 *Ibid.*, s. 67-68. Renouvier'n mukaan Saksa historiallisen oikeuden avulla halusi osoittaa fyysisen ylivoimansa ja moraalisen paremmuutensa ei vain muita maita vastaan, vaan myös vallankumouksen periaatteita eli oikeutta ja vapautta vastaan. (Renouvier, *La credo politique*, CP 1874, s. 71). Renouvier uskoo kuitenkin Saksan palaavan desentralismiin, jossa ovat sen voima ja alkuperäisyys. (Charles Renouvier; *La doctrine hégélienne et la politique prussienne*. CP, no: 21 (27 juin 1872), s. 327)

23 Renouvier, *Le credo politique*, CP 1874, s. 65 ja 70.

sa.²³ F. Pillon näki osaltaan Darwinin teorian perustana olevan Malthusin teorian. Liian nopean lisääntymisen vuoksi Darwin katsoo lajien joutuvan taisteluun toisiaan vastaan. Teoriaan Pillon suhtautuu kielteisesti ja toteaa sen jakavan elävät olennot valittuihin ja hylättyihin eli voittajiin ja voitettuihin.²⁴

Myös Alfred Fouillée yhdisti darwinismin Renouvier'n tapaan saksalaisuuteen. Hän vertasi Darwinin järjestelmää ja Hegelin sotateoriaa toisiinsa. Siitä Fouillée katsoi saksalaisten etsivän oikeutusta maailmanvalloitukselleen.

Fouillée selvittää, kuinka Hegelin teoriassa yksilöiden ja sukupolvien voima muodostuu kansallisesta hengestä, jota ne kantavat itsessään.²⁵ Tämä henki tulee ylimmäksi voimaksi imiessään muiden kansojen henget itseensä laajentuessaan. Tämä liittyy myös uuteen saksalaiseen oikeuden manifestiin, jonka mukaan kohtalo sodan kautta ratkaisee syntyvät kysymykset. Sota on Hegelin mukaan dialektista toimintaa.

Hegelin sotateoria uuden kehityksen kautta ei Fouilléen mukaan voi olla yhdistymättä germaaniseen rotuteoriaan ja Darwinin järjestelmään. Valitessaan ne lajit, jotka ansaitsevat elää ja ne joiden pitää kuolla, luonnon ei tarvitse kuin antaa voiman mekaanisen lain vaikuttaa vanhojen aikojen pitkien kausien tapaan. Tämä näennäinen raakuus on viisautta ja voima oikeutta.²⁶

12.3.2. Historia osoittaa Saksan hyökkääjäksi

Ernest Lavisse viittaa saksalaisiin historiankirjoittajiin, mm. Heinrich von Treitschkeen, jonka mukaan germaanirotu ei pysy Germanian rajojen sisäpuolella, vaan kaikin tavoin ja kaikkina aikoina se levittäytyy ulkopuolelleen. Siirtolaisuus keisarikunnan

---

24 F. Pillon, *Darwinisme et téléologie*. CP, no: 2 (15 février 1872), s. 23 ja 25.

25 Hegelille historia oli ideoitten välistä kamppailua. Aluksi on olemassa vain puhtaan olemisen idea, teesi, johon liittyy sen vastakohta, ei-oleminen, antiteesi. Teesin ja anti-teesin välisen taistelun tuloksena syntyy uusi tuleminen idea, syn-teesi, joka on edellistä kehityneempi käsite ja uusi teesi. Sille tulee oma anti-teesinsä, ja näin kehitys jatkuu kohti korkeampia asteita.

26 Alfred Fouillée, *L'idée moderne du droit. - Le droit, la force et le génie d'après les écoles allemandes contemporaines*. RDM, tome XXX (1er juin 1874). s. I, s. 528-529. La théorie hégélienne de la guerre, par un progrès nouveau, ne pouvait manquer de se combiner avec la théorie germanique des races et avec le système de Darwin... Pour faire le triage des espèces qui méritent la vie et celles qui doivent périr, la nature n'a qu'à laisser agir à travers les longues périodes des anciens âges les lois mécaniques de la force; cette apparente brutalité est sagesse, et cette force est droit.

sisäpuolella roomalaisten aikana; maahantunkeutuminen IV vuosisadalla; XIII vuosisadan idän valloitus maitse ja meritse, Elbeltä Tonavalle ja Itämereltä Böömin vuorille; Treitschken omana aikana siirtolaisuus Ranskaan, Venäjälle ja Amerikkaan, ovat yhtä paljon seurausta samasta syystä: etsittiin elinmahdollisuuksia - ja tässä, taistelussa elinmahdollisuuksista, on saksalainen rotu Treitschken mukaan onnistunut.²⁷ Siirtolaisuuden näkevät tärkeänä myös Adolphe d'Assier²⁸ sekä Fustel de Coulanges. Jälkimmäisen mukaan kansainvaellusten syynä oli ravintopula, joka pakotti kansat liikkeelle (so. siirtolaisuuteen).²⁹

Vaikka Lavissee ei suoranaisesti mainitse Darwinia, ilmenee tämän teorioiden vaikutus hänenkin kirjoitukseensa. Lavissee toteaa Treitschken olevan tyytyväinen valloituksen barbariaan ja katsoo syyksi sen, että Treitschke on epäilemättä halunnut olla 'ajan hermolla' eli käyttää Darwinin teoriaa: ollakseen realististi, täytyy Lavissen mukaan arvioida, että tunne inhimillisyydestä on arkipäiväistä ja naurettavaa. Kun vahvin joutuu kosketuksiin heikomman kanssa, käy selväksi, että heikomman katoaminen on välttämätöntä.³⁰ Tässä Lavissee tunnustaa olemassaolon taistelun omana aikanaan kansainvälisissä suhteissa vallitsevaksi opiksi, vaikka ei sitä

---

27 Lavissee, *Récits I*, RDM 1879, s. 339-340.

28 Darwinin ja Malthusin teoriat, ravintopula ja siirtolaisuus sekä toisaalta rodun kyvykkyys tulevat hyvin esille kielitieteilijän ja tutkimusmatkajaan, matematiikan professori Adolphe d'Assier'n kirjoituksessa 1876. d'Assier ei sinänsä ollut merkittävä aikansa vaikuttaja, mutta hänen ironisesti saksalaisuuteen suhtautuvassa kirjoituksessaan tulee hyvin esille käsitykset Malthusin ja Darwinin teorioiden merkityksestä hänen omalle ajalleen.

d'Assier katsoo, että maailmanhistorian ja kehitystapahtumien perustana ovat rodun kyvykkyys ja maapallon ravinnon tuotanto. Koska elinympäristö on rajoitettu, ei se jätä rotuja koskaan Malthusin ja Darwinin lakien ulkopuolelle. Ne, joilla on paremmat aseet ja joilla on suotuisimmat elinolosuhteet tulevat olemassaolontaistelussa murskaamaan jatkuvasti heikompiä lajeja. Taistelu toteutuu rikoksena ihmisten välillä ja sotana kansojen välillä. (Adolphe d'Assier, *L'Evolution historiques des peuples, essai de synthèse sociologique*. RDM, tome XVII (1er septembre 1876), s. 190-191 ja 210.)

Siirtolaisuuden d'Assier näki ominaisena oman aikansa Saksalle, Irlannille ja Englannille. Sen sijaan Ranska, joka on unohtanut taloudelliset lait, ei ole lähtenyt siirtolaisuuteen mukaan ja on d'Assier'n omana aikana halveksittu sisäisten ristiriitojensa vuoksi verenkarvaisena teatterina. Juuri erilaiset germaaniheimot tulevat hänen mukaansa valloittamaan maailman. (d'Assier, s. 202-203.)

29 Fustel de Coulanges, *Les origines*, RDM 1873, s. 446.

30 Lavissee, *Récits I*, RDM 1879, s. 340.

itse hyväksyäkään.

12.3.3. Rotujen välinen viimeinen taistelu

Darwinin teorioiden ja sen saksalaisten sovellutusten pohjalta maailma nähtiin taistelukenttänä, jossa vallitsisi rotujen välinen sota vallasta. Lavisse vetosi naapurimaansa historiantkirjoitukseen osoittaakseen Saksan todellisen luonteen. Hänen mukaansa teutonien Preussin valloituksesta kertova historiantkirjoitus tunnustaa oppilauseen, joka kieltää ihmiseltä arvon etuoikeutettuna olentona, ja alistaa tämän luonnon yleiselle laille, jonka mukaan heikot kuolevat.³¹ Renouvier osaltaan näkee saksalaisten korvanneen darwinismilla, uudella historian ja moraalien teesillä,³² vanhan ajan kansojen 'kiihkeän halun' sekä 'ruhtinaiden rosvouden',³² ja Pillon syyttää Darwinin teoriaa kaiken älyn alistamisesta luonnolle ja kaukokatseisen ajattelun häätämisenä. Teoria osoittaa voittajat valituiksi ja hylätyt hävinneiksi olemassaolon taistelussa.³³

Saksalaisen oikeus -käsityksen Fouillée katsoi johtavan viimeiseen sotaan (la dernière guerre), joka osoittaa Saksan voiman lain hallitsevuuden kansakuntien historiassa. Viimeinen sota muodostaa hänen mukaansa sarjan tapahtumia,³⁴ joissa valinta aina kallistuu kehityksen ja vahvemman puolelle.

Ranskalaiset kirjoittajat eivät hyväksyneet Darwinin teorian soveltamista ihmiskuntaan. Sisäpoliittisten syiden ja perinteiden vuoksi Ranskassa ei nostettu esille sosiaalidarwinismia. Tämän pohjalta oli helppoa tuomita darwinilainen taistelu myös valtioiden välisissä suhteissa. Sen sijaan ranskalaiset näkivät itselleen edulliseksi leimata Preussin johtamat saksalaiset darwinilaisen järjestelmän kannattajiksi. Tätä perustellessaan he käyttivät hyväkseen edellä esitellyissä kirjoituksissaan esimerkiksi Haeckelin, Hegelin ja Treitschken mielipiteitä. Toisaalta Darwinin teoriaa sivuavat käsitykset olivat vahvoja myös Ranskassa. Tätä osoittaa esimerkiksi kirjoittajien usko siirtolaisuuden kehitystä eteenpäin vievään voimaan.

12.4. Mielipiteet lievenevät 1880-luvulla

1880-luvulla mielipiteet Saksaa kohtaan lievenivät. Clarcken mukaan Fouillée kirjoitti tuolloin, että sotilasyhteiskunnan antaessa sijaa teollisuusyhteisölle, olemassaolon taistelu tulee vähemmän brutaaliksi ja epäitsekkäät tunteet korvaavat itsekkäät motiivit. Hän näki myös osin mahdolliseksi Darwinin teorian käyttämisen

---

31 Ibid., s. 339.

32 Renouvier, *Le credo politique*, CP 1874, s. 70.

33 Pillon, *Darwinisme*, CP 1872, s. 25.

34 Fouillée, *L'idée moderne du droit*, RDM 1874, s. 530.

yhteisöjen välisen yhteistyön perusteluna.³⁵

Merkittävä oli kuninkaanvaltaa puolustaneen Edmond Demolis'n 1879 kirjoittama teos *A quoi tient la supériorité des Anglo-saxons*. Siinä Demolis syytti länsimaita darwinismista katsoessaan, että myös englantilaiset ja amerikkalaiset yhteiskunnat valmistavat ihmisiä hetyttömään olemassaolon taisteluun. Hän otti myös darwinismin puolesta varovaisesti kantaa vaatiessaan ranskalaisia luopumaan vanhoista tavoistaan ja arvoistaan, jotka saavat ihmisen alistumaan perheelle ja muille yhteiskunnan ryhmille. Ranskalaisen on hänen mukaansa tultava enemmän individualisteiksi saavuttaakseen englantilaiset taloudellisessa olemassaolon taistelussa

³⁶ Clarkin mukaan etenkin Ranskan talouselämä tervehti tyytyväisyydellä Demolis'n teosta. Siitä otettiin kaikkiaan 26 painosta vuoteen 1907 mennessä.³⁷ - Demolis'n tapaan olemassaolon taistelun yhdisti darwinismiin Gustave Le Bon.³⁸ Kansojen väliseen kilpailuun darwinismin yhdisti niin ikään Raoul Frary.³⁹ Hän vaati lisäksi Ranskaa voimistamaan puolustuskykyään.

Clémence Royer jatkoi edelleen maltillista linjaansa. 1881 ilmestyneessä teoksessaan *Le Bien et la loi morale* hän siirtyy poliittisesti lähemmäksi tasavaltalaisuutta sekä painottaa epäitsekkyyden merkitystä yhteiskunnallisissa suhteissa.⁴⁰

Toisaalta on todettava myös Ranskan talouselämän verranneen *laissez faire* -politiikkaa darwinismiin. *Journal des Economistes* -aikakauslehden kirjoituksissa 1881-1909 tuetaan Clarkin mukaan talouselämän vapautta yksilöiden välisen kamppailun pohjalta.⁴¹ Samoin teki Jules Ferry 1884 puolustaessaan taloudellista olemassaolon taistelua modernin kilpailun taistelukentillä.⁴² Vastaansa hän sai radikaalin Georges Clemenceaun, joka katsoi, että

---

35 Clark 1981, s. D1032 (Alfred Fouillée, *La Morale contemporaine. La Morale de l'évolution et du darwinisme en Angleterre*. RDM, tome XL (1er juillet 1880) s. 122-143.)

36 Edmond Demolis, *A quoi tient la supériorité des Anglo-saxons*. Paris 1879. s. 46, 105, 173 ja 366. Vrt. Clark, s.

37 Clark 1981, s. D1036-D1037.

38 Gustave Le Bon, *L'Homme et les sociétés*. Paris 1879-80. s. 2 ja 88-89.

39 Frary 1881. s. 356.

40 Clémence Royer 1881, s. xxviii-xxix, 231, 293). Vrt., Clark 1981, s. D1032.

41 Clark 1981, s. D1033.

42 Jules Ferry, *France. Journal officiel de la République française. Chambre, Débats* 31 janvier 1884. s. 247.

43 Clark 1981, s. D1034.

sivistynyt yhteisö ei voi sallia kenenkään kuolevan nälkään.⁴³

Varsinaisesti ranskalaisen sosiaalidarwinismin aloitti Vacher de Lapouge. Hänen pääteoksensa *Les sélections sociales* ja *L'Aryen, son rôle sociale* ilmestyivät vuosina 1896 ja 1899. Ensinmainitusta kirjastomies Lapouge oli luennoinut Montpellier'n yliopistossa 1888-89. Hän rinnasti rodun ja sosiaalisen aseman toisiinsa.⁴⁴ Hän sai vastaansa Emile Durkheimin,⁴⁵ jonka koulukunta valitteli Lapougen metodeja ja johtopäätöksiä.⁴⁵ - Nykykäsitykset rotuominaisuuks-

---

44 Vacher de Lapouge, *L'Aryen, son rôle sociale*. Paris 1899. s. 406, 504-508.

45 Clark 1981, s. D1041. (Emile Durkheim, *La Sociologie en France au dix-neuvième siècle*. *Revue Bleue*, 4th ser. 13 (1900). s. 647-52.)

46 Biologiassa perinnöllisyyden tutkimus saavutti merkittäviä tuloksia 1900-luvun alussa. Silloin tulivat apotti Gregor Mendelin (1822-84) 1860-luvun vaihteessa tekemät herne- ja papurotujen risteyttämiskokeet - jotka osaltaan täydensivät Darwinin teoriaa - tunnetuiksi ja keksittiin, että uusia perinnöllisiä ominaisuuksia aiheuttavat mutaatiot.

Pian kuitenkin todettiin, että pelkkä darwinilainen valinta ja mutaatiot eivät riitä selittämään lajin kehitystä ja huomattiin, että myös isolaatio - eristyminen - joko alueellinen tai ajallinen, vaikuttaa asiaan. Nykyisten teorioiden mukaan kehitykseen vaikuttavat luonnonvalinta, mutaatiot ja isolaatio. Evoluution selvittäminen ei kuitenkaan vielä riitä ratkaisemaan rotujen luokitteluperustaa, jonka tutkimus eteni evoluutiotutkimuksen rinnalla. Sen ymmärtämiseksi täytyy tutkia tarkemmin luonnonvalintaa ja siihen liittyvää isolaatiota.

Vuosisatamme ensimmäisellä puoliskolla ei saavutettu merkittäviä tuloksia ja yleisesti uskottiinkin, että muutokset ovat sekoittumisen tulosta eikä ympäristön vaikutusta otettu vakavasti. Huomattavaa tässä on, että rotuajattelun kannattajat katsoivat, että rotu sopeutuu luontoon eli mitä voimakkaampi ja kyvykkäämpi rotu on kyseessä, sitä paremmin se sopeutuu, kun taas heikot ja kyvyttömät saattavat kokonaan hävitä olemassaolon taistelussa.

Varsinaisiin tuloksiin päästiin vasta vuosisatamme puolivälissä, jolloin veriryhmäanalyysit laajenivat ja eräässä tutkimuksessa todettiin, että Länsi-Afrikan mustaihoisten veren hemoglobiinissa on malariaa vastustavia sirppisoluja. Kyseisiä soluja löytyi myöhemmin myös Intian sekä eräiden arabi- ja Välimeren maiden verestä, mutta löytöjä ei voitu selittää sekoittumisen tulokseksi.

Englantilainen H.C. Allison työryhmänsä kanssa selvitti 1950-luvulla, että toisistaan eristyksissä olleilla malaria-alueilla asuvien ihmisten veressä oli ns. sirppisolu, jonka vaikutuksesta nämä olivat malarialle vastustuskykyisiä. Solu myös siirtyy jälkipolville, mikäli nämä saavat sen ainostaan toiselta vanhemmaltaan. Näin voitiin osoittaa myös luonnon

sista kehittyivät vasta 1900-luvun puolivälissä.⁴⁶

---

suoranaisesti vaikuttaneen ihmisen perinnöllisyyteen. (Banton, s. 51-52.)

Allisonin tutkimukset osoittivat, että myös luonto osaltaan vaikuttaa ihmisryhmään ja pystyy muuttamaan tämän ominaisuuksia. Tutkimusten edelleen laajetessa todettiin, että rodut - mikäli tätä termiä voidaan edes käyttää - eivät poikkea toisistaan niin jyrkästi kuin yleensä kuvitellaan. Maailmassa on tuskin ollenkaan rodullisesti sekoittumattomia kansakuntia ja hyvin vähän sellaisia geenejä, joita ei tarvittaisi kaikissa kansakunnissa. Rotujen väliset erot eivät niinkään piile geenin peruslaadussa kuin niiden keskinäisissä jakaantumissuhteissa. Täten ei voida sanoa, että henkisiä älykkyy-, kulttuuri tms. eroja olisi eri rotujen välillä, vaan ne ovat epätieteellisiä ja että erot rotujen sisällä ovat suurempia kuin niiden välillä. Siten esimerkiksi germaanisesta rodusta puhuminen on väärin ja harhaanjohtavaa, koska sillä voidaan tarkoittaa niin kansallisuutta kuin kieltäkin, mahdollisesti myös kulttuuria.

Rotujen välisiä eroja ei siis voida pitää tieteellisinä ja niin rodun liittäminen kansallisuuteen tai yhteiskuntaryhmään on väärin. Väestöryhmiä yhdistävät tekijät ovat enemmän poliittisia kuin geneettisiä, ja mikäli väestöjen välisistä eroista halutaan puhua, on asiallisempaa rodun tilalla käyttää termiä kansatieteellinen ryhmä.

1970-luvun lopulla herätti huomiota sosiobiologia. Se syntyi vastaukseksi kysymykseen, jonka Darwinin teoria jätti avoimeksi: miksi eräät organismit uhrautuvat lajinsa puolesta - olemassaolon taistelun teorian mukaanhan lajin jäsentenkin tulisi taistella keskenään? Sosiobiologiaa on tutkinut erityisesti Harvardin yliopiston eläinlääketieteilijä Edward Wilson. Hän julkaisi vuonna 1975 tutkimuksensa 'Sosiobiologia; The New Synthesis'. Siinä Wilson pyrkii osoittamaan, että sekä ihmisen että eläinten käyttäytymisellä on biologinen perusta: se on geneettistä perua, miljoonien vuosien kehityksen tulosta.

Sosiobiologia esittää, että darwinilaisuudelta selvittämättä jäänyt yksilön epäitsekkyyks on itseasiassa geneettistä itsekkyyttä. Lintu, joka varoittaa lähestyvistä haukasta, suojelee sukuaan, jolla on samoja geenejä kuin sillä itsellään. Yksilö uhrautuu, mikäli se samalla voi pelastaa sitä itseään lähellä olevia geenejä. Sosiobiologian mukaan käyttäytyminen noudattaa automaattisesti tätä mahdollisimman monen oman suvun geenin eloonjäämisen periaatetta. Ihminen on sidoksissa luontoon ja pystyy siksi käyttämään vapata tahtoaan vain geeniensä määräämissä rajoissa.

Rotuajattelun kannalta teoria on mielenkiintoinen, sillä sosiobiologian vastustajat väittävät, että sitä voidaan käyttää osoittamaan rotujen eriarvoisuutta: mikäli jokin rotu on eristyneenä muista, voi sen geeniperimä osoittautua joissakin tapauksissa ympäröivää geenipohjaa paremmaksi. - Sosiobiologit itse näkevät tämän teoriansa väärinkäyttämisenä.

13. MITÄ OVAT 'KANSA' JA 'OIKEUS' ?

13.1. Elsass-Lothringen herättää keskustelun kansallisuusperiaatteesta

13.1.1. Saksan kansa-käsityksen perustana historiallinen rodun oikeus

Ajan vallitseva aatteellinen suuntaus nationalismi synnytti ns. kansallisuusperiaatteen. Sen mukaisesti jokaisella kansalla oli oikeus muodostaa valtio. Toiseksi katsottiin, että jokaisella kansallisvaltion ulkopuolella olevalla kyseisen kansan osalla olisi oikeus kuulua oman kansallisen valtionsa yhteyteen.¹

Käytännön sovellutuksissa kansallisuusperiaate osoittautui kuitenkin ristiriitaiseksi ja herätti kysymyksen siitä, mitä on kansa? Toiseksi se herätti kysymyksen myös siitä, minkälaisin keinoin ja minkälaisiin oikeusnäkemysiin vedoten voidaan oman valtion ulkopuoliset väestönosat liittää omaan valtioon. Nämä kysymykset nousivat esiin Ranskan ja Saksan osalta etenkin Elsass-Lothringenin aseman pohjalta.

Kansan perustana nähtiin rotu ja kansallisuusperiaatteen nojalla Saksa vaati voittamansa sodan jälkeen Elsass-Lothringenin itselleen. Se perusteli näkemyksensä germaanisen rodun oikeudella yhtenäisyyteen. Tähän liittyi myös historiallinen oikeus: sen mukaisesti aiemmin Saksan yhteyteen kuuluneen saksalaisen väestön tuli kuulua uuden Saksan valtiolliseen yhteyteen.

Hannu Tapani Klamin mukaan oikeusfilosofia jakaantui 1800-

---

¹ Kysymys oli ollut esillä jo II keisarikunnan aikana, jolloin keskusteltiin Reinin asemasta Ranskan ja Saksan välillä. Ranskassa oli esitetty vaatimuksia anastaa Rein Ranskan yhteyteen kansallisuusperiaatteen pohjalta. Tuolloin kansallisuusperiaatetta käsitteli mm. Pierre Joseph Proudhon 1867 teoksessaan. Kansallisuuskiin perustuvat rajat synnyttäsivät riitoja valtioiden välille niiden vaatien etnisin perustein samoja alueita omistukseensa. Luonnonrajavaatimukset taas alistaisivat kansallisuudet maantieteelle, mikä myös pyhittäisi sekoittumisen lain, koska kaikki kansallisuudet eivät tuolloin voisi kuulua samaan valtioon. (Proudhon 1867, s. 10 ja 13). Kyseisten periaatteiden määrittely asettaisi lisäksi valtiot eri-arvoiseen asemaan, jolloin pienten itsenäisyys ei tulisi pitkäaikaiseksi. (s. 14) Tässä Proudhon ennustaa ja näkee oikeudellisen ongelman, jonka kansallisuusperiaate toi keskusteluun seuraavana vuosikymmenenä: Saako fyysisesti voimakkaampi valtio käyttää voimaansa ajaessaan omien rajojensa ulkopuolella olevien väestönosiensa liittämistä omaan alueeseensa. Loppupäätelmänään Proudhon pitää maantieteen ja kansallisuuksien rajoja ristirtaisina. Hän näkeekin valtion rajojen perustuvan sopimukseen rodun ja maan välillä. Diplomatian ja sopimusten hän toteaa etsineen rajoja pinnanmuodostuksesta, sodan taas omalla tavallaan. Oman aikansa rajat Proudhon toteaa politiikan tulokseksi, jolla ei ole mitään tekemistä luonnonmukaisuuden kanssa (s. 14 ja 58).

luvulla niin, että nähtiin (1) oikeuden olevan jotakin elimellisesti yhteiskunnalliseen, ihmisen hallitsemattomaan kehitykseen liittyvää,² tai (2) oikeus nähtiin tietoisien, rationalisten tahdon tuotteena.² Ensimmäinen voidaan liittää saksalaiseen oikeuskäsitykseen, jälkimmäinen ranskalaiseen.

Westfalenin rauhassa 1648 Ranska oli saanut suurimman osan Habsburgien omistuksessa olleesta Elsassin alueesta ja loput se anasti myöhemmin, mm. Strasbourgin vuonna 1761. Ranska antoi alueen saksalaiselle väestölle erioikeuksia, jotka säilytettiin aina Ranskan vuoden 1789 vallankumoukseen asti. 1800-luvun aikana alueen väestö edelleen ranskalaistui nopeasti, vaikkakin saksan kieli säilyi alueen valtakielenä maaseutuväestön puhuessa sitä kokonaisuudessaan. Vain osa sivistyneistöä omaksui Ranskan kielen. Saksa ei ollut havainnut Ranskan vaikutuksen syvyyttä ja oletti Elsassin ja Lothringenin asukkaiden liittyvän mielellään Saksaan ja sotaan Ranskaa vastaan samaan tapaan kuin Etelä-Saksan valtiot - vastoin Ranskan odotuksia - menivät sodassa Saksan puolelle.

Ranskan-Saksan sodan jälkeisessä Frankfurtin rauhassa Saksa otti Ranskalta Elsass-Lothringenin Belfortin linnoitusta ja ympäristöä lukuunottamatta. Elsass-Lothringenista tehtiin valtakunnanmaa, joka oli suoraan Saksan hallituksen alainen.

Kansakuntien välisen rotujaon ja kansallisuusperiaatteen kannalta tilanne osoittautui yllätykselliseksi: alueen asukkaat olivat rodultaan, kieleltään ja tavoiltaan saksalaisia, mutta mieleltään ranskalaisia.

13.1.2. Historiallinen oikeus ei päde Elsass-Lothringenisssa a. Asukkaat vastustavat liittämistä Saksaan

Ranskalaiset kirjoittajat totesivat Saksan vedonneen historialliseen oikeuteen ottaessaan Elsass-Lothringenin itselleen.

Rodun ja kielen saksalaisten perusteena Elsass-Lothringenin anastamiselle toteavat Numa Denis Fustel de Coulanges ja Charles Renouvier.³ Molemmat toteavat Saksan käyttäneen liittämiseen voiman oikeutta. Esimerkiksi Fustel de Coulanges kirjoittaa Preussin vastanneen Elsass-Lothringenin omistuksesta syntyneeseen kiistaan voiman avulla. Pelkkä voimakaan ei ole sille riittänyt, vaan se on lisännyt siihen vielä oikeuden: Koska Elsass-Lothringen on rodultaan ja kieleltään saksalainen, kuuluu se siis Preussin perusteiden mukaan Saksalle.⁴ Renouvier toteaa lisäksi II keisarikunnan aikaisen periaatteen kääntyneen Ranskaa itseään vastaan,

---

2 Hannu Tapani Klami, Länsimaisen oikeusfilosofian historiaa. Turun yliopiston yksityisoikeudenlaitoksen julkaisuja A:1. Turku 1977. s. 100.

3 Numa Denis Fustel de Coulanges, *L'Alsace est-elle allemande ou française?* Paris 1870. s. 7. Renouvier, *Le Principe*, CP 1872, s. 84 ja 82.

4 Fustel de Coulanges 1870, s. 6-7.

sillä keisarikunnan aikana monet olivat halunneet kasvattaa nationalismin periaatteiden pohjalta Ranskan maa-alaa. Kansallisuusperiaatteesta uskottiin - kuten Italiassa - saatavan todellinen perusta valtioiden jaolle. Mutta nyt tapahtumat olivatkin kääntyneet Ranskaa itseään vastaan.⁵

Elsass-lothringenilaisen sosialistin ja virkamiehen Louis Reybaud'n mukaan Elsass-Lothringenin miehittänyt Saksa katsoi, että alueen asukkaat olivat perusolemukseltaan mitä saksalaisimpia ja että he kuuluivat uuden isänmaansa yhteyteen historiallisten teorioiden, tapojensa ja lakiansa perusteella. Aukkailla olisi onni jättää rappeutunut ja turmeltunut Ranska sekä vaihtaa se loistavaan ja hyveelliseen valtakuntaan. Tämä ei olisi edes isänmaan vaihdos,⁶ vaan elsass-lothringenilaisten paluu luonolliseen isänmaahansa.

Saksan todetaan erehtyneen yhdistäessään historiallisen oikeuden Elsass-Lothringeniin. Saksa luuli löytäneensä omaa puhdasta rotuaan uskoen, että asukkaiden saksalaisuus oli sitten 30-vuotisen sodan säilynyt, mutta hämmästyti löytäessään ranskalaismielisiä saksalaisia, jotka eivät olisi halunneet joutua Saksan alaisuuteen. Tämä soti kaikkia ajan antropologisia ja kieleen perustuvia tutkimuksia vastaan ja osoitti Elsass-Lothringenin osalta rodun ja kansallisuuden yhteenkuuluvuuden paikkaansa pitämättömäksi.⁷

b. Kansallisuusperiaate ymmärretty väärin Preussissa

Fustel de Coulanges katsoi Preussin ymmärtäneen kansallisuusperiaatteen toisin kuin muut Euroopan valtiot. Hänen mukaansa kansallisuusperiaate antaa valtiolle oikeuden liittää itseensä samaan rotuun kuuluvat väestöosat. Muun Euroopan ja hyvän maun mukaan kansallisuusperiaate on ymmärretty niin, että se antaa väestösalle oikeuden liittyä muuhun valtioon. Se antaa siis Elsass-Lothringenille oikeuden liittyä⁸ Saksaan, mutta ei anna Saksalle oikeutta Elsass-Lothringeniin.

Myös Renouvier puolustaa elsass-lothringenilaisten oikeutta kuulua Ranskaan. Hänen mukaansa elsassilaiset ovat joidenkin ominaisuuksiensa osalta liitetty muodostettuun kansakuntaan. Asukkaat kuitenkin eroavat joiltakin muilta ominaisuuksiltaan saksalaisista ja tämän pohjalta Renouvier ei pidä liittämistä oikeuttettuna. - Perustana asukkaiden ranskalaisuudelle on se, että he ovat vuosisatojen ajan kuuluneet hyveiltään, tavoiltaan, instuutioiltaan, laeiltaan sekä ennen kaikkea vapaasta tahdostaan

---

5 Charles Renouvier, *Le principe des nationalités*. CP, no: 32 (12 septembre 1872), s. 81.

6 Louis Reybaud, *L'Alsace-Lorraine depuis l'annexion*. RDM, tome CIII (1er novembre 1872), s. 218-219.

7 RDM, tome CVI (15 mars 1878), s. 462-463.

8 Fustel de Coulanges 1870, s. 7.

Ranskaan.⁹

Historialliseen oikeuteen perustuvaa Elsass-Lothringenin takaisinvaatimusta ei myöskään Reybaud hyväksynyt, sillä hänenkään mukaan Saksalla ei ole oikeutta esittää vaatimuksia Elsass-Lothringenin osalta. Ranskan saadessa Elsassin etelä-osassa sijainneen Mulhousen kaupungin vuonna 1790, oli siellä Reybaud'n mukaan 5 000 asukasta. Vajaa sataa vuotta myöhemmin, 1870-luvulla, siellä oli 60 000 asukasta. Voidaanko siis sanoa, että Saksa haluaa takaisin vain vanhaa omaisuuttaan? Ne, jotka voivat jotain vaatia, ovat alueella sata vuotta sitten ja sen jälkeen työskennelleet sekä omalla työllään aluetta kehittäneet asukkaat. Elsass-lothringenilaiset ovat katkeria miehityksestä eivätkä halua yhteistyöhön Saksan kanssa. He haluavat enemmän oikeutta kuin voimaa sekä enemmän sopimuksia kuin miekkoja.¹⁰

Elsass-lothringenilaisia muutti paljon Ranskaan. Paikoilleen jääneet pyrkivät lähettämään lapsiaan yliopistoihin, Ranskaan ja monet nuoret miehet kieltäytyivät sotapalveluksesta.¹¹

c. Renan: Missä arkeologia loppuu?

Historiallista oikeutta käsitteli hyvin yksityiskohtaisesti Ernest Renan. Hänelle vuosien 1870-71 sota oli järkytys. Hänen suurin päämääränsä oli aina ollut yhtenäinen Eurooppa, jonka ydinvoimat olisivat olleet Ranska, Saksa ja Englanti. Nyt kaksi ensinmainitua olivat olleet sodassa keskeään.¹²

Renan toteaa, että Elsass-Lothringen on ollut osa Saksalaista keisarikuntaa. Jos aikaa seurataan kuitenkin taaksepäin, havaitaan, että myös Hollanti, Sveitsi ja Italiakin ovat olleet osa Saksaa. Jos mennään tarpeeksi kauaksi, havaitaan, että koko Ranska Katalonia mukaanlukien on kuulunut Saksan hegemoniaan.

- Elsass-Lothringen on kielellisesti ja rodullisesti saksalainen, mutta ennen kuin saksalainen rotu on alueen asuttanut, on siellä ollut kelttejä. Renan toteaa, että ranskalaiset eivät tee tästä sitä johtopäätöstä, että koko Etelä-Saksa kuuluu Ranskalle, mutta eivät myöskään halua itselleen kerrottavan, että Metz ja Luxembourgin pitäisi kuulua Saksaan. Kukaan ei Renanin mielestä pysty sanomaan, missä arkeologia loppuu. Melkein kaikki alueet, joiden saksalaiset katsovat kuuluvan oikeuksiensa piiriin, ranskalaiset voivat väittää kuuluvan kelttiläisen oikeuden piiriin. Ja ennen kelttejä näillä alueilla on ollut suomalaisia ja lappalaisia

---

9 Renouvier, *Le principe*, CP 1872, s. 82.

10 Reybaud, *L'Alsace-Lorraine*, RDM 1872, s. 227-228.

11 *L'Alsace-Lorraine et l'Empire germanique*. -1- *L'Eche de l'oeuvre germanisation*. s. 750-753. RDM, tome XVIII (15 avril 1880), s. 750-753.

12 Ernest Renan, *La Guerre entre la France et L'Allemagne*. RDM, tome LXIX (15 septembre 1870), s. 264-265 ja 277-278.

heimoja.¹³

Ja ennen heitä luola-asukkaita, joilta ranskalaiset ovat alueen epäoikeudenmukaisesti riistäneet.¹⁴

Saksan luonnontieteilijät yrittävät nyt todistaa, että rotujen välinen olemassaolon taistelu vallitsee historiassa. Todellisuudessa saksalainen rotu on Renanin mielestä vieläkin parempi kuin mitä sen valheelliset puolestapuhujat väittävät. Se tulisi vain saada toimimaan Euroopan parhaaksi.¹⁵ Tässä Renanin näkemys yhdistyy Lavissen näkemykseen: saksalaiset tulisi saada toimimaan yhdessä Ranskan kansa Aasiaa ja Renanin mukaan myös Amerikkaa vastaan.

Kansallisuusperiaatteen soveltaminen Elsass-Lothringenissa osoittautui siis yllätykselliseksi: vastoin ajan teorioita asukkaat olisivat halunneet kuulua Ranskaan. Luonnollisestikaan ranskalaiset kirjoittajat eivät hyväksyneet Elsass-Lothringenin liittämistä Saksaan sekä sen perusteena ollutta historiallista oikeutta. Ranskan oikeuskäsityksistä kirjoitti erityisesti Fouillée.

13.2. Fouillée: Vapaus on sekä oikeutta että voimaa

Oikeusfilosofi Alfred Fouillée näkee Ranskan oikeuskäsitykset erilaisina kuin Saksan¹⁶ pelkkään voimaan (ja Englannin hyötyyn) perustuvat näkemykset. Ranskan perinteisen filosofian perustana Fouillée katsoo olevan ihmisen vapaan tahdon kunioittamisen. Se on elävä laki ja Ranskan suuren vallankumouksen elävä oikeus,¹⁷ mikä pitää ihmistä luonnon korkeimpana ja loukkaamattomana arvona.

Hän katsoo, että pelkkä voima ilman oikeutta on tyranniaa, mutta

---

13 Renan katsoi asutuksen levinneen etelästä pohjoiseen.

14 Ernest Renan, kirje David Friedrich Straussille 15.9.1871. Teoksessa Hans Kohn, *The Making on the Modern French Mind*. New Jersey 1955. s. 158.

15 Renan 1870, s. 282-283.

16 Alfred Fouillée käsitteli Ranskan, Saksan ja Englannin oikeuskäsityksiä, joista kahta viimeksimainittua hän pääasiassa vastusti. Saksan oikeuden perustana hän näki voiman, Englannin taas hyödyn tavoittelemisen. Fouilléen mukaan Englanti halusi taloustieteilijöidensä avulla sekä perinteisellä käytännöllään liikeasioiden hoidossa rajoittaa muiden oikeuksia omien hyödynnäkökohtiensa ja päämääriensä hyväksi. (Fouillée, *L'idée moderne du droit*. RDM 1874, s. 517.)

17 Alfred Fouillée, *L'Idée moderne du droit en France I. Les origines de l'idée nouvelle du droit dans l'esprit national et la philosophie nationale*. RDM, tome XXV (15 février 1878). s. 502-503.

18 Alfred Fouillée, *L'Idée moderne du droit en France II. Le droit*

ymmärtää myös, että pelkkä oikeus ilman voimaa on tehoton.¹⁸ Ensinmainittu on naturalistinen, jälkimäinen idealistinen oikeusnäkemys. Nämä kaksi pitäisi Fouilléen mielestä kyetä yhdistämään, sillä vain silloin voisi ihmisen vapaus olla kunnioitettu. Hän uskoo yhdistämisen olevan mahdollista.

Ihmisen elämää ohjaavat Fouilléen mukaan ajatukset ja ihanteet. Hän toteaa, että voima ja hyöty ilman oikeutta ovat elämä ilman ihannetta, kun taas oikeus ilman voimaa ja hyötyä on ihanne ilman elämää. Mutta Fouillé jatkaa, että ihanteet, jotka ohjaavat ihmisen elämää, ovatkin jo voimia itsessään, sillä ne muuttavat maailmaa. Näin ajatukset ja ihanteet ovat naturalismin ja idealismin välinen yhdysside, mitä kutsutaan edistykseksi: ihanteet aiheuttavat tekoja, jotka edelleen aiheuttavat maailman muuttumisen. - Ajatusten joukossa taas on ajatuksia, jotka ovat muita ylevämpiä ja jotka ilmaisevat ihanteita. Niitä ovat vapaus ja oikeus. Ihmisen tulee Fouilléen mukaan aina seurata ylimpiä mahdollisia ihanteita.¹⁹

Fouillé katsoo teoriansa sisältävän sekä teot että ajatukset, jotka pakotetaan vähä vähältä yhteen, kunnes niiden ero häviää ja ylin voima ja ylin hyöty tulevat yhtäpitäviksi vapauden kanssa, sillä vapaus toteutuu ainoastaan oikeuden ja voiman myötä.²⁰

Oikeuden voimaan ei usko myöskään Ernest Lavisse. Hänen mukaansa ranskalaisten ei tule uskoa, että pelkkä oikeus riittää voimaa vastaan. Elsass-Lothringenin anastus merkitsee hänen mukaansa paluuta vanhoihin feodalismin periaatteisiin, jotka alistavat ihmisen. Historia osoittaa Lavissen mukaan, että vakivalta ei katoa itsestään. Esimerkiksi roomalaiset, jotka valloittivat maailman, suojelivat aina niin valloituksiaan kuin aseellisen voimansa säilymistäkin. Lavissen mukaan se, joka tarttuu miekkaan, hukkuu miekkaan vain mikäli kohtaa kostavan armeijan, jolla on valloittajaa kestävämpi miekka. Lavisse vaati maansa koulutuksen parantamista sekä yleistä asevelvollisuutta.²¹

Lisäksi Louis Blanc vaati maaltaan voimakkaampaa politiikkaa Saksaa vastaan todetessaan kansalliskokouksessa, että Ranskan ei tule tehdä valintaa sodan ja rauhan välillä, vaan oikeuden säilyttävän sodan ja oikeutta vahingoittavan rauhan välillä. Itse hän totesi oikeuden olevan nyt Ranskan puolella.²²

---

et l'idée de liberté. RDM, tome XXVI (1er avril 1878). s. 521.

19 Ibid., s. 526.

20 Ibid, s. 531.

21 Ernest Lavisse, L'invasion dans les départements du nord. RDM, tome XCV (1er septembre 1871), s. 79.

22 Louis Blanc, Traité de paix avec l'Allemagne. Assemblée nationale, séance 1er mars 1871. Teoksessa Discours 1847-1881. Paris 1882. s. 81 ja 83.

13.3. Renan ja Fustel de Coulanges: Kansa on henkinen yhtenäisyys

13.3.1. Yhteiskuntien muodot olleet vaihtelevia

Heti sodan jälkeen Fustel de Coulanges ja myöhemmin Renan analysoivat käsitettä, joka ulkonaisesti vaikuttaa selvältä, mutta joka heidän omana aikanaan antoi aihetta vakaviin erimielisyyksiin. Kysymyksen ydin kuului: mitä on kansa? Vaikka Renanin kansaa käsittelevät mielipiteet tulivat tunnetuksi vasta 1882 hänen Sorbonnessa pitämässään puheessa, olivat puheessa esitetyt mielipiteet kirjoitettu jo 1872.²³

Renan toteaa, että inhimillisen yhteiskunnan muodot ovat olleet hyvin vaihtelevia. Esimerkkeinä hän mainitsee Kiinan, Egyptin ja niitkin vanhemman Babylonian asutuskeskukset; hebrealaisten ja arabialaisten heimot, Ateenan ja Spartan kaupungit; roomalaisten ja karolingien keisarikunnat; yhteisöt, joita pitää koossa enemmän uskonto kuin isänmaa, esimerkkinä israelilaiset; sekä kansakunnat kuten Ranska, Englanti ja useat modernit eurooppalaiset sisäisen itsehallinnon omaavat alueet; liittovaltiot kuten Sveitsi ja Yhdysvallat; sukulaisuuteen, kuten rotuun, tai pikemminkin kieleen perustuvat, esimerkiksi germaanien ja slaavien yhteisöt. Tässä ryhmämuodostuksen malleja, jotka esiintyvät, tai ovat esiintyneet, ja joita ei voida sekoittaa toisiinsa ilman vakavampia hankalauksia.²⁴

13.3.2. Rotu ja kieli eivät ole perusta kansalle

Molemmat, sekä Fustel de Coulanges että Renan toteavat, että kansa ei muodostu rodusta.²⁵ Renanin mukaan rotu on ollut tärkeä alkukantaiselle heimolle ja antiikin kaupungille edustaen perhettä ja sukua laajempaa yhtenäisyyttä. Näin esimerkiksi Ateenan ja Spartan kaikki asukkaat olivat enemmän taikka vähemmän läheisiä sukulaisia toisilleen kuten myös Israelin juutalaiset tai arabiheimojen jäsenet. Kreikkalaisilta rotuajatukset siirtyivät edelleen roomalaisille ja keskiajalle, mutta modernin kansakunnan perustaksi niistä ei ole.²⁶

Jos väestöt vastaisivat rotuja, kuuluisi Fustel de Coulangesin mukaan Belgia Ranskalle, Portugali Espanjalle, Hollanti Preussille ja toisinpäin: Skotlannin tulisi irrottautua Englannista, Venäjän ja Itävallan jakaantua molempien kolmeen tai neljään osaan, Sveit-

---

23 Louis Joxe, Renan et l'idée de nation. M. Acad. Sci. Belles-Lettres. Sér. 3, tome 30. 1977. s. 27.

24 Ernest Renan, Qu'est-ce qu'une nation? Conference faite en Sorbonne, le 11 mars 1882. s. 1-2.

25 Fustel de Coulanges 1870, s. 8. ja Renan 1882, s. 13.

26 Renan 1882, s. 13-14.

27 Fustel de Coulanges 1870, s. 9.

sin kahteen.²⁷ - Renanin mukaan Ranska on germaaninen, kelttiläinen ja slaavilainen; Italia on maa, jossa kansatiede ei anna vastausta ollenkaan. Euroopan johtavat maat, Englanti, Ranska ja Italia, ovat maita, joissa veri on sekoittunut - olisiko Saksa siten poikkeus? Renan pitää sitä illuusiona, sillä Saksa on yhtä sekoittunut kuin muutkin: etelä-osassa väestö on ollut gallialaista, idässä slaavilaista eivätkä Saksassa vaikuttavat arjalaisetkaan ole fyysisesti yhtenäinen rotu.²⁸

Myöskään kieli ei ole Renanin eikä Fustel de Coulangesin mukaan kansallisuuden luonteenomainen piirre. Jälkimmäisen mukaan Ranskassa puhutaan viittä kieltä ja kukaan ei epäile kuitenkaan maan yhtenäisyyttä. Sveitsissä puhutaan kolmea kieltä: onko se siis vähemmän valtio ja väittävätkö preussilaiset, että siltä puuttuu isänmaallisuutta? Yhdysvalloissa ja Englannissa puhutaan molemmissa englantia - tulisiko siis Yhdysvaltojen sitoa itsensä uudelleen Englantiin? Preussi pöyhkeilee saksankielisellä Strasbourgillaan, missä kuitenkin ensimmäisen kerran on laulettu laulu nimeltä Marseljeesi.²⁹

Samoin toteaa Charles Renouvier. Hänen mukaansa rotu ja kieli voivat vain vähän olla kansallisuuden perusta, sillä kansallisuus on riippumaton kielen erikoispiirteistä ja vieläpä etnisestä alkuperästäkin.

Renouvier'n mukaan on helppo osoittaa Euroopan valtioita, joiden yhtenäisyys on muodostunut suurista eroavuuksista. Näin on esimerkiksi Ranskassa, Englannissa ja Skotlannissa sekä Sveitsissä. Toisaalta taas yhtenäisyyttä ei ole kaikkialla saavutettu, vaikka sen perustaksi olisi ollut merkittävää samankaltaisuutta. Näin on esimerkiksi Itävallassa.³⁰

Kielen ohella Renan katsoo, että myöskään uskonnosta tai hyötynäkökohdista ei ole perustaksi, sillä ensinmainittu ei vastaa antropologisia- ja kulttuuri- yms. rajoja; jälkimmäiset taas ovat lähinnä taloudellisia ja kaupallisia. Kummatkaan eivät ole riittävä perusta kansan määrittelyä varten eivätkä voi muodostua isänmaaksi.

Lopuksi Renan tarkastelee maantieteellisiä rajoja, sillä ne ovat olennainen osa kansojen rajoja: joet ovat koonneet rotuja yhteen ja vuoret erottaneet, mutta viimekädessä maa on kuitenkin vain taistelun kenttä.³¹

13.3.3. Kansa on henkinen yhtenäisyys

Rotu, kieli, uskonto, hyötynäkökohdat tai maantiede eivät ole kansan perusta. Sekä Renanin että Fustel de Coulangesin mukaan

---

28 Renan 1882, s. 15-16.

29 Fustel de Coulanges 1870, s. 9-10 ja Renan 1882, s. 19.

30 Renouvier, Le Principe, CP 1872, s. 84.

31 Renan 1882, s. 22 ja 24-25.

kansa on jotakin muuta. Renanin mukaan kansakunta on spiritualistinen, ei lainkaan materialistinen. Fustel de Coulangesin mukaan ihmiset tuntevat muodostavansa yhdeksi kansaksi,³² kun heillä on ajatusten, kiinnostusten, tunteiden, muistojen³³ ja toiveiden yhteisö. Tässä se, mikä hänen mukaansa on isänmaan.

Jokaisella ranskalaisella on Fustel de Coulangesin mukaan kaksi isänmaata³⁴: ensiksi synnyinseutu ja toiseksi, sen yläpuolella, Ranska.

Renanin mukaan spiritualistinen kansakunnan sielu sisältää menneisyyden ja nykyisyyden, sen, mitä esi-isät ovat tehneet ja jättäneet, sen mitä oma aika tekee ja jättää tulevaisuudelle. Renanin mukaan kansakunta on suuri yhteisö, jonka juuret ovat niissä uhrauksissa, jotka on tehty ja jotka ollaan valmiit vielä tekemään yhteisön hyväksi. Se edellyttää menneisyyttä, mutta se tulee ilmi nykyajassa käsin kosketeltavalla tavalla. Toisin sanoen se on suostumus, selvästi julistettu halu yhteiselämän jatkamiseen. Kansakunnan olemassaolo on jokapäiväinen kansanäänestys, kuten yksilön olemassaolo on jokapäiväinen vahvistus elämän jatkumiselle. Kansa on suuri ihmisryhmä, jolle terve henki ja lämmin sydän³⁵ ovat luoneet moraalisen tietoisuuden, mitä kutsutaan kansaksi.

Lähelle Renanin ja Fustel de Coulangesin kansakäsitystä pääsee myös Renouvier. Renouvier'n mukaan kieltä ja rotua enemmän voivat kansallisuuden perustana olla tavat, ajatukset, uskonto ja lainsäädäntö, jotka ovat hänen mukaansa historian työltä. Viimekädessä hän määrittelee kansakunnan ihmisten tekemäksi vapaaehtoiseksi sopimukseksi. Vain sellaisen pohjalta voidaan hänen mukaansa valtiot muodostaa tai erottaa.

Ainoana vastauksena kansallisuudesta nationalisteille Renouvier haluaa painottaa, että kansallisuudesta on ennen kaikkea neu-

---

32 Fustel de Coulanges 1870, s. 10. Ce qui distingue les nations, ce n'est ni la race, ni la langue. Les hommes sentent dans leur coeur qu'ils sont un même peuple lorsqu'ils ont une communauté d'idées, d'intérêts, d'affaires de souvenirs et d'espérances. Voilà ce qui fait la patrie.

33 Ibid., s. 10.

34 Ibid., s. 11.

35 Renan 1882, s. 27 ja 29. Une nation est donc une grande solidarité, constituée par le sentiment des sacrifices qu'on a fait et de ceux qu'on est disposé à faire encore. Elle suppose un passé; elle se résume pourtant dans le présent par un fait tangible: le consentement, le désir clairement exprimé de continuer la vie commune. L'existence d'une nation est (pardonnez-moi cette métaphore) un plébiscite de tous les jours, comme l'existence de l'individu est une affirmation perpétuelle de vie. (Renan 1882, s. 27.)

36 Renouvier, Le Principe, CP 1872, s. 84 ja 88-89.

voteltava, sillä vapaus on aina ennen kansallisuutta.³⁶

13.4. Euroopan ylikansallinen kongressi rauhan turvaajaksi

Syyskuussa 1870 Renan oli kirjoittanut Euroopan yhtenäisyydestä, joka oli hänen ensimmäinen toiveensa. Hän näki, että Ranskan-Saksan sota tuhosi kaikki unelmat tästä yhtenäisyydestä, mutta uskoi edelleen, että ainoa voima, joka voi korjata feodaalisen ylpeyden, liiallisen patriotismin ja henkilökohtaisen voiman sekä alhaisen parlamentarismen aiheuttamat vauriot, on viimekädessä Eurooppa. Ja Euroopassa³⁷ Renan painotti erityisesti Ranskan, Saksan ja Englannin vastuuta.

Euroopan yhtenäisyyden perustaksi tarvitaan Renanin mukaan ylikansallinen kongressi tai parlamentti, joka takaisi rauhan ja oikeuden. Hänen oman aikansa Euroopan valtiot ovat liian riippumattomia toisistaan. Renan katsoo vuoden 1815 Wienin kongressin olleen tällainen voima.³⁸

Renan pelkäsi Euroopan johtavien valtioiden keskinäistä taistelua. Ranskan, Saksan ja Englannin politiikka on Renanille tärkeää Euroopan sisäisen tilanteen vuoksi. Jos Ranskan voima luhistuu, tuntisi Englanti olemassaolon ehtojensa muuttuneen. Englanti saa Renanin mukaan ajatella muusta maailmasta mitä se haluaa, mutta Euroopassa se tarvitsee aina vahvan Ranskan suojakseen.

Renanin mukaan yhtyneelle Euroopalle tulisi saada myös omat asevoimat. Wienin kongressi ei ollut kylliksi vahva estämään sotia ja Renanin mukaan vain yhtenäisen Euroopan oma armeija olisi siihen kykenevä. Hänen mukaansa oikeudenmukaisuus, mitä armeija ei pidä yllä, on houreellista eikä kukaan sitä tottele. Toisaalta Renan toteaa vääräksi myös näkemyksen, jonka mukaan rauha varmistuu, kun yhdellä kansakunnalla olisi ehdoton auktoriteetti muihin. Jokainen kansa, joka Euroopassa on yrittänyt harjoittaa auktoriteettia muita kohtaan, saisi heti kaikki muut vastaansa. Pysyvän rauhan voi Euroopassa ylläpitää hänen mukaansa vain Euroopan ylikansallinen elin.³⁹

Myös Renouvier näki tärkeäksi Euroopan yhdistymisen. Hänen mukaansa sota ja valloitus ovat aina olleet vapaan kulttuurin pelko. Mitä tulee sisäisiin uhkiin, on nähty lukuisia ruhtinaiden yrityksiä vähentää Eurooppa yhteen yhdistyneeseen valtioon, ja aina väistämättä tyrannian ja despotismin järjestelmän hyväksi. Vapaiden valtioiden kohtalo lepää niiden hajanaisuudessa ja tasapainossa jonka suuret valtiot ovat synnyttäneet sodissaan. Heikkomat valtiot tukeutuvat voimakkaiden väliseen kilpailuun ja ovat kallisarvoinen, ehkä olennainen yleisen vapauden ja kommuunin edistyksen elementti.

Ehdotettu päämäärä aikamme ihmisille, jotka ponnistelevat vapau-

---

37 Renan, *La Guerre*, RDM 1870, s. 264-265 ja 277.

38 *Ibid.*, s. 278.

39 *Ibid.*, s. 277.

tuaksemme sodan tunteista, on perustaa eurooppalainen federaatio, jolla olisi kansainvälinen laki riidoista ja kansainvälinen tuomi-
sistuin.⁴⁰

Euroopan yhtenäisyyden ajatusta Renouvier vertasi Antiikin kreikkalaisten yhtenäisyyteen. Kreikkalaiset olivat kutsuneet panhellenismiksi asioita, jotka yhdistivät Kreikan kaupunkeja.⁴¹ Revouvier'n mukaan hänen aikansa poliittisesti ja moraalisesti vastasi Kreikkaa. Paneurooppalaisuutta ei kuitenkaan ollut vielä syntynyt.⁴²

Eurooppalaist eroavat Renouvier'n mukaan idän asukkaista. On esimerkiksi hyvin vaikeaa hänen mukaansa saada ranskalainen luomaan hyvät suhteet arabiin, kiinalaiseen tai hinduun, vaikka viimeinen voisi kuuluakin ranskalaiseen arjalaisen rodun pohjalta. Ranskalainen pitää englantilaisia, italialaisia ja saksalaisia tasavertaisina, tarpeellisina ja tasa-arvoisina ystävinään. Nämä ovat naapurikansojen jäseniä, vaikka kielet ja kansallisuudet ovatkin erilaiset.⁴³

Saksan miehittämän Elsass-Lothringenin osalta tilanne muodostui mielenkiintoiseksi: vastoin ajan yleistä näkemystä rodultaan ja kieleltään saksalaiset elsass-lothringenilaiset eivät olisi halunneet joutua Saksan alaisuuteen. Menneisyydessä germaaneihin kuuluneet alueen asukkaat eivät tunnustautuneet Preussi-johtoisen Saksan politiikan kannattajiksi. Samalla tämä myös asetti kyseenalaiseksi romantiikan ja evoluutio-opin mukaisen ajattelutavan sekä Preussin propagandan ainakin omiksi kansalaisiksi uskomiansa elsass-lothringenilaisten asenteiden osalta.

Ranskalaiset olivat historiankirjoituksen käyttämien lähteiden edessä joutuneet tunnustamaan eri rotujen sekoittumisen ja viholistaan edustaneet frankit osaksi kansallista perustaansa. Näin olen heidän oli helppo suuntautua uuteen tilanteeseen ja todeta kaikkien olevan enemmän taikka vähemmän sekoittuneita sekä etsiä uusia ei-rodullisia perusteita kansojen yhtenäisyydelle.

Fustel de Coulanges ja Ernest Renan analysoivat heti 1870-luvun alussa kansan perustan sisältöä. Heidän mukaansa kansa ei perustu rotuun, vaan sen jäsenten subjektiivisiin tuntemuksiin. Nykyisin juuri Ernest Renanin katsotaan Sorbonnen puheessaan tuoneen esille uuden kansakäsityksen sisällön.⁴⁴

Kukaan kolmesta kirjoittajasta, Fustel de Coulanges, Renan ja Fouillée, eivät hyväksy Saksan voimaan ja historiaan perustuvia

---

40 Renouvier, *Lois des états*, CP 1875, s. 279 ja 253.

41 Charles Renouvier, *De la nécessité de constituer en Europe un sentiment européen*. CP, no: 29 (22 août 1872), s. 33.

42 Ibid., s. 35.

43 Ibid., s. 37-38.

44 Kemiläinen 1964, s. 29-30; Eugen Kamenka, *Nationalism: The Nature and Evolution of an Idea*. London 1973. s. 12-13 sekä Joxe 1977, s. 27.

oikeuskäsityksiä. Fouillé esittää oman teoriansa vastapainoksi Saksan ja Englannin näkemyksille. Hänen mukaansa myös ajatukset ovat voimia ja ihmisen tulee aina seurata kaikkein ylimpiä ajatuksia. Hän yhdisti oikeuden ja voiman vapauden perustaksi, mitä pitää korkeimpana ihanteena.

Ernest Renan oli ennen sotaa suuri germaanisuuden ihailija. Ranskan-Saksan sota tuhosi hänen maailmankatsomuksensa. Hän kuitenkin näki Saksan politiikan perustuvan Preussin ihanteisiin sekä päämääriin ja katsoi germaanisen rodun olevan vieläkin parempi kuin mitä sen valheelliset puolestapuhujat väittivät. Hän elätteli toivoa edelleenkin Saksan ja Ranskan sekä Englannin yhteistyöstä Euroopan hyväksi. Euroopan yhdistymisestä kirjoitti Renanin lisäksi mm. Charles Renouvier.

2. PÄÄTÄNTÖ

14. GERMAANISUUS RANSKAN POLIITTISESSA HISTORIANKIRJOITUKSESSA 1800-LUVULLA

14.1. Germaanisuu­ta ihailevia ranskalaisia näkemyksiä

Germaanis­uuden ihannoinnilla sekä frankkien ja gallien välisellä eriarvoisuus-kysymyksellä oli merkitystä historiankirjoituksen ja poliittisen keskustelun perustana Ranskassa 1800-luvulla. Keskustelun frankkivall­oituksen perinteeseen liittyvästä sosiaaliryhmien välisestä eriarvoisuudesta ja edelleen kyvystä poliittiseen toimintaan aloitti Ranskan suuren vallankumouksen jälkeen kreivi Montlosier. Hän ei väittänyt suoranaisesti aikansa aatelia frankkien jälkeläisiksi, mutta halusi osoittaa ensiksikin yhteisön valtaapitävien aseman perustuvan kykyihin sekä toiseksi aikansa keskiluokan keskiaikaisen rahvaan jälkeläisinä kyvyttömäksi poliittisen vallan käyttöön germaanisten hallintoperiaatteiden pohjalta. Montlosier'ta on pidettävä suoranaisena Boulainvilliers'n teesien jatkajana. Germaanis­uuden Montlosier yhdisti (aristokratian) vapauteen sekä kansalliskokouksiin, joille kuului ylin poliittinen valta federatiivisessa yhteisössä. Kokoukset myös rajoittivat kuninkaan valtaa.

Perustuslaillista monarkiaa kannattavia vanhaliberaaleja François Guizot'ta ja Augustin Thierryä Montlosier'n väitteissä loukkasi etenkin kolmannen säädyn osoittaminen rodullisesti aatelia alempiarvoisemmaksi ja kyvyttömäksi germaanisten hallintoperiaatteiden ylläpitämiseen. Juuri liberaalien voimakas Montlosier'n teesien vastustaminen nostikin frankit-gallit-kysymyksen ratkaisevasti poliittiseen keskusteluun. Restauration aikana liberaalit vastustivat Montlosier'n teoriaa ja omana valtakautenaan he etsivät historian sosiaaliryhmien välisestä eriarvoisuudesta ja taistelusta perustaa oman aikansa kannattajien poliittiselle yhtenäisyydelle. He väittivät rotujen sekoittumisen vuoksi Ranskan keskiluokan olevan riittävän germaaninen vapaiden instituutioiden ylläpitämiseen. Germaanis­uuden ohella liberaalit painottivat roomalaista kuninkuus-käsitettä, johon he yhdistivät kaikkien kansalaisten ja kansalaisryhmien tasa-arvon kuninkaan alaisuudessa. Poliittisesti liberaalien päävastustaja oli vanha aateli, mutta toissijaisesti myös kasvava työväenluokka. Se oli näkyvästi esillä 1840-luvulla sekä etenkin 1848 vallankumouksessa, jota seurasi lyhyen porvarillisen tasvallan ajan jälkeen Ranskan toinen keisarikunta.

Toisen keisarikunnan aikana Montlosier'n sekä Guizot'n ja Thierryn rotukeskustelua jatkoi edelleen nykyisin arjalaisuuden ja modernin rotuajattelun isänä pidetty Joseph Arthur de Gobineau. 1848 vallankumoukseen ja tasa-arvoon kielteisesti suhtautuvan Gobineau­n kirjoituksissa heijastui aristokratian pettymys Ranskan hallinnon kehitykseen vuosisadan ensimmäisellä puoliskolla. Rotuteoriassaan Gobineau katsoi liberaalien tapaan väestöryhmien sekoittuneen, mutta näki sen tulokset kielteisenä. Sekoittumisen vuoksi Ranskan aateli oli menettänyt mahdollisuutensa kykenevän ja menestyvän hallinnon ylläpitoon. - Merkittäviä ranskalaisen aristokratian asenteiden ilmaisijoita sekä myös muokkaajia olivat

poliitikko ja historiankirjoittaja Alexis de Tocqueville ja aikansa johtava ajattelija Ernest Renan. Gobineaulta vaikutteita saanut Renan syytti Ranskan aristokratiaa kyvyttömyydestä poliittisen valtansa säilyttämiseen. Tocqueville oli jo 1830-luvun lopulla nähnyt kasvavan porvariston vallan, demokratian ja tasa-arvon johtavan anarkiaan sekä edelleen despotismiin. Sen välttämiseksi valta olisi hänen mukaansa keskitettävä aristokratialle. - Keisarinvaltaa puolustivat Fustel de Coulanges ja M.A. Geffroy, jotka vetosivat roomalaisen perinteen merkitykseen omana aikanaan. Roomalaisuudelle (hallinnossa) antoi tukeaan myös ranskalaiset ja maan aateliston kyvyttömänä nähnyt Gobineau.

14.2. Rotutaistelusta luokkataisteluun

Frankit-gallit kysymys menetti merkityksensä sisäpoliittisten ja ulkopoliittisten syiden vuoksi.

Vanhaliberaali porvaristo oli rotuvastakohtaisuuden varaan perustanut oman yhteiskunnallisen kamppailunsa aatelistoa vastaan. Tämän kamppailun pohjalta Karl Marx nimesi liberaalit historiankirjoittajat ensimmäisiksi luokkataistelun opin kehittäjiksi. Kun sisäpolitiikassa 1840-luvun alusta työväestö nousi aatelin ohella poliittista valtaa käyttävän keskiluokan vastustajaksi, ei rotuja yhteiskuntaryhmien vastakohtaisuuteen perustuva oppi ollut enää vallassaoleville liberaaleille käyttökelpoinen, sillä siitä pelättiin tulevan malli työväenluokan taistelulle porvaristoa vastaan. Tämä sai porvariston suhtautumaan kielteisesti rotujen välisen taistelun tuomiseen omaan aikaan sekä etenkin historian kolmannen säädyn ja oman ajan porvariston yhdistämiseen toisiinsa. Porvariston vallankumouksesta aatelistoa vastaan ei haluttu mallia työväestön vallankumoukselle porvaristoa vastaan. Vanhaliberaalien tapaan historian eri tulkintamalleja vastusti tasavaltalainen historioitsija Edgar Quinet kirjoituksissaan 1855 ja 1867. Samanaikaisesti sosialisti ja historioitsija Pierre Joseph Proudhon hyökkäsi porvaristoa vastaan syyttäen sitä Yves Guyot'n ja Sigismond Lacroix'n tapaan vallankumouksellisuudesta luopumisesta. Hän julisti viimeistä vallankumousta, jossa neljäs sääty, työväestö, nousisi puolestaan poliittiseen valtaan ranskalaisessa yhteisössä. Proudhon yhdisti myös roomalaisuuden kuninkaan valtaan, germaanisuu- den porvaristoon (kun aiemmin se oli yhdistetty aristokratiaan) sekä latalalaisuuden vallankumouksellisuuteen.

Varsinaisen muutoksen frankit-gallit-kysymykseen ja germaanisuu- den ihailuun toi Ranskan-Saksan sota, siihen liittynyt Pariisin kommuuni sekä keskustelu Ranskan valtiomuodosta. Pariisin kommuuni osoitti lopullisesti ranskalaiselle ylimystölle ja porvaristolle rotuvastakohtaisuuden vaarat. Erityisesti sitä vastaan hyökkäsi nationalistina ja ajan johtavana historioitsijana tunnettu Numa Denis Fustel de Coulanges. Hän halusi kiistää keskiaikaisen rotujaon kokonaan, mutta yhteiskunnallisen järjestyksen ylläpitämiseksi painotti roomalaisen eli keskitetyn hallintoperiaatteen merkitystä maalleen. Vain tiukasti keskitetty hallintojärjestelmä voisi turvata Ranskan kehityksen ja aristokratian aseman työväestöä vastaan. Tuekseen monarkiäkäsitykselleen Fustel de Coulanges sai 1860-luvulla germaanisuu- ta korostaneen Renanin. Toisaalta taas

Gobineau painotti nyt maansa pelastuksena kykyihin perustuvan aatelin aseman palauttamista.

Historian rotujakoa eivät kieltäneet tasavaltalainen liberaali ja kriittisen ranskalaisen historiankirjoituksen aloittajana pidetty Gabriel Monod sekä radikaalit filosofit Charles Renouvier ja François Pillon. Heidän mukaansa rotujako oli historiassa vallinnut, mutta sillä ei ollut enää merkitystä heidän omana aikanaan. Samoin heidän kirjoituksissaan suhde historiaan on muuttunut. He eivät pidä sitä enää Montlosier'n, vuosisadan alun liberaalien Guizot'n ja Thierryn sekä Fustel de Coulanges'n tapaan mallina oman aikansa yhteisölle, vaan painottavat eri hallintomallien kuuluneen yhteisöjen historiallisen kehityksen eri vaiheisiin ja olevan näille ominaisia. Näin myös roomalainen, keskitetty hallintomuoto kuului keskiajan yhteisölle, eikä sillä olisi enää heidän omana aikanaan mitään annettavaa kehitykselle. Proudhonin tapaan Renouvier yhdisti latinalaisuuden vallankumouksellisuuteen, vaikka suhtautuikin varauksellisesti rotuperimän määräävyyteen.

1870-luvulla 1848 vallankumouksen sekä Pariisin kommuunin masentamana ranskalainen työväestö pyrki yhteistyöhön tasavaltalaisten porvareiden kanssa - näin uskottiin parhaiten voitavan edistää työväestön etuja sekä turvata syntynyt tasavaltalainen hallintomuoto. Rooman historian esimerkkien pohjalta luokkataistelun pelättiin aristokratian teesien mukaisesti johtavan keskitettyyn hallintojärjestelmään. Vuosikymmenen lopulla yhteiskuntaryhmien välinen kamppailu kiristyi ja kumouksellinen ranskalainen työväenliike sai alkunsa.

14.3. Ranskalaiset kiistävät Saksan germaanisuuteen perustuvan voimapolitiikan

Euroopan valtioiden välistä tasapainoa muutti Preussi-johtoisen Saksan nousu suurvallaksi. Tällöin Saksa ei enää edustanut germaanista desentralismia ja toiseksi se oli tullut Ranskan viholliseksi sekä ulkopoliittiseksi uhkaksi. Edgar Quinet hyökkäsi preussilaista itsevaltiutta vastaan ja Proudhon leimasi saksalaisten ominaisuudet sekä germaanisiksi että porvarillisiksi.

Tappiollisen sodan jälkeen Fustel de Coulanges halusi tuomita germaanisuu den ja sen vaikutuksen ranskalaisiin sekä tuoda tilalle roomalaisuuden entistä voimakkaammin. Frankit tunnustamalla hän taas halusi luoda yhtenäisyyttä maanmiestensä keskuuteen. Lisäksi Ernest Lavisse kirjoitti historiaa saksalaisesta hyökkääjäkansasta. Maanmiestensä kiihkoisänmaallisia näkemyksiä ei hyväksynyt aikansa kosmopoliitti Gabriel Monod, jonka mukaan yksi keskeisistä eurooppalaisista ryhmistä, germaanit, ei ole voinut olla vail la minkäänlaista merkitystä maanosan kehitykselle. Nationalistien näkemykset kiisti myös Charles Renouvier, vaikka suhtautuikin Monod'ta kielteisemmin Saksaan.

Ranskalaiset kirjoittajat Fustel de Coulanges, Renan, Fouillé sekä Renouvier ja Pillon yhdistivät saksalaiset ja Darwinin teoriat toisiinsa. Darwinismi jäi Ranskassa ulkopoliittiseksi opiksi, jolla hyökättiin Saksaan vastaan ja luotiin uhkan avulla yhtenäisyyttä omalle kansallishengelle. Koska samanaikaisesti Ranskassa kumottiin voimallisesti frankit-gallit -vastakohtaisuutta, ei

myöskään sosiaalidarwinismi saanut maassa vastaavaa asemaa kuin muualla Euroopassa. Myös Darwinin periaatteet Ranskassa tunnetuksi tehnyt Clémence Royer kielsi käsitykset keskiaikaisen frankkivalloituksen myönteisyydestä kehitykselle.

Saksalle luovutettu Elsass-Lothringen osoittautui nationalismin ja siihen liittyvän kansallisuusperiaatteen pohjalta ongelmalliseksi. Rodultaan alueen saksalaiset asukkaat eivät halunneet Saksan alaisuuteen. Saksan oikeus alueeseen nähtiin voiman oikeutena, jota vastaan oikeusfilosofi Alfred Fouillée esitti oman teoriansa. Sen mukaisesti moraalisten periaatteiden ja voiman on oltava sidoksissa toisiinsa. Samalla etenkin Renan ja myös Fustel de Coulanges muodostivat perustan modernille kansakäsitykselle. Joutuessaan hyväksymään sekä gallit että frankit osaksi Ranskan kansan perustaa, ranskalaisten oli helpompi asennoitua myös kansallisen yhtenäisyyskysymyksen perusteisiin. Kirjoittajat eivät enää näe kansan perustana rotua, kieltä tai aluetta, vaan kansalaisten subjektiivisen tahdon elää yhdessä.

Ranskalaisessa keskustelussa vanha traditio, jossa germaanisuu- den ihailu yhdistyi sosiaaliryhmien väliseen eriarvoisuuteen, jakaantui kahtia. Boulainvilliers'n ja Gobineau'n teoria jatkui Saksassa Wagnerin, Nietschen, Chamberlainin ja Gobineau-seuran välityksellä. Se kärjistyi 1930- ja 1940-luvuilla Saksan kansallissosialistien rotuopeissa. Guizot'n ja Thierryn esille nostama sosiaaliryhmien välinen kamppailu historiallisen kehityksen liik- keellepanevana voimana jatkui marxilaisuuden luokkataisteluo- pissa.

LÄHTEET

Alkuperäislähteet:

About, Edmond,

La Prusse en 1860. Paris 1860.

d'Assier, Adolphe,

L'Evolution historiques des peuples, essai de synthèse sociologique. RDM, tome XVII (1er septembre 1876).

Barante, Baron Prosper de,

Que la nation ne peut pas plus être séparée du roi, que le roi de la légitimité. Paris 1816.

De la littérature française pendant le dix-huitième siècle. 4e édition. Paris 1824. (1809.)

Notice sur la vie et les ouvrages de M. le Comte de Montlosier. Académie de Clermont. Lue à la séance du 15 septembre 1842. Clermont-Ferrand 1842.

Bardoux, A.,

Etudes sociales et politiques. Le Comte de Montlosier et le gallicanisme. Paris 1881.

Blanc, Louis,

Histoire de la révolution française. I-IV. Paris 1848.

Appel aux honnêtes gens. Paris 1849.

Catéchisme des socialistes. Paris 1849.

La situation. Angers 1873. Deux lettres de Louis Blanc. Teoksessa Discours 1847 1881. Paris 1882.

Pages d'histoire de la révolution de février 1848. Paris s.a.

Bonald, Louis Gabriel Ambroise,

Notice historique sur Louis XVI. Paris 1820.

Boulainvilliers, Henri de,

Histoire de l'ancien gouvernement de la France. Lahaye & Amsterdam 1727.

Essai sur la noblesse de France contenant une dissertation sur son origine & abaissement. Amsterdam 1734.

Boutaric, E.,

Le Régime féodal. Son origine et son établissement et particulièrement de l'immunité. Revue des Questions historiques, tome XIII (1er janvier 1875).

- Broglie, Albert,
La diplomatie et le droit nouveau. Paris 1868.
- Chambord, Comte de,
L'Organisation du travail et l'amélioration du sort des classes labourieuses. 11 octobre 1844. (Mes Idées 1872).

Tout pour la France. 25 aout 1849. (Mes Idées 1872).

Mes Idées. Paris 1872.

Manifestes et programmes politiques (1848-73). Paris 1873.

La Question du drapeau. Manifestes de M. le Comte de Chambord. Seconde édition. Paris 1876.
- Chateaubriand, François René,
De la Monarchie selon la Charte. Paris 1816.

Génie du christianisme I-IV. Paris 1829. (1802)

Analyse raisonnée de France I-II. Bruxelles 1852. (1845)

Histoire de la France jusqu'à la révolution de 1789. Paris 1872.

Les Martyrs. Extraits avec une Notice biographique, une Notice historique et littéraire, des Notes explicatives, des Jugements, un Questionnaire et Sujets de devoirs par Mlle Thérèse Delarouzée. Paris 1934 (1809).

Mémoires d'Outre tombe. Paris s.a. (1849)
- Deloche, Maxim,
Du principe des nationalités. Paris 1860.
- Demolis, Edmond,
Les Vieilles libertés nationales. Aux ouvriers et aux paysans. Marseilles 1874.

Le Mouvement communal et municipal au moyen âge. Paris 1875.
- Dubos, Abbé,
Histoire critique de l'établissement de la monarchie française dans les Gaules. Paris 1734.

Réflexions critiques sur la poésie et sur la peinture I-II. Paris 1870. (1719)
- Fauchier, Leon,
L'Opposition et le parti radical. RDM, tome XII (15 octobre 1837).

- Ferry, Jules,
 France. Journal officiel de la République française.
 Chambre, Débats 31 janvier 1884.
- Fouillée, Alfred,
 L'Idée moderne du droit. - Le droit, la force et le génie
 d'après les écoles allemandes contemporaines. RDM, tome
 XXX (1er juin 1874).
- L'Idée moderne du droit en France I. Les origines de
 l'idée nouvelle du droit dans l'esprit national et la
 philosophie nationale. RDM, tome CV (15 février 1878).
- L'Idée moderne du droit en France II. Le droit en
 liberté. RDM, tome CVI (1er avril 1878).
- La morale de l'évolution et du darwinisme en Angleterre.
 RDM, tome XL (1er juillet 1880).
- Frank, Adolphe,
 Notice sur la vie et le système politique et social de
 Mably. Teoksessa Le Communisme jugé par l'histoire. Paris
 1849.
- Frary, Raoul,
 Le Péril national. Paris 1881.
- La Question du Latin. Paris 1889.
- Freeman, Edward August,
 Parliamentary Reform. London 1859.
- The Growth of the English Constitution. London 1872.
- Four Oxford lectures. London 1888.
- Fustel de Coulanges, Numa Denis;
 L'Alsace est-elle allemande ou française? Paris 1870.
- La Politique d'envahissement. Louvois et Bismarck. RDM,
 tome XCI (1er janvier 1871).
- L'Organisation de la justice dans l'Antiquité et les
 temps modernes III. La justice royale au moyen âge. RDM,
 tome XCIV (1er août 1871).
- L'Organisation de la justice dans l'Antiquité et les
 temps modernes IV. La justice en France sous la monarchie
 absolue. RDM, tome XCV (1er octobre 1871).
- L'Invasion germanique au cinquième siècle, son caractère
 et ses effets. RDM, tome LXII (15. mai 1872).
- La manière d'écrire l'histoire en France et en Allemagne.

RDM, tome CI (15 mai 1873).

Les origines du régime féodal. La propriété foncière dans l'empire romain et dans la société mérovingienne. RDM, tome CV (15 mai 1873).

Histoire des institutions politiques de l'ancienne France I-III. Paris 1875-1889. Tome I. L'empire romain, les Germains, la royauté mérovingienne, Paris 1875.

De l'inégalité du wergeld dans les lois franques. Revue historique, tome 14 1876).

Les impôts au moyen âge. RDM, tome XXV (1er février 1878).

De l'enseignement supérieure en Allemagne. d'après des rapports récents. RDM, tome XXXIV (15 août 1879).

La Cité antique. Etude sur le culte, le droit, les institutions de la Grèce et de Rome. Paris 1888. (1864)

Histoire des institutions politiques de l'ancienne France II. La monarchie franque. Paris 1888.

Histoire des institutions politiques de l'ancienne France III. L'Alleu et le domaine rural. Paris 1889.

Gaidoz, Henri,

Une nouvelle histoire d'Allemagne. Revue des Questions historiques, tome 13 (1er janvier 1873).

Geffroy, Mathieu Auguste,

Les origines de la formation de l'Europe moderne. Discours prononcé le 30 septembre 1852 pour l'ouverture du Cours d'Histoire à la Faculté des Lettres de Bordeaux. Bordeaux 1852.

L'Abbé Dubos et Montesquieu. Paris 1873.

Rome et barbares. Etude sur la Germanie de Tacite. Paris 1874.

Gobineau, Joseph Arthur de,

Institutions politiques de la Prusse. Revue nouvelle, tome XIII (1847).

Essai sur l'inégalité des races humaines I-IV. Paris 1853-55.

La Troisième République et ce qu'elle vaut. Strassburg 1907.

C'est qui est arrivé à la France en 1870. Etudes gobi-

niennes 1970. Texte établi par A.B. Duff. Introduction de Jean Gaulmier. Paris 1970.

Guérard, Benjamin Edme Charles,
La Terre salique. 1841.

Du Gouvernement en France, sous les deux premières races, et du Demembrement de l'Empire de Charlemagne. Extraits d'un Mémoire sur les causes principales de la popularité du clergé, en France, sous les deux premières races. s.a.

Guizot, François,
Du gouvernement de la France depuis la Restauration et le ministère actuel. Paris 1820.

Histoire de la civilisation en Europe. Cours d'histoire moderne. Tome I-IV. Paris 1820.

Essai sur l'histoire de France pour servir de complément aux Observations sur l'histoire de l'Abbe Mably. 4e édition. Paris 1836.

Histoire de la civilisation en Europe. Nouvelle édition. Paris 1848.

De la démocratie en France. Paris 1849.

Histoire parlementaire de France. Recueil complet des discours prononcés dans les chambres de 1819 à 1848 par M. Guizot. Tome troisième. Paris 1863.

Histoire de la civilisation en France. Paris 1871.

Guyot, Yves & Lacroix, Sigismond,
Histoire des prolétaires depuis les temps les plus reculés jusqu'à nos jours. Paris 1867.

Havet, Julien,
Du sens du mot 'romain' dans les lois franques. Examen d'une théorie récente par Fustel de Coulanges. Revue historiques, tome 2 (1876).

Kemble, John Mitchel,
The Saxons in England. London 1849.

Lapouge, G. Vacher de,
L'Aryen, son rôle social. Paris 1899.

Lavissee, Ernest,
L'Invasion dans les départements du nord. RDM, tome XCV (1er septembre 1871).

Récits de l'histoire de Prusse I. La Conquête de la Prusse par les chevaliers teutoniques. RDM, tome XXXII

(15 mars 1879).

Récits de l'histoire de Prusse II. La puissance de l'ordre teutonique. RDM, tome XXXII (15 avril 1879).

Récits de l'histoire de Prusse III. La chute de l'ordre teutonique. RDM, tome XXXIII (15 mai 1879).

Etudes sur l'histoire d'Allemagne. Les préliminaires. RDM, tome LXX (15 juillet 1885).

Etudes sur l'histoire d'Allemagne. La décadence mérovingienne. RDM, tome LXXVI. (15 décembre 1885).

Trois empereurs d'Allemagne. Paris 1888.

Léotard, E.,
Essai sur la condition des barbares établis dans l'empire romain au quatrième siècle. Paris 1873.

Leroux, Pierre,
Discours sur la situation actuelle de la société et de l'esprit humain. Paris 1847.

D'une religion nationale ou du culte. Boussac 1846.

Lézardière, Mlle de,
Théorie des lois politiques de la monarchie française. Paris 1844.

Lézardière, Vicecomte de,
Préface. Teoksessa Mlle de Lézardière, Théories des lois politiques de la monarchie française I. Paris 1844.

Littré, Emile,
Etudes sur les barbares et le moyen âge. Paris 1867.

Lorrain, F .,
Le problème de la France contemporaine. Paris 1879.

Mably, Abbé de,
Observations sur l'histoire de France. Kehl 1788.

Marx, Karl & Engels, Friedrich,
Werke. Band 28. Berlin 1963.

Maury, Alfred,
Histoire d'Allemagne par Zeller. Journal des Savants. Septembre 1873.

Méry, Comte de,
Considérations sur la noblesse française et réfutation de quelques doctrines erronées qui tendent à dénaturer l'esprit de cette institutions consacrée par la Charte.

Paris 1816.

Michelet, Jules,

Histoire de France I-III. Paris 1835.

Introduction à la l'histoire universelle. Paris 1962.
(1831)

Mignet, François,

De la féodalité. Paris 1822.

Histoire de la Révolution française. Paris 1827.

La formation de la France. Paris s.a.

Monod, Gabriel,

Allemands et français. Souvenirs de campagne. Paris 1872.

Etudes critiques sur les sources de l'histoire mérovingienne. Recueil de travaux originaux ou traduits relatives aux sciences historiques. Bibl. de l'École des Hautes Études 8. Collection historique. Paris 1872.

Histoire d'Allemagne. Origines de l'Allemagne et de l'Empire germanique par J. Zeller. Revue critique, tome 1 (1876).

Histoire des Institutions politiques de l'ancienne France par Fustel de Coulanges. Revue critique, No 14, (1er avril 1876).

Du progrès des études historiques en France depuis le 16ème siècle. Revue historique, tome 1 (1876).

Fustel de Coulanges. Revue historique, septembre-décembre 1889.

Montesquieu, Charles de Secondat,

L'esprit des lois. Oeuvres complètes de Montesquieu I. Paris 1856.

Montlosier, Comte de,

Courrier de Londres Et de Paris. 23 aout ja 1er juin 1802.

De la monarchie française, depuis son établissement jusqu'à nos jours I-III. Paris 1814.

De la monarchie française au 1er janvier 1824. Paris 1824.

Dénonciation aux Cours Royales, relativement au système religieux et politique. Extraits du journal des Débats du 28. juillet 1826. Paris 1826.

De la crise présente et de celle qui se prépare. Paris 1830.

Pelletan, Camille,
Les associations ouvrières dans le passé. Paris 1873.

Questions d'histoire. Le comité central et la commune. Paris 1879.

Pillon, F.,
Darwinisme et téléologie. CP, No 2 (15. février 1872).
Le dilemme: caesarisme ou république. CP, No 24 (18 juillet 1872).
Monarchie et droit historique. CP, No 34 (25 septembre 1873).
La philosophie politique de M. Renan jugée par Mazzini. CP, No 12 (23 avril 1874).
La philosophie de l'histoire de M. Renan jugée par Mazzini. CP, No 14 (7 mai 1874).
Guizot. CP, No 34 (24 septembre 1874).
L'Alliance de la bourgeoisie et du prolétariat. CP, No 9 (1er avril 1875).
L'Antithèse des rois et des peuples. CP, No 22 (28 juin 1877).

Proudhon, Pierre-Joseph,
Curiosités révolutionnaires. Paris 1848.
Le droit au travail et le droit de propriété. Paris 1848.
Le Représentant du peuple. 7 juillet 1848.
De la Capacité politique des classes ouvrières. Paris 1865.
France et Rhin. Deuxième édition, augmentée d'un appendice. Paris 1867.
De la création de l'ordre dans l'humanité. Paris 1873. (1843)
L'Idée générale de la Révolution au XIXème siècle. Oeuvres complètes de P.-J. Proudhon. Tome X. Paris s.a. (1851)

Quinet, Edgar,
L'Allemagne et la révolution. Paris 1832.

L'Allemagne. RDM, tome VIII (15 octobre 1836).

Philosophie de l'histoire de France. RDM, tome IX (1er mars 1855).

La Révolution 1-2. Paris 1865.

France et Allemagne. Paris 1867.

La question romaine devant l'histoire de 1848 à 1867. Paris 1868.

La République. Paris 1872.

Renan, Ernest,

La monarchie constitutionnelle en France. RDM, tome LXXXIV (1er novembre 1869).

La Guerre entre la France et l'Allemagne. RDM, tome LXIX (15 septembre 1870).

Qu'est-ce qu'une nation? Conférence faite en Sorbonne le 11 mars 1882. Paris 1882.

Les études savantes en Allemagne. Oeuvres complètes de Ernest Renan. Tome I. Edition définitive établie par Henriette Psichari. Paris 1947. (1857)

Questions contemporaines: Philosophie de l'histoire contemporaine. Oeuvres complètes de Ernest Renan. Tome 1. Édition définitive établie par Henriette Psichari. Paris 1947. (1859)

Questions contemporaines: Préface. Oeuvres complètes de Ernest Renan. Tome 1. Édition définitive établie par Henriette Psichari. Paris 1947. (1868)

La Réforme intellectuelle et morale. Oeuvres complètes de Ernest Renan. Tome I. Edition définitive établie par Henriette Psichari. Paris 1947. (1871).

Souvenir d'enfance et jeunesse. Oeuvres complètes de Ernest Renan. Tome II. Edition définitive établie par Henriette Psichari. Paris 1947. (1883).

Kirje David Friedrich Straussille 15.9.1871. Teoksessa Hans Kohn, The Making on the Modern French Mind. New Jersey 1955.

Renouvier, Charles,

Manuel républicain de l'homme et du citoyen. Paris 1848.

L'Esprit germanique et l'esprit latin, CP, No 11 (18 avril 1872).

La Doctrine hégélienne et la politique prussienne. LCP, No 21 (27 juin 1872).

Révisions de jugements littéraires. M. Guizot: Histoire générale de la civilisation en Europe. LCP, No 23 (11 juillet 1872).

De la nécessité de constituer en Europe un sentiment européen. CP, No 29 (22 août 1872).

Le Principe des nationalités. LCP, No 32 (12 septembre 1872).

Le Credo politique de la France et des races latines. CP, No 31 (3 septembre 1874).

Le Credo des races latines. Réponse à de nouvelles objections. CP No 39 (29 octobre 1874).

Lois des états de société. Le moyen âge et l'ère moderne. CP, No 42 (18 novembre 1875).

Uchronie. (L'Utopie dans l'histoire). Paris 1876.

Reville, Albert,
Vercingétorix et la gaule au temps de la conquête romaine. - I - La formation de la nationalité gauloise. RDM, tome XXII (15 août 1877).

Reybaud, Louis,
Socialistes modernes. Les Saint-simonistes. RDM, tome VII (15 juillet 1836).

L'Opposition et le parti radical. RDM, tome XII (15 octobre 1837).

Socialistes modernes. Charles Fourier. RDM, tome XII (15 novembre 1837).

Socialistes modernes. Robert Owen. RDM, tome XIV (1er Avril 1838).

L'Alsace-Lorraine depuis l'annexion. RDM, tome CII (1er novembre 1872).

Rochery, Paul,
Introduction. Teoksessa Bonnt de Mably, Théories sociales et politiques. Paris 1849.

Royer, Clemence Mme,
Préface de la première édition. Charles Darwin, De l'origine des espèces par sélection naturelle, ou des Lois de transformation des êtres organisés. Deuxième éd. Trad. par Mme Clémence Royer. Paris 1866.

- Origine de l'homme et des sociétés. Paris 1870.
- Le Bien et la loi morale. Paris 1881.
- Seebohm, Frederic,
The English Village Community. Dallas 1971. (1883)
- Sieyès, Emmanuel,
Qu'est-ce que le Tiers-Etat? Seconde édition, corrigée.
Paris 1789.
- Sismondi, I.C.L.,
Histoire critique du pouvoir municipal. Extrait de la
Revue Encyclopédique. Mars 1829.
- Staël de Holstain, Mme La Baronne de,
De l'Allemagne. Tome premier. Paris 1813.
- Mémoires et considérations sur les principaux événements
de la révolution française I-III. Paris 1819.
- Stubbs, William,
Select Charters and Other Illustrations of English Consti-
tutional History. Nineth Edition. Revised throughout by
H.C. Davis. London 1957.
- Taine, Hippolyte,
Les origines de la France contemporaine. Paris 1875.
- Histoire de la littérature anglaise I-VI. Paris s.a.
- Thierry, Augustin,
Dix ans d'études historiques. Paris 1820.
- Dix ans d'études historiques. Paris 1834.
- Lettres sur l'histoire de France. Cinquième édition.
Bruxelles 1836.
- Essai sur l'histoire de la formation et des progrès du
tiers-état. RDM, tome XIV. (15 mai 1846).
- Essai sur l'histoire de la formation et des progrès du
tiers état suivi de deux fragments de recueil des monu-
ments inédits de cette histoire. Paris 1853.
- Essai sur l'histoire de la formation et progrès de tiers-
état. Oeuvres complètes de Augustin Thierry IX. Seconde
édition. Paris 1853.
- Histoire de la conquête de l'Angleterre par les Normands.
Dixième édition. Paris 1856.
- Lettres sur l'histoire de France. Paris 1870.

Considérations sur l'histoire de France. Oeuvres complètes de Augustin Thierry IV. Paris 1880. (1842)

Récits des temps mérovingiens. Oeuvres complètes de Augustin Thierry IV. Paris 1880.

Thiers, Adolphe,
La Monarchie de 1830. Paris 1831.

Histoire de la Révolution du 4 septembre et de l'insurrection du 18 Mars. Paris 1875.

Thouret, J.G.,
Abrégé des révolutions de l'ancien gouvernement français. Ouvrage élémentaire, extrait de l'Abbé Dubos et l'Abbé Mably par Thouret, membre de l'assemblée constituante; pour l'instruction de son fils. Paris s.a. (1800)

Tocqueville, Alexis de,
De la démocratie en Amérique. Oeuvres complètes d'A. de Tocqueville. Publiées par Mme de Tocqueville. III. Paris 1888. (1835-1840)

L'Ancien régime et la révolution. Paris 1856.

Turner, Sharon,
The History of England. Sixth édition. London 1839.

Vallerange, Prosper,
Le panlatinisme. Confédération gallo latine et celto-gauloise. Alliance fédérative de la France, La Belgique, l'Angleterre, l'Espagne, le Portugal, l'Italie, la Grèce. Paris 1862.

Veillot, Louis,
Le Droit du seigneur au moyen âge. Paris 1854.

La république de tout le monde. Nantes 1871.

Zeller, Jules,
Origines de l'Allemagne et de l'Empire germanique. Histoire d'Allemagne. Paris 1872.

L'Alsace-Lorraine et l'Empire germanique. I. L'Échec de l'oeuvre de germanisation. RDM, tome XXXVII (15 avril 1880).

L'Alsace-Lorraine sous le régime allemand. RDM, tome LVI (15 mars 1878).

Kirjallisuus:

- Adler-Presse, Marcelle,
Siyès et le monde allemand. Tome I. Lille et Paris 1977.
- Agulhon, Maurice,
The Republican Experiment, 1848-1852. Transl. by Janet
Lloyd. Cambridge 1983. (Paris 1973)
- Alpatov,
Les idées politiques de Fustel de Coulanges. Questions
d'Histoire, no 5. Moscou 1948.
- Aron, Raymond,
Main Currents in Sociological Thought I. New York &
London 1965.
- Aspelin, Gunnar,
Ajatuksen tiet. Yleinen filosofian historia. Porvoo 1963.
- Balayé, Simon,
Introduction. Mme de Staël: De l'Allemagne. Paris 1968.
- Banciard, Michel,
Société française & lutte de classes. 1789-1914. Lyon
1967.
- Banton, Michael,
Race Relations. London 1967.
- Barnes, Harry Elmer,
A History of Historical Writing. Second Revised Edition.
New York 1963.
- Barzun, Jacques,
The French Race: Theories of its Origins and their Poli-
tical implications. New York 1932.
- Race: A Study on Modern Superstition. London 1938.
- Political Historiography as a Political Force in France.
Journal of the History of Ideas. Vol. II, number 56 (June
1941).
- Bratchel, M.E.,
Edward August Freeman and The Victorian Interpretation on
the Norman Conquest. 1969.
- Caesar, Gaius Julius,
Gallian sota. Suom. Gunnar Rankes. Toinen painos. Hämeen-
linna 1949.
- Carbonell, Charles-Oliver,
Histoire et historiens 1865-1885. Toulouse 1976.

- Carr, William,
A History of Germany 1815-1949. London 1969.
- Carroll, Kieran Joseph,
Some Aspects of the Historical Thought of Augustin Thierry (1795-1856). A Dissertation Submitted to the Faculty of The Graduate School of Arts and Sciences of The Catholic University of America in Partial Fulfilment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy. Washington 1951.
- Chastenet, Jacques,
Une époque de contestation. La monarchie bourgeoise 1830-1848. Perrin 1976.
- Chatelet, François,
Histoire de la Philosophie 7. Paris 1973.
- Chaussinand-Nogaret, Guy,
Une histoire des élites 1700-1848. Paris 1975. La noblesse au XVIIIe siècle. De la féodalité aux Lumières. Paris 1976.
- Clark, Linda L.,
Social Darwinism in France. The Journal of Modern History. On demand Supplement. Abstracts printed in Volume 53. No 1. March 1981.
- Darwin, Charles,
The Origin of Species by Means on natural selection or the perservation of favoured races in the struggle for life. Aylesbury and London 1956.
- Dédéy, Charles,
Victor Hugo et l'Allemagne I-II. (1848- 1885) Paris 1977.
- Devyver, André,
Le sang épuré. Les préjuges de race chez les gentilshommes français de l'ancien régime (1560-1720). Bruxelles 1973.
- Dictionnaire encyclopédie d'histoire.
Ed. par Michel Mourre. Paris 1978.
- Digeon, Claude,
La crise allemande de la pensée française. (1870-1914). Thèse pour le Doctorat ès Lettres présentée à la Faculté des Lettres et Sciences humaines de l'Université de Paris. Paris 1959.
- Dukes, Paul,
A History of Russia. London and Basingstone 1974.

- Dupeux, Georges,
La société française 1789-1970. Paris 1972.
- Ellul, Jacques,
Histoire des institutions politiques 1-5. Paris 1956.
- Finot, Jean,
Le préjugé des races. Paris 1905.
- Furet, François,
Penser la Révolution française. 1978
- Furet, François et Ozouf, Mona,
Deux définitions historiques de la société française au XVIIIème siècle - Mably et Boulainvilliers. Colloque d'Aix-en-Provence 1er, 2 et 3 mai 1975. Aix-en-Provence 1980.
- Gaulmier, Jean,
Ernest Renan, symbole de la pensée libérale. Etudes renaniennes No 21, 1970. Introduction. Teoksessa Joseph Arthur de Gobineau, Ce qui est arrivé à la France en 1870. Texte établi par A.F. Duff. Paris 1970.
- Gembicki, Dieter,
Histoire et politique à la fin de l'ancien régime. Jacob-Nicolas Moreau 1717-1803). Thèse présentée à la Faculté des Lettres de l'Université de Genève pour obtenir le grade de Docteur ès Lettres. Paris 1979.
- La Grande Encyclopédie XXIV.
Inventaire raisonné des sciences, des lettres et des arts par une société de savants et des gens de lettres. Tome vingt-quatrième.
- Grotenfelt, Arvi,
Uuden ajan filosofian historia II. Saksan systemaattisen filosofian valta-aika. Helsinki 1938.
- Guiraud, Paul,
Fustel de Coulanges. Paris 1896.
- Halphen, Louis,
Historiographie en France depuis cent ans. Paris 1914. 'France'. Chapitre d'histoire et historiens depuis cinquante ans. Bibliothèque de la Revue historique, tome 1. Paris 1927.
- Herrick, Jane,
The Historical Thought of Fustel de Coulanges. A Dissertation Submitted to the Faculty of The Graduate School of Arts and Sciences of The Catholic University of America in Partial Fulfilment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy. Washington 1954.

- Jouanna, Arlette,
L'Idée de race en France au XVIème siècle (1498-1614). I-III. Thèse présentée devant l'Université de Paris IV, le 7 juin 1975. Paris 1976.
- Joxe, Louis,
Renan et l'idée de nation. M. Acad. Sci. Belles-Lettres, vol. 3, t. 30. Lyon 1977.
- Jubainville, Henri d'Arbois,
Deux manières d'écrire l'histoire. Paris 1896.
- Jullian, Camille,
Extraits des historiens français du XIXème siècle. Publiés, annotés et précédés d'une introduction sur l'histoire en France. Paris 1897.
- Kaikkonen, Olli,
Eriarvoisuusajattelu, rotukäsitykset ja sosiaalidarwinismi. Teoksessa Mongoleja vai germaaneja - rotuteorioiden suomalaiset. Toim. Aira Kemiläinen. Historiallinen Arkisto 86. Helsinki 1985.
- Kamenka, Eugen,
Nationalism: The Nature and Evolution of an Idea. London and Melbourne 1973.
- Kemiläinen, Aira,
Nationalism. Problems concerning the Word, the concept and classification. Studia historica Jyväskyläensia, III. Jyväskylä 1964.
- Kansallisen tehtävän ajatus historiassa. Historiallinen aikakauskirja no: 1, 1980.
- Kansallistietoisuuden ja kansa -käsityksen kehitys 'nation' ja 'nationalism' -sanojen valossa. Eripainos Turun Historiallinen arkisto XVII.
- Klami, Hannu Tapani,
Länsimaisen oikeusfilosofian historiaa. Turun yliopiston yksityisoikeudenlaitoksen julkaisuja A:1. Turku 1977.
- Kohn, Hans,
Nationalism. International Encyclopedia of the Social Sciences. Ed. by David L. Sills. Vol. 11. 1968.
- Kuczynski, Jürgen,
Työväenluokan synty. Oulu 1984.
- Kulha, Keijo K.,
Heinrich von Treitschken käsitys sodasta. Yleisen historian laudatur -työ. Jyväskylän Kasvatusopillisessa korkeakoulussa 1965.

- Lach, Donald F.,
Ernest Lavisse (1842-1922). Essays in Modern European
Historiography. Ed. S. William Halperin. Chicago & London
1970.
- Lappalainen, Pekka,
Darwinilaisen vallankumouksen älyllinen protesti. Eripai-
nos Medisiinari -lehdestä 8/76.
- Lefebvre, Georges,
La naissance de l'historiographie moderne. Préface de Guy
P. Palmade. Paris 1971.
- Lemarignier, Jean-François,
La France médiévale, institutions et société. Paris 1970.
- Lequin, Yves,
Histoire des français XIXe-XXe siècle I-III. Paris 1983-
84.
- Lombard, A.,
L'Abbé Du Bos. Paris 1913.
- Lund, Erik & Pihl, Mogens & Slok, Johannes,
A History of European Ideas. Translated from Danish by W.
Glyn Jones. London 1962.
- Maehl, William Harvey,
Germany in Western Civilization. Alabama 1979.
- Malthus, Thomas,
Population: The First Essai - with a Foreword by Kenneth
E. Boulding. University of Michigan 1959.
- Marx, Karl ja Engels, Friedrich,
Kommunistisen puolueen manifesti. Helsinki 1970. (1848)
- McClelland, Charles E.,
The German Historians and England: A Study in Nineteenth-
Century Views. Cambridge 1971.
- Mellon, Stanley,
The Political Uses of History. Stanford 1858.
- Miquel, Pierre,
Histoire de la France. Paris 1976.
- Mitchell, Allan,
The German Influence in France after 1870. The Formation
on the French Republic. 1979.
- Moss, Bernard H.,
The Origins of the French Labor Movement. The Socialism
of Skilled Workers 1830 1914. Berkeley, Los Angeles,

London 1976.

- Mosse, George L.,
Toward the Final Solution. A History of European Racism.
London, Melbourne and Toronto 1978.
- Nevakivi, Jukka,
Ranskan 1800-luvun historiankirjoitus. Teok sessa Setälä,
Suvanto, Viikari, Historian kirjoituksen historia. Tampere
1983.
- O'Connor, Mary Consollata,
Historical thought of François Guizot. A Dissertation
Submitted to the Faculty of The Graduate School of Arts
and Sciences of The Catholic University of America in
Partial Fulfilment of the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy. Washington 1955.
- Onno, Joseph,
Comment Renan voyait l'Ancien Régime français.
L'Information Historique, a. 33, No 2.
- Pernoud, Régine,
Histoire de la bourgeoisie en France. Paris 1962.
- Plékhanov, Georges,
Les premières phases d'une théorie: La lutte des classes.
Georges Plekhanov: Oeuvres philosophiques. Tome II.
Traduit par Lucia et Jean Cathala. Editions du Progres.
Moscou s.a.
- Plumyène, Jean,
Les nations romantiques. Histoire du nationalisme au
XIXème siècle. Paris 1979.
- Prélot, Marcel,
Histoire des Idées politiques. Paris 1966.
- Prevost, Gustave A.,
Les Invasions. Revue questions historiques, 1 juillet
1879.
- Price, Roger,
The French Second Republic. A Social History. London
1972.
- Reinhard, Marcel,
Histoire de la France. Tome premier. Paris 1954.
- Richard, Guy,
Les Institutions politiques de la France. Paris 1979.
- Roberts, Clayton & David,
A History of England. Vol. 1. New Jersey 1980.

- Rosanvallon, Pierre,
Le moment Guizot. Bibliothèque des Sciences humaines.
Paris 1985.
- Rytkönen, Seppo,
Saksalainen historiankirjoitus 1800-luvun alkupuolella.
Setälä, Suvanto, Viikari, Historiankirjoituksen historia.
Tampere 1983.
- Seignobos, Charles,
Histoire sincère de la nation française. 7e édition, 4e
trimestre. Paris 1969.
- Smithson, Rulon N.,
Augustin Thierry. Social and political consciousness in
the evolution of a historical method. Genève 1972.
- Snyder, Louis L.,
(Ed.) Documents of German History. New Jersey 1958.
- Sorel, Albert,
Notice sur les travaux de M. Fustel de Coulanges. Paris
1890.
- Starr, Chester G.,
A History of the Ancient World. New York 1974.
- Suvanto, Pekka,
Rotu Marxin ja Engelsin ajattelussa. Teoksessa Mongoleja
vai germaaneja rotuteorioiden suomalaiset. Toim. Aira
Kemiläinen. Helsinki 1985.
- Tacitus, Cornelius,
Germania. Suom. Tuomo Pekkanen. Jyväskylä 1976.
- Thomson, David,
France: Empire and Republic, 1850-1940. Historical Docu-
ments. Selected and Introduced by David Thomson. London,
Melbourne 1968.
- Thompson, James-Westfall,
Economic and Social History of the Middle Ages. (300-
1300). New York 1928.
- A History of Historical Writing I-II. Ed. by James West-
fall Thompson. Fifth Printing. New York 1962.
- Tiainen, Jorma,
Schillerin ja Goethen suhde Napoleoniin 'porvarillisen
julkisuuden' käsitteen valossa. Jyväskylän yliopiston
historian laitos. Yleisen historian tutkimuksia 1. Jyväskylä 1972.

- Toutain, J.,
Leur Germanie. Paris 1921.
- Weber, Eugen,
Peasants into Frenchmen. The Modernization on Rural
France 1870-1914. Stanford 1976.
- White, Donald A.,
Litus Saxonicum. The British Saxon Shore in Scholarship
and History. Madison 1961.
- Changing views of The Adventus Saxonum in the Nineteenth
and Twentieth century English Scholarship. Journal of the
History of Ideas, 1971 XXXII/4.
- White, R.J.,
A Short History of England. Cambridge 1967.
- Whitelock, Dorothy,
The Beginnings of English Society. London and Aulesbury
1952.
- Changing currents on Anglo-Saxon studies. London 1958.
- Wilson, Stephen,
Fustel de Coulanges and the Action française. Journal of
the History of Ideas. Vol. XXXIV, No 1. Jan.-March 1973.
- Wingfiel-Stratford, E.;
The History of British Civilisation. Second edition.
London 1930.
- Viikari, Matti,
Saksalainen historiankirjoitus 1800-luvun puolivälistä
ensimmäiseen maailmansotaan. Setälä, Suvanto, Viikari,
Historiankirjoituksen historia. Tampere 1983.
- Virtanen, Anna-Maija,
Gobineaun rotuoppi ja germaaninen ihanointi. Teoksessa
Mongoleja vai germaaneja - rotuteorioiden suomalaiset.
Toim. Aira Kemiläinen. Helsinki 1985.
- Vovelle, Michel,
La mentalité révolutionnaire. Paris 1985.

Käytetyt lyhenteet:

CP: La critique philosophique
RC: Revue critique
RDM: Revue des Deux Mondes
RH: Revue historique

NIMIHAKEMISTO

About, Edmond: 99n.

Adler-Presse, Marcelle: 22n.

Agulhon, Maurice: 51n, 76, 78, 79n, 109, 133,

Alpatov: 10, 94n, 112, 113, 118-119, 144-145,

Arndt, Ernst Moritz: 176-177,

Aron, Raymond: 65, 81,

Aspelin, Gunnar: 177n.

d'Assier, Adolphe: 207.

Balayé, Simone: 24n,

Banciard, Michel: 68n, 71, 78, 79n, 108n, 109-110,

Banton, Michael: 106n,

Barante, Prosper de: 25, 43, 67,

Bardoux, A.: 25n,

Barnes, Harry Elmer: 9n, 101n, 103n, 135n, 161n, 178n.

Barzun, Jacques: 2, 10, 15n, 16, 17n, 19n, 21n, 25n, 45n, 157n.

Bellessort, André: 9.

Biddis, Michael D.: 156n.

Blanc, Louis: 75, 110, 111n, 172-173, 201, 217.

Le Bon, Gustave: 209.

Bonald, Louis: 43, 46.

Bossuet, Jacques: 16.

Boulainvilliers, Henri de: 16-

20, 23, 25, 27-28, 33, 35, 40-41, 52-54, 63, 66-67, 85, 89, 125, 201, 202n, 227.

Boutaric, E.: 158.

Bratchel, M.E.: 103, 104n.

Broglié, Albert de: 52, 134, 150, 179.

Caesar: 1n, 204.

Carbonell, Charles-Oliver: 10, 161n.

Carr, William: 174n, 181n.

Carroll, Kieran Joseph: 10, 26, 27, 43n, 116n, 118, 44n, 45, 112n, 113, 118-120.

Cayet, Pierre Victor: 14.

Chamberlain, Houston Stewart: 157, 227.

Chamdord, Comte de: 49, 64, 78, 95-96, 134, 149, 168.

Chastenet, Jacques: 108n, 109.

Chateaubriand, François René de: 23-25, 41-42, 45, 66-68, 76, 150.

Chatelet, François: 10, 112.

Chaussinand-Nogaret, Guy: 18n, 42n.

Clark, Linda L.: 201, 204, 208-210.

Cousin, Victor: 79.

Darwin, Charles: 8, 199-201, 205-210, 226.

Dédéyan, Charles: 99n.

Deloche, Maxim: 3n, 100n.

Demolis, Edmond: 149-150, 209.

- Devyver, André: 2n, 10, 16, 18n, 23, 42.
 Digeon, Claude: 10, 24n, 68n, 79n, 80, 84n, 95n, 96, 98, 151, 160, 161n, 178n, 187n, 188.
 Dochesue, André: 16.
 Dubos, Jean Babtiste (abbé): 17-20, 23, 25, 27-29, 33, 40, 53, 63, 146, 150, 151, 164-165, 172, 201.
 Dukes, Paul: 3n.
 Dupeux, Georges: 109, 110n.
 Durkheim, Emile: 210.
 Ellul, Jacques: 11n-15n, 43n, 51n.
 Engels, Friedrich: 111-112, 113n.
 Fabre, Paul: 9.
 Fagniez, Gustave: 161.
 Fauchier, Léon: 71-72.
 Ferry, Jules: 209.
 Fichte, Johan Gottlieb: 176-177.
 Finot, Jean: 90n.
 Flach, Jacques: 9.
 Fouillée, Alfred: 8, 204, 206, 208, 216-217, 223, 226-227.
 Frank, Adolphe: 70, 71n.
 Frary, Raoul: 193n, 209.
 Freud, Sigmund: 199n.
 Freeman, Edward: 103-104.
 Furet, François: 10, 17n, 65, 66n.
 Fustel de Coulanges, Numa Denis: 8-10, 81, 90-94, 135-147, 149, 151, 158, 160, 161, 164-166, 170, 172-173, 181-186, 188n, 190-192, 194, 198, 201, 207, 213, 218-220, 222-223, 225-227.
 Gaidoz, Henri: 195.
 Gaulmier, Jean: 10, 80n.
 Geffroy, M. A.: 90, 94-95, 136, 151-155, 157, 192-193, 225.
 Gembicki, Dieter: 20.
 Giesebrecht, Wilhelm von: 178.
 Gobineau, Joseph Arthur de: 7, 8n, 79-80, 81-90, 97, 99-100, 148, 151-152, 156-160, 164, 203, 202n, 203, 224-, 227.
 Grotenfelt, Arvi: 177n.
 Guérard, Benjamin: 64, 75.
 Guiraud, Paul: 9, 135, 143-145.
 Guizot, François: 7, 8, 10, 34n, 45-48, 49-54, 56-57, 59-64, 67, 70, 72, 76, 85-86, 89, 97, 99, 112n, 114, 116-117, 119, 122, 136, 150, 162-164, 167, 172, 186, 201, 224, 226-227.
 Guyot, Yves: 8, 34n, 123-131, 172, 225.
 Haeckel, Ernest: 205, 208.
 Halphen, Louis: 25n, 43, 161n.
 Havet, Julien: 165-166, 172.
 Hegel, Friedrich: 177, 206, 208.
 Henry V: kts. Chambord.
 Herder, Johan Gottlieb: 176.

Herrick, Jane: 10, 135, 145, 145n.
 Hugo, Victor: 99n.
 Jouanna, Arlette: 2n, 10.
 Joxe, Louis: 218, 222.
 Jubainville, Artois de: 9n.
 Jullian, Camille: 9, 90, 135, 145.
 Kaikkonen, Olli: 200n, 205n.
 Kamenka, Eugen: 222n.
 Kemble, John Mitchell: 102.
 Kemiläinen, Aira: 4n, 6n, 20n, 175n, 176n, 222n.
 Klami, Hannu Tapani: 212-213.
 Kohn, Hans: 4.
 Kuczynski, Jürgen: 110n.
 Kulha, Keijo K.: 177n.
 Lach, Donald F.: 187n.
 Lacroix, Sigismond: 8, 34n, 123-131, 172, 225.
 Lamarck, Jean Baptiste de: 1n.
 Lapouge, G. Vacher de: 157, 210.
 Lappalainen, Pekka: 4n, 199n.
 Lavissee, Ernest: 8, 181, 187-192, 198, 206-207, 217.
 Lefebvre, Georges: 10, 21, 23n, 26, 116n, 135, 146.
 Lemarignier, Jean-François: 10, 12n, 13, 14n.
 Leotard, E.: 149.
 Leroux, Pierre: 64, 75, 111.
 Lequin, Yves: 133n, 134n.
 Lezardière, Mlle de: 25, 66-68, 76.
 Littré, Emile: 96, 98.
 Lombard, A.: 17, 19-20.
 Lorrain, E.: 151-152, 154-155, 157-160.
 Louseon, Charles: 16.
 Lot, F.: 9.
 Luchaire, Archille: 9.
 Lund, Erik: 4n, 175n, 177n.
 Mably, Gabriel Bonnot de, (abbé): 20, 25, 68, 70-71, 187n.
 Maehl, William Harvey: 174n.
 Malthus, Thomas: 199-200, 207n.
 Marx, Karl: 1, 111-113, 118, 123, 225.
 Maurras, Charles: 9.
 Maury, Alfred: 166, 195.
 Mazzini, Giuseppe: 163.
 McClelland, Charles E.: 96, 97n.
 Mellon, Stanley: 112n, 113.
 Méry, Joseph de: 42.
 Mezeray, François: 16.
 Michelet, Jules: 68-70, 74, 84, 97.
 Mignet, François: 46, 64.
 Miquel, Pierre: 11n, 13n, 49n,

- 51n.
- Mitchell, Allan: 132n.
- Monod, Gabriel: 8, 94n, 145, 161-165, 172, 176, 181, 193-196, 198, 226.
- Montesquieu, Charles Secondat de: 20-21, 27, 103, 151.
- Montlosier, Comte de: 5, 7, 8n, 23, 25-41, 43, 46-47, 52-53, 55-56, 60-61, 63, 66-67, 76, 85, 89, 98, 140, 151, 224.
- Moss, Bernard N.: 71n, 79n, 109, 110n, 123n, 170, 173.
- Mosse, George L.: 105n.
- Napoleon I: 3, 5, 23-28, 38, 78, 95, 175, 182.
- Napoleon III: 5, 65, 77-79, 81, 84-85, 90, 94, 120, 132-133, 145, 150, 171, 181.
- Naudet, Joseph: 41.
- Nevakivi, Jukka: 3n.
- Niebuhr, Barthold Georg: 176.
- Nietzsche, Friedrich: 157, 227.
- O'Connor, Mary Consolata: 10, 44n, 46.
- Ozouf, Mona: 17n.
- Onno, Joseph: 10, 80n, 88.
- Pelletan, Camille: 166-167.
- Pernoud, Regine: 2n.
- Pillon, François: 8, 136, 161-164, 167-173, 201, 208, 226.
- Plehanov, Georgi: 10, 112, 113n, 118.
- Plumyène, Jean: 10, 18, 20n, 108n.
- Prélot, Marcel: 51n.
- Prevost, Gustave A.: 41n.
- Price, Roger: 79n.
- Proudhon, Joseph Pierre: 8, 34n, 64, 7-76, 110-111, 117, 123-131, 164, 172, 178-179, 198, 212n, 226.
- Quatrefages, Armand de: 189n.
- Quinet, Edgar: 8, 99-100, 120-122, 158, 168-172, 178-178, 181, 192, 198, 201, 225-226.
- Ranke, Leopold von: 176.
- Reinhard, Marcel: 12n, 14n.
- Renan, Ernest: 5, 8, 79-85, 86n, 88-90, 97-98, 136, 147-150, 163, 167-168, 170, 175, 193, 202n, 215-216, 218-223, 225-227.
- Renouvier, Charles: 8, 111, 136, 161-164, 167, 170-173, 196-198, 201, 204-205, 208, 213-215, 219-223, 226.
- Reybaud, Louis: 71, 72n, 214-215.
- Reynaud, François Dominique de: kts. Montlosier
- Reville, Albert: 186n-187n.
- Richard, Guy: 10, 13n,
- Rochefford, Guillaude de: 16.
- Rochery, Paul: 70.
- Rosanvallon, Pierre: 10, 50, 112.
- Royer, Clémence: 8, 201-204, 227.

- Rytkönen, Seppo: 176n.
- Schemann, Ludvig: 157.
- Seebohm, Frederic: 105.
- Seignobos, Charles: 38n, 49n.
- Sieyès, Emmanuel (abbé): 21-22, 74, 116, 125, 151.
- Sismondi, Jean C.L.: 47, 48n.
- Smithson, Rulon N.: 44n, 51n-52n, 119.
- Snyder, Louis L.: 177n.
- Sorel, Albert: 9n.
- Spencer, Herbert: 200.
- Spring, Gerald M.: 156n, 157n.
- Staël, Madame de, 23-25, 40-42, 52, 98.
- Starr, Chester G., 11n, 12n, 14.
- Stubbs, William: 103-105.
- Suvanto, Pekka: 1n.
- Taine, Hippolyte: 84, 97, 160.
- Tacitus: 1, 20, 40, 154, 195.
- Thiers, Adolphe: 50, 52, 133-134.
- Thierry, Augustin: 7, 8, 10, 24, 34n, 42-48, 49-61, 63-64, 67, 85-86, 89, 100n, 112n, 113-116, 118-120, 122, 125, 136, 139, 150, 163, 172, 186, 197, 201, 224, 226-227.
- Thompson, James Westfall: 9n, 14, 105n, 175, 176n, 177n, 178n.
- Thomson, David: 52n, 133n, 134n.
- Thouret, J.G.: 25.
- Tiainen, Jorma: 174n.
- Tocqueville, Alexis de: 8, 64-66, 68, 75-76, 80, 81-84, 86, 88-91, 94, 97, 98, 144-145, 147, 171-172, 225.
- Treitschke, Heinrich von: 177-178, 189, 206-207.
- Turner, Sharon: 101-102.
- Vallerange, Prosper: 175n.
- Valois, Adrien de: 16.
- Wagner, Richard: 156, 227.
- Weber, Eugen: 132n.
- Weill, Georges: 157n.
- White, Donald A.: 100-102, 106.
- White, R.J.: 103.
- Whitelock, Dorothy: 100n, 106n.
- Whittaker, John: 101.
- Wilson, Stephen: 9n, 194.
- Veillot, Louis: 95n, 158.
- Viikari, Matti: 107n, 178n.
- Virtanen, Anna-Maija: 156n.
- Voigt, Johannes: 178.
- Voltaire, François Marie: 21.
- Vovelle, Michel: 10.
- Zeller, Jules: 182-183, 186-187, 190, 192, 194-195, 198.